

**T.C.  
EGE ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Anabilim Dalı**

**İYİ KIZLAR / KÖTÜ KIZLAR: GÜNÜMÜZ AMERİKAN KADIN  
ROMANINDA CİNSEL, ETNİK VE SINIF KİMLİKLERİ**

**DOKTORA TEZİ**

**Esra SAHTİYANCI ÖZTARHAN**

**DANIŞMANI : Prof. Dr. Ayşe LAHUR KIRTUNÇ**

**İZMİR-2006**

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum “**İyi Kızlar/ Kötü Kızlar: Günümüz Amerikan Kadın Romanında Cinsel, Etnik ve Sınıf Kimlikleri**” adlı doktora tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Esra Sahtiyancı Öztarhan

## TUTANAK

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 24/05/2006 tarih ve 19/4 sayılı kararı ile oluşturulan jüri Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Anabilim dalı doktora öğrencisi Esra SAHTİYANCI ÖZTARHAN'nın "İyi Kızlar / Kötü Kızlar: Günümüz Amerikan Kadın Romanında Cinsel, Etnik ve Sınıf Kimlikleri başlıklı tezini incelemiş ve aday 27/06/2006 günü saat 13:00'da 90 dk. süren tez savunmasına almıştır.

Sınav sonunda adayın tez savunmasını ve jüri üyeleri tarafından tezi ile ilgili kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevapları değerlendirerek tezin başarılı/başarısız/düzeltilmesi gerekli olduğuna oybirliğiyle / oyçokluğuyla karar vermiştir.

## BAŞKAN

ÜYE

Başarılı Başarısız

ÜYE

Başarılı Başarısız

ÜYE

Başarılı Başarısız

ÜYE

Başarılı Başarısız

***Not: Doktora Tezi Savunma Süresi asgari 90 dakika - azami 120 dakikadır.***

## TEŞEKKÜRLER

Bu teşekkürler bir tezin sayfaları arasında kalacak usulen yazılmış teşekkürler değil, tezin son satırları daha yeni bitmişken gerçekten gönlümden yazdıklarım. Günümüz Amerikan edebiyatında çocukluktan yetişkinliğe geçme, büyüme, olgunlaşma öykülerini anlattığım kızlardan oluşan bu doktora tezi, bu süre içinde ironik olarak benim de büyümeme, değişmeme ve gelişmeme şahitlik etti. Gelişmenin ve aydınlanmanın yaşı olmadığı ve de tek başına gerçekleşmeyeceğini okuduklarımdan ve yaşadıklarımdan öğrendim. Benim *bildunga* ulaşma öykümde, hem akademik anlamda hem de hayata dair öğrendiklerimde yanımda olan herkese teşekkür etmek istedim.

Herşeyden önce beni yazabileceğime ve yaratıcı olabileceğime inandıran, bıkmadan ve usanmadan yanırlarımı gösteren, beni geliştiren, zenginleştiren ve değiştiren yol göstericim, sevgili hocama Prof. Dr. Ayşe Lahur Kırtunç’a gerçekten minnet borçluyum. Ayrıca doktora sürecim boyunca bilgileriyle beni aydınlatan, bana edebiyatı öğreten bölümdeki bütün doktora ders hocalarıma çok teşekkür ederim.

Doktora tez aşamasının zorlukları ile başa çıkabilmeme yardımcı olan, beni neşelendiren en büyük desteklerim sevgili bölüm ve hayat arkadaşlarım Öğr.Gör. Özlem Karagöz, Arş. Gör. Yonca Denizarslanı ve Arş. Gör. Melis Mülazımoğlu’na içten teşekkürler dilerim.

Asıl canım annem ve babama bana istediklerimi yapabilme imkanı ve sonsuz sevgileri için çok teşekkürler. Bana her alanda destek olan ve herşeyi yapabileceğime inandıran anneme, bana verdiği okuma zevki, hayata bakışı ve fikirleri ile babama bu sayede teşekkür ederim. Onlarsız “iyi bir kız” ve bir akademisyen olamazdım.

Son teşekkürüm ise benim büyümeme ve gelişmeme en yakın şahitlerden ve desteklerden sevgili eşim Gün’e. Herşeyi paylaştığım gibi bu tezin satırlarını da paylaştığım, vaktini çaldığım Gün’e çok teşekkürler.

## İÇİNDEKİLER

|                                                                                         |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>YEMİN BELGESİ .....</b>                                                              | <b>ii</b> |
| <b>TEŞEKKÜR .....</b>                                                                   | <b>iv</b> |
| <b>1. GİRİŞ .....</b>                                                                   | <b>1</b>  |
| <b>2. KURAMSAL ARDALAN .....</b>                                                        | <b>14</b> |
| 2.1. Kimlik Kuramları.....                                                              | 14        |
| 2.1.1. Postmodern, Post yapısalcı, Post sömürgeci, Feminist<br>Kuramlar ve Kimlik ..... | 14        |
| 2.1.2. Kız Kimliği .....                                                                | 25        |
| 2.2. Yeni Feminizm Kuramları.....                                                       | 31        |
| 2.2.1. Üçüncü Dalga Feminizmi.....                                                      | 31        |
| 2.2.2. Etnik Feminizm .....                                                             | 38        |
| 2.2.2.1. Çikana Feminizmi.....                                                          | 40        |
| 2.2.2.2. Siyah Feminizm .....                                                           | 43        |
| 2.2.2.3. Çinli Amerikalı Feminizm.....                                                  | 48        |
| 2.2.3. Marksist/ Sosyalist Feminizm .....                                               | 54        |
| 2.2.4. Lezbiyen Feminizm.....                                                           | 59        |
| 2.3. Bildungsroman Kuramları .....                                                      | 66        |
| 2.3.1. Bildungsromanın Tanımı ve Tarihsel Gelişimi.....                                 | 66        |
| 2.3.2. Gençlik Kavramı ve Geleneksel Bildungsromana Etkileri .....                      | 71        |
| 2.3.3. Kadın Bildungsromanı .....                                                       | 74        |
| 2.3.4. Yeni Bildungsroman .....                                                         | 82        |
| 2.3.5. Amerikan Edebiyatında Bildungsroman .....                                        | 85        |

|                                                                            |            |
|----------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>3. GÜNÜMÜZ AMERİKAN KADIN BİLDUNGSROMANINDA</b>                         |            |
| <b>BELİRGİN TEMALAR .....</b>                                              | <b>97</b>  |
| 3.1. Ortak Temalar: Kız Olarak Büyümek.....                                | 97         |
| 3.2. Farklı Kimlik Temaları .....                                          | 115        |
| 3.2.1. Evleri Neresi Bilmeyen Kızlar: Etnik Kimlik .....                   | 115        |
| 3.2.1.1. SORUN: Nereye Ait Olduğunu Bilmeme .....                          | 117        |
| 3.2.1.2. ÇÖZÜM: Karşı Gelme .....                                          | 122        |
| 3.2.1.2.1. Kendi Öyküsünü/ Tarihini Yazarak Karşı Gelme ...                | 122        |
| 3.2.1.2.2. Kimliğini Değiştirerek Karşı Gelme .....                        | 126        |
| 3.2.1.2.3. Eğitim ile Karşı Gelme.....                                     | 134        |
| 3.2.2.Verandanın Yanlış Tarafında Doğan Kızlar: Sınıf Kimliği .....        | 140        |
| 3.2.2.1. SORUN: Sınıf Kimliği .....                                        | 142        |
| 3.2.2.2. ÇÖZÜM: Karşı Gelme .....                                          | 150        |
| 3.2.2.2.1. Sınıf Kimliğini Kabullenme ve Klişelere Karşı<br>Gelme .....    | 151        |
| 3.2.2.2.2. Ataerkil Baskıya ve Orta Sınıf Değerlerine Karşı<br>Gelme ..... | 155        |
| 3.2.3. Jane Değil, Tarzan Olmak İsteyen Kızlar: Cinsel Kimlik.....         | 161        |
| 3.2.3.1. SORUN: Heteroseksüel Sistem .....                                 | 162        |
| 3.2.3.2. ÇÖZÜM: Karşı Gelme .....                                          | 166        |
| 3.2.3.2.1.Kimliğini Seçerek Karşı Gelme .....                              | 166        |
| 3.2.3.2.2.Kötü Kızlar Olarak Karşı Gelme.....                              | 169        |
| <b>4. SONUÇ.....</b>                                                       | <b>175</b> |
| <b>5. KAYNAKÇA .....</b>                                                   | <b>184</b> |
| <b>6. EK: ALINTILARIN İNGİLİZCE ASILLARI.....</b>                          | <b>195</b> |
| <b>ÖZGEÇMİŞ.....</b>                                                       | <b>210</b> |

|                  |            |
|------------------|------------|
| <b>ÖZET.....</b> | <b>211</b> |
|------------------|------------|

|                       |            |
|-----------------------|------------|
| <b>ABSTRACT .....</b> | <b>212</b> |
|-----------------------|------------|

## 1. GİRİŞ

1960 ve 1970lerde başlayan etnik, feminist ve eşcinsel hareketler, yani kısaca “yeni sosyal hareketler” ile birtakım sosyal, politik ve yasal haklar edinen gruplar 1990lara gelindiğinde, artık yeni savaş alanları olarak, kültür ve kimlik alanlarını belirlerler. Egemen kültürün dışında tutulan bazı kimlikler, eşit politik ve sosyal haklar dışında, toplumda kabul ve temsil edilmek isterler. Egemen kültürden farklı etnik, cinsel ve sınıf kimliklerinin öne çıkmasını savunan bu yeni hareketler, kültürel olarak daha üretken olarak varolmayı hedeflerler. Egemen kültürün bu tür merkez dışı gruplara sağladığı birtakım sosyal hakların yetersizliğini dile getirmeye başlayan bu gruplar için kendi sorunlarını ve deneyimlerini kendilerinin aktarması özellikle önem taşır. Yüzyıllardır sadece sosyal alanda değil, kültürel çevrede de bastırılmış, sindirilmiş ve taraflı temsil edilmiş olmaya verilen bu tepki yirminci yüzyılın sonu, yirmi birinci yüzyılın ilk yıllarına da damgasını vurur.

Bu sosyal gelişmeler edebiyat eleştirisindeki bazı gelişmeler ile birlikte bir bütün oluştururlar (Leitch et al. 2209-2210): Bunların ilki, Amerika’daki farklı kimliklerin seslerini duyurma çabalarının ideolojik kuramlarla desteklenmesidir. Postmodern ve post yapısalcılığın edebiyat eleştirisinde yaygınlaşması ile bu hareketler de kendilerine edebiyatta ve kültürde yaşam alanı bulurlar. Kimliklerin farklılığını ve çeşitliğini savunan bu kuramlar, etnik, feminist ve eşcinsel hareketler gibi yeni sosyal hareketlerin varolma savaşlarını olumlu yönde etkilerler. Egemen kültürün dışında yer almanın her zaman güçsüzlük getirmeyeceğini savunarak merkez dışındakilere de güçlü olabileceklerinin mesajını verirler.

İkinci gelişmede, edebiyatta sesini duyuramamışların sesini duyurmayı amaçlaması, kişisel politikleşmesi ile kendini gösterir. Böylece kültürel alanda var olmayı isteyen etnik gruplar, eşcinseller ve merkeze kabul edilmeyenler kendilerini ifade imkanı bulurlar. Şiirden, otobiyografiye, fantastik yazından realist romana kadar çeşitli edebi türler toplumda sesini duyuramamışlara olanak sağlar, onların amaçlarına

hizmet etmeye başlar. Bu grupların bireysel deneyimleri, acıları, güç savaşları edebiyatta toplumsal gelişmelerle koşut olarak büyük yer tutar.

Üçüncü gelişme ise kültürel çalışmalar gibi yeni alanların artık metinden (text) daha çok söz çevresine (context) önem vermesi ile yeni hareketlerin kültürel alanda temsilini kolaylaştırır. Metinlerin anlamlarının yazara, döneme ve kültüre bağlı olduğunu savunan bu yaklaşım, çeşitli grupların kültürlerini ve deneyimlerini böylece edebiyata ve kültürel ortama taşımayı amaçlar. Kültürel çalışmalar, bireylerin çevreleriyle olan etkileşimlerine dikkati çekerek aynı zamanda da toplumsal ve bireysel olarak yaratılmış kimliklerin de ayrımını yapar. Bireylerin etraflarını kuşatan her türlü etki ve bunlara karşı geliştirilen bireysel tepkiler kültürel çalışmalar bağlamında yeni araştırma ve inceleme alanları haline gelir. Toplumsal eşitsizlikler, toplumlarda hangi kültürün diğerlerine üstün, güçlü görüldüğü ve temsil edildiği ya da hangi kültürün güçsüz bırakılıp, önemsenmediği gibi konular hakkında farkındalık artar. Böylelikle her türlü grubun kimlik politikaları yani toplumdaki güç ilişkileri de kaçınılmaz olarak edebiyata yansır.

Bu dönemsel gelişmeler günümüz Amerikan edebiyatını egemen kültürün dışındaki gruplara da var olma alanı yaratma, seslerini duyurmayı sağlama ve toplumdaki yerlerini sorgulama imkanı vererek etkiler. Bu gelişmeler ile, edebiyatta daha çok etnik kökenli, eşcinsel ve egemen kültürün dışındaki yazarların çoğalması, eserlerde bu tür egemen kültür dışı grupların deneyimlerinin daha çok yansıtılması, bu grupların güçlenmesi amacına yönelik temaların daha yaygın kullanılması ve hatta edebi türlerin uğradığı değişiklikler görülür. Amerikan edebiyatında 1990- 2000li yıllarda yazılmış kadın bildungsromanlarının incelendiği bu tez de doğal olarak bütün bu gelişmelerin bir yansımasıdır. Günümüz Amerikan edebiyatındaki kadın bildungsromanları dönemin kimlik kuramları ve feminizm akımlarının etkisiyle marjinal kadınların seslerini duyurma ve kimliklerini egemen kültüre karşı gelerek yapılandırmayı sağlayan bir edebi tür olarak kullanılır. Dolayısıyla bu çalışmanın tezi birbiri ile ilişkili üç amaçla yapılandırılmıştır: Birinci amaç kimlik politikalarının önem kazanması ile kimlik oluşumu, çoğul kimlikler ve merkez dışında kalan kimliklerin edebiyattaki temsilini göstermektir. İkinci amaç etnik feminizm, lezbiyen feminizm gibi çeşitli feminizm akımlarının edebiyatta kadın deneyiminin yansıtılmasında ne kadar

etkili olduğunu vurgulamaktır. Üçüncü amaç ise bildungsroman türünün yirmi birinci yüzyılın başlarında geçirdiği son evrenin örneklenmesidir; egemen kültürün dışındaki kahramanları konu edinen tezdeki romanlar bildungsroman türünü kendi amaçlarına göre dönüştürmüşlerdir.

Tezin birincil amacı kimlik kuramlarının günümüz Amerikan edebiyatını nasıl etkilediğini kadın bildungsromanlarını kullanarak göstermektir. Öncelikle postmodernizm, post yapısalcı ve post sömürgeci kimlik kuramları kimliklerin çeşitliliğini kabul ederek toplumda erkek, beyaz, orta sınıf ve heteroseksüel kimliklerin dışında melez, aykırı ve sıradışı kimliklerin de olabileceğini savunur. Liberalizmin savunduğu tekil ve özcü kimlik anlayışına tepki olarak öne sürülen kimlik tanımları farklılığı ve “öteki” olmayı övmeleri ile edebiyatı da etkilerler.

Kimlik kuramlarının ikinci etkisi ise çoğul kimliklerin varlığını kabul ederek, toplumda ve edebiyatta güç ilişkilerini değiştirmesiyle kendini gösterir. Lyotard’ın, Batı merkezli büyük anlatıların (meta narratives) bittiğini ilan etmesi, edebiyatta egemen kültürün yansıtıldığı, merkezinde gücü elinde bulunduranların yer aldığı edebi eserlerin de sonunu getirir. Artık sadece erkek, beyaz, heteroseksüel ve orta sınıftan olanların edebiyatta temsil edilme dönemleri böylece sona erer. Egemen kültür tarafından “öteki” olarak görülenlerin kendilerini temsil etme çabaları yoğunluk kazanır. Bu, Batı merkezci, özcü, tekil, tutarlı kimlik oluşumlarına bir karşı gelmedir. Bu yaklaşım toplumdaki herhangi bir ırktan, sınıftan ve cinsiyetten olan insanların birbirleriyle karşılaştırılamayacağını da öne sürer. Dolayısıyla hiçbir kültür ya da grup bir diğerinden üstün ve ya da ayrıcalıklı olmamalıdır. Yani her kimlik deneyimi kendi başına önemlidir; edebiyatta da eşit derecede yansıtılmaya hakkı vardır.

Postmodern ve post yapısalcı kuramlar, üçüncü olarak kimliğin bir kurgu olduğunu savunmalarıyla günümüz edebiyatını etkilerler. Gerçeğin ve her türlü kavramın sabit anlamları olmadığını, söyleme dayalı kurgular olduğunu belirtmek, sabit, tutarlı kimliklere ve ikili karşıtıklara bir başkaldırıdır. İnsanların varlığına ait her türlü kimlik sabit olmayan kategorilerdir. Dolayısıyla sosyal kurgular olan kimlikleri toplumda kemikleşmiş egemen-egemen olmayan ikili karşıtlığından kurtarmak mümkündür. Yani kimliği oluşturan özellikler, politik ve sosyal gelişmelerden veya

dönemin fikir akımlarından etkileniyorsa ve değişikliklere açık kurgular ise, bunları değiştirmek, güç dengelerini tersine döndürmek de mümkündür.

Son olarak her türlü kimliğin gücün belirlediği ve egemen kültürün parçası olan sabit esaslar değil, değişebilen kurgular olduğunu savunan kimlik kuramları böylelikle yeni oluşumlara imkan verirler. Postmodern ve post yapısalcı kuramlara göre, “kimlikler, postmodern zamanlarda, bütünleşmiş değil, artan şekillerde bölünmüş olarak; ve asla tekil değil, değişik, bazen kesişen ve karşıt olan söylemler, uygulamalar ve durumlar şeklinde çoğul olarak kurgulanmıştır” (Hall 17). Egemen kültürün dışında yer alan kimliklerin, kendilerini ifade etmek, kendi öznelliklerini kurmak için varolan ve egemen kültür tarafından üretilmiş, kısıtlı, durağan kimliklere karşı gelmeleri gerekir. Bu durum, kişilerin özcü, belirli anlamlı ve sabit kimlikli olma durumlarından, kurgulanan, değişken ve çoğul anlamlı öznellere dönüşmesine yol açar. Sonuç olarak bir çok edebi türde de, sabit ve tutarlı bireyin anlatıları, yani büyük anlatılar yerini bölünmüş, değişken ve çoğul deneyimlerin yansıtıldığı edebi anlatılara bırakmıştır.

Günümüz kadın bildungsromanlarında da kimlik kuramlarının etkisi kimliğin çeşitliliği, merkez ve merkez dışı ilişkisinin değişmesi ve bireylerin kendi kimliklerini kurgulama hakları ile kendini gösterir. Tezde incelenen bildungsromanlar egemen kültür dışındaki öznellere kendilerini ifade etme ve kendi kimliklerini kurgulayabilme imkanı sağlayarak bu kuramların yansıması olduklarını gösterirler. Tezde incelenen kadın bildungsromanları kimliklerin egemen kültür tarafından belirlenmesine tepki olarak bir kimlik oluşturma alanı oluştururlar. Postmodernizm ve post yapısalcılığın ortaya çıkardığı kuramlar böylece çoğul ve marjinal kimliklerin edebi yolla yapılanmasına yol açar.

Tezin amaçlarından ikincisi feminizmin günümüz kadın bildungsromanlarındaki yansımasının ortaya konulmasıdır. Öncelikle feminizmin ortaya çıkışından beri savunduğu kadınlar için özne ve özgür kimlik arzusu, ataerki sistemiyle olan mücadelesi, egemen kültür tarafından baskılanması yirmi birinci yüzyılda da aynen devam etmektedir. Bu yüzden kadınlar edebiyatta da, “gücün söylemleri” (discourses of power) etkisi altındaki grupların başında gelir ve temsil edilmek isterler. Bütün bu mücadelelerinde, feminizm birinci dalga feminizmden üçüncü dalga feminizmine kadar, birçok sosyal, politik ve yasal hak elde etmiş, ancak cinsel ve kültürel alanda halâ

güçsüz kaldığı bazı alanlar olmuştur. Bu yüzden kadınlar tarafından yazılan bildungsromanlarda en önemli ve değişmez özelliğin ataerkil sisteme karşı gelmek olduğu görülür. Bu anlamda günümüz kadın bildungsromanları feminizmin misyonunu günümüzde de devam ettiren politik bir amaca sahiptirler.

Ancak 1990-2000li yıllara gelindiğinde artık kimlik kuramlarının da etkisiyle tek bir kadınlık deneyimi olmadığı, feminizmin öznel kimlik yaratma ve ataerkil sistem mücadelesinden başka sorunları da olduğu ortaya çıkmıştır. Tıpkı kimlik kuramlarının özcülüğe karşı gelmesi gibi bu dönemdeki feminizm de evrensel, her kültüre ve döneme egemen kadınlık durumunu eleştirir. Kadınların ataerkil toplum tarafından baskılanması her kültürde ve dönemde ortak olan bir özellik olsa da günümüz kadın bildungsromanlarında toplumsal ve kültürel farklar önem kazanır. Aynı ülkede ve dönemde yaşamalarına rağmen kadınların etnik köken veya sınıf farklılığından doğan farklı deneyimleri bu kadınların değişik sorunları ve çözümleri olduğunu savunan feminizmleri doğurur.

Yeni sosyal hareketlerin kendilerini ifade etme istekleri arttıkça, bu birbirinden değişik sorunları olan kadınlar da feminizmin aslında beyaz, orta sınıf ve heteroseksüel olmayan kadınlar için bir güç söylemi olduğunu öne sürerler. Kimliklerin çoğul oluşumlar olduğu ve sabit esaslara dayanmadığını öne süren kavramlar kadın kimliğini de etkilemiştir. Bu kuramlar “kadın” olmanın da özcü bir oluşum olduğunu eleştirerek, tek bir kadınlık deneyimi ve kimliği olamayacağını savunurlar. Kadın hareketinin son yirmi yılda geçirdiği sosyal, politik ve kültürel değişiklikler sonunda feminizm de feminist özcülüğe karşı çıkan bir kavram haline gelmiştir. Beyaz kadınların başlattığı ve ikinci dalga feminizmle devam eden feminist hareket, 1980lerden itibaren farklı etnik, sınıf ve cinsel kimliğe sahip kadınların politik ve kültürel isteklerini karşılayamaz durumdadır. Özcülükle suçlanan ve egemen kültürün bir uzantısı olarak görülen feminizm, bazı kadınlar tarafından sadece beyaz, orta sınıf ve heteroseksüel kadınların sorunlarına eğilmekle suçlanır. Farklı kadın deneyimlerine yer vermeyen kadın hareketine karşı bu etnik, sınıf ve cinsel kimliklere sahip kadınlar kendi feminizmlerini oluştururlar. Her türlü etnik grup, alt sınıf kimliğine sahip kadınlar ve heteroseksüellik dışında farklı cinsel tercihi olan kadınlar kendi feminizmlerini yaratırlar. Ataerkil sistemde kadın olmanın zorlukları yanında egemen kültür tarafından ırkları, sınıfları ve

tercihleri yüzünden de baskılanan bu kadınlar yüzyıllardır onlara uygun görülen olumsuz kimliklere, rollere böylece karşı gelirler.

Tezde incelenen bütün kadın bildungsromanlarında egemen kültürün kabul etmediği kadın kimlikleri sergilenir. Bu bildungsroman kahramanları farklı etnik, sınıf ve cinsel kimliklere sahip olarak yirmi birinci yüzyılın başında kadın deneyiminin çeşitliliğini gözler önüne sererler. Dolayısıyla tezde genel olarak etnik feminizm, Çikana feminizmi, siyah feminizm ve Çinli Amerikalı kadınların feminizm hareketleri incelenecektir. Ayrıca Marksist/sosyalist feminizm ve lezbiyen feminizmin özellikleri de tezde incelenecek olan sınıfsal ve cinsel kimlikler için gereklidir. Bu feminizm türleri sahip oldukları çoğul ve melez kimlikleri ile, kadınların eşitsizliklerinin kaynaklarını sınıfsal ve cinsel nedenlere dayandırmaları ile kadın kimliğine yeni boyutlar kazandırır.

Günümüz kadın bildungsromanları bu çok çeşitli kadın kimliklerinin deneyimlerini yansıtarak güçleri ellerinden alınmış, kendilerini temsil edemeyen kadınlara temsil imkanı verir. Tezdeki bildungsromanların hepsine egemen olan güçsüzlükten güçlenme yaratan öyküler böylelikle feminizmin de temel amacı olan özel ve özgür kimlik yaratılmasına da hizmet ederler. İkili karşıtlıklardan toplumda güçsüz olan ve kabul görmeyeni seçen ve olumlandıran bu feminizm hareketleri, böylelikle edebiyatta özcülüğü eleştirirler.

Tez sadece feminizm hareketlerinin edebiyata yansması değil aynı zamanda 1990larda ortaya çıkmış genç kuşak kadınları ve feministleri tanımlayan “kız çalışmaları” (“girls’ studies”) nın da bir uzantısıdır. 1990larda kızlar ve kızlık etrafındaki imgeler, söylemler ve metinler medyada, popüler edebiyatta, televizyonda, sinemada, akademik konferanslarda sıklıkla yer almaya başlamıştır. Kızların gerek cinsiyetleri gerekse yaşları yüzünden güçsüz oldukları ve onların da egemen kültürle sorunları olduğu gerçeği kültürel çalışmalarda öne çıkan, yeni bir inceleme alanı doğurmuştur. Günümüz kadın bildungsromanları bu akımın bir uzantısı olarak da kız kimliğini edebiyata taşır.

Her türlü kimliğin bir kurgu olduğunun savunulması, “kız” kimliğinin de anlamının zaman içinde değişikliklere uğradığını kabul eder. Kimliğin sosyal ve bireysel bir kurgu olduğunu göstermek için, yirminci yüzyılın sonlarında “kız olmanın”

nasıl kurgulandığı tezdeki bildungsromanlarla gösterilecektir. Bildungsromanların kız kahramanları Amerikan toplumunda hem yaş olarak küçük oldukları hem de egemen kültüre aykırı kimlikler yarattıkları için güçsüz bırakılmış gruplardandır.<sup>1</sup> Kızların toplumla olan bu çatışmaları ve ne pahasına olursa olsun kendi kimliklerini kurma ve savunmadaki kararlılıkları dönemin kız kimliğini de şekillendirir. Toplumda gerek geleneklerle gerekse popüler kültürle yaratılmış ve canlı tutulan birbiriyle zıt iki farklı kız kimliği bulunur. Egemen kültürle uyumlu, edilgen, sessiz yani “iyi kızlar” ve egemen kültüre karşı gelebilen, güçlü ve hakkını savunan “kötü kızlar”. Bu ayrım tezin ana konusunu ve başlığını oluşturmaktadır. Böylece günümüz kadın bildungsromanları kadınlık deneyiminin ve sorunlarının çeşitliliği ve yapısının toplumsal şartlar, etnik köken, sınıf, cinsel tercih ve en önemlisi de yaş ile yakından ilgili olduğunu örneklerler.

Bildungsroman türü ise postmodernizm ve feminizm gibi çeşitli kuramsal akımların etkisiyle önem kazanan kimlik olgusu, özne ve öznel, gücün söylemleri, çoğul kimlikler gibi kavramları yirmi birinci yüzyıl edebiyatında en iyi yansıtan edebi türdür. Bu edebi tür, kimlik arama ve kurgulamayı konu edinmiş olduğu için bu tezin amaçlarına uygun görülmüştür. Kimlik oluşumunu konu alan bu türün zaman içinde değişikliklere uğraması kaçınılmazdır. Tezde incelenen kadın bildungsromanları, kimlik kuramları ve feminizm kuramlarının bir uygulama alanı olmalarının yanı sıra bu türün yirmi birinci yüzyıldaki değişime uğramış halini örnekler. Dolayısıyla tezin üçüncü amacı da 1990 ve 2000lerde yazılmış kadın bildungsromanlarının bu edebi türün çağın koşullarını en iyi yansıtan kültürel malzeme olduğunu kanıtlamaktır.

Bildungsroman türü kökleri Alman edebiyatında olan, kahramanın çocukluktan yetişkinliğe geçişini göstermeyi hedefleyen bir edebi türdür. Gençlik dönemi “bireyin kendi iç gelişimini incelediği, kişiliğinin şekillendiği ve yerleştiği dönem” olduğundan bu türe kişisel gelişim türü de denir (Labovitz 3). Bildungsromanın konu olarak ele aldığı bu yaşam evresi, bireylerin kimlik kurgulamalarını gerçekleştirdikleri evredir. Kahramanlarının gelişimlerini yansıtan bu türde dolayısıyla bireyin yaşadığı her türlü

---

<sup>1</sup> Romanlardaki kahramanların yaşları ve cinsiyetlerini belirtmek ve aynı zamanda erkek kahraman veya yetişkin kadın kahramanı olan romanlardan ayırmak için tezde özellikle “kız kahraman” deyişi kullanılacaktır. “Kız” sözcüğünün Türkçe’deki anlamlarından biri olan “bakire” anlamı bu çalışma için özellikle kastedilen bir anlam olmayıp sözcük teknik olarak “yetişkin olmayan” anlamında kullanılmaktadır.

deneyim, başından geçen her türlü olay ve etrafındaki insanlar onların gelişimini etkilediği ölçüde önemlidir ve romandaki olay örgüsünü oluşturur. Kahramanın yetişkinliğe ermesi, olgunlaşması, yaşadıklarından dersler çıkartabilmesi ise amaçlanan gelişimdir.

Çocukluktan yetişkinliğe geçerken gençlerin yaşadığı sosyal, ahlaki, psikolojik ve entelektüel gelişmeyi konu alan bu tür, kimlik oluşturma sürecinin zorluklarını da kapsar. Bildungsroman kahramanı gençler, içinde bulundukları bu büyüme evresinde, yetişkinlerin ve egemen kültürün değerleri ile kendi istekleri ve değerleri arasında bir çok çelişki yaşarlar. Gençlik dönemi bireyin topluma hazırlık evresi sayıldığından toplum değerlerinin gence öğretildiği ve gencin de bunlara uymaya zorlandığı bir dönem olmuştur. Dolayısıyla bildungsroman türünde kimlik arayışının yanı sıra, topluma uyuma zorlanan ve uyum göstermeye çalışan bir genç kahraman modeli vardır.

Geleneksel bildungsroman türünün olgunlaşmayı ve gelişmeyi toplumla uyum ilkesine bağlaması ile bu tür, roman kahramanlarının kimliklerini oluşturmak için evden ayrılmaları gibi bireysel başkaldırıları ve özgür kimlik seçimini bastırır. Hegel'e göre gençliğin büyümek için yola çıkarkenki ümidi ve coşkusu geleneksel değerlerle karşılaştığında ve savaştığında oldukça güçsüz kalır ve yenilmeye mahkumdur (Eysturoy'da alıntı 8-9). Yani klasik bildungsroman, konusu ve kahramanları ile statükoyu destekleyen, oldukça gelenekçi bir edebi türdür

Bu türü belirli bir zamanın ve değerler sisteminin parçası yapan başka bir özellik ise kahramanının ait olduğu cinsiyet ve sosyal sınıfla ilintilidir. Bildungsroman kahramanları genellikle erkek ve orta sınıfa ait gençlerdir. Klasik bildungsroman örneklerinde ergenlik döneminde çevresinin değerlerine başkaldıran, evden ayrılıp kendi kimliğini kurmaya çalışan ancak romanın sonunda toplumla uyum içinde kendisinin toplumun bir parçası olduğunu kabullenen kahraman modelinde kahramanlar hep orta sınıf erkeklerdir. Kendi kimliğini aramaya ve kurmaya hakkı olduğu düşünülen bu kahramanlar, kadınların edebiyatta temsil edilmemelerine de bir başka örnektir.

Ancak zaman içinde her edebi türde olduğu gibi klasik bildungsroman örneği de değişmeye başlar. Yazıldığı döneme, yere, yazarın cinsiyetine, kahramanın ait olduğu sosyal sınıfa göre bildungsroman türü de gerek konusunda ve gerekse kahramanının deneyimlerinde ve amaçlarında yenilikler gösterir. Amerikan edebiyatında da erkek ve

orta sınıf merkezli tür değişmiş ve kadınların, azınlıkların da deneyimlerinin yansıtan bir tür olmuştur. Ayrıca her dönem sosyal, politik ve kültürel gelişmeleri ile türün konusunu, bu deneyimlerin yansımalarını etkilemiştir.

Günümüzde bildungsroman türünün kullanılıyor olmasının en önemli nedenlerinden biri bildungsromanın bir kişisel gelişim ve kimlik kurgulama alanı olmasıdır. Klasik bildungsromanın bu temel özelliği kısıtlı tanımına, gelenekçi yapısına rağmen değişmeden kullanılan en önemli ve tek özelliğidir. Değişen zamanlar ve şartlar, kimlik kurgulama alanı olan bildungsromanı kendi öznelliklerini ve kimliklerini kurgulamaya ihtiyacı olan herkesin kullandığı bir tür haline dönüştürmüştür. Böylece 1990lı yıllar ve sonrasında bildungsromanlar merkez dışı kimliklerin kendilerine temsil alanı buldukları bir kültürel platform haline gelirler. Tezde incelenen kadın bildungsromanları da bu bağlamda egemen kültürün değersiz gördüğü, kendi kimliklerini ifade imkanı arayan grupların deneyim ve sorunlarını en iyi yansıtacak tür olarak bu tezde ele alınmıştır.

Klasik bildungsromanın değişmeden kullanılan bir başka özelliği ise birey ve toplum arasındaki ilişkidir. Dolayısıyla günümüz bildungsromanları da birey ve sosyal güçler arası birer kimlik çatışması örnekleridir. Yani gençlik ve toplum değerleri arasındaki sorun günümüzde de bildungsromanlarda yansıtılan ve bitmeyen bir temadır. Ancak günümüz örneklerinde bu çatışma gençlerin sonradan toplumla uyumu seçecekleri bir çatışma değildir. Tezde incelenen kadın bildungsromanlarında bu çatışma dönemin egemen kültürüne eleştiri için kullanılır. Yani ergenlik döneminde doğal olarak görülen genç ve toplum arası uyum zorluğu, bu romanlarda da bilinçli olarak kullanılmaya devam edilir. Tezde incelenen bildungsromanlarda değişik etnik köken, sınıf ve cinsel tercihi olan kızlar kendi değerleri ve Amerikan toplumunun değerleri arasında bocalayan kızlardır. Bu bocalamanın bildungsromanlarda konu edilmesi ise basit bir ergenlik probleminden çok Amerikan toplumunun ırkçı, sınıfçı ve homofobik özelliklerini ortaya koymak içindir.

Günümüzde bildungsroman türünün geçirdiği başka bir değişiklik de kahramanın cinsiyeti ve sınıfının değişmesidir. Bir kimlik kurma edebiyatı olan bildungsromanda, kimliklerini kurmaya ihtiyacı olanların başında egemen kültüre kabul edilmeyen kimlikler gelir. Feminizmin ataerkil sistemle olan mücadelesinde ve

geçirdiği değişikliklerde değişmeyen tek olgu, kadının kendini ifade etmesi ve kendini özne olarak yapılandırma isteği olmuştur. Bu yüzden bildungsroman türü, zaman içinde kadın deneyimini yansıtan edebi türlerden biri haline de gelir. Bu edebi türün geçirdiği en son aşama ise özellikle etnik kökenliler, eşcinseller ve alt sınıfa ait gruplar gibi toplumda kimliklerini ifade imkanı arayanların da tercih ettiği bir tür olmasıdır. Böylece egemen kültürün dışındaki her türlü kimlik bildungsroman türü altında kendini ifade imkanı bulur.

Bir başka değişiklik ise bildungsromanda amaçlanan idealle ilgilidir. İdealizmin etkisiyle çıkan klasik bildungsroman örneklerinde erkek kahramanlar için *bildunga* erişme ve büyüme topluma uyum gösterme ve toplumda kabul görme ile eşdeğerdir. Ancak kadınların, ya da egemen kültürün dışladığı grupların kimlik arayışı ve kimlik kurgulaması söz konusu olduğunda, bu “ideal son” mümkün değildir. Ne toplum egemen kültürün dışında olanları kabul eder, ne de bu tür kahramanlar topluma dahil olmak isterler. Dolayısıyla bildungsroman türünün geçirdiği en son evre olan egemen kültüre “karşı gelmek” tezde incelenecek olan tematik özelliklerin başında yer alır. Bu tezin amacı da günümüz kadın bildungsromanlarının bir “baskın kültür değerlerine karşı gelerek kimlik kurma” edebiyatı olduğunu göstermektir.

Bildungsroman türünün bu son evresinin yansımaları tezde belirgin temalar ışığında incelenecektir. Bu temalar ortak ve farklı olmak üzere iki ayrı bölümden oluşur. Ortak temalar bölümü, kız kahramanların büyürken karşılaştıkları etnik, sınıf ve cinsel kimliklerinden bağımsız olan sorunlarını kapsayan bölümdür. Bütün kız kahramanlar romanlarda büyümenin getirdiği fiziksel, sosyal ve psikolojik zorluklarla başa çıkmaya çalışırlar.

İkinci bölüm olan farklı temalar bölümünde günümüz kadın bildungsromanında, kız kahramanların etnik grubu, sınıfı ve cinsel tercihleri gibi farklılıklarının kahramanların gelişimindeki etkileri incelenecektir. Bu bölüm egemen kültürün dışında kimliklere sahip kız kahramanların kimliklerini nasıl kurgulamaya çalıştıklarını göstermeyi amaçlar. Bildungsroman türünün, Amerikan toplumunda egemen kültürün dışladıklarına, farklı bir öznellik yaratma ve kendini ifade etme gücü verdiğinin örneklenmesi bu temalar ile kanıtlanır.

Bu tezde incelenecek romanlarda öncelikle romanların 1990 ve sonrası dönemde yazılması esas alınmıştır. Böylece yukarıda sayılan dönemin felsefi ve sosyal akımlarının edebiyata etkileri gösterilmek istenmiştir. İkinci bir koşul olarak hepsi kadın yazarlar tarafından yazılan bu romanlar feminizmin geçirdiği evreleri örneklemesi açısından önemlidir. Üçüncü olarak bütün bildungsromanların kahramanlarının kız çocuklar ve genç kızlar olmaları esas alınmıştır. Klasik bildungsromandaki küçüklükten yetişkinliğe geçişin ilk aşamalarını geçiren kahramanlar topluma getirdikleri saf ve eleştirel bakış açısıyla incelenmek istenmiştir. Dördüncü olarak, tezde kız kahramanların çocukluktan yetişkinliğe doğru giden yolda toplum tarafından kadın olmaya hazırlanmaları incelenecektir. Toplumun kahramanlardan beklentileri ve onların tercihlerinin yarattığı çelişkiler bütün romanların ana konusunu oluşturur. Son olarak da kadın kimliğinin yanı sıra bütün roman kahramanlarının özellikle egemen kültürün dışında yer alan kızlar olmalarına dikkat edilmiştir. Böylelikle zaten yaşları ve cinsiyetleri yüzünden toplumda güçsüz durumda olan kahramanların etnik, sınıf ve cinsel kimlikleri yüzünden nasıl daha da güçsüz bırakılmaları incelenecektir. Bu durumun kız kahramanların kimlik oluşumlarına olan olumsuz etkileri gösterilecektir.

Tezde etnik kimlik bakımından incelenecek olan romanların ilki Sandra Cisneros'un *Caramelo* (2002) adlı romanıdır. Roman Meksikalı Amerikalı Lala'nın kimlik kurma öyküsüdür; ve kahramanın etnik kimliğinin, ırkçı ve ataerkil Amerikan toplumunda yarattığı güçsüzlükten kendini kurtarma çabasını anlatır. Ne Amerikan ne de Meksika kültürüne ait olan Lala, sınır kültüründe yaşamının zorlukları ile büyümeye çalışır. Klasik bildungsroman temalarından olan bireyin kendi kimliğini kurmasının zorlukları böylece bu romanla örneklenir. Roman Lala'nın kendisinin, ailesinin ve ırkının tarihlerini yeniden yaratmasını anlatır. Böylelikle kendi kimliğini kendisi kurgulayabilen kız kahraman *bildunga* erişmiş olur.

İkinci etnik bildungsroman, Gish Jen'in *Mona in the Promised Land* (1996) romanıdır. Yine Lala gibi, iki kültür arasında kalmayı konu edinen romanın kahramanı Mona Çinli Amerikalı bir kızdır. Mona bu belirsiz kimlik oluşumundan, istediği kimliği istediği zaman seçtiği "kimlikler arası" bir durumu seçerek kurtulmaya çalışır. Kimlik kuramlarının yansımalarının en net örneklandığı romanlardan olan bu roman kimliğin bireysel olarak yaratılan bir söylem olduğunu, güç dengelerini tersine çevirerek kanıtlar.

Yani güçsüz Çinli Amerikalı kahraman kim olduğuna kendisi karar vererek egemen kültüre meydan okur.

*The Good Negress* (1995) romanı A.J. Verdelle'in Afrikalı Amerikalı Denise'in kimlik kurgulama öyküsünü anlattığı bildungsromanıdır. Güçsüz ve edilgen kız kahramanın kendini geliştirerek kim olduğunu ve içindeki gücü bulma öyküsü olmasıyla günümüz bildungsroman geleneğinin bir devamıdır. Bu aynı zamanda ırkçılığa getirilen bir eleştiridir.

*Bastard Out of Carolina* (1993) Dorothy Allison'ın fakirlik, taciz ve mutsuzlukla geçen çocukluk yıllarını anlattığı kız kahraman Bone'un kendini bulma ve güçlenme öyküsüdür. Klasik bildungsromandaki orta sınıf kahramanların ve toplumun alt sınıf insanlara olan önyargısının eleştirildiği romanda kahraman alt sınıfa ait bir ailenin kızıdır. Egemen kültürün değerlerine karşı çıkma bu romanda da diğer bütün romanlarda olduğu gibi en belirgin *bildunga* ulaşma yoludur.

Sınıf kimliğinden dolayı toplumda güçsüz bırakılmış kahramanın kimlik kurma öyküsünü anlatan ikinci roman Jasmine Paul'un *A Girl in Parts* (2002) romanıdır. Bu romanı bildungsroman yapan özellik ise egemen kültürün alt sınıftan olanlara uygun gördüğü aşağılamaları hiçe sayarak kendini sınıfıyla tanımlayan, fakirliğin zorluklarına göğüs geren Dorothy'nin her yıl geçirdiği değişikliklerle kendini bulmasıdır.

Cinsel kimlikleri ile egemen kültürün dışında tutulan kahramanların ilki ise, *The Revolution of Little Girls* (1991) bildungsromanındaki Ellen'dir. Klasik bildungsroman tanımından farklı özellikleri olan roman heteroseksüellik dışında bir kimlik olan lezbiyen kimliği seçmesi ile kendini gerçekleştiren kız kahramanın egemen kültüre karşı gelmesini anlatır. Cinsel tercihin biyolojiyle saptanan değil, özgürce yapılan bir seçim olduğunu savunan bildungsromanda beklentilerin ötesinde bir kadın olma öyküsü, bir karşı bildungsroman olarak ortaya çıkar. Klasik bildungsromandaki mutlu ve belirli son özelliği yok olur.

Bett Williams'ın *A Girl Walking Backwards* (1998) romanında ise lezbiyen kız kahraman, farklı cinsel tercihini annesine ve egemen kültüre karşı savunur. Kimlik kurgulamasını lezbiyen olarak ve "kötü kız" olarak kurgulayan kahraman, topluma uyum göstermemeyi seçerek klasik bildungsromanın toplumla uyumlu birey anlayışını değiştirir.

Görüldüğü üzere tezdeki bütün romanlarda ortak ve benzer temalar vardır. Bunların en başlıcaları kendini arama, kimlik oluşturma gibi klasik bildungsroman temalarıdır. Ancak etnik, sınıf ve cinsel kimlik farklılıkları olan kahramanların sorunları için bildungsromanlar yeni temalar da içerirler. Etnik kökenli kahramanlar nereye ait olduklarını bilmez, kültürler arası kaldıkları için belirsizlik yaşarlar. Sınıf bildungsromanlarındaki kahramanlar, fakirlik ve dışlanma yüzünden orta sınıf değerleri ile çatışırlar. Lezbiyen kahramanlar ise heteroseksüel sistem dışında bir cinsellik yaşamak isterler. Sonuç olarak bütün kahramanlar bu sorunlardan kurtulmanın yolunu karşı gelmekte bulurlar.

Dolayısıyla bu çalışmada bildungsroman türüne yeni bir tanım getirilecektir. 1990 ve 2000lerdeki kadın bildungsroman örnekleri etnik kökenleri, sınıfları ve cinsel tercihleri yüzünden dışlanan ve güçsüz bırakılan kahramanların egemen kültüre karşı gelerek kimlik kurgulamalarını örnekleyen metinlerdir. Tezde incelenen romanlar sadece roman kahramanının hayatı, kimlik seçimi, mücadelesi ve kendini bulma öyküsünü anlatmaz, aynı zamanda kimlik kuramları ve feminizm hakkında önemli cevaplar da verir. Egemen kültürün dışladığı genç kadınlar için kimlik kurgulama sorunsalını örneklerler. Bütün romanların ideolojik amacı toplumda egemen kültür dışındakilere uygulanan baskıyı ortaya çıkarmaktır. Bu yüzden, edebi kanon dışı sayılacak romanlar özellikle seçilmiş ve bu çalışma bağlamında incelenmiştir, çünkü önemli olan egemen kültürün dışladığı kızların seslerinin duyulmasıdır.

## **2. KURAMSAL ARDALAN**

### **2.1. Kimlik Kuramları**

#### **2.1.1. Postmodern, Post Yapısalcı, Post Sömürgeci, Feminist Kuramlar ve Kimlik**

Son yıllarda özellikle sosyal bilimlerde kimlik önemli bir tartışma ve inceleme konusu haline gelmiştir. Sosyolojiden, felsefeye, popüler kültürden etnik çalışmalara kadar her alanda kimlik çalışmaları önemli bir yer tutmaktadır. Kimlik kuramları zaman içinde, postmodernizm, post yapısalcılık, post sömürgecilik, çok kültürlülük ve feminizm gibi akımların etkisiyle değişmiş, yeni anlamlar kazanmıştır. Sonuç olarak, liberal hümanist düşüncenin savunduğu tekil ve tutarlı birey tanımı değişmiş; çoğul, her an değişebilen ve ikili karşıtıklara karşı gelen bir kurgu haline gelmiştir. Bu akımların ve yeni kimlik kuramlarının etkileri edebiyatta da kaçınılmaz olarak yer alır. Bu değişikliklerin günümüz kadın bildungsromanındaki yansımaları şöyledir: Etnik bildungsromanlarda kimlikler çoğul ve sürekli oluşum içinde görülür. Sınıf bildungsromanlarında bu değişiklikler, kahramanlarının farklı güç odakları yaratarak güçsüzlükten bir güçlenme yaratması ile kendini gösterir. Lezbiyen bildungsromanlar ise varolan ikili karşıtıklara meydan okuyarak kimlik kurgulama çabasını belgelerler. Bildungsroman türünün konu olarak gelişim halindeki bireyin öyküsü olması da, bu akımların uygulama alanı haline gelmesini kolaylaştırır.

Kimlik olgusu anlamını zamana, yere ve kullanıma göre değiştiren söylemsel bir kurgudur. Bu da kimliklerin bazı sosyal ve kültürel oluşumlara bağlı olarak değişebileceğinin gösterir (Barker 166). Kimlik kuramları, her dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeleri ile yakından ilgilidir. Amerika’da 1960 ve 1970lerde ortaya çıkan etnik, feminist ve eşcinsel hareketler kimlik kavramlarını temelden etkilemiştir. Kimlik kavramı bu hareketler için sadece eşit ve politik haklar, ekonomik özgürlük gibi istekleri içermez. Kimlik var olmanın, toplumda saygı görmenin bir metaforu olarak önem taşımaya başlar. Bu tezde incelenecek bildungsromanlardaki

kimlik oluşumları da dönemin felsefi kuramları, yeni feminizm akımları, kadınların yaşadığı sosyal baskılar, popüler kültürdeki eğilimler gibi birçok etmenin sonucu olarak ortaya çıkarlar.

Kimlik kavramını etkileyen diğer bir etmen de, dönemin felsefi kuramlarının özcülüğe ve liberal hümanist düşünceye meydan okumasıdır. Özcülük kelimelerin sabit, değişmez anlamları olduğunu savunan düşünce biçimidir. Buna göre gerçekler ve terimlerin çağrıştırdıkları değişmez esaslardır. Kelimeler sabit esaslara dayandığı gibi, kimlikler de sabit oluşumlar olarak kabul edilir (Barker 384). Bu görüşe göre, bireysellik de hepimizin içinde bulunan sabit, değişmez olan özümüzle ilgilidir. Günümüzde “üstün özne” denilen (transcendent subject) bu görüş, bireyin esasının sosyal güçlerden, deneyimlerden ve dilden üstün olduğunu, önce geldiğini savunur (Barry 18). Liberal hümanist düşünceye göre tutarlı ve bütünleşmiş (unified) bir kimlik sağlıklı bir kişiliğin ilk şartıdır (Rishoi 135).

1960lardan itibaren, liberal hümanist düşüncenin bu tutarlı, dilden ve deneyimlerden önce var olan özcü özne tanımına meydan okuyan birçok kuram ortaya çıkmaya başlar. Bu dönemde yeniden doğan Marksist ve psikoanalitik eleştiri, dil eleştirisi ve feminist eleştiri liberal hümanist doğruları ve kuramları sorgulamaya başlar. 1970lerde ortaya çıkan postmodernizm ve post yapısalcılık kuramları ve 1980 sonrasında post sömürgeci kuramlarla bu meydan okuma en son aşamasına ulaşır (Barry 33). Farklı dönemlerde ortaya çıkmalarına ve farklı konulara odaklanmalarına rağmen bu yaklaşımlar, bazı ortak düşünce sistemleri ile liberal hümanist düşünceyi temelden sarsarlar ve kimliğin tanımını yeniden yaparlar. Bu değişik kuramların savunduğu ortak fikirlerin başlıcaları, gerçeğin sosyal ve metinsel bir kurgu olduğu ve büyük anlatıların sonunun geldiği gibi fikirlerdir.

Postmodern ve post yapısalcı kuramlar, öncelikle özcülüğe karşı gelmeleri ile kimlik kuramlarını etkilerler. Gerçeğin sabit olmadığı ve güvenilmez olduğu felsefi görüşü bu kuramların başında gelir. Bu görüşe göre, ne sosyal gerçeklerin ne de doğanın dil ile anlatılabilecek gerçek ve esas anlamları vardır. Anlamlar evrensel değildir. Sabit anlamlar içermeyen söylemler, farklı kültür ve zamanlara göre değişiklik gösterir (Barry 32). Cinsiyete ilişkin kavramlar, bu tezde incelenecek romanlardaki genç kızlık kavramı, cinsel ya da sınıf kimlikleri gibi kavramlar da döneme, yere ve kültüre göre

değişiklik gösterir. Weedon'a göre, tüm zamanlar için geçerli, aynı olan, özcü kadınlık ya da erkeklik kavramları da yoktur. Kelimelerin çağrıştırdıkları ve anlamları, dil içinde değişken ve çoğul anlamlar ile sosyal olarak üretilir (Weedon 22).

Dolayısıyla insanların varlığına ait bireysellik, toplumsal cinsiyet rolleri gibi, birtakım özelliklerin, sabit esaslar olmadıkları, aksine sabit olmayan kategoriler olduğunu savunurlar. Bu oluşumların aslında gerçek dünyada var olmayan, sosyal kurgular olduğunu söylerler. Yani kimliği oluşturan özellikler, politik ve sosyal gelişmelerden veya dönemin fikir akımlarından etkilenen, değişikliklere açık kurgulardır. Özcülüğe karşı çıkanlara (anti essentialism) göre, bu tür kimlikler rastlantısal kategorilerdir (contingent categories), yani duruma göre değişen ve mutlak olmayan durumlardır (Barry 34).

Kimlik kuramlarını etkileyen başka bir özellik ise dil ile ilgilidir. Gerçeği yaratan ve şekillendiren dildir. Gerçeği oluşturan her şey dil ile şekillenir, gerçeği görmemiz dille sınırlıdır ve dille belirlenmiştir. Gerçeğin sosyal bir kurgu olmasının yanı sıra, metinsel bir kurgu olduğunu savunan görüşe göre, dil gerçeği kaydeden değil, yaratan araçtır (Barry 35). Dolayısıyla metinlerdeki anlamlar da önceden var olan, belirli anlamlar değil, yazarın ve okuyucunun birlikte oluşturacakları bir anlam kurgusudur. Bu görüş, kuramcılar başka bir anlayışa, edebi metinlerin de asla güvenilir ve belirli olmadığı görüşüne götürür. Buna göre, herhangi bir metindeki anlam aynı gerçeklik kavramı gibi, devamlı değişim halindedir ve farklı yorumlara açıktır. Yazarın ürettiği metin okuyucuların katkıları, yorumlamaları olmadan anlamlı değildir (Barry 35).

Bu yaklaşımlar, ayrıca her türlü bütünleştirici, hiyerarşik kategoriye karşı çıkmalarıyla da kimlik kuramlarını yeniden yapılandırırlar. İnsan doğası gibi bazı kavramların genelleştirilmesi, evrensel sayılması, Avrupa merkezli ya da erkek merkezli bakış açıları temel eleştiri konularıdır (Barry 36). Bazı cinsiyet ve ırktan olanların norm kabul edilmesi, yani diğerlerinin daha az değerli sayılması gibi yaklaşımlar hep büyük anlatıların sonucudur; bu yüzden de karşı gelinmelidir.

Postmodernizm ve post yapısalcılık, tüm bu yaklaşımları içermeleri ile kimlik kuramlarını etkileyen akımlardandır. Postmodernizmin, kimlik politikalarına etkisi, gerçek ve bilimle ilgili kavramların sabit, değişmez anlamlı olmasına karşı çıkması,

bunların söylemsel kurgular olduğunu belirtmesi ile olur. Liberal hümanist düşüncenin savunduğu bütün ve sabit özneye ve büyük anlatılara karşı gelir. Postmodernistler bilginin evrensel olamayacağı, belirli zaman ve yerlere göre değişeceğini belirterek böylece çoğul anlamlara olanak verirler.

Post yapısalcılık ise kendinden önce gelen başka bir düşünce akımı olan yapısalcılıkla tanımlanmıştır. Bu akımın yeniden düzenlenmesidir, çünkü bu iki akım birbirleri ile dilbilimsel bağlamda kesişirler. Saussure’ün gösteren ve gösterilenden oluşan işaretler sistemine dayanan, yapısalcılığın gösteren ve gösterileni birbirine ilişkilendirmesine ve sabit ikili karşıtıklara karşı, post yapısalcılık bu ilişkinin dengesizliğini vurgular. Yani anlamın sürekli değişen kavramlardan oluştuğunu söyler. Post yapısalcılara göre dil sabit değil, oynaktır. Post yapısalcılığın kimlik kuramlarına olan etkisi, terminoloji değişikliği ile de belirlenir. Kişi, şahıs ya da öz (self) diye adlandırılan birey, post yapısalcılıkla özneye (subject) dönüşür. Liberal hümanizmin bütünleşmiş, akılcı bireyi ve öznellik kuramları post yapısalcılara göre bütünlüğü olmayan, statükoya karşı bir alandır. Özne teriminin kullanılması insanların sembolik düzen denilen dil ya da söyleme katılmadan önce bir kimliğinin olmamasını belirtir. Post yapısalcılığa göre özne, dil ve söylem ile var olur ve kimliğini oluşturur. Post yapısalcılıkta öznellik oluşum halinde, bireyin her düşündüğünde, konuştuğunda bile değişen bir kavramdır (Weedon 32).

Gerçeğin sosyal ve metinsel bir kurgu olduğu, hiyerarşilere karşı gelme, anlamın sürekli değişmesi ve büyük anlatıların sonunun geldiği gibi yaklaşımlar, kimliğin bir kurgu olduğu düşüncesini sağlamlaştırır. Barker’ın “anlamın geçici olarak sabitlendiği, bir oluş” olarak tanımladığı kimlik tanımlaması farklı kuramcılar tarafından da desteklenir (Barker 386). Farklı dönemlerde ortaya çıkan farklı kuramlar kimliğin hem bireysel hem de sosyal olarak kurgulandığını öne sürerler.

Kimliğin bireysel bir kurgu olduğu Anthony Giddens tarafından “The Trajectory of the Self” makalesinde öne sürülür. Giddens’e göre kimlik kendimiz hakkında yürüttüğümüz bir projedir. Kişisel kimliğin kurgulanması, bireyin kendisi ile ilgili bir anlatı oluşturma becerisine bağlıdır (Giddens 252-3). Bireyin gerçekte ne olduğu değil, kendisini nasıl kurguladığının önemli olduğu bu görüşe göre, bireyin kendisi hakkında ne düşündüğü onun kimliğini belirlemedeki en önemli basamaktır. Giddens’a göre de

bireysel kimlik, kişinin kendisi hakkında bir anlatıyı kendisinin üretmesiyle oluşur (253). Giddens'in kimlik oluşumu kuramında, kimliğin bir kurgu olmasının yanı sıra, devamlı değişim ve ilerleme halinde bir süreç olduğu da vurgulanır (Giddens 252). Buna göre kimlik üretme bir bireyin kendisi ile ilgili geçmişi, günümüzü ve geleceği algılamasına dayanan anlatılar üretmesi olarak özetlenebilir.

Birçok kuramcıya göre de kimlik sosyal çevreye, politik gelişmelere, kültürel pratiklere göre değişiklik gösteren ve belirlenen bir kurgudur. Örneğin kadın kimliğinin içerdiği anlamlar kültürden kültüre değişiklik gösterir. Farklı cinsel tercihlere sahip bireylerin kimliklerinin taşıdığı anlamlar politik gelişmeler ile zaman içinde ve farklı yerlere göre değişiklik gösterebilir. Bu kuramcılara göre kimlik bir güç ilişkisidir ve sosyal olarak kurgulanır.

Althusser “ideoloji bireylere özne olarak seslenir” diyerek kimlik kurgulamasının bireysel olmadığını belirtir (Althusser 34). Althusser egemen kültürün ya da sınıfın kaçınılmaz ve her yeri saran ve bireyleri etkileyen bazı kültürel oluşumlar yarattığını öne sürer. Bu oluşumlar resmi ve resmi olmayan aygıtlardan oluşur. Bazıları asker ve polis gücü, yasal sistemler gibi “baskıcı devlet aygıtlarıdır”. Bazıları ise “ideolojik devlet aygıtlarıdır” ve resmi olmayan sosyal ve eğitim kurumları, aile, din, edebiyat gibi kültürel oluşumlardan oluşur. Bu oluşumlar içine aldıkları “belirli bireylere belirli özneler olarak seslenirler (interpellate)” (Althusser 33). Althusser'e göre, bireyler kendi bağımsız seçimleri ile değil, nereden nasıl çağırıldıklarına göre kendi öznelliklerini kurarlar. Yani bireyler egemen kültürün ideolojisinden kurtulamazlar; “özne kategorisi ideolojinin bütününden oluşur” (Althusser 31). Althusser'in kuramında kullandığı *subject* kelimesinin İngilizce'de iki anlamı vardır. Hem kendi öznelliğine sahip, kendi hareketlerinin sorumlusu birey yani özne anlamına gelir; hem de daha büyük bir özneye bağlı olan, dolayısıyla özgürlüğü elinden alınmış, kul anlamına gelir (Althusser 37). Bu kelime oyunu ile de Althusser bireylerin kendi öznelliklerini kendilerinin kurmalarının zorluğuna işaret etmiş olur.

Aynı görüşte olan başka bir materyalist kuramcı Foucault da gücün her yerde ve kaçınılmaz olma özelliğine değinerek, kimlik oluşumunun tarihi ve maddi koşullarla olan etkileşimine dikkat çeker. Foucault'nun hem dilde hem de pratikte var olduğunu söylediği söylem her türlü bilgiyi kurgulayan, tanımlayan ve üreten bir oluşumdur

(239). Öyle ki bu özelliği söylemden farklı bir bilgi ve akıl yürütmeyi geçersiz ve değersiz kılar. Yani aynı ikili karşıtlıklar gibi, hiyerarşik bir oluşum olan söylemler neyin gerçek ve doğru olduğunu belirler. Güç sosyal ilişkileri ve kimlikleri yaratır. Öznenin oluşumu da Foucault'ya göre, gücün sonunda ortaya çıkar. Ancak gücün anlamı olumsuz değildir, tam tersine bireyi üreten şey güçtür (Barker 175). Belli bireyler belli tarihi ve sosyal şartların ürünüdür (Foucault 242). Bu görüş de aynı şekilde kadınlık, genç kızlık gibi bazı kavramların sabit ve evrensel tanımlar olmadığını, söylemsel kurgular olduğunu yani dildeki tanımlar olduğunu gösterir. Foucault'a göre, "Her toplumda söylemin üretilmesi bazı işlemler ile kontrol edilir, seçilir, organize edilir ve dağıtılır" (239). Bu disiplin edici işlemler, bireyleri kategorize edip, isimleştirerek birbirinden ayırır. Dolayısıyla her dönemin kimlik kurgulaması değişiklik gösterir.

Hem Foucault hem de Althusser, bireyin kimlik kurmasında kendilerinin dışındaki güçlerin ve ideolojinin rolünü belirtirler. Söylemlerin öznel kimlik oluşumlarındaki etkileri, kimin konuşup kimin konuşamayacağı üzerine yetkileri, dönemlere göre ideolojinin bireyin özgürlüğü üzerindeki söz hakkı gibi konularda kimlik kuramlarını oluştururlar (Smith ve Watson 22).

Kimlik kuramları özcülüğe karşı gelmeleriyle, çoğul, değişken ve bölünmüş kimliklerin varlığını ilan ederler. Kimliğin bu yeni tanımı kimlik kavramını da tanımlamayı zorlaştırır. Stuart Hall'a göre kimlik "hiçbir zaman tamamlanmayan bir süreçtir" (Hall 16). Ancak bu, öznel kimliğin yok olması anlamına gelmez, aksine öznel kimliğin yeniden kavramlaştırılmasına yol açar. Örneğin, kültürel kimliğin tanımı gibi değişmez, kolektif ve doğal bir kimlik kavramı aslında yoktur. Tüm farklılıkları göz ardı eden böylesi tanımlar, kimliği tekil ve sabit olarak tanımlamaktır. Kimlik oluşumu değişken, bölünmüş, çoğul, bazen kesişen bazen zıt söylemlerin yönlendirdiği bir süreçtir (Hall 17).

Kimliklerin çoğul da olabileceğini savunan düşünürlerden biri Derrida'dır. Derrida simgelerin bir tek sabit anlamı olduğu söz merkezli yaklaşımları eleştirir. Metinlerin anlamları sabit değil, çeşitli ve oynaktır. Kuramların anlamlandırılması özgür, yeniden adlandırmalara açıktır. Her metnin bir çok farklı yorumunun mümkün olduğunu söyler. Derrida'nın "différance" kavramı, gösteren ve gösterilenin, yani

kavramlarla, yazılı ya da sözlü imgelerin arasında tek bir anlam bütünlüğü olmaması üzerine kurulmuştur (Derrida 88-89). Her gösterenin anlamı söylemler tarafından yaratılır. Yani her kavramın çağrıştırdıkları yoruma açık ve değişikliğe hazırdır. Örneğin gençlik kavramı içinde bulunulan döneme göre, yorumda bulunana göre farklı anlamları olan olumlu ya da olumsuz özellikleri yoruma açık bir kavramdır. Weedon’a göre sosyal anlamlar, sosyal kurumlar ve pratiklerle oluşturulur, ve bireyler tarafından değişime uğrayabilir. Ancak bu değişim bazen egemen kültüre hizmet eden; bazen de var olan güç dengelerini sarsacak bir değişim olur (Weedon 25).

Derrida, buradan hareketle, diğer post yapısalcı ve postmodernist kuramcılar gibi, ikili karşıtlıkları da eleştirir. Ayrıcalıklı olan ve ayrıcalıklı olmayanların zıtlığı üzerine kurulu Batı kültürünün, “yapı bozum” ile yeniden yapılanmasını amaçlar. İkili karşıtlıklardaki her zaman diğerinden üstün kabul edilen tarafın üstünlüğünü yıkmak ister. Metinlerin anlamlarının, metinlerde olmayan ya da söylenmeyenlere bağlı olduğunu öne sürer. Metinleri inceleyerek metinde söylenir gözükenen başka neler söylendiğini araştırır. Bu görüş Batı düşünce sisteminin dilden önce var olan, Tanrı, ruh, doğruluk gibi, kendi kendine yeterli temel ilkelerini de eleştirir.

Judith Butler da ikili karşıtlıklarla kurulan kimliklere karşı gelir. Ona göre feminizmin, kadınları ortak özellikleri olan tek bir grup olarak öne sürmesi, cinsiyet ilişkilerini daha da somutlaştırıp, ikili karşıtlıkları belirginleştirir. İnsanların erkek ve kadın diye kesin sınırlarla ayrılmış iki gruba ayrılması, Butler’ın karşı geldiği kimlik kurgulamalarıdır. Erkek ve kadın toplumsal cinsiyet rollerinin belirginleşmesi, bireylerin farklı bir kimliği seçmelerine fırsat vermez.

Butler farklı insanlar, farklı durumlar için bu sabit kimlik oluşumlarının değişmesini gerektiğini söyler. Cinsellik ve toplumsal cinsiyet rolleri ancak birbirinden ayrı olursa özgür seçimlere, farklı seçeneklere imkan verir. Bunu örneklemek için kadınların erkeksi özelliklere ya da erkeklerin kadınsı özelliklere sahip olabileceklerini öne sürer (Butler 10). Dolayısıyla ikili kategoriler yeniden üretilmelidir. Tüm kimliklerin, toplumsal cinsiyet rolleri gibi, sabit özellikler olmamalarını, zamana ve yere göre değişen özellikler olmaları gerektiğini öne sürer. Butler’a göre toplumda, cinsiyetle ilgili ifadelerden başka bir cinsiyet kimliği görülmez. Ancak kimliğimizi oluşturan ana bölüm cinsiyet değildir. Çünkü toplumsal cinsiyet kimliği bir “gösteri”

(performatively) olarak kurgulanır. Yani cinsiyet kimliği bireyin evrensel olarak ne olduğu değil, bazı şartlarda ve zamanlarda ne yaptığıdır (Butler 173). Butler, böylelikle kimlik kuramlarına kesin, sabit kimlikleri yeniden oluşturarak, yeni kimlik oluşumlarının doğmasına yer sağlayarak katkıda bulunur.

Eşcinsel kuram (queer theory) de Judith Butler'ın kimlik kuramından geliştirilmiş, kimliklerin bir öze, esasa bağlı değil, serbest olması gerektiğine dayalı bir kuramdır. Kimliklerin sabit olmadıklarını, bireylerin kim olduğunu belirleyemeyeceklerini savunur. Butler gibi kimliklerin sadece kadın ve erkek ikili karşıtlığından değil, birçok farklı alandan oluştuğunu, ikili karşıtlıkların kimlikleri basite indirmek olduğunu söyler. Hümanist görüşün savunduğu cinsiyetle ilgili, ırksal, cinsel ve dinsel kimliklerin değişmezliğine meydan okur. Sadece gey ve lezbiyen kimlikleri kapsamayan bu kuram aslında tüm egemen, normal ve meşru olan oluşumlara bir başkaldırıdır. Kimliklerin istendiği zaman yeniden yapılanacağını, uydurulabileceğini gösterir.

Postmodern ve post yapısalcı kuramlar gibi post sömürgeci kuramlar da kimlik oluşumlarını ürettikleri yeni kimlik tanımlarıyla etkilerler ve ikili karşıtlıklara meydan okurlar. Kimliğin bir ötekileştirme politikasına ve dolayısıyla da bir güç ilişkisine dayandığını savunan başka bir kuramcı da Homi Bhabha'dır. Bhabha'nın "The Commitment to Theory" makalesi milliyet gibi özcü kimlik oluşumlarının bile değişken ve melez kavramlar olduğunu öne sürer. Bhabha, böylece Edward Said'in "Orientalism" de öne sürdüğü Batılı olmayanların toplumda "diğer" olarak görülme durumunu olumlandırır. Merkezde ve kenarda olanların arasındaki bu güç ilişkisini yıkmayı amaçlayan post sömürgeci kuram, melezlik kavramı yaratarak yeni bir kavram olan "üçüncü" yeri oluşturur (Bhabha 2395). Böylece tek bir yere, kültüre ait olmayan bireyler, tek bir kimliğe de ait olamadıklarını ilan ederler. Post sömürgeci kuramların, arada kalmış, melez, göçmen, diasporik, çok kültürlü, sınır kimliği, azınlık, *mestiza*, üçüncü yere ait, gezgin gibi tanımları, egemen kültürün olumsuz çağrışımlarından kurtulmuş tanımlardır.

Çıkana kuramcı Gloria Anzaldua da kendisini üçüncü yerde, "*mestiza* bilinci" ile tanımlayarak özcülüğe karşı çıkan kuramları geliştirir. "Ben *mestiza* olarak, sürekli bir kültürden çıkıp ötekine girerim, çünkü ben aynı anda tüm kültürlerin içindeyim"

diyerek, kültürler arası geçiş özgürlüğünü öne sürer (Anzaldua, *Borderlands* 77). AnaLouise Keating, Paula Gunn Allen, Gloria Anzaldua ve Audre Lorde’u incelediği kitabında tüm bu etnik kökenli kadın yazarları “eşik kimlikler” (threshold identities) metaforuyla anlatır. Bir kültürün ne tamamen içinde ne de tamamen dışında olma hali bu tür kimliklerin çoğul dünyalara, yani çoğul kimliklere sahip olmasıyla sonuçlanır (Keating 2). Her üç yazar da hem kadın, hem lezbiyen hem de etnik kökenli oldukları için egemen kültür tarafından, “öteki” olarak etiketlenilmek istemezler. Kimlikler arası geçiş yapabilen kimlikler oluşturarak, Batı’nın ikili karşıtlıklarına yeni bir anlam getirirler (Keating 4). Anzaldua’nın kültürler arası kimlikler için kullandığı *nepantla* deyimini “dünyalar arası geçiş yapabilen, eski fikirlere karşı koyabilen, yeni bakış açlarına hazır, dünya görüşünü değiştirebilen” değişken ve çoğul kimlikler için kullanır (Anzaldua, *This Bridge* 2)

Bhabha’nın ve Anzaldua’nın öne sürdüğü kuramlar bireylere kimlikler arası hareket imkanı verirler. *Nepantla*, “üçüncü yer” gibi kuramlar farklı birçok güç odağından farklı şekillerde etkilenen, ancak hiçbirinin kontrolü altında kalmamayı başaran, egemen kültüre ters düşen kimlikler kurulmasına olanak sağlarlar. Örneğin, bu tezde incelenen etnik kadın bildungsromanlarında, iki kültür arasında kalmış göçmen kızların içinde bulunduğu karmaşık durum, yerini istedikleri kültürden istedikleri kadarını kendilerinin seçtiği bir kimlik kurgulamasına bırakır; bu da özgürleştirici bir durumdur. Sadece etnik kökenliler için değil, her türlü merkez dışında kalan sınıf ve cinsel kimlikler için de “üçüncü yer” ya da ikili karşıtlıkların olumsuzlandırılan tarafı olmayı seçmek özgürleştiricidir.

Son olarak feminizm de, kimlik kuramlarını erkeğin yüzyıllardır, din, felsefe ve dil ile sağladığı üstünlüğünü yıkmaya çalışarak etkilemiştir. Feminizm Batı düşüncesindeki erkeğin norm kabul edildiği ikili karşıtlıkları eleştirir. Bu gibi akıl yürütmelerde kadının hep ikinci planda kalan, edilgen, güçsüz ve eksik kabul edilmesine karşı çıkar. Kadın kimliği, kadın-erkek ikili karşıtlığında hep olumsuz taraf olduğu için, toplumun kadınlardan beklentileri de hep kadınlara öngörülen bu rollere göre olmuştur (Pratt 11). Kadının erkeğe göre daha değersiz görülmesi toplumun her düzeyine, tüm kurumlarına ve ilişkilerine yerleşmiştir. Bu da kadınların kimlik kurgularken çok fazla seçim hakları olmamasını doğurmuştur. Çünkü kadınların nasıl

olacakları televizyon, dergiler, reklam endüstrisi, sinemalar, din, kültür ile kısaca ataerkil düzen ile belirlenir (Weedon 3). Kadınların özgür, kendi kimliğini kurgulayan bireyler olabilmeleri için egemen kültürün, bütün her yere yayılmış, kurumlarla desteklenmiş kadın rol modellerine, kadınlık tanımlarına karşı gelmeleri gerekmektedir (Weedon 5).

Dolayısıyla kendilerine yasaklanan öznellik yüzünden kadınlar hep bir kimlik kurma arayışı içindedirler (Waugh 13). Postmodern, post yapısalcı ve post sömürgeci kuramlar da kadınlar için başkalarının ürettiği kimliğe karşı gelme imkanı vermiştir. Kadınlara öngörülen kimlikler, erkek egemen ideolojinin erkeği norm ve üstün görmesi ideolojinin sonucudur; bunun üstünde bir gerçekliği yoktur. Benzer bir şekilde, Simone de Beauvoir'ın: "Kadın doğulmaz, olunur" sözü, de bunun en güzel örneğidir.

Ancak feminizm de zaman zaman karşı çıktığı özcülükle suçlanır. Kadın deneyimi, ortak baskılanma, ataerkil sistem gibi büyük anlatılardan oluştuğu için postmodern yapı çözümçülüğün hedefi haline gelir (Andermahr 9). Hatta değişik feminizm kuramlarının, kendilerini lezbiyen, beyaz süprüntü, Çinli Amerikalı olarak tanımlamakla bir özcü kimlik kategorisinden çıkıp, başka bir özcü kimliğe girdikleri öne sürülür. Postmodernizmde her türlü kadın kimliğinin özcülükten kurtulamamış kurgulamalar olduğunu savunanlar vardır. Spahr'a göre politik olarak etkili olmak için, verilen ve kurgulanmış öznellik kategorilerinin hiç birisine girmemek gereklidir. Çünkü Anzaldua gibi çoğul da olsa farklı kimlikler seçmek aslında bir ikili karşıtlığı bırakıp, öbür taraftakini seçmektir. Bu da var olan eşitsizlikleri desteklemektir, meydan okumak değildir (Spahr 144).

Bu tür karşıt görüşlere iki farklı yaklaşım vardır. Bunların birincisi, post sömürgeci kuramlarla birlikte ortaya çıkan "stratejik özcülük" denilen bir politikadır. Temelde özcülüğün savunduğu, kimliklerin değişmez esasları olduğu fikrine karşı olmakla birlikte, bazı politik veya stratejik amaçlar için, kimliklerin sabit olduğunu varsaymaktır (Barker 191). Özcülüğe karşı çıkanlara göre her türlü kimlik tutarsız, geçici ve söyleme dayalı durumlardır. Ancak bireyler belli bir amaca hizmet etmesi için bazı kimlikleri bilinçli ve stratejik olarak benimseyebilirler. Cinsiyet kimliği, sınıf kimliği, etnik kimlik gibi kimlik pozisyonları bazen özcü bir biçimde kullanılabilir. Lezbiyen kadın hakları için ya da heteroseksüel sistemi eleştirmek için, lezbiyen olmak,

özcü kimlik kategorileri gibi görülse de, stratejik özcülüğe göre, egemen kültüre başkaldırıdır. Çünkü bu kimlikler grup dışındakiler tarafından değil, kimliği kuranlar tarafından kendilerine uygun görülen kimliklerdir. Ayrıca stratejik özcülük, bu tür kimliklerin bir kurgu olduğunu ve politik amaçlar için bireyler tarafından seçildiğini öne sürer (Spivak 200). Diğer bir yaklaşıma göre de sabit ve tekil bir birey kimliği kurgulamak, öznellik hakkı verilmeyen bireyler için gerçekleştirilmesi gereken ilk şarttır. Egemen kültüre ve özcülüğe karşı kimlik kurgulaması ancak bundan sonra gerçekleşebilir (Waugh 13).

Feminizme yöneltilen başka bir eleştiri de lezbiyen, siyah ve Üçüncü Dünya feministlerinin farklılık eleştirisidir. Nicholson: “Ya o kadar ayrıcalıklı olmayan kadınlar, ne politik özgürlüğü ne de eğitimi olanlar? Bazı kadınlar özne olurken onlar diğer mi olacaklar?” diye sorarak beyaz orta sınıf kadınlar dışındakilerin de özne olabilme haklarını savunur (Nicholson 292). Bu eleştiriler tekil bir özne olan kadınla ilgilenen feminizmin artık modasının geçtiğini çünkü bu kavramın bir bütünlüğü olmadığını öne sürerler. Ama bazı kuramcılara göre feminizme karşı olan tüm bu başkaldırıları, feminizmin daha da güçlenmesine ve özcü, evrensel kimliklerin yaratılmasına kendisinin karşı geldiğini savunurlar (Andermahr 10).

Tezde incelenecek tüm romanlar özcü kimlik kuramlarının eleştirisini içerir. Tezdeki her genç kız kahraman, kadın kimliklerinin dışında etnik grup, sınıf ve cinsel tercihlere sahiptir. Dolayısıyla tekil ve değişmez kimliklere karşı gelen kuramlara günümüz kadın bildungsromanları destek çıkarlar. Böylece bu roman kahramanları, egemen kültür tarafından kabul görmeyen kimliklerini istedikleri gibi değiştirme hakkı ve gücüne sahip olduklarını kanıtlarlar. Bir kimlik kurgulaması öyküsü olan bildungsroman türü toplum tarafından kader olarak görülen değişmez, olumsuz kimlikleri roman kahramanlarınca olumlandırır; böylece kimliğin istenirse farklı, çoğul ve değişken olabileceğini kanıtlar. Artık tekil bir özne olarak hakları savunulan “kadın”, tek bir kadınlık yoktur. Kadınlığın farklı çeşitleri, farklı deneyimleri vardır. Ve yeni feminizmler zaten bu özcülüğü yıkmak için ortaya çıkmışlardır. Etnik kökenli, alt sınıfa ait ve lezbiyen genç kız kahramanlar egemen kültür tarafından belirlenmiş tek bir kimlik türü olmadığını öyküleriyle kanıtlarlar.

Çağdaş Amerikan edebiyatında, kadınlar tarafından yazılan ve kahramanlarını genç kızların oluşturduğu bildungsromanlarda bu kimlik kuramlarının etkilerini incelemek için öncelikle 1990 ve 2000lerdeki kız kimliğinin kurgulanması incelenecektir. Kız kimliğinin bu dönemde egemen kültür ve karşı kültür tarafından nasıl kurgulandığının gösterilmesi, romanların yayınlandığı dönemde kız olmanın ne demek olduğunu da açıklayacağı için önemlidir. Kız kimliğinin hem kuramda hem de popüler kültürde ifade ettiği anlam edebiyattaki yansımasını da etkileyecektir.

### 2.1.2. Kız Kimliği

Devrim [insanın] içinde başlar; kız kıskançlığı ve rekabetini bırak. Ne istiyorsan o ol, ne istiyorsan onu söyle... Hayır biz erkek düşmanı değiliz. Bu işi çok ciddiye de almıyoruz. Kurallar yok. Lider yok. Her kız bir “devrimci kzzzdır”.<sup>2</sup>  
(Riot Grrrl Manifestosundan, Aapola et al.’ın içinde 23).

Her türlü kimlik gibi “kız” kimliği ve “genç” kimliği de sosyal kurgulardır. Dolayısıyla bu terimlere yüklenen anlamlar dönemden döneme değişiklik gösterir. Bu tezdeki romanların kahramanları olan genç kızların kimlikleri de içinde bulundukları dönemin sosyal, politik ve ideolojik durumu ile yakından ilgilidir. Bu romanların çoğu 1990-2003 yılları arasında yayınlandığından, Amerikan kültüründe bu dönemdeki “genç kız” kavramını incelemek özel bir önem taşır. Yeni sosyal, politik, yasal gelişmeler, eğitimin yaygınlaşması, teknolojik gelişmeler hem kızların yaşantılarını önceki dönemlere göre değiştirir, hem de toplumun kızlarla olan ilişkilerini etkiler.

---

<sup>2</sup> “Kzzz” kelimesi “grrrl power”denilen 1990larda çıkan bir feminizm ve bir alt kültür akımına gönderme yapmak için özellikle böyle kullanılmıştır.

Kız kavramının geçirdiği değişiklikler de, tüm kimlik kuramlarının geçirdiği değişiklikler gibidir. Bu kavram, belirli ve değişmez kimlik kurgusundan, değişken ve belirsiz bir kavram haline gelmiştir. Bu değişikliğin ilk evresinde, feminizmin kadın deneyimini erkek deneyiminden ayırması gibi, genç kızların deneyiminin de genç erkeklerden farklı olduğu belirtildi. 1960 ve 1970lerde feministlerin çabalarıyla, Freud ve Erikson gibi kuramcılarının eserlerindeki, büyümenin sadece beyaz, orta sınıf erkeklere ait bir evre olarak gösterilmesi eleştirildi. Gençlik çalışmalarında da kızlar hep ikinci planda kalan, deneyimleri ve sorunlarına yer verilmeyen bir gruptu. Bu anlamda 1990larda ortaya çıkan ve kızları ayrı bir sosyal ve kültürel grup olarak gösteren “kız çalışmaları” (“girls’ studies”) kızların varlığını belirtmenin yanı sıra, ataerkil düzene ve söylemlere bir karşı çıkış oluşturur (Ward ve Benjamin 23).

“Kız” olmakla ilgili kavramlar belirlendikçe, bu kavramın aldığı anlamlar da değişikliğe uğramıştır. İkinci evre değişiklik, kızlıkla ilgili kavramların değişmez tanımlarının sarsılmasıdır. Kızlık, eskiden, yaşamın belli bir evresinde kadınların başına gelen, biyolojik bir durum, duygusal bir dönem, evrensel bir kadınlık deneyimi gibi görülürdü (Aapola et al. 5). Herkes için aynı olduğuna inanılan bu biyolojik evre, kızlığı sabit anlamlı bir kavram gibi incelerdi. Bu kavram da egemen kültürün belirlediği beyaz, orta sınıf ve heteroseksüel kız kavramıydı. Günümüzde ise gerek feminizm gerekse gençlik çalışmaları bu kavramlara meydan okurlar. Yeni kuramlara göre, kız kimliği aynı dönem içinde bile farklı yaş, ırk, sınıf ve cinsellik kimlikleri yüzünden, farklı anlamlara gelir (Aapola et al. 1).

Bu tezde incelenen romanlar, kızlık kavramının artık evrensel olmadığını, tek bir kız kimliği bulunmadığını göstermeyi amaçlar. Roman kahramanları benzer yaşlarda olsa bile, deneyimleri, etnik kökenleri, sosyoekonomik durumları ve cinsel tercihleri yüzünden, farklı deneyimler yaşarlar. Bu durum, ister istemez iyi kızlar ve kötü kızlar ayrımını yaratır. İyi kızlar, egemen kültür değerlerine uygun, ahlaklı ve toplumla uyumlu genç kızlar iken, kötü kızlar ise egemen kültür değerlerine başkaldıran, sorunlu ve geleneksel kız tanımının dışında kimliklere sahiptirler.

Genç kız kavramının geçirdiği değişikliklerin başka bir evresi ise güncel görüşlerin bu kavrama olan etkileridir. Bunlar çeşitli sosyal, politik ve kültürel gelişmelerin etkisi ile yapılanmıştır. Artık sabit olmayan, farklı ve değişken kız

kimliklerini ortaya çıkaran iki farklı ideolojik görüş vardır. Bu aynı zamanda “kız çalışmalarının” verdiği iki farklı mesajdır: Genç kızlık ya sorun ve uyumsuzluğun simgesi ya da kutlanması gereken olumlu ve güçlü bir kimlik kurgusudur (Ward ve Benjamin 22). Birinci kuramın temelinde Mary Pipher’in, 1994 yılında basılan, *Reviving Ophelia* kitabı vardır. Bu kurama göre, genç kızlar sorunlu, güvensiz, kırılgan ve psikolojik bakımdan sağlıklı bireylerdir. Babasının ve Hamlet’in istekleri arasında kalmış, kendini öldüren kız rolü, genç kızların yaşadığı sorunların metaforudur. Pipher’e göre, günümüzde genç kızlar özgür değildirler. Cinsiyetçi, ataerkil ve medya egemen kültür, her geçen gün kızlar için daha tehlikeli olur ve kızları daha çok baskı altında bırakır (Ward ve Benjamin 17). Genç kızlar da bu baskı ile kuşatılmış şekilde büyürken kendileri olamaz, toplumun istekleri ile kendi istekleri arasında bocalar ve bu yüzden günümüzde sorunlar yaşarlar. Bu sorunların başında da kızların karşı koyan, özgün seslerini kaybetmeleri gelir (Rishoi 31; Harris xviii; Aapola et al. 40- 43). Dolayısıyla sesleri çıkmayan, topluma uyum göstermeye çalışan genç kızlar, kendileri sorunlar yaşasa da toplumsal anlamda “iyi kızlardır”.

İkinci görüş ise kızlığa atfedilen özellikleri tersyüz eder ve “kötü kızlar” yaratır. Aapola’ya göre, “kzzz gücü” (grrrl power) adı verilen bu akımı destekleyenler, üç nedenden dolayı kendilerini böyle adlandırırlar: Birincisi, yetişkinlere, ataerkil düzene ve onların değerlerine karşı oldukları için. İkincisi, kızların da öfkeli ve kötü olabileceklerini göstermek istedikleri için. Son olarak da kız gücünün olumlu ve yapıcı bir yönü olduğunu belirtmek içindir (20). Baumgardner ve Richards da, *Manifesta: Young Women, Feminism and the Future* adlı kitapta yeni ve farklı bir kız hareketinin doğuşuna dikkati çekerler. Bu hareketi bazı kültürel gelişmelerin yarattığını öne sürerler (131-6). 1980’lerde Madonna’nın bir idol olarak ortaya çıkması, kızlara istediğin gibi ol mesajını verir. 1988’de gençlik kültürünü belirleyecek yayınlar çıkmaya başlar. Bu atmosfer genç kızlara ortak bir kültür ve kimlik yaratma ortamı sağlar. 1991 yılında Washington D.C.’de Riot Grrrls hareketi, punk rock müzik yapan kızlar ile başlar. Ve kızların cesurca, öfkeyle haklarını savunmalarını, kendileri gibi olmalarını destekler. Müzik alt kültürü olarak ortaya çıkan bu grup ise sonunda sosyal bir kız alt kültürü yaratır. Bu alt kültür temelini 1970lerin punk kültüründen alır ve 1990larda ataerkil düzenin söylemlerine karşı gelmek gibi sosyal ve politik bir amacı gerçekleştirir.

Isaksen “Identity and Agency” adlı makalesinde, Riot Grrrls’ü, Fransız postmodern feministlerle karşılaştırır. Bu alt kültürün kimliğini karşıtlıklarla kurguladığını öne sürer. Zevk ve tehlike, gülme ve öfke, çocuksuluk ve vahşilik gibi karşıtlıklar ile, tüm kızlara, özgür benliklerini kurma mesajını verir. Grubun *Tweeter* adlı şarkısı ataerkil düzene karşı öfkeyi özetler:

Kadınların korkusundan zevk alanlara,  
Ne acırım, ne de ağlarım.  
En iyisi, bir silah alıp beynini uçurmak  
O zaman öğrenirsin ilk elden,  
Tecavüz edemez ölü erkekler (Isaksen’den alıntı 3).

1994 yılında, kız hareketinin popüler yansıması olan ilk fanzinler yayınlanır, web siteleri kurulur. Bu fanzinlerde genç kızlar sansürsüz ve özgürce cinsellik, ataerkil düzene öfke, egemen kültürün kuşatması gibi tüm sorunlarını birbirleriyle paylaşırlar. Bu alternatif iletişim araçları kızlar için yeni benliklerini ifade ortamlarıdır. Kızlar birbirleriyle kendi yazdıkları, kendi bastıkları, kendi dağıttıkları, alternatif yayınlarla iletişim kurarak güçlenirler (Isaksen 2-3).

Müzik sektöründe, Alanis Morissette gibi, birçok yeni kadın müzisyen Madonna’dan da aldıkları cesaret ve ilhamla hem müzikleriyle hem de tarzlarıyla “kzzz gücünü” temsil ederler. Müzikte cesur, öfkeli, korkusuz kızların dönemini başlatırlar. Artık popüler kültürün merkezinde, değişen zamanların simgesi olarak kızlar vardır (Aapola et al. 8). Televizyon dizilerinde, sinemada, reklamlarda, eğlence sektöründe kızlar artık başrollerdedir. Kız kahramanları olan *Buffy*, *Xena* gibi filmler ve diziler yapılır. Edebiyatta, genç kız kahramanların ortaya çıkması gibi, popüler kültür de yeni kız imajını yaratır ve pazarlar. Böylece müzikle, basınla, filmlerle yeni bir kız kimliği yaratılır. Aynı şekilde, karşılıklı bir etkileşimle, bu kavramsal değişiklikler dönemin kültürünü de etkiler.

Dolayısıyla, popüler kültürün, feminizmle olan bu birleşmesinden özel bir kız (girlie) kültürü doğar. Bu yeni kültür iyi huylu, pasif ve sessiz, orta sınıf, heteroseksüel ve beyaz kız imajını sarsmayı amaçlar. Bu kavrama, daha çeşitli ırk ve sınıf kimlikleri de yükleyerek, değişmez sanılan kız kavramını ve özelliklerini değiştirmeyi amaçlar. Bu

kimliği benimseyen genç kızlar da kimliklerine uygun bir tarz yaratırlar. “Kızlara” yakıştırılan, etek, makyaj gibi, stereotipik kıyafetleri, “kızların” rengi olan pembe gibi renkleri özellikle seçerler (Baumgardner ve Richards 136). Bu, toplum tarafından “kızlara” uygun görülen giyim tarzını özellikle benimsemek, onları güçsüzleştirmek yerine güçlendirir. Bazen de bedenleri ve kıyafetlerini politik bir alan gibi kullanırlar. Cinsiyetçi giyimi alt üst etmek için savaş botları, kazınmış saçlar, uzun topuklu ayakkabıları birlikte kullanarak kendi modalarını yaratırlar. Giyimleri ile toplumun kızlardan beklediği “şirinlik ve masumluk” gibi imgeleri tersine çevirirler. Bazen de bedenleri üzerine politik anlam yüklü, tecavüz, taciz, utanç gibi kelimeler yazarak sorunlarını dile getirirler (Jepanga 3).

Kız kavramının geçirdiği başka bir değişiklik de kelimenin anlamı ile ilgilidir. Geleneksel olarak, kız kelimesi, daha olgunlaşmamış, yaşı küçük, yani toplumda sosyal, politik, ekonomik gücü olmayan kadını çağrıştırmıştır. İkinci dalga feminizm, kadınları “kız” gibi statü eksikliği çağrıştıran deyimler yerine “genç kadın” deyimini tercih etmişken, yeni feminizm akımları “kız” kelimesinin çağrıştırdığına yeni anlamlar yüklemişlerdir (Aapola et al. 6). Günümüzde, kız terimi, kültürel gelişmelerle desteklenen, güçlü, cesur ve feminist bir politikanın eseridir. Artık kızlar çekingen, pasif ve sessiz değil, kendilerine güvenen, rahat ve hatta umursamaz bir karakteri benimserler (Baumgardner ve Richards 52). Hatta çoğu kız, daha da ileri giderek toplumun ahlaksızlıkla ve cinsellikle bir gördüğü, erkek egemen söylemin kullandığı orospu, şıllık, kancık gibi hakaretleri kendilerini tanımlamak için kullanır. Bu terimler, kendi vücutlarının ve cinselliklerinin sahibi olmaları anlamına gelir (Baumgardner ve Richards 52). Bu tavır onları baskılayan kültürün söylemini tersine çevirerek, bu kültürün onları ezemeyeceğini gösterme çabasıdır.

Yeni kız kültürünün bu özellikleri zaman zaman ciddi eleştirilere de hedef olur. Bu kültürün çok popüler olması ve ticari sömürüye açık olması feminizmden uzak olmasıyla suçlanmasına yol açar. Bu yüzden, yeni kızların savunduğu politikalar ve davranış biçimlerinin egemen kültüre bir tehdit oluşturmadığı, aksine desteklediği bile düşünülür. Bu görüşe göre, yeni kız imajının ticari bir meta gibi pazarlanması, bu akımı başkaldırı özelliğinden uzaklaştırır (Aapola et al.30; Pozner 34). Yeni kız kavramına

getirilen başka bir eleştiri ise, kzzz gücünün ırkçı ve ayrımcı olmakla suçlanmasıdır. Bu eleştirilere göre, kzzz gücünün savunduğu özgürlükler sadece beyaz, orta sınıf ve hatta ideal beden ölçüleri gibi belirli fiziksel özelliklere sahip kızlar ve tüketim gücü olan kızlar için söz konusudur (Ward ve Benjamin 34).

Bundan dolayı bu çalışmada, özellikle “genç kız”, “kız kahraman” terimlerinin kullanılması da ideolojik nedenlerledir. Bu tezin kapsamında, genç kızların kendi kimliklerini bulma öyküleri anlatılacağı için, “Reviving Ophelia” kuramı değil, “kzzz gücü” kuramları desteklenecektir. Romanlardaki genç kızlar da iyi kızlar ve kötü kızlar olmak arasında ikilem yaşarlar. Bildungsromanlarda genç kız kahramanların kendilerini aramaları ve bulmaları konu edilirken, bu yeni kültürün edebiyata yansması da incelenecektir. *Young Femininity: Girlhood, Power and Social Change* kitabı, egemen sosyal güçler ve söylemlerin “kızlık” kavramını nasıl şekillendirdiğini inceler. Bu kitapta belirtildiğine göre, herhangi bir dönemde egemen kültürün kurguladığı “kızlık” tanımına uymayan, farklı yaşamlar yaşayan kızlar dışlanır (Aapola et al.3). Bu tezde incelenecek bildungsromanların kahramanları genç kızlar, egemen kültüre rağmen kendi kimliklerini kurgulamaya çalışırlar. Bu da toplumun kızlık değerlerine aykırı olmak, kötü ve güçlü kızlar olmayı seçmek demektir. Dolayısıyla tüm bildungsromanlarda görünen karşı gelme ve cesaret yeni kzzz kültürünün en önemli sonucudur.

Farklı kültür ve zamanlara göre değişen kimlik kurguları, kadın olmak, kız olmak, Asyalı Amerikalı olmak gibi çeşitli kadın kimliklerinin de dönemlere göre farklı kurgulanmasına yol açar. Bundan sonraki bölümde ise değişik feminizm kuramları, değişen ve çeşitlilik kazanan kadın kimliği bağlamında incelenecektir.

## 2.2. Yeni Feminizm Kuramları

### 2.2.1. Üçüncü Dalga Feminizm

Birçok feminizm tarafından öğretilen, bir tek ortak ders seçmem gerekirse, o da şu olacaktır: Birbirimize verebileceğimiz en büyük hediye, seçim yapma gücüdür. Seçme gücü, yaptığımız seçimlerden bile daha değerlidir (Steinem, *To Be Real* önsöz xxvi).

Her tarihi dönem sosyal, ekonomik, politik ve kültürel gelişmeleri ile, döneminin ideolojik söylemini belirler. Feminizm hareketinin özellikleri de dolaylı veya dolaysız olarak bu düşünce yapısı tarafından belirlenir. Dolayısıyla 1960larda başlayan, ve 1980lerde bittiği öne sürülen ikinci dalga feminizmin yerini, değişen zamanların gelişmelerine ve sorunlarına cevap verecek yeni bir feminizm hareketinin alması kaçınılmazdır. 1960-70lerde doğmuş, ikinci dalga feministlerin kızları, yaşadıkları yeni ve değişmiş dünya ile ilişkilerinde kadın sorununa kendilerine göre çözümler üretirler; yeni feminizm akımlarını yaratırlar. Bu akımlar kesin sınırlarla ayrılmamış, zaman zaman birbirleriyle benzer öğeleri savunan, bazen de eski feminizm akımlarının etkisinde kalan feminist yaklaşımlardır. Bu akımlar arasında hem benzerlikler hem de farklılıklar bulunmaktadır.

Yeni feminizm akımlarına hepsini kapsayacak biçimde gelişen oluşuma “üçüncü dalga feminizm” denir. Bu terim, ikinci dalga feminizmden sonra gelen tüm feminist görüşleri, farklılıklarından bağımsız olarak kapsayan bir kullanımdır. Eski ve yeni feminizm kavramları çok tartışılan bir konudur. Günümüzde, yeni feminizm akımları ile ilgili farklı görüşler vardır. Bazılarına göre feminizme artık ihtiyaç yoktur, çünkü yeni kuşağın kadınları güçlüdür ve haklarını elde etmişlerdir. Feminizm, eski dönemlerde olduğu gibi politik ve etkin bir hareket değildir. 1990 yılında *Newsweek*’te yayınlanan

“The Death of Feminism” başlıklı bir makaleye göre, feminizm ölmüş, kadınlara özgürlük yerine ağır işgücü, az maaş ve yalnızlıktan başka bir şey kazandırmamış ve hatta erkeklerin sorumluluklarından kurtulmalarına yaramıştır (Baumgardner ve Richards 89).

Feminizmin öldüğünü savunanlar ikinci dalga feminizminin kuramlarına eleştiri getirenlerdir. İkinci ve üçüncü dalga feminizmi arasındaki ilişki tıpkı, iki kuşak arası yani anne ve kızı arasındaki ilişkiye benzetilir (Henry 1). Bu görüşe göre ikinci dalga feminizm, üçüncü dalgaya sürekli ne yapması gerektiğinin söyleyen baskıcı bir anne gibidir. Üçüncü dalga feminizm ise yeni yetişen bir genç kız olarak kendi özgürlük ve bireyselliğini korumaya çalışır. *Not My Mother's Daughter* kitabının yazarı Astrid Henry'e göre, bu kuşaklar ilişkisi temelde, iki şekilde yorumlanabilir (5): Birinci yorum, her yeni kuşağın, eskisinden daha ileriye geçtiğine inanan pozitivist modeldir. Bu yoruma göre genç kızlar, yani yeni feminizm, annesiyle yani ikinci dalga feminizmle özdeşleşmek istemez. Kızlar, kendilerine engel olmak isteyen, eski kafalı anneden kurtulup kendi özgürlüklerini ilan etmek isterler (10). Shulamith Firestone'un 1969 yılında yazdığı bir makalede söylediği gibi, feminizm olumsuz imgeler içerir: “Feminist kelimesi insanın aklına granit yüzlü, oy hakkı ile takıntılı, kız kurusunu akla getirir. Ya da elinde sigarayla George Sand'i” (Baumgardner ve Richards 152). Yeni kuşak feminizmin ikinci dalga feminizme bakış açısı da böyledir. Yeni feministlere göre, ikinci dalga baskıcı, kısıtlı, sabit anlamlı bir feminizm türüdür. Genç kadınların feminizm kelimesine karşı olma sebepleri, feminizmin “tek bir var olma biçimi olduğunu savunan, kapitalizm karşıtı, çok ciddi, bikini ağdasına ve Madonna'ya düşman” görünüşünden kaynaklanmaktadır (Pollitt ve Baumgardner 310). İkinci ve üçüncü dalga feminizmler arasındaki çatışma, popüler ve kanon arasındaki çatışmadır. Örneğin bazı ikinci dalga feministlere göre Madonna gibi popüler kültür ikonları asla feminist değildir (Gillis 2).

Ancak bu görüşlere rağmen bazı kuramcılar feminizmin daha ölmediğini savunurlar. Bu ikinci yorum ise eskinin ideal olarak görüldüğü romantik modeldir. Üçüncü dalga terimi, içerisinde her iki modeli de barındıran çeşitli yorumlara açık bir tanımdır. Bir dalga olarak tanımlanması, bir şeylerin parçası ve devamı olduğunu simgeler (Henry 24). Kadınlara karşı adaletsizlik, eşitsizlik, ataerkil sistem gibi sorunlar

halâ devam etmektedir. İkinci dalganın açtığı yolda ilerlemek üçüncü dalga için de en ideal mücadele yoludur. Bunu savunanlara göre, feminizm kelimesi açıkça kullanılmasa da, feminizm genç kadınların hayatlarında, deneyimlerinde, çok farklı kesimlerde yer alan kadınlar için halâ geçerlidir (Findlen xiii, Aapola et al. 194). Feminizm ölmemiştir, bazen aynı şekilde, bazen de farklı şekillerde devam etmektedir. Yeni feministlerin egemen kültürle, ataerkil sistemle olan ilişkileri onlardan önceki kuşakların sorunlarıyla aynıdır, ancak eski kuşak feminizminin çözemeyeceği yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Yeni kuşak feministler şanslıdır çünkü eski kuşak feministlerin uğrunda savaştıkları ve karşı geldikleri bir çok sorun çözülmüş, yeni genç kızlar bu şekilde bir çok yasal ve sosyal hakka sahip olmuşlardır. Ancak sosyal ortam değişse de, eşitsizlik, ataerkil sistem tarafından baskılanma gibi bazı temel sorunlar devam eder. Bu temel sorunlara eklenen AIDS gibi hastalıklar, teknolojik gelişmeler, iletişimin gelişmesi, tüketimin artması, global değişiklikler, yeni sosyal ve kültürel akımların hepsi, yeni feminizm hareketlerini doğrudan ya da dolaylı yoldan etkiler.

Yeni feminizm akımları farklı kuramcılar tarafından farklı terimlerle adlandırılırlar. Bu yeni akımların, savundukları kimlikler gibi, postmodern ve post yapısalcı dönemin etkisiyle, sabit olmayan ve çok anlamlı tanımları vardır. *Young Femininity* kitabında üç farklı feminizm akımından bahsedilir. Birinci tür, güç feminizmi (power feminism) denilen eşitlik yanlısı harekettir. Bu hareket, kadınların cinsel hayatları, giyim kuşamlarındansa ekonomik, sosyal ve politik konuların daha önemli olduğu görüşünde birleşir (Aapola et al. 202). Natasha Walter, Naomi Wolf, Katie Roiphe ve Rene Denfeld gibi kuramcılar, politik ve sosyal alanda eşitliği kazanmaları ile ikinci dalganın “kurban” olarak gördüğü kadınların güçlü duruma geçeceklerini savunurlar. Bunlar geçmiş kuşakların, kadın üzerindeki erkek baskısını, çok fazla sorun haline getirmelerini eleştirirler. Genç kızlara, ataerkil düzenin baskıladığı kadınlar olmak yerine, her alanda güç sahibi olmaları gerektiği mesajını verirler (Aapola et al. 203).

Naomi Wolf *Fire With Fire* (1994) kitabında kadınların politikadaki güçlerini kullanmaları gerektiği, oy ve vergi veren bireyler olarak, bu güçlerini, eşitlik için politikada kullanarak gerçekleştirmelerini önerir. Wolf, güç feminizmi ile, kadınların kendi cinselliklerine sahip olan ve erkeklerle sorunları olmayan bireyler olacaklarını

savunur (Siegel 68). Katie Rophie *The Morning After*'da (1993) tecavüz karşıtı eylemlerin ikinci dalga feministler tarafından çok abartıldığını, bunun kadınların kurban rollerini daha da pekiştirdiğini öne sürer. Camille Paglia da, yeni kuşak feminizmin, kurban olmayı reddedip, özgürlüklerinin tadını çıkartmaları gerektiğini savunur (Soriso 137-8). Ancak güç feminizmi iki yönden eleştirilir. Birinci eleştiri ikinci dalga feminizminin bitmediğini ve halâ devam ettiğini savunanlardan gelir. Çünkü güç feminizmi ikinci dalga feminizminin, kadınlar iyidir, erkekler kötüdür ikili karşıtlığını eleştirir. İkinci eleştiri ise güç feminizminin ırksal ve sınıfsal farklılıklarla ilgilenmediğidir.

Diğer bir yeni feminizm akımı ise, “kendin yap” ya da “kzzz gücü” (grrrl power ya da do it yourself –DIT) diye adlandırılan akademik anlamda çok kuramcısı bulunmayan bir alt kültür akımıdır. 1990ların bu feminizm türü ise, egemen kültürün her anlamda karşısında duran, alternatif yayınlar, fanzinler, web sayfaları ve müzik gibi kültürel araçlarla, ideolojisini yayan bir harekettir. Özellikle genç kızların güçlü, sert, becerikli ve açık olmasını savunan bu türe “kız merkezli feminizm” de denir (Aapola et al. 203). Güç feminizminin aksine, kişisel olanla, yani cinsellik, kadın bedeni, ikili ilişkiler gibi konularla ilgilenir ve bunların politik olduğunu vurgular (Aapola et al. 204). Kzzz gücü, kendini kültürel alanda gösterir. Müzik, televizyon, sinema ve yazılı medya alanlarında kızların haklarını savunur. Popüler kültür ile politika yapar. Kızlara cesur, güçlü olmalarını, her istediklerini yapıp, eğlenmelerini öğütler.

Tüm yeni feminizm akımlarına verilen ortak terim olan üçüncü dalga feminizm aynı zamanda güç feminizmi ve kzzz gücünden ayrı bir akımın da adıdır. Bu kısıtlı anlamıyla, üçüncü dalga feminizm etnik, cinsel ve ekonomik olarak çok farklı grupları içinde barındırmasıyla, farklılığı öne çıkarmasıyla diğer yeni feminizm hareketlerinden ayrılır. Kzzz gücü gibi, kızların kültürel alandaki durumlarıyla daha çok ilgilenir. Bu akım da internet ve fanzinler gibi yeni iletişim araçları kullanır. Bunun bir sebebi, daha politik olan “güç feminizmi” gibi akımların aksine, daha marjinal feminizm akımlarına ait kitapların ya da edebiyatın basılmasının egemen kültür tarafından zorlaştırılmasıdır (Heywood 1). Televizyon, müzik sektörü, dergiler feminist hareketin sürdürüldüğü başlıca alanlardır. Feminist eleştiri ve düşünce, edebi eserlerde gelişmenin yanı sıra bu tür kültürel alanlarda yaratılırlar. Rebecca Walker, Barbara Findlen, Jennifer

Baumgardner, Amy Richards gibi kuramcılar ikinci dalga feminizminin bu kuşaktaki genç kızların hayatlarına, çok önemli katkıları olduğunu kabul etmekle birlikte, geçmiş feminizm akımlarının mücadelelerinin bitmediğini, şimdiki genç kızlar için farklı şekillerde devam ettirmenin gerekliliğine inanırlar (Aaapola et al. 2006).

Farklı adlandırılmalarına rağmen yeni feminizm akımlarında ortak noktalar bulunur. Bu noktaların bir kısmı eski kuşak feminizm hareketlerinin devamıdır; bir kısmı ise tarihi ve kültürel şartların doğurduğu yeni gelişmelerdir. Yeni feminizm akımlarında eski kuşaklardan alınan bir miras “kişisel olan politiktir” yaklaşımıdır. Barbara Findlen’in editörlüğünü yaptığı *Listen Up* bu yaklaşıma iyi bir örnektir. Üçüncü dalga feminizmin savunucuları bu kitapta tek tek kendi hayat öykülerini anlatırlar. Aslında her bir farklı otobiyografik öykü, birer bildungsroman gibi bu genç kızların nasıl feminist oldukları, nasıl kendi kimliklerini kurguladıklarını anlatır. Kitapta genç kızların, lezbiyenliği nasıl seçtikleri, ilk cinsel ilişkileri, kendi bedenlerinden memnun olmamaları, yaşadıkları cinsel tacizleri ve tecavüzleri, yalnız anneliğin zorlukları, işyerlerinde yaşadıkları ayrımcılığı, ekonomik sorunları, ırkçılık, kürtaj ve bunun gibi sorunları anlatır. Akademik olanla akademik olmayan arasındaki ayrımı ortadan kaldıran üçüncü dalga eserlerinde, yaşanmış deneyimler, öyküler akademik terimlere gerek duyulmadan günlük konuşma dilinde anlatılır. Bu farklı kimliklere ait genç kızların tüm anlatıları kendi ağızlarından, sansürsüz, samimi ve oldukça bireyseldir. Üçüncü dalga feminizm bu öznel söylemler ile kişisel olanı politikleştirir, ikinci dalga feminizm hareketinin bu en önemli sloganını devam ettirir. Sıradan genç kızların, yaşadıkları diğer kızlara “yalnız değilsiniz”, “hepimiz aynı sorunlarla boğuşuyoruz” ve “beraber karşı koyacağız” mesajlarını verir. Bu anlatıların hepsinin birinci tekil şahıs ve kişisel öyküler olmasının yanı sıra hepsinde ortak olan başka bir nokta daha vardır. Bu da her bir anlatının, bu feminist paylaşım ile genç kızları güçlendirdiğidir.

Jennifer Baumgardner ve Amy Richards’ın kaleme aldıkları *Manifesta*, yeni feminizmin kurallarını ve ideolojisini belirler. Kitabın en sonunda on üç maddelik bir üçüncü dalga bildirisi bulunur (278-280). *Manifesta* X Kuşağının da feminist olduğunu açıkça belirterek eski kuşakların uğruna savaştığı konulara dikkati çeker. Bu yeni feminizm kadınların kendi bedenleri üzerinde söz sahibi olmaları, cinsiyet eşitliği, feminist aktivizm, eşit sağlık güvencesi, işyerlerinde eşitlik ve daha iyi çalışma koşulları

gibi konulara dikkati çeker. Eski feminist kuramcılarını okuyup, kadın tarihini her genç feministin öğrenmesi gerektiğini belirtirler ve kız kardeşliği savunurlar. Bunların yanında, lezbiyenlerin çocuk sahibi olma hakları, lezbiyenlere hayatın her alanında güç verilmesi, kadınların askeri olanaklardan faydalanması, özellikle genç kadınları cinsel tacizden, şiddetten ve sessizlikten kurtarmanın yolları gibi yeni konularda mücadele vereceklerini de belirtirler. Feminist ideolojinin hayatın her alanında uygulanması gerektiğini savunan manifestocular tüm genç kadınların feminizmi aktif bir şekilde yaşamaları için üçüncü dalga feminist derneklerin, web sitelerinin, yayıncıların, sağlık kuruluşlarının adreslerini vererek genç kadınları sorunları konuşan, tepki veren ve mücadele veren feministler olarak eğitmeyi de amaçlar (Baumgardner ve Richards 381-2).

Yeni feminizm akımları içinde en çok, “üçüncü dalga” diye adlandırılan bu son akım, kapsadığı kadın deneyimlerinin çeşitliliği ile hem diğerlerinden, hem de ikinci dalga feminizminden ayrılır. Üçüncü dalga feminizminin, hem güç feminizminden, hem ikinci dalgadan, hem post yapısalcılık kuramlarından, hem de işçi sınıfı ve etnik kadınların feminizminden etkilendiği öne sürülür. Üçüncü dalga, farklı etnik, sınıf ve cinsel tercihleri olan kadınların sorunları ile ilgilenir çünkü kadınlara yönelik baskının sürekli ve çok çeşitli olduğuna inanır (Heywood 3). İkinci dalganın, kadınlara sağladığı olanaklara minnettar olsa da, ikinci dalga feminizminin bireyselliğe ve mükemmel olmayan yaşamlara çok yer vermediğini düşünür. Çok kültürlü, çok ırklı, farklı cinsellikleri barındıran bir feminizm olan üçüncü dalga feminizm, her türlü karşıt ve melez kimlikleri içerir; postmodernizm, yapısalcılık ve post sömürgeci kuramların kesişme noktasında kurgulanan bir harekettir. Ann Brooks üçüncü dalga feminizmi, ikinci dalgadan ayıran en önemli özelliğin artık eşitlik değil, farklılık üzerine kurgulanması olduğunu söyler (Brooks 4).

Üçüncü dalga feminizmin antolojisi olan *Listen Up*, beyaz kadınlardan bekar annelere, her türlü farklı etnik gruplardan toplum dışı punk kültürüne ait kadınlara, sakat kadınlardan, yazarlara, öğrencilere, şişman kadınlara kadar çok çeşitli deneyimleri içeren bir derlemedir. Findlen bu kadınları tek tek sayar:

Bu kitaptaki kadınlar, başka şeyler arasında, kendilerini, düşüncelerini rahatça ifade eden, beyaz, orta sınıf, kolej çocuğu; vahşi ve zapt edilmez;

bekar anne; Asyalı biseksüel; punk;..., aktif kadın; orta sınıf siyah kadın; genç anne; tembel; Creek Ulusunun bir üyesi; kolay uyum sağlayan; öğrenci; öğretmen; yazar; birey; genç bir hanım; görülür bir sakatlığı olan kimse; androjen; ...lezbiyen kız; eylemci ; fanzin yazarı...evli; tek eşli;...”(Findlen, giriş xiv).

1990larda, farklı sosyo ekonomik, etnik ve cinsel kimliğe ait kadınların karşılaştıkları seksizm, ırkçılık ve ataerkil baskı gibi farklı konulara değinir. Bu çeşitlilik, tekil kimliklere karşı gelmektir; tek bir “yeni feminist” bakış açısı olamayacağının kanıtıdır. Yeni feminizm akımları özcü feminizm akımlarına tepki olarak, farklı ırk, sınıf ve cinsel kimliklere sahip kadınların da deneyimlerini yansıtmayı amaçlar. Bu yüzden yeni feminizm kendisini tek bir tanımlama ile kısıtlamayı reddeder. Rebecca Walker da günümüzde kadınların deneyimleri için binlerce değişik durum olduğunu belirtir. Feminizm kelimesinin kısıtlı anlamlarına karşı çıkar:

Birçoğumuz için gördüğümüz ya da anladığımız şekilde feminist olmak, bireysellik, çeşitlilik, mükemmel olmayan kişisel tarihlerimize izin vermeyen bir kimlik ve yaşam biçimine uymak demektir. Bu kimliğin yaşamlarımızı yönlendireceği ve düzenleyeceğinden, bir anda bizi birilerine karşı kıskırtacağından, bizi esnek olmayan ve değişmeyen, erkeğe karşı dişi, beyaza karşı siyah, baskılayana karşı baskılanan, kötüye karşı iyi gibi tarafları seçmeye zorlayacağından korktuk (xxxiii).

Tezde incelenecek olan bildungsromanlar son 10-15 yılın eserleri olduğundan, yazarları da bu yeni feminizm hareketlerinin içindedirler. Tezdeki bildungsromanlarda bu yeni feminizm akımlarının bir çok özelliği bulunur. Güç feminizminin eşitlik arayışı, kzzz gücünün “öfkeyi” bir feminist güç olarak kullanması, küstah karşı koyuşu, üçüncü dalganın ise çok çeşitliliği kapsayan ideolojisi, tüm bu akımların özcü kimliklere karşı oluşu gibi özellikler tezdeki romanlarda açıkça görülür.

Bundan sonraki bölümde ise beyaz Anglo Sakson feminizmine karşı, kendi feminizmlerini kuran, çok çeşitli grupları içeren feminizm hareketleri incelenecektir. Çok kültürlü feminizm, Çikana, Çinli Amerikalı kadın feminizmi gibi yeni akımlar incelenirken, temelini ikinci dalga feminizminin oluşturduğu lezbiyen ve sınıf kimliklerini savunan feminizm hareketleri de bu bölümde yer alacaktır.

### 2.2.2. Etnik Feminizm

Çok kültürlü feminizm de denilen etnik feminizm, feminizm akımının savunduğu kız kardeşlik teriminin tüm kız kardeşleri kapsamadığını, bu hareketin birinci dalgadan beri sadece beyaz, orta sınıf ve heteroseksüel kadınların hakları ve sorunlarına değindiğini öne sürer. Farklı etnik gruplara ait, beyaz olmayan kadınlar Amerika’da farklı sorunlar yaşarlar. Bu kadınlar Amerika’da “diğerleri” olarak görüldükleri için, bu ikincil durumdan kurtulmak için beyaz kadın feminizminden ayrı bir feminizm kurgularlar. Bu çok kültürlü feminizm “renkli (colored)” yani beyaz ırktan olmayan kadınların ataerkil ve ırkçı kültürde yaşadıkları ortak sorunlar ile bir politik ve kültürel hareket oluşturur. Bu feminizm hem cinsiyetleri, hem etnik kökenleri, hem sınıfları, hem de cinsel tercihleri yüzünden toplumun dışına itilmiş kadın kimliklerini esas alır.

Egemen kültürde kabul görmeyen kimlikler bireyin bölünmüş kimliklere sahip olmasına yol açar. Birey egemen kültürün ondan istediği davranış kalıpları ve kişilik özellikleri ile kendi inandığı ve istediği değerler, özellikler ve davranışlar arasında kalır. Bu kimlik bölünmesi kültürelidir. Çok kültürlü feminizm, feminizmin özcülüğüne bir tepki olarak ortaya çıkar. Yeni kimlik kuramlarının etkileri etnik feminizmde de açıkça görülür. Kadın deneyiminin ve kimliğinin çoğul ve çeşitliliğini savunarak bir tek kadınlık durumu olmadığını, farklı etnik kökenlere ya da sınıfa ait kadınların her birinin farklı şekilde baskılandığını savunur. Çok kültürlülük kuramı farklılığın övülmesine, tüm kültürel grupların eşit olduğu görüşüne dayanır. Bazı kuramcılara göre farklılığın göz ardı edilmesi en büyük baskıdır (Tong 216).

*The Women That I Am* başlıklı antoloji 1980lerin etnik kökenli kadınları için kadın kimliğini belirler. Bireysel ve kolektif kimlik etnik kökenli kadınlar için bir arada bulunan ayrılmaz bir bütündür. Bu hem kendi ırklarından olan kadınlarla birlikteliği hem de diğer beyaz olmayan kadınlarla ortak bir kimlik anlamına gelir (Madison 1). Feminizmin farklı ırk ve sınıftan olmayan kadınların sorunlarına kayıtsız kaldığı görüşü çok kültürlü feminizmin çok çeşitli sorunlarla ilgilenmesini ortaya çıkartır. Çok kültürlü feminizmde, kadınlar hem kendileriyle aynı sorunları olan aynı etnik gruba ve ırka dahil kadınlarla ortak bir paylaşım alanı kurarlar, hem de ırkçı, kapitalist ve ataerkil sistemde

benzer dışlanmışlığı ve ezilmişliği yaşayan farklı etnik gruplara ait kadınlarla ortak bir feminist alanı paylaşırlar.

1990lara gelindiğinde bu esnek ve kapsamlı kadın kimliği tanımı daha da değişir. Kadın kimliğinin çeşitliliği sadece ırksal değil sınıfsal ve cinsel olarak da egemen kültürün dışladıklarını kapsamaya başlar. Gloria Anzaldua'nın editörlüğünü yaptığı *Making Face Making Soul, This Bridge I Call My Back, This Bridge We Call Home* gibi bir çok antoloji, bu kadınlara da seslerini duyurma imkanı verir. Bu antolojiler etnik kadınların edebi eserlerine yer veren antolojilerden, bu kadınların bireysel sorunlarını anlatan anılarından oluşan derlemelere geçişi de gösterir. Anı tarzında yazılan bu kısa yazılar, özcü olmayan kimliklerin ortaya çıkmasına imkan verir. Her bölümün yazarı kendi hayatındaki ırksal, sınıfsal ya da cinsel baskılanmayı anlatarak kadınların sorunlarının çeşitliliğine dikkati çeker. Kişisel politikleşmesi, kadınların kendi kimliklerini kurmalarına olan ihtiyaçtan doğar.

Bundan sonraki bölümde çok kültürlü feminizm gibi farklılığı öven, geleneksel feminizme karşı olan, feminizmin özcü politikalarını eleştiren feminizm türleri incelenecektir. Bu feminizm çeşitleri, temelde çoğul, melez ve değişken kadın kimliklerini savunurlar. Egemen kültürün onaylamadığı etnik kökenleri, sosyo ekonomik sınıfları ve cinsel tercihleri ile bu feminizm, etnik kökenli kadınların, kadın kimliklerinin yanında başka kimlik katmanlarına da sahip olduklarını gösterirler. Amerika'da yirminci yüzyılın sonu, yirmi birinci yüzyılın başında beyaz, orta sınıf ve heteroseksüel kadın olmaktan başka seçimler de olabileceğini kanıtlarlar.

Bu tezde incelenecek olan romanlardaki kız kahramanlar kendilerini Çikana, lezbiyen ya da beyaz süprüntü olarak tanımlayarak ikili karşıtıklardan kendi istedikleri kimliği seçerek özcülüğe meydan okurlar. Romanlarda da bu kimlikleri istedikleri zaman istedikleri kadar savunacaklarını belirtirler. Bu kahramanlar egemen kültüre dahil edilmedikleri kimlikleri ile, “diğer” olmayı reddederler.

### 2.2.2.1. Çikana Feminizmi

Feminizmin sadece beyaz, orta sınıf ve heteroseksüel kadınları temsil ettiğini düşünen bir grup kadın da, Meksikalı Amerikalı kadınlar, yani Çikanalardır. Amerikan toplumunda hem cinsiyetleri yüzünden hem de ırkları yüzünden dışlanan ve temsil edilmeyen Çikanalar, kendi feminizmlerini kurgulayarak bu ırkçılığa ve ataerkil düzene karşı gelirler. Amerika'daki tüm etnik göçmenler gibi Meksikalı Amerikalı kadınlar için de kendi kimliklerini belirlemek en önemli ideolojik mücadeledir. Çikanaların kimlik sorunsallarının en önemli sebebi, etnik kadınlar olarak Amerika'da yüzyıllardır ataerkil ve ırkçı kültür tarafından iki yönlü kuşatılmış olmalarıdır.

Çikanaların geleneksel kültürleri birçok yönden ataerkindir. Çikanaları baskılayan birinci kurum, Meksikalı Amerikalıların kültürlerindeki erkeğin daha üstün sayıldığı, kadının ikinci planda olduğu aile yapısıdır. İkinci kurum da ataerkil düzeni destekleyen Katolik dinidir. Bu kurumlar tarafından baskılanan Meksikalı Amerikalı kadınlar, kendi özgür benliklerini ifade edememişlerdir. Meksikalı Amerikalıların kültürlerinde kadınlar “isimsizdir” (“mujer sin nombre”) (Hull 22). Kadınların toplumdaki konumları ise, ya bakire ya da fahişe ikilemi arasında kalan kısıtlı rollerdir.

Çikanaların özgürleşmesi için mücadele veren Çikana feministler, kendi ataerkil kültürleri tarafından ezilmenin yanı sıra, bazen de üç yönlü bir savaş verirler: Kurumsallaşmış cinsiyetçilik, ırkçılık ve ekonomik sömürgeciliğe karşı. Sonia Salvidar Hull'a göre ise, “sınırdaki feminizm” de denilen Çikana feminizmi hem cinsiyetçi kültüre, hem eşcinsel düşmanlığına, hem ırkçılığa hem de ekonomik sömürüye karşı bir savaşın içindedir (Hull 34). Çikanalar bu çok cepheli savaşlarında egemen kültür tarafından güçsüz bırakılmışlardır. Güçlü olan emperyalistler, kapitalistler ve ataerkil toplum kültürü kadınların kimliklerini belirlemeyi ve Çikanaları adlandırma gücünü de elinde tutar (Hull 72). Bu Meksikalı Amerikalı kadınların kendi kendilerini temsil edip kimliklerini ortaya koyamamalarına sebep olur. Egemen kültüre dahil edilmeyen bir kültür olan Çikana kültürü yok sayılarak Çikanalar güçsüzleştirilmiştir (Anzaldua, *Borderlands* 86). Amerikan kültürü de ırkçı ve ataerkil özellikleri ile Çikanaları kuşatmıştır. Dolayısıyla, Amerika'da hem kadın, hem de bir etnik gruba ait olmak Çikana feminizmini ve kimlik arayışlarını önemli kılar. Yani Çikana feminizmde

sadece cinsiyet bilinci değil, etnik ve sınıfsal bilinç de önemli bir kimliktir. Bu kimliklerin hepsi Anglo Amerikan feminizminin aksine iç içe geçmiş, ayrılmaz bir bütündür.

Çikanaların feminizminde, kimliklerin kolay ifade edilememesinin en önemli sebebi ise nereye ait olduklarını bilememelerinden kaynaklanır. Bu kadınlar ne etnik kökenlerini belirleyen vatanları Meksika'ya ait, ne de göçmen olarak kendilerinin ya da birkaç kuşak önce ailelerinin geldiği Amerika'ya aittirler. Meksikalı Amerikalı kadın olmak bütün bu sebeplerden dolayı da Anglo Amerikan feminizminden farklı bir bilinç gerektirir. Çikanalar kimliklerini farklılığı ve arada kalmışlığı ifade eden “sınır kültürü” denilen bir kimlikle kurgularlar. Bu sınır metaforu hem gerçekte var olan iki ülkeyi birbirinden ayıran Meksika-Amerika sınırında yer almayı, hem de psikolojik olarak iki kültür arasında kalmayı ifade eder (Rotger 42). Çikana feministlerinden Gloria Anzaldua bu yeni bilince “*mestiza* bilinci” veya “*Coatlicue* durumu” adını verir (Anzaldua, *Borderlands* 78). *Mestiza* bir Aztek kelimesi olup, ayrılmış anlamına gelir. Coatlicue ise Azteklerin ölüm ve yaşam tanrıçasıdır ve erkek egemen kültüre karşı, alternatif feminist bir durumu ifade eder.

Bu sebeplerden dolayı Çikana olmak çift kimlikli olmak demektir, aynı zamanda hem Amerikalı hem de Meksikalı, ama her ikisi de değil. Çikanalar, melez olarak, gerçek anlamda her iki toplumun da hem içinde hem de dışındadırlar. Çikana feminizmini ve kimlik sorunlarını etkileyen en önemli etken de iki arada kalmışlık durumudur. Ne Meksikalılar ne de Amerikalılar Çikanaları tam olarak kendi kültürlerine ait görürler. Amerikalılar kendi kültürlerine yabancı olan bu kültürü benimsemezken, Meksikalılar ise Amerika'da yaşayan Çikanaları gelenek ve köklerinden uzaklaşmış olarak görürler. Pat Mora'nın “Legal Alien” (Yasal Yabancı) isimli şiiri bu durumun açık bir ifadesidir:

Çift dilli, Çift kültürlü

“Yaşam nasıl gidiyor?”dan

“*Me'stan volviendo loca*” (Beni deli ediyorlar)'a geçebilen

Bölünmüş ofislerde oturup

Düzgün İngilizce ile notlar alan,

Meksika lokantasında kusursuz İspanyolca'sıyla sipariş verebilen,  
Amerikalı, ama tire ile birleştirilmiş  
Anglo'lar tarafından belki egzotik, belki aşağı, belki de değişik,  
Meksikalılar tarafından yabancı görülen.  
(Onların gözleri 'İspanyolca konuşabilirsiniz ama benim gibi değilsiniz',  
der)  
Meksikalılara bir Amerikalı  
Amerikalılara ise bir Meksikalı (Rebodello 95).

Bu dışlanmışlık ve çift kimliklilik hali tüm diğer göçmenler gibi, Meksikalı Amerikalı kadınlarda bir güçsüzlük oluşturmalarına rağmen, olumlu bir oluşuma da yol açar. Bu problemli kimlik durumu Çikana feministlerinin de kendi kimliklerini kurgulamalarına imkan verir. Çikana feminizmine göre kültürel ve ırksal olarak farklı milletlere ait olmak büyük bir zenginlik ve farklılıktır. İki kültüre de ait olmamak aslında çok kültürlülüktür. Gloria Anzaldua'ya göre, melez olmak, iki kültür arasında kalmak, tüm ırklara eşit olarak yakın olmak anlamına gelir. Kùltürler arası olmak, kendi kùltürünü yaratma imkanı verdiğinden, Çikanalar için olumlu bir durumdur. İstenilen kùltürler arası hareket ve özgürlük imkanı, bir çok belirsiz kimlik durumundaki etnik kökenlilerde görülür. Nereye ait olduğunu bilmeme durumu, olumlu bir güce yol açar; bu da istenilen alternatif kimliği kurma özgürlüğüdür (Rishoi 134).

Böylece Çikana feminizmi, egemen kùltürün onlar için belirlediği tekil ve değişmez kimlik kalıplarına karşı çıkar. Onlara atfedilen kimliklere bir başkaldırı olarak farklılığı, çok ve değişken kimlikliliği benimserler. Anzaldua: "Her üç kùltürde de - Meksikalı, Kızılderili, beyaz- önemsenmek istiyorum. Kendi yüzümü oyma ve yontma özgürlüğü istiyorum...Eğer eve gitmem engelleniyorsa kalmak ve kendi alanımı savunmak; kendi kerestem ve kendi tuğlalarım ile yeni bir kùltür -bir *mestiza* kùltürü- yaratmak ve kendi feminist mimarimi sıvamak zorundayım" der (Singh 13).

Çikana edebiyatı da Çikanaların ırkçı ve ataerkil Amerikan toplumunda ve kendi geleneksel toplumlarında yaşadıkları dışlanmayı, güçsüzlüğü, kimlikler arasında kalma durumlarını yansıtır. Çikana feminizminin bir uzantısı olarak da bu olumsuzluklara karşı gelmeyi ve mücadeleyi örnekler. Savunduğu çok kültürlü kimlikler ile geçmiş ve Çikana kùltürünü de kendi istediği gibi yeniden yazar ve yorumlar. Edebiyatta ataerkil

baskıya ve ırkçı kültüre karşı çıkan kadınlar yaratır. Çikana kimliklerini ilişkilendirecekleri, kendi gerçekliklerini yansıtacak, seslerini duyuracak eserler üretir.

Çikana feminizminin yansıması olan Çikana edebiyatı çok kültürlü olmayı, hem İngilizce'nin, hem de İspanyolca'nın birlikte kullanıldığı melez bir dil yaratarak gösterir. İki kültür arasında kalmış kadınları bu güçsüz durumdan kurtarmanın başka bir yolu olan çift dilli edebiyat, özcü kimliklere karşı savaşını böylelikle sürdürür. Anzaldua'ya göre bu bir ihtiyaçtır:

Ne İspanyol olan, ne de İspanyolca'nın ana dil olduğu bir ülkede yaşayan insanlar için, İngilizce'nin hüküm sürdüğü bir ülkede yaşayan ama Anglo Amerikan olmayan insanlar için, kendilerini ne standart İspanyolca'yla ne de standart İngilizce'yle bütünüyle özdeşleştirebilen insanlar için, kendi dillerini üretmekten başka hangi yol kalır? (Anzaldua, *Borderlands* 55).

diyerek Çikanaların kültürlerini ifade etmek için kendi dillerine ve dolayısıyla da kendi edebiyatlarına ihtiyaçları olduğunu özetler.

Sorunlu kimlik durumları Çikana feminizminde güçsüzlüğe ve boyun eğmeye değil tam tersine çoğul kimlikler arasında kendi istediklerini seçme ve çok kimlikliliği benimsemeye imkan verir. Kendi tarihlerini, öykülerini kendilerinin, istedikleri dilde yazabilecekleri bir edebiyat ise Çikanalara kendilerini temsil olanağı sağlar.

#### **2.2.2.2. Siyah Feminizm**

Afrikalı Amerikalı kadınların özgürleşme ve kendilerine Amerikan toplumunda bir yer edinme çabalarına “siyah feminizm” denir. Bu feminizm türü, ikili karşıtlıkların egemen olduğu Batı kültüründeki beyazın her zaman iyi ve üstün, siyahın ise kötü ve aşağı görüldüğü konuma bir meydan okumadır. Siyah feminizm terimi, hem Afrikalı Amerikalı kadınların derilerinin renginin beyaz olmamasını tanımlar, hem de siyah rengin olumsuz çağrışımlarını böylece olumlandırır. Bu feminizm türü de ırkçılık, ataerkil düzen ve bunların yarattığı, siyah kadınları baskılayan ve aşağı gören her türlü önyargı ve kültürel dışlamaya karşı mücadeleyi gerektirir. Patricia Hill Collins bunu şöyle özetler: “Hem ırkçı hem de cinsiyetçi baskılar beyaz kadınlardan ve siyah

erkeklerden farklı ihtiyaçlar ve problemler ortaya çıkarır; siyah kadınlar eşitlik için hem kadın olarak hem de Afrikalı Amerikalı olarak mücadele etmelidirler” (Collins, *Defining* 153). Dolayısıyla siyah feminizm gerek ırkçılığa gerek ataerkil düzene devamlı bir karşı koymayı gerektirir. Siyah feminizm bunların karşısında siyah kadının kendini ifade etme ve deneyimini dile getirme çabaları ile güçlenmesinin öyküsüdür.

Siyah feminizmin de diğer farklı etnik gruplara ait kadın feminizmleri gibi, en önemli sorunlarından biri ırkçılıktır. Bu hem Amerikan kültüründeki tüm Afrikalı Amerikalılara ve farklı etnik gruplara uygulanan sistematik ırkçılık, hem de aynı cinsiyetteki, beyaz kadınların Afrikalı Amerikalı kadınlara uyguladığı dışlamayı kapsar. Collins “Defining Black Feminist Thought” makalesinde siyah feminist olması için öncelikle kadınların bir siyah feminist bilince sahip olmaları gerektiğini; yani ırkçılıkla mücadelenin önemini vurgular. Bu ayrıca hem erkek hem de kadınların bu feminizmin parçası olabilecekleri gösterir (152).

Audre Lorde da sistematik ırkçılığın, kadın erkek tüm siyahları ayrı bir kategoriye ayırdığından bahseder:

Batı Avrupa tarihinin çoğu, insan farklılıklarını birbirine karşıt basit zıtlıklar olarak görmemize bizi şartlar: Egemen/ikincil, iyi/kötü, yukarı/aşağı, üstün/aşağı. İyinin, insan ihtiyacı ile değil de kâr ile belirlendiği bir toplumda, sistematik baskılama ile, her zaman fazlalık hissettirilen, insanlık dışı sayılan bazı insanlar olmalıdır. Bu toplumda bu grup siyahlar, Üçüncü Dünya insanları, çalışan sınıf, yaşlılar ve kadınlardan oluşur (Lorde 495).

Lorde’a göre, farklı olmak Amerikan toplumunda değişik tepkilerle algılanır. Siyah kadınlar gibi farklı olan gruplar ya göz ardı edilip yok sayılır; ya egemen kültürü benimsemeye zorlanır ya da aşağı görüldükleri için egemen kültür tarafından yok edilmeye çalışılır (496). Bu baskılanma ve dışlanma, tarihi dönem farkı, yaş, sosyal sınıf, cinsel tercih olmaksızın tüm siyah kadınları ortak bir amaç altında, siyah feminizmde birleştirir.

Sistematik ırkçılığın yanında siyah kadınların hemcinsleri olan beyaz kadınlar tarafından dışlanmaları ve Anglo Sakson feminizminde temsil edilmemeleri de siyah feminizmin ayrı bir hareket olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Feminizmin beyaz, orta

sınıf ve heteroseksüel kadınların haklarını savunan bir hareket olduğuna inanan siyah feministler için, beyaz feministlerle “kız kardeşlik” mümkün değildir çünkü siyah kız kardeşler olarak hep ayrı tutulmuşlardır. bell hooks *From Margin to Center* adlı kitabında feminist kuramların doğduğu andan itibaren farklı sınıf ve ırktan kadınları hiçe saydığını örneklerle eleştirir. Feminist düşüncenin kadın sorunlarını tek boyutlu incelediğini, siyah kadınları asla anlayamayacağını söyler (2-3).

Ancak siyah feminizm diğer tüm feminizm türleri gibi en önemli savaşını ataerkil topluma karşı verir. Hem Afrikalı Amerikalı toplumdaki hem de Amerika’daki kadınları aşağı gören ideoloji siyah kadınları çift yönden baskılar. Hem kadın hem siyah olmanın zorlukları bu feminizmin çıkmasının başlıca nedenidir. Örneğin siyah kadınlar, Afrikalı Amerikalıların özgürlük mücadelelerinde bile siyah erkeklerden ayrı tutulmuşlardır. Kendi ırklarından olan erkeklerin bile değer vermediği siyah kadınlar, beyaz erkek içinse ırkçı pornografik malzeme olmanın ötesine geçememişlerdir (Tong 218-220).

İrkçi ve ataerkil düzenin yanında siyah kadınları baskılayan başka güçler de vardır. Lorde’a göre Amerikan toplumunda bunlar: “İrkçilik, bir ırkın diğerleri üzerinde tartışmasız üstünlüğünü ve dolayısıyla yönetim hakkını kabul etme. Cinsiyetçilik, bir cinsiyetin diğeri üzerinde tartışmasız üstünlüğünü ve dolayısıyla yönetim hakkını kabul etme. Yaşçılık. Heteroseksüellik. Elitizm. Sınıfçılık” dır (496). Lorde, bu güç dengesinin siyah kadınları, egemen kültürün fiziksel özellik, yaş, sınıf olarak da dışında olanları daha da dışladığını ve dışarıda tuttuğunu belirtir. Siyah kadın Amerika’daki en az kazanan, sağlık hizmetlerinin yetersizliğinden en çok hastalanan, şiddetten ve cinsel tacizden en çok zarar gören kesimdir (Lorde 500).

Eşit yaşam hakkı verilmediği, yani eğitim ve ekonomik güçten de yoksun bırakıldıkları için siyah kadınlar kendilerini ifade edecek edebiyat ya da başka sanat dalları gibi imkanlardan da uzak kalmışlardır. Örneğin, edebiyat için gerekli olan araçlar, zaman, kendine ait bir oda siyah kadınların uzun yıllar sahip olamadıkları şeylerdir (Lorde 497). Dolayısıyla ekonomik eşitlik ve eğitim eşitliği de, siyah feminizmin mücadele alanlarından. Angela Davis “Education and Liberation: Black Women’s Perspective” adlı makalesinde sistematik olarak, kölelikten beri Afrikalı Amerikalılar’a eğitim hakkı verilmediğinden, hatta entelektüel olarak yetersiz

sayıldıklarından bahseder (71). Collins de siyah kadınların eğitim gibi bazı haklardan faydalansalar bile Amerikan toplumunda eşit sayılmadıklarını belirtir. Örneğin akademik çevrelerde ve edebiyatta yüzyıllardır siyah kadınların eserlerine az yer verilmiştir; ya da verilse bile, siyah kadın dışlanmış, bu çevrelerde hak ettiği değeri görmemiştir (*Black Feminist* 6). Bunun gibi yaklaşımlar ırkçı kültürün kölelik zamanından kalma bir takım önyargı ve baskılama mekanizmalarını günümüzde bile kullandığının örneğidir.

Collins *Black Feminist Thought* kitabında siyah kadının baskılanmasının üç farklı boyutta olduğundan bahseder: Ekonomik, politik ve ideolojik (4-5). Bu farklı boyutların hepsi birbirinin içine girmiş, birbirinden ayrılmaz sistemlerdir (Tong 216). hooks'a göre de "baskı çok başlı bir canavardır" (*Yearning* 59). Bunlardan birincisi, Amerikan emperyalizminin siyah kadın emeğini sömürmesidir. Siyah kadının kölelikten beri hep hizmet sektöründe ve düşük ücretli işlerde çalışması, siyah kadınların fakir kalması bu sömürünün örneklerindendir. İkinci baskılanma türü politiktir. Siyah kadınlar politik haklardan da mahrum bırakılarak güçsüzleştirilmişlerdir. Collins bu haklara eğitim hakkını da ekler. Üçüncü ve siyah feminizmin savaştığı bir başka alan ise ideolojik baskılamadır. Siyah kadının özgürleşmesine engel olan ideolojik baskılamanın en önemli özelliği ise siyah kadınlara bazı özelliklerin atfedilmesidir.

Siyah kadın yüzyıllardır her alanda, gerek edebiyatta gerekse gündelik hayatta, hizmet etmekten memnun kadından, fahişeye kadar çeşitli biçimlerde tanımlanır. Bu özellikler genelde olumsuzdur. Kölelik zamanından kalma stereotiplerin başında siyah dadı tiplmesi gelir. Beyaz çocuklara bakan hatta süt annelik yapan doğurgan, anaç, aseksüel kadın yakıştırması, hizmet etmekten memnun siyah kadın imajını sağlamlaştırır. Buna benzeyen "*Jemima Teyze*" denilen, kilolu, ev işlerinde çalışan kadın tiplmesi popüler kültürde, reklamlarda sık kullanılan bir tipleme olmuştur. Öte yanda ise "*Jezebel*" denilen, cinsellik dolu, ahlaksız, kendi ırkına ihanet eden, beyaz erkeklerle sevişen *femme fatale* siyah kadın imajı ve siyah fahişe stereotipleri siyah kadına atfedilen en olumsuz özelliklerdendir. 1980 ekonomik bunalımından sonra ortaya çıkan "refah anneler"i (*welfare mothers*) deyimi ise, çalışmadan para kazanmaya alışmış, devletin yardımını hak etmeyen bekar annelere atfedilen bir başka olumsuz isimlendirmedir; bekar siyah anneleri de kapsar. Bu ve buna benzer ideolojik söylemler

siyah kadını baskılamak için kullanılan sosyal kontrol mekanizmalarıdır. Bunların sonucunda ise siyah kadınlar birçok alanda istediklerini yapamaz hale gelmişler, iyice güçsüz kalmışlardır (Collins, *Black Feminist* 5).

Ancak siyah kadınları birleştiren ve bir grup bilinci oluşmasına neden olan bu ortak problemler, her siyah kadının aynı tepkiyi ve yaklaşımı benimsemesine yol açmaz. Siyah kadınlara atfedilen özellikleri bazı kadınlar reddederken, bazıları ise içselleştirir. Bu farklılığı belirleyen siyah kadınlar arasındaki sınıf, cinsel tercih, yaşanılan yer, yaş gibi faktörlerdir (Collins, *Defining* 157-8). Bu bağlamda heteroseksüel sisteme karşı olan birçok siyah kadın için lezbiyenlik de siyah feminizmin bir parçası olarak görülür. Siyah feminizm siyah kadınlar arası farklılıkları gözardı etmez.

Buna rağmen bir çok Afrikalı Amerikalı kadın ortak bir dünya görüşü etrafında esnek de olsa bir birlik oluşturur (Collins, *Defining* 161). Örneğin Alice Walker'ın "kadıncı" (*womanist*) tanımı daha hümanist hem erkek hem kadınların bütünlüğü ve devamı için bir politika tanımlar. bell hooks'a göre de feminizmin daha hümanist bir amacı vardır:

[Feminizm] sadece erkek şovenizmini sona erdirmek için ya da kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlamaya yönelik bir mücadele değil; Batı kültüründe, cinsellik, ırk ve sınıf gibi çeşitli seviyelerdeki yönetme ideolojisini yok etme; ve Amerikan toplumunu insanların bireysel gelişimleri, emperyalizmi, ekonomik büyümeyi ve maddi istekleri yenecek şekilde yeniden düzenleme kararlılığıdır (Collins, *Defining*'de alıntı 168-9).

Siyah feminizme göre siyah kadınlar yaşadıkları türlü problemlerle baş etmek için güçlenmelidirler, kendilerini özne olarak tanımlamak zorundadırlar. Bu tanımlama güçlenmenin ve karşı koymanın ön koşuludur. Lorde'un çözümü, siyah kadının içindeki farklı benliklerini bularak dışarıdan dayatılanlara karşı gelmesidir (Lorde 497). Weedon'a göre ise siyah feminizmin dört ana özelliği vardır. Siyah kadın deneyimini yansıtmak, farklılığı belirtmek, olumlu kimlik kurgulamak ve Afrikalı Amerikalıların tarihini yazmak (232).

Siyah feminist hareket bu amaçlara ulaşmak için kültürel alanda söz sahibi olmayı da bir politik araç olarak kullanır. Siyah kadınlar hip hop müzikten, edebiyata

birçok alanda dışlanmalarının üstesinden, kendi kimlikleriyle var olarak gelirler. Farklılıklarını bir güçsüzlük olarak değil, tam tersi bir güçlenmeye çevirmeye çalışırlar. Bu alanlardan en önemlisi de edebiyattır. Afrikalı Amerikalıların yaşadıkları kölelik deneyiminin sonucunda okur yazar olma, kendi edebiyatını yazma zor elde edilen kazançlar olduğundan, özgürlükle eş tutulmuştur. Köle anlatılarıyla başlayan siyah kadın yazını, siyah kadınların öznel tarihlerini anlattıkları eserlerle günümüze kadar devam etmiştir. Kendi öyküsünü anlatan siyah kadın böylelikle bir birey olarak kabul edilir (Fisher 139-140). Yazmak bir güç olmanın yanı sıra, siyah feminizmin bir aracıdır çünkü özgürleştiricidir.

Siyah kadın edebiyatı zayıf, baskılanan durumdan kurtulup, güçlenen, feminist bilince varan kadın kahraman örnekleriyle doludur. Köle anlatılarından, Zora Neale Hurston'a ve sonra Alice Walker'a, bu tema değişmez bir kural gibidir. Bunun yanı sıra siyah kadın edebiyatında ırksal, sınıfsal ve cinsiyetçi baskı mutlaka vardır. Kadın dayanışması ve yardımı güçlenmeye yardımcı olur; Afrikalı Amerikalı kültürü kıyafetten, dile kadar birçok alanda yer alır (Bell 242).

Siyah feminizm siyah kadının ataerkil ve ırkçı sistem tarafından ve bunların etkilediği farklı alanlarda çok yönlü baskılanmasına karşı tepkiden doğmuş, Afrikalı Amerikalı kadınların haklarını arama hareketidir. Siyah kadına verilmeyen eğitim hakkı, öngörülen olumsuz ve önyargılı tipler her alanda siyah kadını güçsüzleştirmiştir. Siyah feminizm bu olumsuzlukları olumlandırmak için siyasi aktivizmin yanında edebiyat gibi kültürel alanlarda da söz sahibi olarak özgürleşmiştir.

### **2.2.2.3. Çinli Amerikalı Feminizm**

Çinli Amerikalı kadınlar da, diğer etnik kökenli kadınlar gibi ırkçı ve ataerkil Amerikan toplumunda hem kadın hem de azınlık olmanın sorunlarını yaşarlar. Bu sorunlar cinsiyetleri yüzünden ezilmekten, ekonomik yönden sömürülmeye kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Çinli Amerikalı feminizm tüm bu çok katmanlı sorunlara karşı gelerek politikasını belirler.

Öncelikle Çinli Amerikalı kadınlar kendi kültürlerinin, geleneklerinin baskısı altındadırlar. Ataerkil bir toplumda kadın oldukları için toplumdaki yerleri, görevleri ve

hatta sahip olmaları gereken özellikler bile onlar için belirlenmiştir. Çinli kadınlar için ataerkil sisteme boyun eğme geleneklerin bir parçasıdır. Bu kültürel baskılama sistemi, kadınlara önce babalarına daha sonra da eşleri ve erkek çocuklarına itaat etmelerini öngörür. Kadınların erkekler tarafından baskılanmaları hem kocaları, hem kardeşleri hem de erkek çocukları tarafından sistematik bir baskılanmadır (Ho, *In Her Mother* 32). Çin kültürünün bir parçası olarak da kadınlara verilen roller kısıtlıdır. Kadınlar namuslu, saf, alçakgönüllü olmalıdırlar. Ayrıca erkek ekmek parası kazanırken, kadının yeri evdir. Bu özelliklerin yanında kültür ve geleneklerinin kadınlara uygulattığı ayak bağlama, kızları köle olarak satma, odalık olarak verme, görücü evlilikleri, dul eşlerin intiharı gibi kadınlara söz hakkı vermeyen ve onları değersiz kılan geleneksel uygulamalar da kadınları iyice güçsüzleştirmektedir (Ruoff and Ward 219).

“Sarı feminizm” de denilen Çinli Amerikalı feminizm bu tür geleneklerin kadını baskılamasına her alanda karşı gelmiştir. 20.yüzyıl başlarındaki politik gelişmeler ile, bu geleneksel adetler azalmış; ayak bağlanması gibi gelenekler kalkmaya başlamıştır. Feminizmin etkisiyle kadınlara oy ve eşit eğitim hakkı verilmesi, evlilik ve boşanma reformları, mülk hakkı gibi gelişmeler kadınları biraz olsun ikincil durumdan kurtarmıştır (Ho, *In Her Mother* 34-5). Ancak kadının toplumdaki ikincil durumu tam olarak değişmemiştir. Çin kültürünün kadınları mahrum bıraktığı bireysellik, bağımsızlık, bir şeyleri değiştirme gücü ve kendini ifade etme gibi güçlendirici özellikler, bu feminizm türünün amaçladıklarındandır (Chow 186).

Çinli Amerikalı kadınlar sosyal baskının ve güçsüzleştirmenin yanı sıra, psikolojik olarak da bazı sorunlarla karşılaşır. Bu sorunların başında hem Çinli hem de Amerikalı oldukları için yaşadıkları ikilem en başta gelir. Bir yanda kadını ikinci sınıf gören ve öznelliğini baskılayan, aile değerlerini her şeyin üstünde gören ataerkil ve geleneksel Çin kültürü, diğer yanda ise bireysellik, bağımsızlık gibi kültürel normlara sahip Amerika (Chow 187). Amerika’ya gelmiş Çinli kadınlar için kültürel farklılıklar, dil öğrenme zorluğu, politik haklardan yoksunluk, ekonomik bağımlılık, başkalarıyla olan iletişim eksikliği gibi birçok özellik psikolojik açıdan uyumu zorlaştırır. Amerika’da kalma süresi arttıkça da eski geleneklerle olan bağlar zayıflar. Helen Zia gibi birçok Çinli Amerikalı kadın, kendini ne Çin’e ne de Amerika’ya ait hisseder: “Amerika’da Amerikalı gibi değil, Çin’de de Çinli gibi değilim” der ( Zia, *Welcome to*

37). Uyum ve asimilasyon sorunları tüm Çinli Amerikalılar gibi Çinli Amerikalı kadınların da en büyük sorunlarından. Beyaz, ırkçı Amerikan toplumunda göçmenlerin önünde iki seçenek vardır. Ya Amerikan toplumuna uyum gösterip, kendi kültürlerinden vazgeçecek, ya da her türlü ırkçı baskıya rağmen kendi kültürlerini sürdürecektir. İşte bu iki değişik strateji arasında kalan Çinli Amerikalı kadınlar, kültürel kimlik sorunları yaşarlar. Geleneksel Çin kültürü ve Batı kültürü arasında bir seçim yapmak zorunda hissederler. Çinli Amerikalı kadınlar için Amerika'daki kültüre uyum sağlama zorlukları ev dışında çalışırken yaşadıkları ayrımcılık ve sömürü, dil sorunları ve kuşak sorunları gibi birçok farklı sorunu içerir. Amerika'da doğan ve büyümekte olan çocukları ile kuşak ve kültür farkı meydana gelmesi de bu sorunların en yaygınlarından. Ho, bu durumu, “kuğu anneler ve koka kola kızlar” benzetmesiyle anlatır (Ho, *Swan Mothers* 165). Her kuşak Çinli Amerikalı kadının yaşadıkları deneyimler birbirinden farklıdır. Anneler eski geleneklerin etkisi altında kalmış yeniye ayak uyduramayan, kızlar ise asimile olmayı seçen kuşak olarak sarı feminizmi oluştururlar.

Sarı feminizmin önemli bir parçası da Amerika'da yasalar yoluyla ve politik olarak desteklenen ırkçılıktır. Çin'de ataerkil sistem tarafından baskılanan kadınların Amerika'ya geldiklerinde ırkçı kültür ile karşılaşmalarıdır. 19.yüzyıldan İkinci Dünya Savaşı sonralarına kadar olan sürede Amerika'nın uyguladığı “Çinli İhraç Kanunları” ile Amerika'ya göç etmeleri kısıtlanmıştır. 1943'den sonra bu kanunun kalkmasıyla özellikle daha önce yasaklı olan kadın Çinliler Amerika'ya gelmeye başlarlar. Böylece Çin'deki kültürün baskısıyla ezilen kadınlar Amerika'da başka bir baskıcı ve ayrımcı kültürle karşılaşır. Amerika'ya geldiklerinde ise politik açıdan her türlü haktan yoksun, ekonomik olarak sömürülen bir grup olmuşlardır.

Irkçılığın kültürel yönü ise Çinli Amerikalı kadınlara yakıştırılan stereotiplerle kendini gösterir. Batı-doğu ikili karşıtlığında, batı olumlu özelliklere sahipken, doğu edilgenlik, zayıflık, mantıksızlığı barındırır. Bu karşıtlık ise ırkçılıkla ve cinsiyetçilikle birleştiğinde, Çinli kadınların Batı kültüründe belli stereotiplerle anılmalarına sebep olur. Çinliler Batı'nın gözünde hem egzotik, yani “değişik” ama hem de aşağı görülürler (Kim, *Making More Waves* xi). Çinli Amerikalı kadınlara da bu bağlamda, iki farklı kadınlık rolü yüklenmiştir: Bir uçta sessiz, edilgen, cinsel anlamda hizmet etmeyi

benimsemiş “Çinli bebek” rolü, diğerk bir uçta da yine cinsel kimliğı ön planda olan, ama tehlikeli, *femme fatale* “Ejder Kadın” imajı (Espiritu 135). Kadınlara uygulanan diğerk cinsiyetçi yakıştırmalar, 19.yüzyıldan kalan Çinli fahişe, köle kız gibi aşağılayıcı tanımlardır (Chow, *Development* 6). Diğerk bir ırkçı stereotip ise Çinlilerin “örnek azınlık” olarak gösterilmesi, Amerika’da uyumlu oldukları için başarılı oldukları mitidir. Çinli Amerikalılara yakıştırılmayan baş kaldırma gibi özellikler sarı feminizmin karşı geldiğı ve ters yüz ettiğı bir mittir. Bir karşı söylem olarak, “ejder kadın” tiplemesini sarı feministler de kullanır. Bu güçlü ve saldırgan kadın imgesi, Çinli Amerikalı kadınların cinsel obje ve edilgen olarak görölmelerine bir tepki olarak kullanılır.

Bu sterotipler sadece feministlerin savaştığı imgeler değıl, aynı zamanda milliyetçi Çinli Amerikalıların da karşı koydukları durumlardır. Chan’a göre bu sterotipler sadece beyaz, ırkçı költür tarafından değıl, aynı zamanda da Çinli Amerikalıların kendi edebiyatlarında da tekrarlanır ve böylece daha da sağılamlaştırılır. Örneğın Çinli Amerikalı edebiyatındaki Amerikan rüyasını geręekleřtirmiş kahramanlar, Çinlilerin “örnek azınlık” imajını destekleyen ve hatta kendi ırklarına ihanet eden kullanımlardır (Chan 3).

Vickie Nam’ın editörlüğünü yaptığı *Yell-Oh Girls*, genç Çinli Amerikalı feministlerin kendi kişisel tarihlerini ve deneyimlerini paylaştıkları bir derlemedir. Kitabın politik amacı, ırkçı ve ataerkil Amerika’da genç kadınların seslerini duyurmalarıdır. Bu derlemede yer alan şiirinde, Jenny Yan, *china* kelimesinin hem Çin hem de porselen anlamına gelmesini kullanarak, sessiz bırakılmış Çinli kadın imajını yıkmak ister:

Ben senin porselen bebeğın  
kuklan  
değılim  
Yüzüm ten renginden,  
porselenden değıl  
ya da renkli kumaştan  
Dudaklarım mühürlü değıl  
Gülerim, bağırırım, ağılarım

Yüksek sesliyim  
Cesurum  
Haklarımı isterim  
Duyulmak isterim (Nam 114).

Sarı feminizmin karşı çıktığı başka bir konu da beyaz kadınların feminizmidir. İkinci dalga feminizminin önerdiği cinsel, ekonomik ve sosyal özgürlük gibi temalar Çinli Amerikalı kadınlar için de çok cazip ve kullanışlı politikalar olarak görülür. Çünkü kadın olarak ataerkil düzen tarafından baskılanma gibi sorunlar tüm feminizmlerin ortak noktalarındandır. Ancak beyaz, orta sınıf feminizm ırkçılık gibi Çinli Amerikalı kadınları baskılayan temel sorunlara çözüm oluşturmamaktadır. Beyaz kadınların feminizmi kendisi gibi olmayan tüm etnik kökenli kadınları özcü bir bakış açısıyla tek bir grupmuş gibi algılar. Siyah, Çikana ve Çinli Amerikalı kadınların kendi tarihleri, kültürleri ve deneyimlerinden gelen farklılıkları da göz ardı eder. Bu yüzden Çinli Amerikalı feminizm öncelikle Çinli Amerikalı kadınların sorunlarına eğilir. Kadın deneyimi denince Batı toplumlarında anlaşılan beyaz, orta sınıf, heteroseksüel kadınların sorunlarından farklı deneyimlere sahip olduklarını belirtir. Çinli Amerikalı feminizmde ırk, sınıf, cinsiyet rolü ve cinsellik birbirine bağlı, iç içe geçmiş bir bütündür. Merle Woo kendini sarı feminist olarak tanımlarken bu çok yönlü baskılanmayla savaştığını belirtir (Ho, *In Her Mother* 32): Bu baskıya karşı gelmenin en önemli koşulu, kendi ırkından olan tüm kadınlarla toplu halde ataerkil ve ırkçı düzene başkaldırmaktır. Sarı feminizm hem emperyalizm, hem sömürgecilik hem de kapitalizme karşı bir çok cephede savaş verir. Ataerkil sistemde kadının yeri evdir; evin dışında çalışması engellenir. Ancak evin dışında iş bulduğunda ise kapitalizm, az ücretle kadını çalıştırarak ataerkil düzenle birlik olur (Espiritu 138). Bu kavramlar beyaz kadın feminizmde yer almayan kavramlardır.

Ancak feministler hem ataerkil sistem hem de ırkçılıkla olan savaşlarında, çoğu zaman kendi ırkından erkekleri eleştirdikleri zaman kendi ırkına ihanet ediyormuş gibi suçlanırlar. Öte yandan da ataerkil sistem erkek hegemonyasını öyle güçlü kılmıştır ki, kendi ırklarından olan erkeklerle birleşip ortak bir ırkçılık karşıtı savaş da veremezler (Espiritu 137). Bu da sarı feminizmi hayata geçirilmesi oldukça güç bir konuma sokar.

Tüm bu ortak özelliklere rağmen sarı feminizm çok kapsamlı ve organize bir hareket olamamıştır (Chow, *The Feminist* 184). Çinli Amerikalı kadınlar Amerika'nın göçmen yasaları yüzünden çok kalabalık bir nüfusa sahip olmamışlardır. Ayrıca güç odağı olmak için bu tür etkinliklere hem zaman hem de para ayıracak ayrıcalıklı konumda olmaları gerekir. Sarı feminizm bazen tek bir feminizm türünü değil kadın hakları savunucusu olan kadınlardan daha radikal gruplara kadar birçok değişik Çinli Amerikalı kadını kapsar. Chow'a göre, sarı feminizm karşılaştığı çok yönlü sorunlardan kurtulmak için politik açıdan güçlenmelidir (Chow, *The Feminist* 190). Çinli Amerikalı kadınlar bireysel benliklerini bulmalı, kimliklerini kendileri kurgulamalıdır; bu da ancak bilinçlendirici programlarla ataerkil ve ırkçı kültürle mücadeleyle gerçekleşir.

Bu mücadele, Çinli Amerikalı kadınların edebiyatını da etkiler. Çinli Amerikalı kadın edebiyatı, yirminci yüzyılın ortalarında bile Amerikan rüyasını gerçekleştirmek isteyen temalarla doludur (Ruoff and Ward 228) Amerika'da kabul görmek, dışlanmaktan ve toplumun önyargılarından kurtulmak her dönemdeki kadın yazarların eserlerindeki en önemli ödül halindedir. Jade Snow Wong'un *Fifth Chinese Daughter* adlı bildungsromanı Çinli Amerikalı genç kızın bu başarısını ele alır. Öte yandan ise, daha tepkisel ve radikal bir grup Çinli Amerikalı kadın yazarlar Amerikan rüyasına dahil olmak isteyen Çinli göçmen mitini yıkmaya çalışır. "İdeal göçmen" olarak adlandırılan Çinli Amerikalıların artık bu rolü taşımayacakları mesajı verirler. Bu kuramcılar ve yazarlar, Amerika'ya yaranmaya çalışmaz, daha özgür ve eleştirel bir kadın edebiyatı kurmayı amaçlar. Edebiyatta ve Amerikan kültüründe var olan Çinli kadın stereotiplerine, önyargılara ve adaletsizliğe, dışlanmaya karşı bir edebiyat yaratırlar. Çinli Amerikalı kadınlara daha olumlu ve güçlü roller vererek kadınların hor görüldüğü, ikinci sınıf vatandaş sayıldığı ataerkil sisteme ve geleneksel değer yargılarına büyük eleştiri getirirler. Çinli Amerikalı kadın edebiyatı, yüzyıllardır başkaları tarafından onları anlatanlar yerine kendilerini anlatma ihtiyacından doğmuştur. Dolayısıyla yazmak, var olan sistemi eleştirmek, kurban durumundan güçlü duruma geçmenin en önemli ön koşuludur.

Çinli Amerikalı feminizm de diğer etnik kökenli kadın feminizmleri gibi, hem kendi toplumlarında hem de Amerika'da kadın olmanın sorunlarını tartışır. Sarı feminizm, bu zorlukların yanı sıra politik, ekonomik ve kültürel açılardan onları kuşatan

ırkçılıkla mücadele etmeyi gerektirir. Yaratıkları edebiyatla seslerini duyurmayı amaçlayan Çinli Amerikalı kadınlar kendilerini yazarak güçlenirler.

Çikana, siyah ve sarı feminizmler gibi etnik feminizm türleri temelde ataerkil ve ırkçı düzene karşı gelmek, kendi etnik kimliklerini vurgulamak gibi amaçlarda birleşen oluşumlardır. Ancak bu benzerlikleri onları tek bir etnik feminizm potasında eritmez. Bunun nedeni de zaten bu farklı etnik kökenli kadınların tek bir feminizm, tek bir kadınlık deneyimi olmadığını kanıtlama isteklerindendir. Dolayısıyla tek bir etnik feminizm türü de yoktur. Çinli Amerikalı veya Meksikalı Amerikalı kadınlar, aynı ataerkil ve ırkçı sorunları yaşasalar da görüldüğü üzere farklı kültürel ve tarihsel deneyimlerden dolayı değişik deneyimler ve bilinçlenmeler oluşturur. Bu tezde incelenecek etnik kökenli kahramanların kadın olarak bilinçlenme öyküleri de kendi kültürlerinin yarattığı feminizmler ışığında gerçekleşir.

### **2.2.3. Marksist / Sosyalist Feminizm**

Feminizm akımları farklı konulara odaklansalar da ortak noktaları kadınların baskılanmasının nedenlerini aramaları ve buna çözüm üretmeleridir. Marksist ya da sosyalist feminizm de aynı etnik feminizmler gibi, kadınların toplumda baskılanma nedenlerini sorgular ve diğer feminizm türleri gibi beyaz, orta sınıf kadınların savunduğu feminizminden başka sorunları içerir. Bu feminizm türünü beyaz, liberal, orta sınıf feminizminden ayıran özellik sınıf kimliğidir. Sınıf tanım olarak, toplumsal bir eşitsizlik kaynağıdır. Ancak bu eşitsizliğin doğal ve kaçınılmaz olması veya sosyal ve değişebilir olması arasındaki fark, toplumun kurgulamasına bağlıdır. Yani sınıf kimliği, güç ilişkilerine, egemen kültüre dahil edilmeye ya da dışlanmaya dayanır (Jordan ve Weedon 67). Kültürel bir kurgu olan sınıf kimliği kadınlar için ırk, cinsiyet gibi diğer kimlik kurgulamalarından biridir. Bu farklı kimlikler bir araya gelip bir bütün oluştururlar. Ancak Marksist ve sosyalist feminizm kadının sınıf kimliğinden bağımsız bir varlığı olmayacağı tezinden yola çıkar.

Marksizm temel olarak liberal hümanizme alternatif bir toplum ve tarih modeli kurmuştur. Üretim biçimlerinin toplumun yapısını doğrudan etkilemesi, kapitalizmin sınıf mücadelesine yol açması, ve bu mücadelenin de tarihi değiştirmesi Marksizm'in

genel kuramlarındandır. Marksist düşünce, tarihsel materyalizm, alt yapı üst yapı ilişkisi gibi kuramlarla birlikte, bireylerin eşitsizliklerin kaynağının ekonomik olduğunu tezini savunur. Kadın araştırmaları ve feminist düşünce de kadınların toplumda baskılanmalarının ve eşitsizliklerin kaynağını inceler. Feminist kuramda cinsiyetin mi, sınıfın mı yoksa kültürün mü daha önemli bir toplumsal belirleyici olduğu hep tartışılır (Roberts 2-3). Kadınların baskılanmasının kökenleri ve buna çözüm yolları aranırken, ataerkil düzenin mi yoksa kapitalist düzenin mi daha kötü ve baskıcı olduğu sorgulanır.

Marksist feministler öncelikle, Marx ve Engels'den etkilenecek kadınların baskılanmasının en önemli nedeninin cinsiyet farkı değil sınıf farkı olduğunu öne sürerler. Sosyalist feministler ise Habermas ve Althusser'den etkilenecek kadınların asıl baskılanma sebeplerinin ne sınıf ne de cinsiyet olduğunu, asıl baskılayanın kapitalizm ve ataerkillik olduğunu belirtirler. Bu farklılıklara rağmen her iki feminizmin de üzerinde anlaştıkları ortak bir nokta vardır. Bu da, kadınlara uygulanan baskının sebebinin, politik, sosyal ve ekonomik yapılar olduğudur. Marksist düşünce, tarihi değiştiren gücün, bireylerin düşünceleri olduğuna inanan liberal kuramların aksine, üretim ve maddi güçler olduğunu savunur. Bu tarihsel materyalizm görüşü, bir toplumun değer yargılarının da ekonomik ilişkilerden etkilendiğini destekler. Örneğin Amerikalıların özgürlük ve eşitlik gibi kavramlar hakkındaki düşünceleri, kapitalist sistemin etkisi ile şekillenir ve toplumda yerleşir (Tong 94-95). Bunun sonucu da kapitalizmin sadece bir ekonomik sistem değil, bir güçler sistemi olduğu görüşüdür. Kapitalist sistemin ezen, ezilenler ilişkisi toplumun tüm alanlarını etkiler. Marksist kuramlara göre, alt yapı üst yapıyı her yönüyle etkilediği için de cinsiyet rolleri bu yüzden bir güç ilişkisine dönüşür.

Birçok kuramcıya göre, klasik Marksizm kadın ve erkeklerle değil işçi ve kapitalistlerle ilgilendiğinden, kadınların baskılanmasını kavramlaştırmakta yetersiz kalmıştır (Rubin 28). İkinci dalga feminizme kadar da sınıf sorunsalı her zaman kadınların sorunlarından daha önemli sayılmıştır. Kadının erkeklerden farklı sorunları olabileceği Marksizm kuramlarına aykırı görülmüştür (Roberts 7). Marksizmin ya da feminizmin tek başına kadının baskılanma sorununa çözüm olamayacağı da düşünülür. Çünkü Marksizm cinsiyet rolleriyle ilgilenmez ve kadın baskılanmasını açıklamada eksik ve yetersiz kalır (Hartmann 99). Linda Nicholson da Marksizmin tek başına kadın

sorunlarına çözüm olmayacağını çünkü sadece üretim ve ekonomiyle ilgilendiğini savunur. Aynı ilgisizliği feminizm de tarihsel materyalizmle ilgilenmemekle gösterir. Bu yüzden sosyalist feministler bu iki kuramın birlikte savaşmasını önerirler çünkü toplum hem kapitalist hem de ataerkildir (Hartmann 97).

Bu eksiklik feminizm kuramlarıyla ilgilenenlerin Marksizm kuramlarını kadın sorununa uygulamak istemelerine yol açmıştır. Bu kuramcılar kadının Marksist düşüncede yerini belirlemeye çalışırlar. Kadınlar, ezen ve ezilenler ilişkisi olan kapitalist sistemde, düşük ücretli iş gücüyle ve ücretsiz ev işiyle sisteme artı değer kazandırır. Üst yapının alt yapıyı etkilemesinin örneği, kapitalizmin bitmez tükenmez kâr güdüsünün bir sonucu olarak seksizmin ortaya çıkmasıdır. Bu yüzden cinsiyet eşitlikçiliğine dayalı bir toplum, ancak kapitalist düzenden sosyalist bir devrimle kurtulunca mümkün olabilir (Rubin 27).

O yüzden bazı Marksist/sosyalist feminist kuramcılar, kadın cinselliğini ve cinsiyet rollerinin baskısını politik ve ekonomik sistemden ayırmazlar. Kadın baskılanmasının her alanda olduğunu öne sürerler. Heidi Hartmann “The Unhappy Marriage of Marxism and Feminism” başlıklı makalesinde kapitalizm ve ataerkil düzenin birbirini desteklediğini ve meşrulaştırdığını savunur (110). Kadın işte de, sosyal ilişkilerde de, evde de sömürülür. Kapitalizmin kâr güdüsü kadını erkeğe ekonomik olarak bağladığı için kadınlar özel alanda da erkek egemenliğine maruz kalırlar. Erkeklerin kadınlardan daha üstün, akılcı ve hükmedici olduğunu savunan ataerkil düzen aslında bu özelliklerini kapitalizmden alır. Michéle Barrett de “Capitalism and Women’s Liberation” da kadın baskılanması ve kapitalizm arasında bir ilişki olduğunu öne sürer. Kapitalist sistem hem üretim ilişkileriyle hem de yarattığı sosyal ilişkilerle kadınları baskılar. Barrett cinsiyetler arası ilişkilerin ve ideolojilerin tarih ve sınıf kapsamında görülmesi gerektiğini öne sürer (126). Nicholson da, kadının ezilmesinin sebebinin cinsiyet değil sınıf farkı olduğunu öne sürer. Cinsiyet ayrımcılığı aslında sınıf ayrımcılığı gibidir (140). Bunu da erkek ve kadının üretim ilişkilerinde ve ekonomide farklı işlevleri olmalarıyla açıklar.

Bu görüşlerin aksine, Gayle Rubin gibi bazı Marksist/sosyalist feminist kuramcılar kadının baskılanmasının kapitalist sistemin işleyişinin değil, tarihi gelişmelerin sonucu olduğunu öne sürerler. Çünkü kapitalist olmayan toplumlarda da

kadının ezilmesi söz konusudur. Bu yüzden farklı kültürlerdeki kadını baskılayan tarihi ve kültürel uygulamalar için iş gücünün bir yansıması denilemez (30). Shulamith Firestone da kadının baskılanmasının sadece ekonomik yorumlarla açıklanamayacağını savunur. Firestone “The Dialectic of Sex” başlıklı makalesinde Engels’in öne sürdüğü ekonomik yapının, toplumların din ve felsefelerini etkilediği fikrini savunur. Ancak Engels’in bir adım önüne geçerek, bu alt yapı üst yapı ilişkisini feminizme uygular ve sadece cinselliğe dayalı bir materyalist tarih görüşü yaratmayı önerir (Firestone 21). Kapitalizmi yıkmak için proleteryanın üretim araçlarına sahip olması gibi bir devrim gereklidir. Firestone da biyolojik farklılıklara dayalı eşitsizlik ve cinsiyet ayrımını ortadan kaldırmak için benzer bir feminist devrim önerir (Firestone 24): Toplumda ezilen sınıf olan kadınlar, üreme araçlarına sahip olduklarında cinsiyete göre ayrım ortadan kalkacak, istedikleri eşit topluma da ulaşacaklardır.

Kadınlar Marksist açıdan aynı gelir düzeyine ait bir sınıf oluşturmazlar da çektikleri ortak sorunlar ve baskılanmalar yani ataerkil düzen ve kapitalizm yüzünden bir sınıf sayılırlar (Tong 98). Bu da sosyalist düşüncenin söylemi olan sınıf bilinci, sınıf mücadelesi gibi kavramların feminist kuramlarca kullanılmasına yol açar. Ancak üçüncü dalga feminizm ile kadınların hepsinin tek bir sınıfa ait olmadığı, orta, ortanın üstü ve altı olarak farklı maddi düzeyleri olduğu ortaya çıkmıştır. Bu da kadınların hepsinin ataerkil düzenden ve kapitalizmden aynı şekilde etkilenmediğini gösterir. Örneğin işçi kadınlar, ev işi yapan kadınlar, bedenlerini satanlar ya da yöneticilik yapan kadınlar farklı baskılanırlar. Bu da artık ortak payda olan kapitalizm- ataerkil düzen ilişkisinin yerine başka bölünmeler gerektirir: Orta sınıf feminizmi, işçi kadınların feminizmi, beden işçilerinin konumu gibi.

Bu bölünmeler de yeni radikal fikirler ortaya çıkarır. Çoğu yeni kuramlara göre kadınların hepsi ezilir ama eşit derecede ezilmezler. Rosemarie Putnam Tong *Feminist Thought* adlı kitabında bu yeni kuramlara yer verir. Bazı sosyalist feminist kuramcılar işçi kadınların işyerlerinde gerek üretim güçleri gerekse erkekler tarafından daha çok sömürüldüğünü, yani orta ve üst sınıf kadınlardan daha fazla ayrımcılığa maruz kaldığını savunurlar (Tong 110). Bazı feministlere göre ise proleterya kadın burjuva kadından daha az ezilir. Çünkü proleterya kadın erkeklerle birlikte evin dışında çalışma hakkına sahipken, orta üst sınıf kadın bedenini para karşılığı kocasına satar (Tong 103).

Bazı kuramcılara göre ise aile, evlilik ve aşkın, güç ilişkileriyle, kapitalizm ve ataerkillikle hiç ilgisi yoktur (Tong 113). Başkalarına göre de aile, cinsiyet baskılayıcı öğelerin en fazla yer aldığı kurumdur; kapitalizm ve ataerkil düzenin bir uzantısıdır çünkü kapitalizm yüzünden kadın bedeni ve cinselliği de satılabilir bir meta haline gelmiştir (Tong 117).

Kadın sorunları ile alt sınıfa ait insanların ortak noktaları Marksist ya da sosyalist feminizmi birbirinden ayrılmaz bir bağla birleştirir. Bunun kanıtı da feminist edebiyat ile işçi sınıfı edebiyatının çakışmasıdır. Kadın yazarlara ve feministlere de çoğu zaman devrimci ya da sosyalist feminist denir (Coiner 236). Bu iki grubun kesiştikleri nokta, egemen kültür tarafından ezilmek ve güçsüz bırakılmaktır. Ortak paydası ezilmek olan gruplara etnik kökenliler, sakatlar ve eşcinseller de eklenebilir. Batı düşünce sisteminin ikili karşıtlıkları yüzyıllardır, beyaz, orta sınıf ve üstü erkeklere daha çok değer vermiştir. Bu ikili karşıtlıklar beyaz olmayanları, kadınları ve alt sınıfa ait olanları ise güçsüz ve değersiz bırakır. Sınıf kimliğinin, kadınların kimliklerin bir parçası olduğunu savunan görüş, sınıf kavgası ve feminizmi ortak bir mücadele olarak görür. Bundan önce sınıf meseleleriyle, kadın sorunlarının ayrı ayrı incelenmesinin sebebi sadece burjuva feminizminin var olan tek tür olmasıdır (Hartmann 112). Artık Marksist ve sosyalist feminizm evde ya da dışarıda çalışan kadınların, alt sınıfa ait kadınların sorunlarına ve baskılanmasına çareler arar. Kadınların mücadelesi de aynı işçi sınıfının mücadelesi gibidir; ortak bir bilinç ve kimlik gerektirir (Hartmann 112).

Marksist/sosyalist feminizmde de, diğer yeni feminizm akımları gibi baskılanmaya ve dışlanmaya karşı başkaldırı ve egemen düzene karşı gelme en önemli stratejileri oluşturur. Her türlü eşitlik isteği bireysel mücadeleden daha çok, sosyalist düşüncenin yapısındaki kolektif bilinç yüzünden sisteme karşı da bir duruştur. Değişimin tek yolu devrimdir. “Sosyalist devrimlerden, Kadın Hareketine ve Thatcherizm’e kadar tüm devrimler egemen kültürün kurgulamaları, anlamları ve değerlerini önemsizleştirmek, yerinden oynatmak ve yeniden kurgulamak içindir” (Jordan ve Weedon 5).

Bu tezde incelenecek olan sınıf bildungsromanlarında da Marksist ya da sosyalist feminizmin izdüşümleri görülebilir. Sınıf kimliği bu romanlarda iki yönden önemlidir. Birincisi, kahramanların ait oldukları sınıf yaşamlarını, önlerindeki

seçenekleri kısıtlar ve engeller. Romanlardaki ge kızlar için toplumda kabul görmek oldukça zordur. Toplumun onlara bakışı sınıfları yüzünden önyargılarla doludur. Ayrıca kapitalist sistem toplumdaki güç dengelerini de belirlemiştir. Kızların kendi kimliklerini kurgulamaları ve güçlenmeleri de oldukça zordur. Sınıf kimliğinin ikinci önemi ise kimlik alanında kendini gösterir. Romanlarda kızların var olabilmeleri, kendi kimliklerini kurlmaları, sınıf kimliklerinden bağımsız gerçekleşemez. Yani sınıfları onlar için hem güçsüzlük hem de güç kaynağıdır. Aynı şekilde, ataerkil düzenin uyguladığı baskılarla sınıf sorunsalının sebep olduğu zorluklar i içe geçmiştir. Bunlar kahramanları çoğu zaman birlikte baskırlar. Marksist/sosyalist feminizmin izdüşümlerine sınıf kimliği bölümündeki romanların çözümlerinde referans verilecektir.

#### 2.2.4. Lezbiyen Feminizm

Kadın ancak heteroseksüel düşünce sistemlerinde anlamı olan bir terimdir. Dolayısıyla lezbiyenler kadın değildir (Wittig, *Straight Mind* 32).

Günümüz feminizm akımlarının beyaz ve orta sınıf feminizme karşı eleştirisini, lezbiyen feminizm de heteroseksüel feminizm ve sisteme karşı olan eleştirisiyle sürdürür. Lezbiyen feminizm ve lezbiyen eleştiri, feminist eleştirinin cinsiyet rollerinin eşitliği için verdiği mücadeleyi, cinsellik ve özgür cinsel tercihler için verir. Sosyal ve politik amacı heteroseksüel sisteme karşı olan lezbiyen feminizm, kadın cinselliğinin heteroseksüel baskılardan ve kısıtlamalardan özgür bırakılmasını amaçlar. Bu sistemin, yüzyıllarca ikili karşıtlıklarla normal olan ve olmayanları belirlediği bir güç ilişkisi olduğunu öne sürer. Bu sisteme göre, heteroseksüel olmayanlar yani lezbiyenler, aynen erkek eşcinseller, biseksüeller gibi hem biyolojik hem de sosyal olarak “normal” kabul edilmezler. Bu da farklı cinsel tercihi olanların toplumdaki ve kültürden ayrı tutulmasına, dışlanmasına sebep olur. Sadece heteroseksüel sistem değil, feminizm ve feminist eleştiri de lezbiyenleri “diğer” olarak ayrı tutar. Diane Fuss, heteroseksüellik ve

eşcinsellik arası ayrımın “içeride ve dışarıda” olmak gibi olduğunu söyler. Heteroseksüelliğin hem bir kimlik, hem bir sistem, hem de bir uygulama alanı olarak gerek dil, gerekse yasa yoluyla eşcinselliği dışarıda tutmaya çalıştığını belirtir (Fuss 1-2). Egemen kültürün dışarıya mahkum ettiği lezbiyenler de aslında etnik kökenli kadınlar gibi çift yönden dışlanırlar, hem ataerkil toplumda kadın oldukları için hem de olmaları gerektiği gibi kadınlar olmadıkları için (Wolfe ve Penelope 3).

Bonnie Zimmerman, Monique Wittig, Adrienne Rich gibi birçok lezbiyen feminist kuramcı, heteroseksüelliğin doğal olmadığını öne sürerler. Bu kuramcılar heteroseksüelliğin sosyal bir sistem olduğu konusunda aynı fikirdedir. Ancak, diğer feminizm akımları gibi tek bir ortak lezbiyen feminizm yoktur. Lezbiyen kuramcılar incelendiğinde iki ana yaklaşım görülür. Bunlardan birinci yaklaşım, ikinci dalga feminizmin bir uzantısı da sayılan, ancak farklılığı, yani lezbiyenliği, öne çıkaran, “politik lezbiyen feminizm”,<sup>3</sup> diğeri ise “özgürlükçü lezbiyenlik”tir (libertarian lesbianism) (Barry 140-4; Palmer 2). Bu farklı yaklaşımları belirleyen, lezbiyenliğin tanımı konusundaki farklı görüşlerdir.

Bazı lezbiyen feminist kuramcılara göre, lezbiyenlik feminizm hareketinin bir uzantısıdır. Adrienne Rich’in lezbiyenlik tanımı da tüm kadınları kapsayan, oldukça kapsamlı bir tanımdır: Kadınların arasındaki, iç hayatın paylaşılmasından, erkek baskısına karşı gelmeye, birbirine pratik ve politik destek vermeye ve almaya kadar birçok ilişki çeşidini kapsar (Rich 1761). Rich’in lezbiyen süreklilik (lesbian continuum) teriminde de çocuk ve yaşlı herkes bu sürekliliğin içindedir (1776). Rich heteroseksüel kültürü ve ataerkil değerleri kıyasıya eleştirir. Erkek gücünün sistematik olarak kadınların cinselliğini yok saydığını, sömürdüğünü, toplumun dışında tuttuğunu daha önceki feminist akımların bir uzantısı olarak gösterir. Bu kuramcılar kadın sömürüsüne lezbiyenleri de dahil eder, lezbiyenlerin de aynı kadınlar gibi heteroseksüel sistemin bir kurbanı olduklarını, bu sistemin lezbiyenlerin varlığını bile yok saydığını eleştirirler. Rich’e göre kadınların tarihindeki tek ortak nokta olan erkek egemenliğine karşı mücadele, her dönem ve her kültürde var olmuştur ve lezbiyenlik de hem bunun,

---

<sup>3</sup> Birçok kaynakta, lezbiyenliğin daha politik bu kanadı için “lezbiyen feminizm” terimi kullanılır. Ancak bu tezin kapsamında lezbiyenlerin sorunlarıyla ilgilenen bütün feminist ve edebiyat eleştirisi için, aksi belirtilmedikçe, genel anlamıyla lezbiyen feminizm terimi kullanılacaktır.

hem de kadınlara karşı tutkunun birleşimidir (1777). Wittig de aynen Adrienne Rich gibi lezbiyen kelimesini kadın yaratıcılığının metaforu olarak kullanır (Wolfe ve Penelope 30). Lezbiyen feminizmin bu kanadı, kendilerini erkek değerleri ile değil kadın değerleriyle tanımladıkları için, kadınlarla devamlı işbirliği halinde ve bütün olarak hareket etmeyi amaçlarlar. Lezbiyenleri birlik içinde tek bir homojen grup olarak tanımlarlar (Palmer 15-7 ).

Lezbiyenliği kadın dayanışmasının ve varolmasının bir biçimi, ataerkil değerlerin eleştirisi halinde gören bu ilk yaklaşım bazı kuramcılar tarafından ise özcülüğü ve politik tarafı ile eleştirilir. Lezbiyen feminizm kuramlarından “özgürlükçü lezbiyen” ya da “eşcinsel kuram” (queer theory) diye adlandırılan yaklaşımı destekleyenler ise lezbiyenliğin politik bir yaklaşımdan çok kimlik kurgulamasında cinselliğin ön planda olduğu bir yaklaşımı savunurlar. Özgürlükçü lezbiyenlerden, Bonnie Zimmerman ve Catherine Stimpson’a göre, lezbiyenliğin anlamı daha kısıtlıdır. Lilian Faderman, Paulina Palmer gibi feminist edebiyat kuramcıları da Adrienne Rich’in lezbiyenliği cinselliğinden uzaklaştırıp, tamamen politik bir hareket haline, yani başka bir şeye dönüştürmesini eleştirirler. Bu kuramcılara göre lezbiyenlik arzu, fantezi ve lezbiyen erotizmi ile ilgilidir, politikayla değil. Zaten 1990lardan sonra lezbiyen kuram ve çalışmalar da kadın çalışmalarından ayrılmış ve ayrı bir disiplin haline gelmiştir (Palmer 2).

Bu yaklaşıma göre ikili karşıtlıklar egemen kültürün empoze ettiği değerlerdir ve karşı gelinmelidir. Hatta, heteroseksüel cinselliğin dışında da sado mazoşizm, biseksüellik, lezbiyen çiftlerin rol değişimi gibi farklı ve deneysel yollar desteklenir. Bu tür fanteziler ve rol değişimleri güç ilişkilerini eleştirmenin ve ters yüz etmenin bir yoludur. Biseksüellik gibi seçimler de Batının ikili karşıtlıklarına bir karşı gelmedir. Yani sadece homoseksüellik ve heteroseksüellik değil, bunların arasında da durumların ve tercihlerin olabileceğinin göstermektir (Palmer 26). Lezbiyen kuram böylelikle toplumda egemen kültürün kurduğu güç ilişkilerini sarsmayı hedefler. Diane Fuss yapı sökümsel bir yaklaşımla, cinsel kimliğin de söylemle ilgili bir özellik olduğunu belirtir (2).

Bu ikinci yaklaşımı benimseyen kuramcılardan Judith Butler da özcü kimlik kurgulamalarına, cinsiyet kavramının sadece erkek ve kadın olarak iki cinse indirgenmesine, toplumun ikili karşıtlıklarına karşıdır. Butler, Foucault ve Derrida gibi

kuramcılarının cinsel kimlik, güç ve bu güce karşı koyma ile ilgili fikirlerinden yararlanır. Butler cinselliğin ve cinsiyetin de kültürlere göre farklı algılandığı savunur. Toplumdaki egemen sosyal güçlerin bireyleri farklı rollere zorladığını ve kimliğin böyle kurgulandığını öne sürer. Ancak Butler bu gücün her zaman etkili olamayacağını, her bireyi heteroseksüel kimlik kurgulamalarına uyduramayacağını savunur (Butler 34-5).

Özgürlükçü lezbiyenlere göre, lezbiyenlik bireysel kimlik kurgulaması ile gerçekleşen bir güç kazanımıdır; politik yönü yoktur. Lezbiyenlik, postmodern kimlik politikalarının da etkisiyle, anlamların değiştiği, belirli ve sabit kimliklerin ortadan kalktığı, öznel bir deneyimdir (Wingfield 65). Bu özgürlükçü lezbiyen kuramcılar, feminizm ve kadınlığın lezbiyenliğe eşit sayıldığı her türlü özcü tanımlamayı reddederler. Hatta Wittig'e göre lezbiyenler kadın değildirler. Seks kategorisinin dışında yer alan lezbiyenler ne erkek ne de kadın olduklarından her türlü kadınlık rolleri ve durumlarından özgürdürler. Kadın da ancak heteroseksüel düşünce sitemlerinde anlamı olan bir terim olduğu için lezbiyenler kadın değildir (Wittig, *Straight Mind* 32). Bu kategoriler dışı olma hali, lezbiyenliği egemen kültüre karşı güçlü kılar.

Lezbiyen feministlere göre lezbiyenlik kendi başına tanımları, sorunları ve kapsamı olan özel bir terimdir. Lezbiyen demek kadın, erkek ya da eşcinsel demek değildir. Rich'e göre eşcinsellik gibi genel terimler kadın deneyimini, lezbiyenliği yansıtmada yetersiz kalır. Lezbiyenlik annelik gibi dışı bir deneyimdir, kendine has anlamları vardır (1775). Başka kuramcılara göre de, lezbiyenleri diğer erkek eşcinsellerle aynı kategoriye sokmak erkek söylemleriyle tanımlanmanın başka bir yoludur. Eşcinsellerin de jargonlarında, küfür ve alaylarında kadınların aşağılanması, bir kadın düşmanlığının bulunması, bu ayrımın en önemli sebeplerindendir (Wolfe ve Penelope 6). Böylelikle lezbiyen feminizm de bir çok feminizm türü gibi, elinden alınmış olan gücünü ve kendini temsil etme hakkını ister.

Lezbiyenliğin tanımıyla ilgili farklı kuramsal yaklaşımlara rağmen, lezbiyen feminizmin ortak paydası olan heteroseksüel sisteme karşı gelmek, farklı dönemlere ve görüşlere sahip lezbiyen kuramcıları birleştirir. Sembolik düzenin, dilin ve dolayısıyla gücün dışında tutulan lezbiyenler, sistemin savunduğu ve dayattıklarına karşı gelerek mücadelelerini belirlerler. Adrienne Rich'e göre egemen kültürün "normal" kisvesi altında sunduğu ilişkiler büyük bir yalandır. Bu yalan gerek erkek ve kadın arasında

romantik ve dayanılmaz bir çekim olduğu, gerekse kadının erkeğe sosyal ve ekonomik olarak ihtiyacı olduğu fikirlerinin desteklenmesidir (1778). Lezbiyen feministler böylece, hem kadınların cinsel ve sosyal yönden erkeklere bağımlı görülmesine hem de kendilerinin sadece erkek söylemleriyle tanımlanmalarına karşı çıkar. Bonnie Zimmerman “What Has Never Been” adlı makalede, ataerkil düzenin kurduğu, lezbiyenleri yok sayan “heteroseksizm” diye tanımlanan bir şartlanmadan söz eder (33). Bu şartlanma öyle geniş alanları etkiler ki, lezbiyen feminizm, sosyal ve kültürel alanların dışında bırakılmanın yanı sıra feminist hareket ve feminist edebiyat içinde var olma ve temsil edilme savaşı da verir. Elaine Showalter, Susan Gubar gibi ikinci dalga feminizminin birçok kuramcısı, lezbiyenleri kadın hareketinin içinde görmezler (Zimmerman 35).

Lezbiyenlik, edebiyatta ve popüler kültürde çoğu zaman hiç var olmadığı, temsil edilmediği gibi, temsil edildiği durumlarda da egemen kültürün ideolojisine hizmet eder ve olumsuz temsil edilir. Bu temsiller, lezbiyenliği ya sapkınlık, ya egzotik veya erotik bir durum olarak temsil eder. Egemen kültür de lezbiyenlerin varlıklarını reddetmek için ahlaksızlık ve sapıklık gibi olumsuz stereotiplerle lezbiyenleri baskı altında tutar (Zimmerman, *Safe Sea* 22). Lezbiyen feministler bu şekilde eksik ve taraflı temsil edilmelerine tepki olarak, kendi olumlu temsillerini, ataerkil ve heteroseksüel sistemden uzak söylemlerini yaratmak yönünde savaşı ve birleşirler (Zimmerman, *Safe Sea* 37). Lezbiyenleri konu eden eserler ise edebi değeri olsun ya da olmasın, bir lezbiyen kültürünün kurulmasını sağladıklarından önemlidirler (Zimmerman, *Safe Sea* 17). Lezbiyen edebiyat, lezbiyenlerin edebiyattaki kötü imgelerini silmekle başlayan amacına, olumlu rol modelleri üreterek devam eder (Humm 312; Zimmerman, *Safe Sea* 23).

Ancak lezbiyen edebiyatı adı verilen türün ne olduğu çok belirgin değildir. Yazarın lezbiyen olması mı, lezbiyenlerin hayatlarını ve sorunlarını anlatması mı yoksa lezbiyen bir okura mı yönelik olduğu tartışma konusudur. Zimmerman “What Has Never Been” makalesinde lezbiyen edebiyatın daha esnek belirleyicileri olduğunu belirtir. Bir kadın yazarın eserinde, kadınlar toplumun beklentilerini yerine getirmiyorlarsa, eserde güçlü kadın imgeleri varsa ve düz anlatım yoksa o eserin lezbiyen edebiyatı olduğunu söyler (38). Paulina Palmer’a göre de, bir eseri lezbiyen yapan o eserin merkez dışından, kenardakiler tarafından başkaldırarak yazılmasıdır (45-

6). Yani egemen kültüre karşı gelmek o eseri lezbiyen edebiyatının bir parçası yapmaya yeter. Bu karşı gelmenin yanı sıra, özcü kimliklere karşı olan lezbiyenler, yarattıkları edebiyatla da bu ideolojik konumlarını sürdürürler. Marilyn Farwell *Heterosexual Plots and Lesbian Narratives* adlı kitapta lezbiyen edebiyatın gelişimini anlatır. Geleneksel lezbiyen kuramı ve edebiyatı ile postmodern lezbiyen edebiyatı arasındaki ayırmadan bahseder (Farwell 4-5). Birincisi daha özcü, lezbiyenlerin deneyimleri için kullandığı doğal bir araç gibi görülürken, ikincisi, yani postmodern lezbiyen edebiyatı kanon dışı ve değişken kimlikleri temsil eder.

Sonuç olarak, gerek politik gerekse özgürlükçü lezbiyen feministler, diğer marjinal kimlikler gibi egemen kültürün baskıladığı ve dışladığı kadınlardır. Lezbiyen feminizm heteroseksüel sisteme karşı gelerek diğer feminizm türlerinden ayrılır. Aynı diğer feminizmler gibi özcü kimliklere karşı gelirler. Lezbiyen feministler kadın ve erkek gibi kavramların sabit olmadığını savunarak, kimlik kuramlarına yeni bir bakış açısı getirirler. Zaten lezbiyen feminizm ve edebiyatı başlı başına bir başkaldırı içerir.

Kuramsal ardalın bölümünün ikinci alt başlığı olan yeni feminizm kuramları günümüz Amerikan kadın bildungsromanlarının incelendiği bu tez için dört şekilde önem taşır. Birinci olarak, tezde incelenecek olan kadın yazarların eserlerinde ataerkil düzene karşı olmak, kadının bilinçlenmesi ve kendini özne olarak oluşturabilmesi gibi feminist temalar yer almaktadır. Feminizmin yansımalarının görüldüğü bu eserler son on yılın eserleri olduğu için yazarlar bilinçli ya da bilinçsiz olarak feminizmin geçirdiği son aşamanın etkisi altındadırlar. İkinci dalga feminizminin kadınlara kazandırdığı yasal ve sosyal bazı haklara rağmen halâ devam eden ataerkil sistem baskısı ve kültürel dışlanma kadın yazarların eserlerinde feminist öğelerin devam etmesine yol açmıştır. Yeni feminizm akımlarından üçüncü dalga “kişisel olan politiktir” sloganını devam ettirirken artık kadınların eşitlik için değil farklılık için mücadele ettiklerini savunur.

Bu noktada yeni feminizm kuramlarının tezde incelenmesinin ikinci nedeni ortaya çıkmaktadır. Tezde incelenecek romanların hepsinde orta sınıf, heteroseksüel sistem ve beyaz ırka ait olmayan, “kenarda” tabir edilen kız kahramanlar konu edilmiştir. Dolayısıyla değişik etnik kimliklere sahip, alt sınıf kökenli ve lezbiyenliği seçmiş kahramanların incelendiği bu tezde, kenardaki kadınların feminizmi olan etnik, sosyalist ve lezbiyen feminizmin etkileri kaçınılmaz olarak görülür. Romanlardaki

Çikana, Afrikalı Amerikalı ve Çinli Amerikalı kız kahramanlar etnik kökenleri yüzünden ataerkil düzenin yanında ırkçılıkla da baş etmeye çalışırlar. Öte yandan da kendi kültürlerini ve etnik kökenlerini bireysel kimlik kurgulamalarında ön plana çıkarırlar. Alt sınıfa ait kökenli kız kahramanların incelendiği romanlarda ise Marksist sosyalist feminizmin, kapitalist sistemi kadınların özgürleşmesindeki en büyük engel olarak görmesi konu edilir. Bu romanlarda kadınlar sınıf kimliklerinden farklı bir kimlik oluşturmazlar. Lezbiyen feminizm ise lezbiyen kız kahramanların yer aldığı romanlarda karşımıza çıkar. Heteroseksüel sistem lezbiyen kahramanların olduğu romanlarda en büyük sorundur. “Eşcinsel kuram” toplumdaki egemen güçlerin kadını erkek ve dişi diye ikiye ayırmasını eleştirirken, lezbiyen bildungsromanlar da bu kuramı pratiğe uygularlar.

Üçüncü olarak ise yeni feminizm kuramları postmodern ve post yapısalcı kuramların birer yansıması olmasıyla bu tez için önem taşır. Coğul, değişken ve özcülük karşıtı kuramların bir özeti olan günümüz feminizm kuramları, “kadın” kavramının, ırk, sınıf ve cinsel tercihleri göz önüne alarak döneme, bireysel seçimlere göre değişen, güç dengeleriyle oynayan bir oluşum olduğunu örnekler.

Son olarak, Çikana feminizmi, siyah feminizm, Çinli Amerikalı feminizm, Marksist sosyalist feminizm ve lezbiyen feminizm gibi feminizm türleri günümüz kadın Amerikan bildungsromanının yeni oluşumuna da referans oluşturur. Bu belli başlı feminizm türleri, edebiyatta da değişik kimlikli kadınların kimlik savaşlarını anlatan otobiyografi, anı, bildungsroman gibi türlerin oluşmasını mümkün kılmıştır. Böylelikle klasik bildungsromanın orta sınıf erkeklerin öyküsü olması geçerliliğini yitirmiş, Çikana, lezbiyen ya da Çinli Amerikalı kahramanlar yeni bildungsroman kahramanları olmuşlardır.

Ayrıca her bir feminizm türü bildungsroman temalarını da kuramsal yapısıyla etkilemiştir. Sınıf bildungsromanlarında sınıf bilinci kahramanların güçlenmesine yol açarken, lezbiyen bildungsromanlar ise lezbiyen feminizmin savunduğu cinselliğin kimlik kurgulamadaki önemini desteklerler. Bundan sonraki bölümde ise bildungsroman türünün 1990- 2000lere gelene kadar geçirdiği gelişmeler kimlik kuramları ve yeni feminizm akımlarının etkisi ile analiz edilecektir.

## 2.3. Bildungsroman Kuramları

### 2.3.1. Bildungsromanın Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

Her insanın yaşamı onu kendine götüren bir yoldur, bir yol denemesi, bir yol taslağıdır. Bir insan yüzde yüz kendisi olamamıştır, ama yine de herkes gücü yettiğinde ilerler bu yolda, kimi biraz daha gözü açık, kimi biraz daha gözü kapalı... Hepimiz aynı derinliklerden çıkıp geliriz, ama bir taslak olarak, derinliklerden çıkıp gelen bir yaratık olarak her birimiz kendi öz amacımıza varmak için uğraşıp didiniriz. Birbirimizi anlayabilir, ama kendimizi ancak kendimiz açıklayıp yorumlayabiliriz (Hermann Hesse, *Demian* 8 ).

Bildungsroman Almanca'daki *bildung* (oluşum, gelişim, terbiye, eğitim) ve *roman* (roman) kelimelerinden oluşan bir edebi türdür. Konusunu genç bir ana karakterin çocukluktan olgunluğa geçişte yaşadığı, sosyal, ahlaki, psikolojik ve entelektüel gelişimden alır. Roman kahramanının yetişkin olma sürecini anlatan bu oluşum öyküsü, genç kahramanın bu yolculukta uğradığı, olgunlaşmasına yardım eden birtakım değişikliklere de yer verir. Bir arayış yolculuğunu ve yolculuk sonunda değişikliklere uğramayı konu edinen ilk ve en ünlü örnek Homer'ın *Odysey*'idir. Türe adını veren ve ilk bildungsroman örneği kabul edilen eser ise, Johann Wolfgang von Goethe'nin *Wilhelm Meister's Lehrjahre* (*Wilhelm Meister'in Çıraklığı*) (1795) adlı eseridir.

Batı edebiyatında, farklı ülkelerde ve dönemlerde, bildungsroman türünde yazılmış bir çok eser vardır. Tüm bu eserler, farklılıklarına rağmen, genellikle erkek olan genç kahramanlarının kendilerini arama öyküleri olmaları nedeniyle bildungsroman kabul edilirler. İngiliz edebiyatında, Charles Dickens'ın *Great Expectations* (1860) romanı bu ülkedeki ilk bildungsroman örneklerindendir. Roman her biri genç kahramanın yaşamındaki gelişmelere ve ilerlemeye ayrılmış üç bölümden

oluşur. Yetim kahraman Pip'in hayatı, kendisi ile ilgili beklentileri ve amaçlarını anlatan roman çocukluktan yetişkinliğe geçişte yaşadığı maceralarına odaklanır. *Die Verwirrungen des Zöglings Törless* (*Genç Törless'in Karmaşası*) (1906) da Avusturyalı Robert Musil'in, genç ve hedefsiz kahramanının varoluşunun anlamını, toplumdaki ahlaki değerlere rağmen aramasını anlatır. William Somerset Maugham'ın *Of Human Bondage* (1915) adlı otobiyografik romanı, kahramanının geçirdiği yolculuklar sonunda entelektüel ve duygusal gelişimini tamamladığı için bildungsroman kabul edilir. James Joyce'un *A Portrait of The Artist as a Young Man* (1916) de otobiyografik bir gelişim ve eğitim öyküsüdür. Alman edebiyatında bildungsromanın bir türü olan, bir sanatçının sanatçı olma evrelerinin anlatan *künstlerroman* denilen edebi türün örneklerindendir. Romanın genç kahramanı Stephen Dedalus'un Katolikliğin ve İrlanda'nın geleneklerine karşı gelmesi ve sorgulamasını konu eder. Marcel Proust'un yedi bölümlük *À la Recherche du Temps Perdu* (*Kayıp Zamanın İzinde*) (1913-1927) de Fransız edebiyatında bildungsroman örneklerinden kabul edilir. Yazarın eskiyi hatırlayarak yazdığı romanlar, yazarın yazar olma serüvenini de anlattığı için bu eser de, *künstlerroman* olarak değerlendirilir. Hermann Hesse'nin *Demian* (1919) romanı da kahramanın içinde büyüdüğü değerlere ve yüzeysel bir yaşama karşı gelerek kendisini bulmasını anlatır. Hesse'nin *Siddhartha* (1922) sı Hintli bir gencin alegorik ve ruhsal yolculuk öyküsüdür. Kahramanın dışarıdan öğretilenlerle değil, kendi deneyimleri ile gerçek bilgiye ve kurtuluşa erişeceğini gösterir. Yine Hesse'nin *Steppenwolf* (*Bozkır Kurdu*) (1927) romanı da kahramanın beden ve ruh arasında yaşadığı ikileme odaklanarak, bireyin kendini bulma öyküsüdür. Thomas Mann'ın *Der Zauberberg* (*Sihirli Dağ*) (1924) romanı da bir bildungsromandır. Kahramanın evi terk edip, hayatı öğrenmesi konusu üzerine kurulmuştur. Ancak geleneksel bildungsromandaki toplumun bir parçası olup olgunlaşmak yerine, romanın kahramanı belirsiz bir şekilde savaş meydanında ölür.

Türün klasik ilk örneği kabul edilen, Goethe'nin *Wilhelm Meister's Lehrjahre* (*Wilhelm Meister'in Çıraklığı*) adlı romanı 18.yüzyıl sonlarındaki Almanya'yı farklı yönleri ile incelediği için bir "çağ romanı" olarak da adlandırılır. Roman kahramanı Wilhelm zengin bir tüccarın oğludur. Burjuva hayatının ona gerçek kültürü veremeyeceğinin düşünerek hayran olduğu tiyatroyla ilgilenmek için evden kaçır.

Yaşadığı çeşitli deneyimler sonunda tiyatro dünyasında aradığını bulamaz, gerçekten istediği yaşamın bu olmadığına karar verir. Tiyatronun insanın kişiliğini geliştirmek yerine, insana roller vererek onun bireysel gelişimine engel olduğuna karar verir. Wilhelm, kendi yaptığı gibi, içinde yaşadığı sosyal ortamdan uzaklaşarak kimliğini sanat ortamında aramak yerine toplum içinde var olmayı, kendi yerini araması, mücadele etmeyi öğrenmesi gerektiğine karar verir (Aytaç 156-157). Romanın en sonunda ait olduğu sosyal sınıfa geri döner, onlarla ilişkilerini geliştirir ve toplumla uyum içinde yaşamayı öğrenir. Goethe'nin 1829 yılında yazdığı, *Wilhelm Meister's Wanderjahre* (*Wilhelm Meisters'in Gezinlik Yılları*) adlı romanında da Goethe, bireylerin gelişiminde eğitimin önemini vurgular. Romanın kahramanı Wilhelm, gerek oğlunun eğitimiyle yakından ilgilenmesi gerekse bir eğitim kurumu için çalışmasıyla, eğitimle yakından ilgilidir. Goethe'ye göre, eğitim kurumunun amacı insanları toplumun her seviyesindeki diğer insanlara karşı saygılı yetiştirmektir. Dolayısıyla, bu roman da bireyin toplum içinde var olmaktan başka seçimi olmadığı mesajını verir. Aytaç'a göre bu eser Goethe'nin hayat tecrübelerinin bir yansımasıdır (Aytaç 169).

Alman edebiyatının klasik devrinde ortaya çıkan bildungsroman türü, bu dönemde, idealizm ilkelerinin de etkisiyle, bireyin kendi yolunu çizmesi, kendi hayatını biçimlendirmesi gibi konuları işler. Bu ideal oluşum, Goethe'nin romanlarında belirttiği gibi, toplum ve kültürle barışık bir gelişimdir (Aytaç 129). Aytaç'a göre, dönemin felsefi yapısının insanlık, ahlak değerlerine ve gelişime verdiği değer, bu dönemde bildungsroman türünün ortaya çıkmasını da sağlamıştır (133). Goethe insanın son nefesine kadar “çırak” olmaktan kurtulamayacağını; ve “hayat boyunca kendisini oluşturmaya çalışacağını” söyler (Birsell 281). *The Myth of the Heroine* adlı, yirminci yüzyıl bildungsromanını incelediği kitabında Ester Labovitz, Goethe'nin eseri için: “Romanın konusuna ilham veren, hayatın öğrenilebilir bir sanat olması fikri ve gencin çıraklık evrelerinden geçerek usta olana kadar onu öğrenmesidir” demiştir (3). Goethe insanlara dışarıdan, zorla kabul ettirilmek istenen düşüncelere karşıdır, insanların kendi doğrularını ve yanlışlarını kendilerinin bulması taraftarıdır. Bireyin kendini arama yolculuğunda yaptığı hatalarla, tanıştığı insanlarla yaşadığı deneyimlerin onu kendine götüren yol olduğunu düşünür. Bir metafor olarak yolculuğun bireyin hayatındaki önemi ve geliştirici rolü, Goethe'nin kendi hayatında da açıkça görülür. Goethe için,

gençlik yıllarında, 1787’de yaptığı İtalya gezisi onun için bir dönüm noktası olmuş, gördüğü yerler ve tanıştığı kültür, aynı roman kahramanı Wilhelm gibi kendi kimliğini ve kişiliğini geliştirmesine yol açmıştır (Aytaç 127). Gelişimin yaşam boyu sürmesi, bireyin kendi oluşumundaki etken rolü ve hayatın bir yolculuk gibi yeniliklere ve gelişimlere açık olması gibi fikirler, bildungsromanın da olmazsa olmaz temalarındandır. Wilhelm Dilthey’in yaptığı klasikleşmiş bildungsroman tanımı da, hayatın olumlu bir gelişimi olduğu fikrini destekler:

Bildungsroman, kişinin yaşamındaki her birinin ayrı değeri olan, doğal gelişim süreçlerini araştırır. Bu aşamaların her biri aynı zamanda daha gelişmiş bir hayatı esas alır. Hayatın sorunları, kişinin olgunluğa ve uyuma erişmesi için gerekli geçiş noktalarıdır, ve insanoğlunun erişebileceği en büyük mutluluk bireyin gerçek insan olma gelişimidir (Feng 2).

Alman edebiyatındaki bu edebi tür zaman zaman, başka terimlerle de adlandırılır: *Erziehungsroman* (*erziehung*-eğitim, terbiye) kahramanın gelişiminde eğitimin rolü ve önemini vurgular; *zeitroman* (*zeit*- zaman, çağ, devir) kahramanın içinde doğup büyüdüğü dönemin onun gelişimine olan etkileri üzerinde durur; *künstlerroman* (*künstler*-sanatçı) bir sanatçının oluşum sürecini anlatır; *entwicklungsroman* (*entwicklung*- gelişme) da bu etmenlerin hepsini kapsayan, kahramanın belli bir amacı olmayan doğal gelişimini genel hatlarıyla anlatan edebi türdür. Ancak Almanca’daki bu terim farklılıkları diğer edebiyatlara geçmemiştir. Bu farklı terimlerin hepsine genel olarak bildungsroman denir. Yazarlar ve edebiyat eleştirmenleri, klasik Alman edebiyatından dünyaya yayılan bu edebi türün diğer edebiyatlardaki veya dönemlerdeki örnekleri için bazen de İngilizce farklı terimler ve özellikler kullanılır. Amerikan edebiyatında bildungsroman türü, *novel of adolescence* (ergenlik, gençlik romanı), *initiation story* (yetişkinliğe geçiş öyküsü), *novel of education* (eğitim romanı), *novel of apprenticeship* (çıraklık romanı), *novel of development* (gelişim romanı) ya da *coming of age novel* (olgunlaşma romanı) ve hatta *life novel* (yaşam romanı) olarak da adlandırılır. Bu farklı isimlendirmeler, kahramanın yaşına, deneyimine ve konuya göre değişiklik gösterir.

Barbara White *Growing Up Female* adlı incelemesinde, yetişkinliğe geçiş öyküsü ve gençlik romanı diye adlandırılan roman türlerinde aynı bildungsroman gibi kahramanın karakterinde ya da bilgisinde önemli değişiklikler oluştuğunu öne sürer. Kahraman onu toplumdan ayıran bazı özelliklere, özel kabiliyetlere sahiptir; kişiliği genellikle duyarlıdır. Her iki roman türü de bildungsromandaki gibi otobiyografiktir. Farklı adlandırılmalarına rağmen, tüm bu türlerde olay örgüsü şöyle gelişir:

Kahraman evdeki sınırlamaları reddeder, hayatı keşfetmek uğruna ya da kendini tanımak için bir yolculuğa çıkar, değişik hayat görüşleriyle ve insanlarla karşılaşır. Çeşitli aksilikler sonucunda kendi doğrusunu, eşini ya da mesleğini bulur; bu bireyin kendi gelişimini tamamlaması anlamına gelir. Gençlik romanını, bildungsromandan ayıran en büyük fark ise kahramanın daha genç ve tecrübesiz olmasıdır. Dolayısıyla kahraman bildungsromandaki kadar sorgulayıcı ve deneyimlere açık değildir (White 3-4).

Bu tezde incelenecek olan romanların hepsi birer kimlik oluşturma öyküsü oldukları için, bildungsroman terimi genel bir terim olarak kullanılacaktır.

Özet olarak, 19.yüzyıl Alman edebiyatında doğup, diğer edebiyatları da etkileyen bildungsroman türünün genel özellikleri şöyle özetlenebilir: Bildungsroman kahramanları genellikle duyarlı bireylerdir. Toplumda kendi yerlerini ararlarken, sosyal çevreyi, düzeni ve en çok da kendilerini sorgularlar. Genellikle otobiyografik bir türdür, dünyayı kahramanın gözünden görmemize olanak verir. Bildungsroman bireyin kendini arama öyküsüdür; insanların kendi yollarını çizmeleri gerektiğine olan inançtan doğmuştur. Dolayısıyla bildungsroman kahramanları kendi doğrularını kendileri belirlemeye çalışırlar. İnsanların ömür boyu gelişim ve oluşum içinde oldukları hakkındaki olumlu görüş bu edebi türe de yansır. Kahramanın hayat yolculuğunda başından geçen sayısız deneyim, gittiği her yer ve tanıştığı herkesin bireyin gelişiminde yeri vardır. Bu yüzden geleneksel bildungsromanda, kahraman arama yolculuğuna yalnız çıksa da, toplumdan bağımsız olamaz. Gelişimi toplumla birlikte ve uyum içinde gerçekleşir. Gençliğin asiliği, evden uzaklaşması hep daha sonraki toplumla uyum için gerekli basamaklardır. Klasik bildungsromanda gençken toplumla, aile, eğitim veya

başka kurumlarla çatışan, nereye ait olduğunu sorgulayan birey, olgunlaştıkça daha uyumlu bir insan haline gelir.

### 2.3.2. Gençlik Kavramı ve Geleneksel Bildungsromana Etkileri

Bildungsroman türünün bu genel özellikleri, bildungsromanın yazıldığı dönemin gençlik kavramı, gençlik hakkındaki kuramlar ile yakından ilgilidir. Gençliği konu alan bildungsroman türünü incelemek için, önce gençlik kavramının genel tanımını ve gelişimini incelemek gerekir.

Gençlik terimi geçmişi çok eski olmayan, sosyal bir kurgudur (White 5, Barker 319). Bazı kuramlara göre bireyin olgunlaşıp olgunlaşmaması sadece fiziksel gelişimle belirlenir. Barbara White, *Growing Up Female* kitabının gençliğin tarihsel gelişimini incelediği bölümünde, eskiden gençliğin sadece insanların üreme fonksiyonlarına göre belirlenen, biyolojik bir dönemi belirlediğini öne sürer (White 6). Ortaçağda çocuklar yetişkinlerin dünyasına en kısa zamanda katılır; çoğu zaman fiziksel olgunlaşmalarını tamamlamalarına fırsat verilmeden ekonomide işgücü olarak kullanılırlardı. Modern bir kavram olan gençliğin Avrupa’da ortaya çıkışı on yedinci yüzyıla dayanır, bu yüzyılda ilk defa rahipler tarafından Tanrının aciz yaratıkları olarak korunmaya muhtaç görülen çocuklar yaş gruplarına göre okullarda eğitilmek üzere yetişkinlerden ayrılmışlardır. Gençlerin fiziksel gelişmelerine göre çocuklardan ve yetişkinlerden ayrı bir grup olarak eğitilmek üzere ayrılmaları onları sonradan bir sosyal grup haline getirir.

Amerika’da ise gençlik kavramının ortaya çıkması on dokuzuncu yüzyılın sonlarına dayanır. Birçok tarihçiye göre bu olgu, Amerika’da İç Savaş sonrası yaşanan demografik ve ekonomik değişimlerin bir sonucudur. Tarımsal ekonomiden sanayi toplumuna geçişte, yetişkinlerle birlikte tarlalarda çalışan, kendi ailelerini kuran çocuklar azalır, sanayide açılan yeni iş kollarıyla gençliğin ekonomik değeri eski önemini yitirir (White 7-8). Amerika’da da, Avrupa’da olduğu gibi, bu sosyal ve ekonomik değişiklik, gençleri eğitmeyi zorunlu kılar. Asıl amacı gençleri hayata hazırlamak olan bu eğitim kurumları da, gençliğin sosyal bir kurgu olduğu tezini destekler. Çünkü çocukluktan yeni çıkmış fakat yetişkinler dünyasına henüz katılmamış bu grubu özgür bırakmamanın ve eğitmenin sebebi onları yetişkinler dünyasına

hazırlamaktır. Gençlik toplumun geleneksel rollerine hazırlanma evresidir. Bu da kişisel özgürlüğün yerini sosyal kontrol mekanizmalarına ve kurumlarına bırakması ve sosyalleşmek, olgun olmak için hazırlanmak demektir. Böylelikle eskiden fiziksel olgunluğun belirlediği gençlik kavramı artık sosyal kontrolün en yoğun hissedildiği bir döneme dönüşür.

Gençliğin sosyal bir kurgu olduğunu destekleyenlere göre gençlik çocukluktan o kadar farklı bir dönemdir ki bir bakıma yeniden doğuştur. Bazıları da gençliği, insanın vahşilikten çıkıp, evrimleştiği tarih öncesi döneme benzetir. Gençler, uzun ve zor bir dönemden geçip yetişkinliğe eriştiklerinde uygarlığa kavuşmuş ilkel insanlar gibi büyük ve önemli bir aşama kaydederler. Bu yüzden, bir yetişkin olmak ve yetişkinlerin toplumunda yaşamak için ilkel insanın eğitilmesi ve uyum sağlaması gibi bir genç de uzun bir hazırlık döneminden geçmelidir; yani sosyalleşmelidir (White 9). Bu onun bir yetişkin olup toplumsal normları öğrenmesi için çaba sarf etmesini gerektiren bir eğitim sürecidir. Yani gencin fiziksel gelişiminden çok onun sosyal gelişimi daha önemlidir. Sosyal gelişim de toplumun bir parçası olmakla ölçülür; buna uymayan bireyler ise dışlanır.

Modern ve sosyal bir kurgu olan gençlik toplumda yetişkin toplumun henüz bir parçası olmadığından, ikincil değere ve olumsuz özelliklere sahiptir. Bu özelliklerin başında gençlerin toplumun içine kabul edilmemeleri gelir. Ne çocukların ne de yetişkinlerin dünyasına ait olan gençler toplumda ikincil konumdadır. Gençlik, bazı akademisyenlere göre, düşük statülü ve bağımlı bir dönem olarak adlandırılır. Bu dönemde genç üretken olmamasından dolayı yetişkinlerin sahip olduğu bir çok hak ve özgürlükten yoksundur. Edgar Friedenberg'e göre gençler toplumdaki diğer marjinal grup veya azınlıklar gibi soyutlanmış bir azınlıktır ve azınlık üyelerinin özelliklerini taşırlar. Aynı azınlık üyeleri gibi güçten yoksun ve toplumdan soyutlanmışlardır (White 11). İşte bu özelliği ile de gençlerin gelişimini konu edinen bildungsroman türü, toplumda kabul görmeyen, egemen kültürün dışındaki kültürleri ifade edebilecek en iyi türdür.

Gençliğin sahip olduğu başka bir özellik ise, gençlerin uyumsuz olarak tanımlanmasıdır. Çünkü egemen olan toplumsal normlar ve güçler yetişkin dünyasına girmeye hazırlanan gençleri kendi istedikleri gibi yetiştirmek isterler. Gençlik toplumun

istediği kıvama getirmek için uğraştığı bir hamurdur. Aynı toplum bu egemen kültürün parçası olmayı kabul etmeyen ya da direnen genci ise uyumsuz ve asi olarak nitelendirerek, güçsüz ve ikincil bir duruma sokar.

Gençliğin sosyal bir kurgu olduğu tezini destekleyen bir çok sosyal bilimci bu kurgunun olumsuz özellikleri olduğunda birleşirler. Chris Barker’a göre, gençlik “genç insanların gerçekte nasıl davrandıklarının ampirik bulgusundan çok, gençliğe yüklenen bir davranış olgusudur” (Barker 320). Rishoi’ye göre de gençliğin temsili, tanımı ve yorumlanması genç olmayanlar, yani başkaları tarafından olumsuz bir anlam yüklenerek yapılmıştır (Rishoi 52). Kimlik oluşumu henüz tamamlanmamış, topluma ait olmayan genç ise bu baskılar altında başkaldıran, toplum dışı kalan statüsünü istemediği için toplumca belirlenmiş norm ve davranış kalıplarına uyum sağlayarak toplumun bir parçası olmaya çalışır.

Tüm bu olumsuz özellikler sonunda toplumun baskıladığı, dışladığı ve kimliğini kurguladığı genç aslında kendi kimliğini kendisi bulmak ister. Bazen genç toplum tarafından ona yüklenen boyun eğme, uyum sağlama, pasif olma ve bağımlılık gibi bir takım ideal davranış özelliklerini toplumla uyumsuz olmamak ve kabul görmek için benimser. Foucault’a göre ergenin bedeni uysaldır, zamana, yere ve günlük hayatın kurallarına göre disiplin edilir ve uysal hale getirilir. Ancak tüm gençler uyum sağlamayı seçmezler. Genç, çoğu zaman da başkaldırır ve toplumla uyumsuz bir birey olur. Bu da gençlik kavramına eklenen bir başka olumsuz özelliğe yol açar. Gençlikte yaşanan fiziksel değişiklikler, toplumla yaşadığı uyumsuzluk ve çelişkiler evrensel olmasına rağmen bu değişikliklerin yorumlanması ve algılanması sosyaldır.

Gençliği asi ve sorunlu bir dönem olarak belirlemek aslında oldukça ideolojik bir yaklaşımdır. Çünkü asıl amaç bireyleri toplumun bir parçası yapmaktır. Gençlik sorunlu ve zor bir dönemdir ama bunun nedeni gençliğin uyum sağlaması için üretilen mitos değildir. Bunun sebebi gencin kendi doğruları ve toplumdan gördüğü baskı arasında kalmış olmasıdır. Toplum kendi istediği gibi kurguladığı gençlikten uyum sağlamasını bekler, azınlık gibi gördüğü güçten yoksun genci istediği gibi şekillendirmek ve toplumun bir parçası yapmak ister. Kişiliği henüz oluşmakta olan genç kendi istekleri ile toplumun beklentileri arasında kalır. Toplum tarafından baskılandığı için de kişiliğini oluşturması sancılı olur. Çünkü genç kendi öz benliğini,

kimliğini toplumun değil kendisinin kurgulamasını ister. Toplumun bir parçası olma yolunda olgunlaşırken aslında kendisini arar.

Gençlik kavramının geçirdiği değişiklikler, egemen kültürün gençlik tanımları, bildungsroman türünün de özelliklerini belirler ve dönemlere göre değiştirir. Gençlik bir oluşum dönemidir, topluma hazırlık evresidir; bildungsromanın kahramanı da bu hazırlık evresini ve çocukluktan olgunluğa geçişteki gelişmeleri ana konusu olarak ele alır. Türe ismini veren *bildung* yani gelişim, oluşum bu roman türünün asıl amacıdır. Gencin kişisel gelişimini tamamlamasının toplum değerlerine uygun olup olmaması, bu türün geçirdiği değişiklikleri belirler. Gençlik sorunlu bir dönemdir, bildungsroman da konusunu bu gencin kimliğini kurgularken toplumla olan sorunları ve kendi içinde yaşadığı çelişkilerden alır. Bildungsroman kahramanları da daha olgunlaşmamış, yetişkinliğe hazırlanan eğitim ve öğretime ihtiyacı olan gençlerdir. Topluma hazırlandıkları için üzerlerindeki baskı, sosyal kontrol oldukça güçlüdür. Klasik bildungsromanda toplumla olan ilişkilerinde uyumsuz olan, kendini aramak için evi terk eden kahraman, toplum içine kabul edilmek ister. Tezin bundan sonraki bölümlerinde gençliğe yüklenen geleneksel anlayışa ve gençlik tanımına karşı gelen ve bildungsroman türünü değiştiren değişiklikler yer alacaktır.

### **2.3.3. Kadın Bildungsromanı**

Bu tezin konusu, kadınlar tarafından yazılmış ve kahramanlarını genç kızların oluşturduğu bildungsromanlar olduğu için, bu bölümde kadın bildungsromanının gelişimi ve özellikleri incelenecektir. Kadın bildungsromanı, klasik erkek merkezli edebiyatta ve bildungsromanda temsil edilmeyen ya da yanlış temsil edilen kadınların ve genç kızların deneyimlerini yansıtmak için ortaya çıkmıştır. Bu oluşumu etkileyen bir çok faktör vardır. Bunlar, kadın hareketindeki gelişmelerin edebiyata etkisi, kadınların kendi öznelliklerini kurgulamaya duydukları ihtiyaç, kadın deneyiminin farklılığını ve sorunlarını belirtme çabası ve ayrıca kadınların erkeklerden farklı bir gelişim göstermesi olarak özetlenebilir. Tüm bu etkilerin sonucunda da erkek bildungsromanı ile ortak bazı noktaları olmasına rağmen, konu ve biçimi ile geleneksel erkek bildungsromanından farklı bir tür oluşur.

Tarihte ve edebiyatta, hatta her alanda yüzyıllardır erkek ve erkek deneyimi norm olarak ele alınıp, kadın varlığı ve deneyimi göz ardı edilmiştir. Dolayısıyla büyümek ve olgunluğa erişmek de sadece erkeklere ait bir deneyim olarak görülmüştür. Örneğin, ortaçağlarda eğitim erkeklerin tekelindeydi; kadınlar toplumda sadece üreme işlevleri yüzünden önemliydiler. Bir genç kızın kadınlığa geçişi ise sadece fiziksel gelişmeyle ölçülürdü. Genç kızların olgunluğa erişmesi sadece üreme fonksiyonlarıyla ölçüldüğünden de, kadınlar için çocukluk ve erişkinlik arasında gençlik gibi uzun bir döneme ihtiyaç duyulmazdı. Ayrıca, zaten kadınlar sosyal hayatın içinde yer alamadıklarından, onları sosyalleştirmek de düşünülmezdi. Erkeğin olgunluğa geçişte yaşadığı toplumsal rol ve statüye ulaşma çabası, genç kız için geçerli değildi. Bunun yanı sıra genç kızların da büyüyünce elde edebilecekleri bir şey olmadığından, yani kadın olduklarında da erkeklere göre daha aşağı sayılacaklarından, uzun bir gençlik döneminden geçmeleri gerekmemekteydi (White 16-18).

Bu tarihsel ve sosyolojik durum, kahramanın gençlikten yetişkinliğe geçişini konu alan klasik Alman ve İngiliz bildungsromanlarında çoğunlukla erkek kahramanların yer almasıyla görülür; çünkü bildungsromanın ana konusu olan gelişim ve olgunluk yüzyıllardır norm olarak kabul edilen “erkek olmak” ile ölçülür. Bunu Jerome Buckley’in bildungsroman için belirlediği klasikleşmiş olay örgüsü, erkek çocuğun gelişim öyküsünü anlatır:

Çocuk yaşadığı kasabada özgür hayal gücünü engelleyecek sosyal ve entelektüel engellerle karşılaşır, ailesi özellikle babası bile onun yaratıcılığını bastırır. O yüzden genç, erken bir yaşta ona engel olan baskılı atmosferi, yani evini terk eder. Özgürlüğünü kazanmak için gerçek eğitiminin başladığı şehre gelir. Burada hem mesleği için hem de şehir hayatı için deneyim kazanmaya başlar. Olgunluğa erişmesi için gerekli olan yolda birkaç mutlu ve mutsuz aşk deneyimleri yaşar. Zaman geçtikçe insanlar onun değerini anlarlar ve o da modern hayata uyum sağlamayı başarır. Artık çocukluğunu geride bırakmış ve olgunlaşmıştır (Feng 4-5).

Bildungsroman türünün tanımında görülen kahramanın yalnızca erkek olarak tanımlanması, hem sosyal hem de kültürel alanda kadın deneyiminin göz ardı edilmesi

kadınların tepki duymasına yol açmıştır. Kadınların erkeklerden farklı gelişim öyküleri, deneyimleri ve sorunları olduğunu göstermek kadın bildungsromanının doğmasını sağlayan en önemli etmenlerdendir. Annis Pratt'a göre bildungsromanlarda erkek kahraman varsa, kadın kahraman da olmalıdır (36).

Kadın bildungsromanı bir anda ortaya çıkmamıştır. 19.yüzyıl başlarında İngiliz ve Amerikan edebiyatlarında, kadın ya da erkekler tarafından yazılmış kadını ve kadın psikolojisini konu alan, bildungsroman sayılabilecek birçok örnek vardır: Samuel Richardson'un *Pamela* (1740)'sı, Jane Austen'in *Emma* (1816)'sı Charlotte Bronte'nin *Villette* (1853)'si ve *Jane Eyre* (1847) romanları, George Eliot'ın *Middlemarch* (1872) romanı gibi. Ancak bu romanlar kadın deneyiminin erkeklerden ayrı tutulmasını, kadının ataerkil toplumla olan sorunlarını göz ardı etmiştir. Bu romanlarda ana tema, kadınlara erkek egemen bir toplumda nasıl yaşamaları gerektiğini bazı pratik ve uyarıcı yorumlarla öğretmektir (Feng 10-11). Birçok kadın bildungsroman örneğinde kadın baskılanır, kadın rollerine uyum sağlaması için eğitilir, topluma uyum göstermezse cezalandırılır. Kadının özgürleşmesini değil, ataerkil sistemin savunulmasını öngören bu önceki örneklerde kadın kahramanların yer alması bu türü kadın edebiyatı tanımlamasına sokmaz.

Birçok kuramcıya göre kadın bildungsromanının ortaya çıkması ancak kadının kültürel ve sosyal değişikliklerle kendine özgürlük ve dış dünyada bir yer edinme hakkı elde ettiğinde mümkün olur. Her edebi tür gibi bildungsroman da toplumdaki gelişme ve değişikliklerden etkilenir ve kadın deneyimindeki bu değişimleri romandaki kahraman aracılığıyla yansıtmaya başlar (Labovitz 7). 1960 sonrası, kadın hareketinin kazandırdığı özgürlük ve eşit hak kazanımlarıyla kadınlar sosyal ve kamusal alanda söz sahibi olmaya başlamışlardır. Kadınların daha önce sahip olmadıkları güce sahip olma istekleri her alanda kendini göstermiştir. Kadın olarak erkek egemenliğinin hüküm sürdüğü her alanda varlıklarını kanıtlamak istemişlerdir ve bu alanlardan biri de edebiyattır. Edebiyat gibi kültür ürünleri gücü elinde tutanların, yani egemen kültürün ideolojisini kuvvetlendirir. Dolayısıyla edebiyat da yüzyıllardır erkek egemen ideolojinin bir aracı olmuştur. Birçok feminist kuramcı, kendi kimliğini belirlemeyi konu edinen bildungsroman gibi türlerde kadının istediği gibi temsil edilmemesinin büyük bir güçsüzlük olduğunu öne sürer. Feministleri rahatsız eden, kadının sadece

sanatta yer almaması değil aynı zamanda erkeğin norm olarak kabul edilip kadının da önemsizleştirilmesidir (Rishoi 28). Böylelikle ikinci dalga feminizmin etkisiyle, toplumda erkeğin norm olmasına meydan okunurken, bildungsromandaki beyaz, orta sınıf genç erkek modeli de sorgulanmaya başlanır. Kadınlar tarafından yaratılan yazınsal anlatımlar kadının, genç kızın kendi anlatısını kurgulayarak erkek egemen edebiyat dünyasında güç kazanmasına en iyi örnektir. Kadın yazarlar da egemen ideolojiden bağımsız olarak kendi metinlerini yaratarak aynı kahramanları gibi kendi kimlik ve doğrularını yaratmaya başlarlar (Saxton xx).

Böylelikle kadın bildungsromanı denilen tür, kadın sorunlarını ve deneyimlerini yansıtan, kadınların kendi kimliklerini kurgulamalarına yol açacak bir araç haline gelmiştir. Klasik bildungsromanın konusu, kahramanın baskılı bir sosyal ortamı reddedip olgunluğa ve kendini bulma sürecine yönelmesidir; bu değişim ve gelişim modeli de kadınların toplumda yaşadıkları değişim ve deneyimi en iyi anlatan olay örgüsüdür. Çünkü kadının toplumdaki ikincil konumundan sıyrılıp kendini erkek egemen toplumdaki bağımsız, kendi istediği gibi tanımlaması tam da bir gelişimi ve kendini bulmayı ifade eder. Fakat bildungsromanın feminizme en uygun tür olarak yorumlanması herkes tarafından kabul görmez. Bazı edebiyatçılara göre bildungsroman Almanya'nın, 19. yüzyılın tarihsel gerçeklerinin ve o dönemin değer yargılarının yansımasıdır. Bu yüzden günümüz şartlarına uygulayarak, hakkında eksik ya da olumsuz ifadeler kullanmak yanlıştır. Aynı şekilde de o dönemin koşullarını anlatan bir edebi türü, sosyo kültürel şartlarından bağımsız bir edebi tür olarak görmek de yanlıştır. Bildungsroman türü o dönemin toplumunu açıklamak içindir, ne modern zamanlara ne de kadınlara ait bir edebi tür olamaz (Feng 10).

Kadın bildungsromanı, geleneksel bildungsromanın hem bir devamıdır, hem de form ve tema açısından birçok değişiklik gösterir (Feng 6-8). Kadın bildungsromanı, geleneksel bildungsromandan bazı özellikleri miras olarak devralmıştır. Bunların başında bireyin gelişme öyküsünü anlatmak gelir. Bireyin gelişmesine, gelişmenin belli bir süresi olduğuna olan inanç ve tüm bunların sosyal bir çevre içinde gelişeceği temaları, kahramanlarını kadınların oluşturduğu bildungsromanlarda da tekrarlanır (Feng 11, Andrews 8). İkinci olarak, her iki tür de bireyin çocukluk deneyimlerinin onların kimliklerinin oluşumunda çok etkili olduğuna inanırlar. Romanlarda yaşanan

olumlu ya da olumsuz tecrübelerin gençlerin kimliklerine yansımaları incelerler. Çoğu zaman yetişkin bir bireyin anılarını anlatan bu türde, geriye dönüşlerle, anıların yetişkinlerin dünyasındaki önemi belirtilir. Üçüncü ortak nokta ise erkek olsun kadın olsun gençlerin kendilerini yetişkinlerin toplumuna ait hissetmemeleri ve içinde bulundukları baskılı atmosferden kurtulma istekleridir (Andrews 26-7). Kadın bildungsromanlarında da kahramanın, onu çevreleyen sosyal çevreyle olan ilişkisi konu edilir. Bu tezde incelenecek tüm romanlar da bu ortak temalar altında toplanırlar; hepsi egemen kültüre meydan okurlar. Ancak bu meydan okuma geleneksel bildungsromandan farklı olarak kahramanların sadece yaşları yüzünden olan bir kuşak çatışması değil, kahramanların cinsiyet rolleri yüzünden ataerkil düzene karşı gelişleridir.

Bildungsroman türünün erkekleri norm olarak belirleyip erkek kahramanların gelişimine odaklanan yapısı ve tanımı zaman içinde, genç kız kahramanların öyküleri ile değişmeye başlamıştır. Klasik bildungsroman tanımındaki birçok koşul hem dönemle birlikte değişmiştir hem de artık konuların merkezinde kadınlar vardır. Kadın bildungsromanı öncelikle form olarak geleneksel bildungsromandan ayrılır. Buckley'in bildungsroman için öne sürdüğü klasikleşmiş olay örgüsü gencin çocukluğundan başlar ve düz bir ilerlemeyi, gelişmeyi anlatır. Kahramanın hayatının düz ve sıralı ilerlemesi, erken çocukluk, ergenlik ve yetişkinliği takip eden bir sıra izlemesi de kadın bildungsromanında olmayabilir. Kadın kahramanın öyküsü hayatının orta yerinden de sonundan da başlayabilir veya sondan başa doğru gidebilir (Andrews 27). Form değişikliğinin başka bir türü ise, geleneksel bildungsromanda olan ideal sona ulaşmanın bazen görülmemesidir.

Kadın bildungsroman örneklerinde kahraman her zaman çocuk ya da genç olmayabilir, yetişkin bir kadın da olabilir. Gençlik aslında oldukça öznel bir tanımdır, hangi yaştaki insanların bu döneme ait olduğu yoruma açıktır. Gençlik genellikle olgunluğa erişmede bir ara dönem olarak görülür. Fakat beyinsel, sosyal, ahlaki ve duygusal açıdan olgunluğa erişme yaşı da değişkendir. Aslında olgunluk kavramı da belirsiz bir tanımdır. Olgunluğun nasıl tanımlandığı, olgunluğun kıstasının fiziksel mi, sosyal mi, kültürel mi, yoksa entelektüel gelişim mi olduğu tartışmaya açıktır. Bu

belirsizlik de bildungsromanların sadece genç kahramanların olgunlaşma öyküleri olmadığını, her yaştan kahramanın gelişimini anlatan bir tür olabileceğini gösterir.

Geleneksel erkek ve kadın bildungsromanlarında ortak olan, kahramanların arayış yolculukları da kadın gelişiminin anlatıldığı bu türle değişikliğe uğramıştır. Goethe'den Dickens'e kadar klasik bildungsromanda yolculuk hep evden uzaklaşmayla başlayan ve kişiliğin bulunmasıyla sona eren bir olay örgüsü içerir. Erkek kahramanın yolculuğu sosyal şartların da uygun olması ile hep evden uzağa ayrılmakla gerçekleşir. Klasikleşmiş bildungsroman tanımındaki, kendini arayış için evden ayrılan erkek kahraman modeli, kadın bildungsromanlarında görülmez. Elizabeth Abel, bu tür bir olay örgüsünün sadece erkeklere mümkün olan bir sosyal yaşantıyı anlattığını, kadınların böyle özgür hareket ve seçim hakları olmadığını vurgular (Abel et al.7). Feng'e göre de tarihi olarak kadınlar ne bu romanlarda konusu edilen kahramanca yolculuğa çıkıp, sosyal gerçeklere sırt çevirip, evi terk edebilir ne de sosyal engelleri aşip, kendi kimliklerini oluşturabilirler (Feng 3). Bu tür tanımlar büyümeyi ve olgunluğa erişme sürecini sosyal bir olgu olarak belirlediklerinden, sadece erkeklere özgü bir gelişmeymiş gibi tanımlarlar. Kahraman kadın olduğunda bazen yolculuk dışarıdan eve dönmekle bile başlayabilir. Bazen de kadınların gerçek eğitimi, bilinçlenmesi evden uzakta ya da yollarda değil de evde bile gerçekleşebilir. Erkek gibi kamusal alanda yer alamayan kadınlar evde, özel alanlarında yaşadıkları evlilik, annelik gibi sosyal, psikolojik bazı deneyimler sonunda kimliklerini bulurlar (Andrews 35). Marianne Hirsch'e göre de erkeklerin evden ayrılmayla başlayan maceraları, kadınlar için kendi içlerine doğru gerçekleşir. Kadınlar ruhsal, duygusal ve ahlaki yönden kendi içlerinde, belli etmeden gelişirler (Hirsch 24). Bu tezde incelenen bildungsromanlardaki kız kahramanlar için de kendini arayış yolculuğu evlerinden uzakta değil, kendi içlerinde gerçekleşir.

Başka bir fark da kadınlar ve erkekler arasındaki biyolojik ve psikolojik farklılıklar yüzünden ortaya çıkar. Carol Gilligan'a göre kızlar ve oğlanlar toplumda farklı sosyalleşme deneyimleri yaşadıkları için gençlik gelişimleri de cinsiyetlerine göre farklı gelişir (Gilligan 13). Bu farklılık da bildungsromanlara konu olarak yansır. Bu da erkeklerin kimlik arama sürecini yalnız, kadınların ise toplum içinde geçirmeleridir (Rishoi 18). Bunun üç nedeni vardır: Birinci nedeni Patricia Waugh şöyle belirler: Kadın kimlik arama sürecini toplumun içinde geçirmek zorundadır çünkü tarih boyunca

özellik ona yasaklanmıştır (Waugh 6). İkinci neden ise toplumun kadın ve erkekten farklı beklentilerinin olmasıdır. Kadın ailenin içinde akrabalarla büyürken erkek aileden daha uzaktır. Bu sosyalleşme farkından dolayı da bildungsromanda kimlik oluşumları farklı kurgulanır. Üçüncü nedene göre ise: Kadının varlığı ve ilişkileri başkalarıyla olan bağlantılarıyla, erkeğinki ise ayrılma ve yalnızlıkla ilgilidir. Kadının kimlik oluşumu birey ve toplum arasındaki etkileşimin bir sonucudur. Kadın topluluk içinde, diğer insanların fiziksel ve duygusal ihtiyaçları ile olgunluk ve kimlik kazanır (Andrews 52, Gilligan 160). Rishoi'ye göre de, erkek için büyümek, olgunlaşmak ayrı ve bağımsız bir birey olmayı ifade ederken genç kızlar için kadınlar dünyasına girişi ifade eder. Erkekler için bağımsızlık ve kendine yetme yetişkin olmanın bir ön koşulu iken kadınlar için bu durum yine bağımlı olmak ve bir grubun içinde tanımlanmaktır (Rishoi 65).

Kadın bildungsromanlarının başka bir özelliği ise kimlik kurgulamanın, erkek bildungsromanlarından daha da önemli olmasıdır. Barbara White'ın belirttiği gibi gençlik aşağı statüde, ekonomik, sosyal, politik ve cinsel güçten yoksun geçirilen uzun bir dönemdir. Erkek söz konusu olduğunda bu düşük seviyeli dönem geçicidir, çünkü genç yetişkin olduğunda bu güçlerin hepsine sahip olacaktır (White 19). Ancak söz konusu bir genç kızsaa, erişkin olmakla statüsü değişmeyeceği için onun erişkin olana kadar yaşadığı tecrübeler önemli değildir. Romanın kahramanı hem genç hem de kadın olunca sorunlarının artması ve arayış içinde olması doğaldır. Dolayısıyla kahramanını bir genç kızın oluşturduğu bildungsromanlarda en önemli tema cinsiyet kimliğidir. Kahramanın yaşı ne olursa olsun karşısına çıkacak sorunların temelinde hep erkek değil, kadın olması yatmaktadır. Genç bir kızın hayatını konu alan bir romanda ise onun bu kadın kimliğine erişip erişmemesi asıl problemi oluşturur. Olgun olmak, erişkin olmakla kadın olmak aynı anlama gelir. Bu kavram da aynı gençlik, erişkinlik kavramları gibi toplum tarafından belirlenen ve değer görmeyen bir kavramdır.

Kadınların aydınlanması ve kendini bulmaları aslında toplumun onlar üzerine koydukları kısıtlamaları fark etme öyküleridir, yoksa erkek kahramanlar gibi, bu kısıtlamalardan kurtulup *bildunga* erişmeleri kolay değildir (Rosowski 49). Dolayısıyla kadınlar için, bildungsromandaki büyümek (grow up), ileriye ve olumluya doğru bir gelişim değil tam tersine büyüdükçe daha çok baskı altına alınma (grow down) olarak özetlenir (Pratt and White 14). Kadın bildungsromanlarında, kimliğin önemli bir yer

tutması, geleneksel bildungsromandan farklı bir çatışmayı ortaya çıkarır. Kadın bildungsromanlarında, kahramanlar en çok toplum tarafından aşağı görülen kadın kimlikleri yüzünden çatışma yaşarlar. En büyük sorunları toplumca onlara dayatılan bazı rollere boyun eğmek zorunda kalmalarıdır. Özellikle 19.yüzyıl kadın bildungsromanlarında kadınlar için *bildung*, kendini bulmak o dönemin sosyal şartlarına göre mümkün değildir. Bunu gerçekleştiremeyen kadınların öyküsü olan o dönemin bildungsromanlarında, kadınların akıl sağlıklarını kaybetmeleri ya da ölmeleri sık görülen bir sondur (Hirsch 47).

Feminizmin etkisiyle ve kadın haklarının kazanılmasıyla, kadın kahramanlar birçok romanda bu geleneksel rollere ve onun uygulamalarına şiddetle karşı çıkmaya başlarlar (White 137). Bu genç kızlar için büyümek, kadın olmanın tüm yüklerini de beraberinde getirir. Erkek bildungsromanındaki toplumla çatışma ya da uzlaşma temaları kadın bildungsromanında sürekli karşı koymayı gerektirir. Kadınlar kendi kimliklerini kurmaya çalışırken, sosyal düzen ve kendi iç benlikleri arasında kalırlar. Bu tezde incelenen romanlar gibi, bir çok bildungsromanda, genç kızların kadın olmaya ve kadın rollerine karşı tepkileri yer alır. White'a göre kadınların toplumdaki görevleri çocuk bakmak ve evlenmek olduğu sürece genç kız toplumla sorunlu ilişkiler yaşamaya devam edecektir (143). Genç kızlar onlara sunulan geleneksel kadın rollerini ve cici kızlar olmayı tamamen reddederler; geleneksel kadın rollerine tepki gösterirler. White bu tepkileri belli başlı başlıklarda incelemiştir. Örneğin birçok bildungsromanda genç kız kadın olmayı reddedip erkek gibi olmak ister. Birçok genç kız annelerini toplumun kurbanı, erkeklerin emrindeki zavallı kadınlar olarak görürler. Toplumun baskısının bir aracı olarak çoğu evliliği kişiliklerinin yok olması, hatta ölüm gibi tanımlamaktadır. Genç kızlar evlilik ve cinselliğin yanı sıra aile veya okul gibi onları geleneksel kadın rolüne hazırlayan her türlü sosyal kuruma tepki duyarlar (White 149). Tepki gösterilen başka bir konu ise cinselliktir. White'a göre bu tepkinin iki sebebi vardır. Birincisi toplum genç kızda cinselliği üzerinde bir utanç ve gizlilik yaratmıştır. İkinci sebep de cinselliğin evlilik, çocuk doğurma gibi acı veren ya da statü kaybına yol açacak bir baskı olmasıdır. Bir çok romanda genç kızlar fiziksel olarak tacize uğrar, aşağılanırlar ve utanç duyarlar. Genç kızın topluma karşı gösterdiği tepki ise çoğunlukla

cinsellik içerir: Bekaretini kaybetme, erkeklerle birlikte olma gibi. Genç kızlar topluma gösterdikleri tepkinin dışında tepkilerini ve öfkelerini bazen de kendilerine yöneltirler.

Bu tezde incelenen bildungsromanlarda tüm genç kızlar cinsiyet kimlikleri yüzünden toplumla çatışma halindedirler. Bu sorunlu ilişki, kızların uyum göstermeleri ile değil, tam tersine baş kaldırmaları ile sürer. Birçok romanda kızlar evlerini terk edip arayışlarını dışarıda gerçekleştirmezler. Evde, okulda, aile ve arkadaşları arasında kendilerini ararlar.

Kadın bildungsromanı, kadının kimlik oluşumunu ve toplumda yaşadığı baskıyı en iyi yansıtan edebi türlerden biridir. Kadın deneyimini yansıttığı için geleneksel erkek gelişim romanlarından farklı formlar ve temalar içerir. Bu farklılık bildungsromanların yazıldığı döneme göre değişiklik gösterir. Kadın bildungsromanlarında da kadınların sorunları ve sahip oldukları özgürlükler konuyu belirleyen başlıca etmenlerdir. Kadın bildungsromanı denilen, kahramanlarını genç kızların ya da kadınların oluşturduğu türün ana temasını da kadınların, genç kızların erkek egemen topluma karşı tepkileri oluşturur.

#### **2.3.4. Yeni Bildungsroman**

Her edebi tür, hem genel olarak sanatın bir yansıması hem de olaylara bağlı gelişmelerin bir sonucudur. Bu süreçte, sosyo kültürel ve tarihi gelişmeler edebi türleri gerek temaları gerekse şekilsel özellikleri ile etkiler. Her tarihsel dönem kendi bakış açısını, değerlerini ve sorunlarını yansıtacak edebi türü yaratır. Bildungsroman türü de içinde bulunduğu çağa göre evrime uğramıştır. Yeni tarihsel gelişmelerle önce Alman örneği değişmiş, zamanla da hem tematik yapısı hem de biçimsel özellikleri farklılaşmıştır. 18.yüzyıl sonlarında Almanya'nın siyasi, entelektüel ve kültürel yapısı içinde doğan bildungsroman, farklı ülkelerde farklı şekilde kurgulanmıştır. İngiliz edebiyatında, bildungsroman kahramanın üzerinde daha fazla sosyal baskı kurar; arayış ve kendini bulmayı daha da zorlaştırır (Swales 35). Ülkesel farklılıkların yanında, klasik bildungsromanda bireysel, ahlaki gelişim ve olgunluk ile ekonomik ve sosyal gelişim hep bağlantılı olmuştur (Feng 4). Bu türün geçirdiği değişikliklerde önce kadın deneyiminin yansıtılması sonra da sadece orta sınıf kahramanların öykülerini anlatan

sınıfsal özelliği değişime uğramıştır. Dolayısıyla birçok edebiyat eleştirmenine göre bildungsroman türünün yok olması çok zordur. Çünkü bu tür her dönemde farklı yazarlar tarafından yenilenmiş ve içinde bulunduğu dönemi yansıtmıştır. Günümüz kadın edebiyatında en sık kullanılan türlerden biri olan bildungsroman da hem konu edindiği kadın hem de kadınlar tarafından yazıldığı için, yirmi birinci yüzyılın başlarında kadın hareketinin geçirdiği gelişmelerle birçok değişikliklere uğramıştır. Bu tezin konusu olan 1990larda marjinal genç kız kahramanları olan bildungsromanlar ise bu türün geçirdiği en son aşamanın ürünüdür. Bildungsroman türü postmodernizm, post yapısalcılık gibi felsefi ve ideolojik akımların, yeni feminizm akımlarının etkisiyle değişmiş daha çeşitli deneyimlerin temsil edildiği bir tür olmuştur.

1990-2000li yıllarda ise, çokkültürcülük hareketleriyle, farklı bölünmüş bakış açılarının etkisiyle ve büyük anlatıların ortadan kalkmasıyla her alanda, egemen kültüre dahil edilmemişlere de temsil hakkı verilir. Bildungsroman türünün geçirdiği değişikliklere rağmen, aynı kalan toplumla uyumsuzluk ve kendi kimliğini arama özellikleri, edebiyattan ve toplumdan dışlanmış bireylere kendilerini ifade etme şansı verir. Böylelikle bir kimlik oluşturma öyküsü olan bildungsroman da 1990ların yeni ve marjinal kimliklerini yansıtan bir türe dönüşür. Carol Lazarro Weis'e göre bildungsroman türü her zaman birey ve toplum arasındaki çatışmaları konu edindiğinden marjinal kadınlar gibi toplumca kabul edilmeyen kadınların gelişim öykülerini en iyi yansıtacak türdür (Feng 29). Ayrıca bildungsroman aynı marjinal insanlar gibi, kimliği henüz oluşmakta olan ve toplumun tam parçası olmamış gençlerin yaşadıklarını anlatır. Bu yönüyle de toplumun dışında tutulmuş grupların deneyimlerini ve kimlik oluşumlarını konu edinir.

Klasik bildungsromandaki kahramanlar onları toplumdan ayıran bazı özelliklere, özel kabiliyetlere sahiptir; kişilikleri genellikle duyarlıdır. Kendilerini “öteki” diye tanımlarlar çünkü sahip oldukları dünya görüşleri toplumun değer yargılarından ve normlarından farklıdır. Geleneksel bildungsromandaki amaç bu kahramanların ideal ve kişisel gelişmelerini anlatmaktır. Romanda kahraman bilinçli olarak deneyimlere atılır, toplumdaki değerleri sorgular ve sonunda kendi uyumlu kişiliğini geliştirir. Romanın sonunda ulaşılan bu yeni kişilik toplumdaki sosyal ve politik zıtlıklarla da uzlaşır (White 13). Klasik örneklerden farklı olarak bu tezin konusu

olan postmodern döneme ait romanlarında ise kahraman toplumun bir parçası olmak yerine topluma karşı koymayı ve reddetmeyi seçer. Yeni bildungsromanda da kahramanlar aynı geleneksel örneklerde olduğu gibi kendilerini “öteki” diye tanımlarlar, kendilerini toplumdan dışlanmış hissederler. Bildungsroman ile de topluma uyumlu bireyler değil, kendi kimliklerini belirleyen bireyler olmayı tercih ederler. Kimlik kurgulamalarını anlatan bildungsroman onların farklı kimliklerini ifade etmelerine imkan sağlar.

Egemen kültürün değil de bireyin kendisinin belirlediği kimliği oluşturmaya en çok ihtiyaç duyanlar toplum tarafından kabul görmeyen konumda olanlardır. Toplumda ikincil değere sahip olan birinci grup kadınlar, kadınlardan daha da az değer gören diğer grupları ise etnik azınlıklar, sosyo-ekonomik durumu kötü olanlar ve cinsel tercihleri farklı olanlardır. Bu toplum dışına itilmiş insanlar yüzyıllardır başkalarının gözü ve sözüyle tanımlanmış ve edebiyat gibi güç mücadelesinin yaşandığı ortamlarda yer alamamışlardır. Bu marjinal gruplara sahip insanlar hele bir de kadınsa iki defa dışlanmış olurlar. Dolayısıyla kadın bir göçmenin, kadın bir işçinin ya da bir lezbiyen kadının kendini nasıl ifade ettiği önemlidir.

Sınıfları, ırkları ve cinsiyetleri yüzünden merkezin dışında tutulan insanlar öznelliklerine hiçbir zaman sahip olmamışlardır. Öznellik de güç ilişkilerine bağlı olduğu için bu insanlar toplumdaki güçsüzlükleri yüzünden geleneksel edebiyatta da bir yere sahip olmamışlardır. Kendi kimliklerini kendileri oluşturamamış, kimlikleri onların dışında, sosyal, politik ve ideolojik güç dengeleri ile belirlenmiştir (Waugh 2- 3). Yeni gelişim romanlarında bu bir yere ait olmayan kahramanların kimlik arama yolculukları da tek bir kimlik kurgulamak yerine çoğul ve değişken kimlikler oluşturmaları ile son bulur. Gençlik zaten tanımı dolayısıyla kimliğin belirsiz ve çelişkili olduğu bir dönemdir. Bu yüzden bildungsromanın da bu belirsizliği yansıtması çok doğaldır (Rishoi 13).

Catherine Belsey *Critical Practice* kitabında, edebi metinlerin amaçlarına göre ilan edici, emir verici ve sorgulayan metinlerden oluştuğunu anlatır. Geleneksel metin türlerinin egemen kültürün kabul etmediği kimliklere karşı olduğunu, toplumun belirlediği sabit, değişmez birey kavramlarını sağlamlaştırdıklarını yazar. Bu metin türlerinden sadece sorgulayan metinlerin özcü kimlik kurgularına, tekil, bütün özne

oluşumlarına meydan okuduğunu belirtir. Bu metinler bir şeyler anlatmaktan çok sordukları sorularla hem özcü kimliklere hem de büyük anlatılara karşı gelirler (Belsey 91-2). Yeni bildungsroman Catherine Belsey'in "sorgulayan metin" (interrogative text) diye adlandırdığı cevaplandırdıklarından çok soru soran, kafası karışık ve kararsız yazarların yarattığı metin türüdür. Bu metinler realist metinlerin kimlik kurgulamalarını ve egemen ideolojinin belirlediği değişmez ve tekil kimlik oluşumlarını sorgularlar. Bu metinlerde kurgulanan kimlik belirsiz, çelişkili ve çoğul kimliklerdir. Yani tarihsel gerçeklerle paralel olarak, bildungsroman farklı kimlikler arasında kafası karışmış, kimlikler arasında kalmış bireyin çektiği acı ve karmaşayı yansıtır. Bu anlamda bildungsroman otobiyografik özellikleriyle de, kültürel olarak merkezde olmayanın, "baskılananın metni"dir. Aynı şekilde bildungsroman da, otobiyografi gibi baskılananın hem baskılanmasına şahit olur hem de kültürel olarak tanınmasına fırsat vererek güçlenmesini sağlar (Anderson 104). Bu tezde incelenecek olan etnik kimliği, sınıfı ve cinsel tercihleri yüzünden egemen kültürün dışında tutulan genç kızlara, bildungsroman bir var olma alanı yaratır.

### **2.3.5. Amerikan Edebiyatında Bildungsroman**

Klasik bildungsroman türünün geçirdiği diğer bir değişiklik ise başka ülkelerin edebiyatlarında geçirdiği maceralardır. Amerikan edebiyatında da geçmişten günümüze kadar bir çok erkek ve kadın bildungsroman örnekleri yer almıştır. Farklı dönemlerde yazılmış bu örneklerin bildungsroman olarak tanımlanmasının nedeni tüm örneklerdeki kahramanlarının bir kimlik arayışı içinde olmalarıdır. Çoğu zaman eğitim romanı, büyüme öyküsü, aydınlanma romanı olarak özelliklerine göre, farklı isimlendirilen bu örneklerin hepsine tezin içinde bildungsroman denilecektir.

Zaman içinde Amerikan edebiyatında bildungsroman türü kendi özelliklerini belirlemiştir. Öncelikle bireyin olgunlaşmasının belirsizliği ve olgunluğa erişme yaşının değişken olması yüzünden, kahramanların yaşları değişkendir. Bu yüzden Amerikan edebiyatındaki bazı örneklerde kahraman küçük bir çocuk ya da ergendir. Bütün örneklerde, kahramanın gelişmesi esastır. Bazı bildungsroman örneklerinde, kahraman çocuklukla yetişkinlik arasında bir dönemdeyken, bazı örneklerde ise orta yaşlarında,

toplumdaki yerini anlamaya çalışan, kendi istekleri ile toplumun ona öngördükleri arasında bocalayan biridir. İkinci olarak Amerikan edebiyatındaki bazı bildungsroman örneklerinde kahramanın olgunluğa, *bildunga* erişmesi klasik tanıma uymayan örneklerdir. Bazı örneklerde kahraman romanın sonunda kişisel ya da sosyal olgunluğa erişemez. Kahramanın bilinçlenmesi bazen onun akıl sağlığını kaybetmesine bile yol açabilir. Çoğu örnekte ise roman genellikle kahraman için yeni bir başlangıçla biter. Daha olumlu bir gelişmeyi yansıtan bu örneklerde ise kahramanın onun özgür gelişimine engel olan baskıları keşfetmesi bile *bildung* sayılır. Toplumla uzlaşma zorluğu ise klasik bildungsroman kahramanlarının olmazsa olmaz temasıdır. Bu, Amerikan edebiyatındaki bildungsromanlarda da değişik dönemlerdeki erkek ya da kadın kahramanların ortak olarak sahip oldukları bir özelliktir. Bildungsromanın sonunda gerçekleşen toplumla uyum içinde *bildunga* ulaşma ise Amerikan edebiyatında pek görülmeyen bir temadır.

Amerikan edebiyatındaki erkek bildungsromanların ilk örneklerinden biri Mark Twain'in *The Adventures of Huckleberry Finn* (1884) romanıdır. Romanın kahramanı Huck toplumsal değerlerle uyumsuz özgür ruhlu bir gençtir. Bu fakir, eğitimsiz genç tüm güçsüzlüğüne rağmen toplumun değerlerine karşı gelir, kendi doğrularını kendisi belirler. Romanın *pikaro* kahramanı ile dönemin ırkçılık, muhafazakarlık gibi birtakım değerleri eleştirilir; bu yönüyle roman tam bir “sosyal protesto” romanıdır. Romandaki yolculuk, birçok geleneksel bildungsromanda olduğu gibi tek başına ve toplumun onu baskılamasına karşı çıkılan bir yolculuktur. Ve sonunda da roman kahramanının ahlaki gelişimi gerçekleşir.

Sherwood Anderson'un kısa öykülerden oluşan *Winesburg, Ohio* (1919) romanında yerel gazetede çalışan genç George Willard da bir bildungsroman kahramanıdır. Genç George Willard'ın Winesburg kasabası sakinleriyle kurduğu sohbetler aynı zamanda kendisinin olgunlaşma sürecidir. Bu, aynı zamanda romanda yer alan yirmi üç ayrı öyküyü temasal olarak bir arada tutan biçimsel bir özelliktir. *Winesburg, Ohio* öykülerinden ilki “Grotesk Kitabı” öyküsünde okuyucuya tanıtılan yaşlı yazarın George Willard'ın kendisi olduğu da düşünülebilir. Yazara göre yaşamda tek bir gerçeklik yoktur, ancak insanlar kendi gerçekliklerini yansıtmaktadırlar.

Dolayısıyla, George Willard'ın, birbirinin gerçekliklerinden habersiz olan Winesburg kasabası sakinlerinin yaşamına bir şekilde tanık olarak olgunlaştığı görülmektedir.

Sinclair Lewis'in *Arrowsmith* (1925) romanında, kahraman Martin ufak bir kasabada büyümüş, bilim ve tıp ile çok ilgili bir gençtir. Tıp okuyup doktor olduğunda ise, doktor olarak çalışıp para kazanmak ve gerçek bir bilim adamı olup araştırma yapmak arasında ikileme düşer. Bu çelişki maddi kazanç ve manevi tatmin arasında bir seçimdir. Zengin karısıyla yaşadığı hayata ve çevreye kendini yabancı ve uzak hisseder. Kahramanın meraklı, inançlı ve inatçı kişiliği zorlukları yenmesine yardım eder. Çeşitli maceralardan sonra romanın sonunda bir laboratuvar kurup bilim adına paradan, başarıdan, ünden, ticaretten ve rekabetten uzak çalışmaya karar verir; böylece ideale kavuşur. Kahramanın adı da demir, çelikten, ok yapan zanaatkar demektir. Bu yönüyle de oldukça semboliktir, yani kahraman her türlü zorluğa rağmen, kendi yolundan şaşmayan birisidir.

Richard Wright'ın *Black Boy*'u (1945) ilk Afrikalı Amerikalı erkek bildungsromanlarındandır. Romanda kahramanın evini bırakıp büyük şehre gitmesi, yani klasik bildungsroman örgüsü görülür. Bu yolculuk, kahramana kendi kısıtlı çevresinin dışındaki toplumla karşılaşmayı, ve böylece de siyahların yaşadıkları sorunları daha iyi görmesini sağlar. Daha önce tanımadığı ırkçılığı ve siyahlara karşı önyargıyı tanınması onun olgunlaşmasının en önemli adımıdır. Kahramanın ikinci önemli yolculuğu ise kitapların dünyasına ve yazarlığa dolayısıyla kendi mesleğini seçmek üzere yaptığı yolculuktur, kahramanın *bildunga* ulaşması böylece gerçekleşir. Edebiyat eleştirmenlerine göre tüm siyah bildungsromanlarının özelliği beyaz kültürün içine yolculuğa çıkan ancak sonunda kendisini kendi siyah kültürünün içinde bulan kahramanların öyküleri olmasıdır (Le Seur 99).

J. D Salinger'in *Catcher in the Rye* (1951) romanı da, romanın *pikaro* kahramanı Holden Caulfield'in arayış öyküsüdür. Caulfield'in başıboş, serseri arayışı aynı Huck Finn gibi yalnız gerçekleşir. New York'ta geçen bu arayış öyküsü, farklı insanlarla karşılaşma, içki ve cinsellikle tanışma gibi onun büyümesine yardım edecek deneyimlerle doludur. Okulda ve aşkta başarısız, çevresiyle iletişimi olmayan, kendini topluma ait hissetmeyen bu karşı kahraman diğer birçok bildungsromanın tersine

ulaşmak istediği kendini bulma ve toplumla uzlaşma *bildung*una ulaşamaz; akıl sağlını kaybeder.

Ralph Ellison'ın *Invisible Man* (1952) romanı da başka bir Afrikalı Amerikalı erkek bildungsromanıdır. Romanda sosyal olarak güçsüz ve görünmez olan Afrikalı Amerikalı kahraman kendi öyküsünü yazarak görünür olmaya çalışır. Kahramanın ırkçı Amerikan toplumunda yaşadıkları ile olgunlaşması konu edilir. Romandaki kahramanın eğitim, iş gibi yaşam evreleri onun bilinçlenmesine yardım eder. Bu evreler aynı zamanda, Afrikalı Amerikalıların 1950lere gelene kadar geçirdikleri güneyden kuzeye göç, köleliğin kaldırılması, Harlem ayaklanması gibi çeşitli tarihi gelişmelere denk düşer (Demirtürk 89). Kahraman kendi ırkı ile büyür, gelişir. Siyahların kimlik kurma ve toplumda kabul görmelerinin zorluğu, kahraman için de geçerlidir. Romanda kişinin kendini görmesi ve tanınmasının önemine değinilir, ancak böylelikle birey *bildunga* ulaşabilir. Romanın en sonunda yer altındaki bir deliğe sığınan kahramanın bu kaçışı onu köle yapan her şeyden kurtulmasını sembolize eder.

James Baldwin *Go Tell It On the Mountain*'da (1953) John Grimes adlı bir çocuğun kimlik arayışını anlatır. Romanda geriye dönüşlerle, John'dan, babasına ve büyükannesine kadar, ailesinin yaşamları anlatılır. Romanda anlatılan öykülerle, İncil'dekiler arasında benzerlikler görülür. Roman kahramanın büyüme öyküsü, baba oğul arasındaki ilişki, ikili ilişkiler, sosyal deneyimler ve dinsel çelişkiler üzerine kurulmuştur. Bu öğelerin hepsinin onun kişilik oluşmasında önemli rol oynadığı gösterilir.

Saul Bellow'un romanı *The Adventures of Augie March* (1953) kahramanı Augie'nin 1930larda, büyürken karşılaştığı çeşitli insanlarla olan deneyimleri ile büyümesini anlatır. Augie eğitim, suç, aşk ve yolculuk ile, en çok da başkaları ile deneyim kazanır. Augie'nin şehirdeki maceralarını anlatan roman da diğerleri gibi bir arayış öyküsüdür. Aynı zamanda da Amerika'da Musevi ve parasız olarak büyümenin zorluklarını anlatır.

Antonio Villarreal *Pocho* (1959) romanı ile kendinden sonra gelen Meksikalı Amerikalı bildungsroman geleneğini etkiler. *Pocho* Amerikalılaşmış Meksikalı anlamına gelir. Kaliforniya'da Büyük Buhran zamanı geçen roman Richard adlı iki kültür arasında kalmış kahramanın öyküsüdür. Roman bir yanda kendi ailesinin

gelenekleri, bir yanda da Amerika’da tanıştığı yeni değerler arasında bocalayan Richard’ın kendini arayış öyküsüdür.

...y no se lo tragó la tierra ( ...ve toprak onu yok etmedi) (1971), Tomas Riverá tarafından yazılmış başka bir Çikano bildungsromanıdır. Bölümlere ayrılmış roman kahramanın kimlik oluşturma öyküsü olmasının yanı sıra, yazar olma öyküsünü de anlatır. Çikano erkek çocuğun gözünden, göçmen tarla işçilerinin yaşadıklarını konu alır. Kahramanın gelişimi evden çıkıp, kendi ırkından olanlarla birleştiği ve bütünleştiği zaman gerçekleşir (Olivares 210). Roman ırksal adaletsizliğe, politik ve sosyo ekonomik eşitsizliğe bir eleştiridir. *Bless me Ultima* (1973) da Rudolfo Anaya’nın New Meksiko’da geçen, sınır kültüründe büyümeye çalışan Antonio’nun öyküsüdür. Romanın kahramanı, Amerikan ve Çikano kültürü, ailenin ondan beklentileri ile kendi istekleri gibi farklı çelişkilerle başa çıkmaya çalışarak kendisini arar.

Kadınlar tarafından yazılan bildungsromanların en eskisi ise Louisa May Alcott’un *Little Women* (1868) romanıdır. Amerikan İç Savaşı sırasında yaşayan dört kız kardeşin çeşitli zorluklar ve tecrübelerin sonunda, birbirleri ile büyüme öykülerini anlatır. Romanın kahramanı Jo toplumsal normlara uymayan davranış ve istekleri ile ona nasıl bir kadın olması gerektiğinin öğretildiği çevresi ile başa çıkmaya çalışır. *Little Women* romanı, kadınların bu karmaşadan kurtulmalarının ve kendi bireyselliklerini korumalarının ne kadar zor olduğunu gösterir (Rishoi 67).

Kate Chopin’in *Awakening* (1899) adlı kısa romanı, kadın bildungsromanlarındaki “uyanış öyküsü” denilen, kahramanının yaşamının orta yerinde yaşadığı aydınlanma ve topluma karşı gelebilecek gücü bulma öyküsüdür. Romanın olgun ve evli kadın kahramanı Edna, hayatı boyunca geleneksel kadın ve eş rolünü benimsediğinden kendi özgür kimliğini hep bastırmıştır. Edna’nın kendini keşfetmesi romanın ana konusunu belirler. Tatile çıkan Edna evli olduğu halde bir sevgili bulur ve bu deneyim ona artık toplum ya da ailesi için değil kendisi için yaşaması gerektiğini öğretir. Ailesini ve evini bırakıp yalnız yaşamaya başlar. Romanda kadın kahramanın uyanışı onu kuşatan toplumsal rolleri reddetmesi ile mümkün olur. Duygusal, cinsel açıdan yaşadığı deneyimler onu daha da özgürleştirir. Romanın en sonunda kendisini denize bırakır ve ona ne olduğu anlaşılmaz. Bu belirsiz son bazılarına göre korkakça bir kaçış, bazılarına göre ise *bildungan*, özgürleşmenin göstergesidir.

Carson McCullers, *The Heart is a Lonely Hunter* (1940) adlı romanında 1930larda, güneyde yaşayan dört toplum dışı kahramanı anlatır. Roman her birinin toplumdaki, kendi ailesindeki ve dünyadaki yerlerini arayışını ve ideallerini anlatır. Mick Kelly senfoni yazmak isteyen müziğe düşkün bir genç kızdır. Diğer kahramanlar ise, işçileri örgütlemek isteyen bir alkolik, idealist zenci bir doktor ve cinsel fantezileri olan bir lokanta sahibidir. Yalnızlık ve yabancılaşmanın yol açtığı toplum dışı kahramanlar gibi cinsiyeti yüzünden toplumda “anormal” nitelendirilen kız kahraman da kendi isteklerini gerçekleştirmek ve topluma uyum göstermek arasında kalmıştır (Wittke 8).

Diğer bir kadın bildungsroman örneği Sylvia Plath'ın *Bell Jar* (1963) romanıdır. Roman Ester Greenwood'un kendini arayış serüvenidir. Roman yaşadığı iş tecrübeleri, ikili ilişkileri ile yaşadığı hayal kırıklıkları ile kadın kahramanın olgunlaşmasını anlatır. Geleneksel bir hayat sürmek veya kendi tutkularının peşinden gitmek arasında bocalayan Ester çıkış yolu bulamayıp intiharı dener. Akıl hastanesinde bir süre kaldıktan sonra tekrar okula başlamaya karar vererek yeni bir başlangıç yapar. Romanda klasik bir çocukluktan yetişkinliğe geçiş öyküsü yoktur; tam tersine gelişim, kahramanın akıl sağlığını kaybetmesiyle gerçekleşir. 19.yüzyılda yazılan klasik kadın bildungsromanlardaki sonu evlilikle biten ideal son *Bell Jar*'da tersyüz edilir. Egemen kültürün kadın rollerine başkaldıran kahramanı toplumla uyumsuzluğunu, akıl sağlığını kaybetmesi ile gösterir.

Başka bir toplumla uyumsuz kadın örneği ise Lisa Alther'ın (1975) *Kinflicks* romanında görülür. Roman, karşılaştığı her erkek ile farklı bir yaşam biçimi ve kimlik oluşturan kahraman Ginny'nin kendini arama öyküsüdür. Romandaki anlatı, 1960 ve 70lerin sosyo politik gelişmelerinden etkilenen Ginny'nin hayatındaki iniş ve çıkışlara göre anlatılmıştır. Ginny geleneksellik ve deneysel yaşam tarzı arasında gidip gelerek kendini oluşturmaya çalışır. Geçmiş ve gelecek arasında hayatın anlamını ararken, annesiyle de hesaplaşan kahraman Ginny, romanın sonunda belirsiz bir yere doğru yola çıkarak, belirsiz bir *bildungsroman* oluşturur. Romandaki kahramanın lezbiyen ilişkisi olması, ayrıca bu romanı lezbiyen bildungsromanın örneklerinden biri de yapar.

Tezde incelenecek olan sınıf bildungsromanlarının ilk örneklerinden biri Edith Summers Kelley'nin *Weeds* (1923) adlı romanıdır. Bu roman Kentucky'deki bir tütün çiftçisinin karısının gözünden fakirliği anlatır. Roman kahramanı Judy, sahip olduğu zekaya ve kabiliyetlere rağmen sürekli yokluk, fakirlik ve anneliğin zorlukları ile başa çıkmaya çalışır. Birinci Dünya Savaşı sırasında anlatılan olaylarda, çiftçiliğin zorlukları yanında fakir bir kadının deneyimleri de yansıtılır. Ayrıca kadın kahramanın toplumun dayatmaları ve kendi istekleri, becerileri arasında kalması da konu edilir.

Diğer bir sınıf bildungsromanı örneği ise komünizm savunucusu Agnes Smedley'in *Daughter of Earth* (1929)'üdür. Otobiyografik öğeler taşıyan romanda, sonraki sınıf bildungsromanlarının da ana temalarını oluşturacak yokluk ve fakirliğin yol açtığı taciz, cehalet ve şiddet temaları görülür. Romanda kız kahramanın büyürken yaşadığı sorunlardan kapitalist sistemin sorumlu olduğu savunulur. Sıradan bir işçi kadının gelişimini ve güçlenmesini anlatan roman “Amerika'nın ilk proleter feminist romanı” olarak sonraki örneklerle öncülük yapmıştır (Casey 1). Amerikan edebiyatında “proleter bildungsroman” diye adlandırılan bir türün de ilk örneklerinden olan roman, kız kahramanın büyüme öyküsü ile politik aydınlanmasını iç içe yansıtır. Burjuva değerlerini savunan klasik bildungsroman örneklerinin aksine, bu tür romanlarda bireysellik ve kendini arama temaları sosyalist amaçlara uygun şekilde işlenir. Foley'e göre, proleter bildungsromanlarda “kendini bulma ancak sınıf bilincine varma ve kapitalist sistemin meşruiyetini sorgulama ile gerçekleşir” (Foley 2).

Betty Smith'in *A Tree Grows in Brooklyn* (1943) romanı da bir sınıf bildungsromanıdır. Roman, Brooklyn'de fakirlik içinde yaşayan genç kız kahraman Francie Nolan'ın büyüme öyküsünü anlatır. Francie de benzer kahramanlar gibi fakirliğin yarattığı sıkıntılar içinde yaşam savaşı verir. Romanda, kahramanın penceresinden görülen ufak bir parça toprakta büyümeyi başaran ağaç, fakirlik ve ataerkil düzen tarafından ezilen Francie için bir umut kaynağıdır. Genç kız için, ailesindeki sorunlar, fakirlik, cinsel taciz ve yalnızlık gibi çeşitli zorluklar kendisini bulmasına engel olamaz.

Tillie Olsen *Yonnondio: From the Thirties* (1974) romanında, Holbrook ailesinin 1920lerde Orta Batıda tarlalarda yaşadıkları zorluklar Mazie ve annesi kanalıyla anlatılır. Olsen'in diğer romanlarında da tekrarlanan fakirlik yüzünden sessiz ve güçsüz kalmış kadın kahraman teması *Yonnondio*'da da belirgindir. Romanda fakirliğin, kadın deneyimini çocuk doğurmadan, eğitime kadar bir çok alanda nasıl etkilediği gösterilir. Fakirliğin yarattığı sorunlar, romanda ataerkil düzen, şiddet, hastalık ve maddi yokluğun diğer etkileri gibi birçok alanda yansıtılır. Olsen, 1930ların sadece işçi erkekleri anlatan sosyalist romanlarına bir eleştiri olarak, kadınların da kapitalist sistemle sorunları olduğunu bu romanla öne sürer.

Anzia Yeziarska'nın *Bread Givers* (1925) romanı ise ilk etnik bildungsromanlardan birisidir. New York'da yaşayan, Musevi asıllı Sara Smolinsky ve haham olan babası arasındaki kültürel ve kuşak çelişkisini konu alır. Kùltürler arası kalmış Sara aynı zamanda da kadınların değersiz sayıldığı ataerkil bir kùltürde var olma savaşı verir. Sara kadını değersizleştirdiği için Ortodoks Museviliği reddeder. Sara için Amerika, bireyselliğe ve kadınların özgürlüğüne olanak sağlayan bir fırsatlar ülkesidir. Sara'nın *bildunga* erişmesi eğitim, çok çalışmak ve ekonomik özgürlük ile gerçekleşir. Ancak Sara, ondan sonraki etnik kökenli kahramanların da kaderi olacak iki kùltür arasında ve aynı zamanda da kendi istekleri ve toplumun ondan beklentileri arasında kalmaktan kurtulamaz. Ailesi, gelenekleri ve onların desteği olmadan birey olmanın zorluklarını yaşar.

Zora Neale Hurston'un *Their Eyes Were Watching God* (1937) romanı 19. yüzyılda Amerika'nın güneyinde geçen yarı otobiyografik bir öyküdür. Afrikalı Amerikalı bir genç kızın ırkçı topluma başkaldırmasını içerir. Toplum, ailesi onu sosyal statü ve güvenlik için zorla bir erkekle evlendirir. Romanın kadın kahramanı topluma uyum sağlamaya çalışırken içinden gelen özgürlüğü bastırır. Bu gibi sosyal ve çevresel engellemeler onun kendi kimliğini kurması için önüne çıkan engellerdir. En sonunda istemediği kocasından ayrılması ile özgürlüğüne kavuşur. Toplumun dedikodularına rağmen kendinden yaşça küçük biriyle evlenir ve kendi yaptığı bu seçimle de mutlu olur, kendini bulur.

Paule Marshall'ın *Brown Girl Brownstones* (1959) romanı Brooklyn'de Büyük Buhran ve İkinci Dünya Savaşı zamanlarında geçer. Yoksulluk ve ırkçılıkla başa çıkmaya çalışan doğu Hint Adalarından Barbadoslu göçmen bir ailenin öyküsüdür. Ailenin küçük kızı Selina Boyce'nin gözünden kültürler arası kalmış bir topluluğun deneyimlerini anlatır. Selina'nın bu şartlarda kendi kimliğini kurgulamaya çalışması romanın ana konusunu oluşturur.

Toni Morrison'un *Bluest Eye* (1970) romanı da dokuz yaşındaki Afrikalı Amerikalı genç kız kahramanın ağzından yazılmıştır. Ailenin bekçisinin Pecola adındaki kızı hep mavi gözleri olsun ister. Çünkü herkesin çirkin ve işe yaramaz olarak gördüğü bir kızdır. Kendi varlığını ve kimliğini kendisi kurgulamak ister. Mavi gözlere sahip olursa sevilleceğini, zor olan hayatında her şeyin düzeleceğini, bütün dertlerinin biteceğini düşünür. Hayat tarafından aşağılanmış, kin dolu babası bir gün Pecola'ya tecavüz eder ve hamile bırakır. Bebek ölür, fakat babası bir kere daha tecavüz edince Pecola aklını kaybeder. Tüm bu üzücü gelişmelerin sonunda kendi kendine mavi gözlerine en sonunda kavuştuğunu hayal eder. Roman bu belirsiz ve gerçekleşemeyen *bildunga* sona erer.

Louise Meriwether'in *Daddy Was a Number Runner* (1970) romanı da Afrikalı Amerikalı genç kızın gözünden 1930ların Harlem'ini anlatır. Francie, gangsterler, fahişeler, fakirlik ve şiddet içinde büyümeye çalışan bir kız çocuğudur. Hatta babasının yasadışı işlerine yardım etmiş, sokaklarda her türlü belayı görmüş, tecavüze bile uğramıştır. Bu zor durumdan okuyarak, filmlere giderek ve çevresindekilerin yardımı ve sevgisiyle kurtulmaya çalışır. Bu bildungsroman da sonu belirsiz bir *bildunga* sahiptir. Kahraman birçok açıdan olgunluğa ulaşmış, ancak içinde bulunduğu durumdan kurtulma umudunu kaybetmiştir.

Diğer bir etnik bildungsroman örneği de 1976'da yazılan Çinli Amerikalı Maxine Hong Kingston'un *Woman Warrior* adlı romanıdır. Roman Çinli Amerikalı bir genç kız olmanın ne demek olduğunu anlatır. İki kültür arasında kalmış göçmenlerin sorunlarını yansıtır. Yıllar önce ölen teyzesi (No Name Woman), mitolojik kadın savaşçı (Fa Mu Lan), annesi (Brave Orchid), teyzesi (Moon Orchid) ve kendisinin yarı

gerçek yarı kurmaca öykülerini anlattığı roman Çinli Amerikalı kadın deneyimini anlatarak Çinli Amerikalı kızın kendini bulmasını sağlar.

*Color Purple* (1982) Alice Walker'ın ataerkil ve ırkçı kültür tarafından ezilmiş kahramanı Celie'nin kimliğini kurgulama öyküsüdür. Afrikalı Amerikalı Celie toplumda kocası dahil herkes tarafından değersiz ve çirkin görülür. Bu yüzden bir hizmetçi gibi yaşayan ve bu güçsüzlüğü benimsemiş edilgen bir kadındır. Celie'nin *bildunga* erişmesi başka kadın karakterlerin yardımıyla, kız kardeşinin desteği, lezbiyen ilişki yaşadığı kadın şarkıcı Shug'la, dini inancı ile ve en son da ekonomik özgürlüğe kavuşup bir işyeri açtığında gerçekleşir.

Estela Portillo Trambley'in *Trini* (1986) adlı romanı bir Çikana bildungsromanıdır. Çikana kız kahramanın sınırlar ve ülkeler arasında, yetişkinliğe yaptığı yolculuğu konu eder. Klasik bildungsroman örgüsündeki yolculuk ve yolda başına gelen olumlu ve olumsuz tecrübelerin hepsi onu olgunluğa taşıyan deneyimlerdir. Romanın sonunda Amerika'ya gitmesi ise romanda sembolik olarak hem kendisi hem de çocukları için özgürlüğe kavuştuğunu simgeleyen *bildung*udur.

Sandra Cisneros'un 1984 yılında yazdığı *The House on Mango Street*, Esperanza adındaki küçük Çikana kahramanın basit ve saf anlatımıyla Meksikalı Amerikalı bir kız olarak büyümenin ne demek olduğunu örnekler. Roman kısa bölümler halinde Esperanza'nın Şikago'da Meksikalı Amerikalı mahallesinde yaşayan insanları, onlarla olan ilişkilerini anlatmasından oluşur. Kız kahramanın yaşadığı kültür içindeki ırkçılık, fakirlik ve cinsiyetçi kültüre rağmen kendi kimliğini bulma öyküsüdür. Roman, çoğu etnik bildungsromanda görülen etnik toplumla birlikte kimlik kurgulamanın belirgin bir örneğidir. Esperanza için *bildung* tek başına ve topluluğundan ayrı değil, etrafındaki Meksikalı Amerikalı kültürü ile etkileşimleri sonucunda gerçekleşir (Eysturoy 112). Denise Chavez *The Last of the Menu Girls* (1986) de Çikanaların kimlik karmaşasını anlatan birçok öyküden oluşur. Genç kız kahraman, değişik kadın modellerini inceleyerek, nasıl bir kadın olacağını belirlemeye çalışır.

*The Jailing of Cecilia Capture* (1985) Kızılderili kadın yazar Janet Campbell Hale'in romanıdır. ırkçılık, dışlanma, kadın olma ve kimlik kurgulama da bu

bildungsromandaki temalardır. Roman kahramanı Cecilia, genç yaşta hamile kalmış, bekar bir annedir; bu yüzden geçim sıkıntısı çeker. Hayatı boyunca önce ailesi sonra da birlikte olduğu erkekler onu hep küçük görürler. Cecilia bu hayata mahkum olmuştur. Ancak yeni bir başlangıçla bu durumdan kurtulmayı başarır.

*Rubyfruit Jungle* (1973) Rita Mae Brown tarafından yazılmış Amerika'daki ilk lezbiyen bildungsroman örneklerindendir. Amerika'da lezbiyen olarak büyümeyi genç kız kahraman Molly Bolt'un gözüyle anlatır. Kızlara ilgi duyan, erkek gibi giyinen ve davranan Molly geleneksel kız kavramına aykırı biridir; hatta oda arkadaşıyla birlikte olduğu öğrenildiğinde okuldan bile atılır. Toplumdan beklenen kız özellikleri toplum tarafından baskılanmasına yol açar. Molly kimliğini lezbiyen olarak savunur, New York'a gider ve hayalindeki yönetmenlik kariyeri için çalışır.

Nancy Garden'ın *Annie on My Mind* (1985) bildungsromanı da benzer lezbiyen kız kahramanlı romanlara örnek oluşturur. Lezbiyen olduğunu ilan etme, heteroseksüel sisteme başkaldırı, lezbiyen aşk, toplumla savaşıma, bunun getirdiği cesaret ve alternatif kimlik bu tür romanlardaki ortak temalardır.

*Little Women*'ın Jo'su, Huckeberry Finn, Holden Caulfield farklı dönemlere ve farklı cinsiyetlere sahip olmalarına rağmen Amerikan edebiyatındaki toplum dışında kimlik kurgulamanın ilk örneklerinin verirler. Amerikan edebiyatında kendi istekleri ve toplumun dayatmaları arasında kalmış kahraman teması bildungsromanlarda kimi zaman yetişkinlik ve çocukluk arasında kalmış kahramanlarla, kimi zaman da kimlik arayışını tamamlayamamış yetişkinler ile kendini gösterir. 1970lerden itibaren de bu türün daha çok etnik kökenli, egemen kültürün dışında tutulan kahramanlar tarafından kullanıldığı görülmektedir. Bu etnik bildungsromanların hepsinde iki kültür arasında kalmış kahramanların uyum sorunları ve bunlarla başa çıkarak kimliklerini oluşturmaları görülür. 1990 sonrasında da özellikle etnik kökenli kahramanların kendileri ifade etmek için kullandıkları bir tür olan bildungsroman Porto Rico'lu göçmenlerden, Koreli Amerikalılara kadar birçok farklı etnik grubu kapsayarak hem daha da genişler, hem de toplum tarafından güçsüz bırakılmış alt sınıfa ait ya da lezbiyen kadınlar kahramanlar gibi bireylerin kaderlerine ve zorluklara razı olmayarak

kendilerinin gerçekleştirme öyküleri haline gelir. Bildungsroman tanımını esnek ve geniş tutmakla Amerikan edebiyatındaki bildungsromanların listesi daha da uzatılabilir; birçok etnik roman, bir çok otobiyografik anlatım, içinde ufak da olsa bir uyanış olan ve özellikle de topluma karşı gelme temaları olan bütün romanlar, bu özellikleri ile birer bildungsroman olarak kabul edilebilir.

### **3. GÜNÜMÜZ AMERİKAN KADIN BİLDUNGSROMANINDA BELİRGİN TEMALAR**

#### **3.1. Ortak Temalar: Kız Olarak Büyümek**

Büyümek evrensel bir deneyimdir. Dünyanın neresinde, hangi tarihi dönem olursa olsun büyümek aynı fiziksel gelişmelerin görüldüğü, sosyal sorunların aşağı yukarı birbirine benzediği, psikolojik olarak aynı fırtınaların yaşandığı biyolojik kökenli bir dönemdir. Bu ortak deneyimlere rağmen büyümenin yansımaları ve algılanması sosyaldır; kültüre ve döneme göre değişiklik gösterir. Farklı etnik kökenleri, sınıfları ve cinsel seçimleri olsa da bu tezde incelenen tüm bildungsromanlardaki kız kahramanlar için, büyümenin getirdiği sorunlar benzerdir. Bunlar kız kahramanların içinde bulundukları dönemden, yerden ve değişik özelliklerinden bağımsız olan ortak özelliklerdir. Öncelikle bildungsromanlardaki genç kızlar için büyümek fiziksel değişiklikliler geçirmek ve cinselliği keşfetmekle eşdeğerdedir. İkinci olarak kızların kendi bedenleri ile olan ilişkilerinin yanı sıra en yakın çevrelerindekiyle yani anneleri ve aileleri ile olan ilişkileri de onları büyürken yalnız bırakmaz. Bu kız olmaya dair genel özelliklerin yanı sıra bildungsroman türünün birincil özelliği olan kendini arama teması da, romanları bildungsroman yapan ortak temalardandır. Kısaca, bildungsromanlarda büyümek fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak kızları etkiler.

#### **Büyümenin Fiziksel Sorunları**

Büyümek genç kızlar için, erkeklerden daha farklı bir deneyim gerektirir. Bedenleri gelişmekte olan kızlar için, ilk adet kanamaları ve ilk cinsel uyanışları gibi değişiklikler onları kadın olmaya hazırlayan biyolojik etmenlerdir. Bu biyolojik gelişim ve fiziksel değişiklikler bildungsromanlarda toplumun beklentileri yüzünden genç kızları kendi bedenlerine hapseden bir kafes gibidir. Tezdeki bildungsromanlarda, bu fiziksel gelişmeler kızların öznellikleri ve seçimleri üzerinde kısıtlayıcı etkiler gösterir.

Kız olarak büyümeğe çalışan kahramanlar da, geleneksel kız rollerine, ve egemen kültüre başkaldırarak bu kafesi yıkmaya çalışırlar.

Bildungsromanlardaki kahramanların büyürlerken yaşadıkları en belirgin ortak özelliklerden biri kahramanların bedenlerinden hoşnut olmamalarıdır. Çoğu kız kahraman için toplumda ve yaşlıları arasında kabul görmenin, varolmanın ve hatta kimlik kurmanın en geçerli koşulu egemen kültürün belirlediği bir fiziksel güzelliğe sahip olmaktır. Bu tezde konu edilen kız kahramanlar yaşlarından dolayı daha bedenleri gelişmediğinden bedenlerinden ve dış görünüşlerinden memnun değildirler. Bunun yanı sıra romanlardaki kız kahramanlar beyaz, orta sınıf kızlardan olmadıklarından egemen kültürün norm kabul ettiği güzellik anlayışına uymaz ve bu yüzden de dış görünüşleriyle ilgili sorunlar yaşarlar. Ergenliğin yarattığı fiziksel değişikliklerle de birleştiğinde fiziksel görünüşleri genç kızlarda büyük güvensizlik yaratır.

*Caramelo* romanındaki Çikana kahraman Lala, büyük burnu, uzun bedeniyle ailesinin en kötü özelliklerini aldığını düşünür (258). Ayrıca Lala: “...benim yüzüm için çok büyük bir burun ya da burnum iç çok ufak bir yüzüm var...Bunların üzerine, sınıftaki herkesten daha uzunum, erkeklerden bile” diyerek kendinden fiziksel olarak memnun olmadığını belirtir (258).

Büyümekte olan kızlar için, toplumsal normların ve baskının en çok hissedildiği, “ötekileştirmenin” yapıldığı alanların başında beden imgesi gelir. *Bastard Out of Carolina* romanında egemen kültürün güzellik normlarını da belirlediğinin altı çizilir. Bone, ait olduğu sınıftan dolayı da bedeniyle barışık değildir. İnsanların onu sınıfının yanı sıra sahip olduğu fiziksel özelliklerle de dışlayacaklarını düşünür:

Diğer insanların ne gördüğünü görmek için aynalara bakmaya başladım...Uzun olmak istemiyordum. Güzel olmak istiyordum. Yalnız kaldığımda, yukarıdan inatçı bedenime bakardım; uzun bacaklar, göğüs yok...Gurur duyacağım hiçbir şey yoktu. ...Hantal, güçlü, çirkin, neden ben güzel olamıyordum? Ben daha çok öykü kitaplarındaki kızlar, soluk benizli ve hassas kalpli prensesler gibi olmak isterdim. Kısa parmaklarımdan nefret ediyorum, geniş yüzümden, kemikli dizlerimden...Ben inatçı yüzlü, önemsiz, yukardan aşağıya dümdüz ve ceviz ağacı gibi kahverengiydim (206).

Güzellik genç kızların büyürlerken yaşadıkları sorunların yanında aynı zamanda bir sınıf meselesidir:

Benim her şeyim çirkin, solgun ve uyuşuktu. Beyaz naylon jüponlar ve mavi saten kurdeleler içindeki James amcanın kızları gibi değildi. Onlar herkesin isteyeceği türden küçük kızlardı. Benim hiçbir tarafım öylesine tapılası, dalgın gözlü masal kitabı kız çocuğu değildi; hiçbir yerim güzel değildi (Allison 208).

Alt sınıfa ait olmanın yarattığı yokluk ve dışlanmanın yanı sıra fiziksel olarak da farklı olmak Bone'u daha da güçsüzleştirir. Bone kitaplarda gördüğü ideal güzeller gibi olmak ister, ancak geniş suratı, koyu teni ve Kızılderili büyük babasından aldığı simsiyah saçları ile kendisini çok çirkin bulur. Orta sınıf beyaz kadınların yıpranmamış ve kırılğan bedenlerinin aksine bedeninin, kendi sınıfındaki kadınlar gibi çalışmak ve yıpranmak için olduğunu söyler; bir işçi kadını olmak için doğduğuna inanır (206).

Fakirlik yüzünden egemen kültürün dışında tutulan diğer kız kahraman Dorothy de bedeninden memnun değildir. *A Girl in Parts* romanında, Dorothy de fiziksel özellikleri ile okulda kabul görmeyen bir kızdır. Okulda bir çocuk ona “Sen hayatımda gördüğüm en çirkin kızsın” der (45). Dorothy'nin dişleri ayırık, çarpık ve tavşan gibidir “Yansımada dişlerimi ve aralarındaki geniş boşlukları gördüm. Yansımamda yanlış bir tavşana benziyordum” der (45). Dorothy'nin çene bozukluğunu düzeltmek için kafasına takılan kocaman tel ise konuşmasına bile engel olan, canını acıtan, onu daha da çirkinleştiren ve sosyal hayattan daha da yalıtan bir araçtır (49).

Neyin mükemmel olduğunu anlamıyorum çünkü hiç konuşamıyorum. Binatör, normal bir diş teli değil. Sanki biri yukarıda biri aşağıda, iki tel birleşmiş gibi. Üst dişlerimin üzerine oturan plastik bir parça var ve ön dişlerimden geçen metal bir tel. Çıkaramıyorum ama o takılıyken konuşamıyorum da. Ağlamaya başlıyorum. İki yıl boyunca konuşamayacağım çünkü doktorun dediğine göre iki yıl sürecek (Paul 50).

Daha güzel olmaya çalışmak, başkaları tarafından kabul görmeyi istemek böyle can acıtan, zorlukları olan bir süreçtir. Bu yüzden Dorothy, büyüdüğünde bir barda caz

müziyeni olmak ister, böylece sadece müziğiyle var olup güzel olmak zorunda kalmayacağını düşünür (79).

Günümüz kadın bildungsromanlarındaki kızların memnuniyetsizlikleri kendilerini kültürel olarak belirlenmiş ölçütlerle değerlendirmelerinden kaynaklanır. Bu yüzden çoğu bildungsromanda genç kız kahramanların yetişkin bir kadın vücuduna, ideal hatlara sahip olma isteği görülür. Bu da kahramanların daha henüz gelişmemiş vücutlarından memnuniyetsizlik duymalarına yol açan başka bir etmendir. Bu kadınların içine sokulduğu beden imgelerine karşı büyük bir eleştiridir.

Tüm ergenlik dönemindeki kızlar gibi, *Mona in the Promised Land*'deki Mona da henüz olgunlaşmamış vücut ölçüleri ve egemen normlara uymayan fiziksel özellikleri ile nasıl kadın olacağının endişesi içindedir. Bedeni gelişmiş arkadaşlarını gelişmiş ülkelere benzetirken, kendisini üçüncü dünyaya benzetir (75). Gish Jen, romanın yazarı olarak, tüm bu memnuniyetsizliğin sebebinin ırkçı, seksist ve emperyalistlerin dayatması olduğunu ve Mona'nın bunu çok sonra öğreneceğini romanda belirtir. Mona Çinli Amerikalı bir kız olarak sahip olduğu fiziksel özelliklerden memnun değildir; beyaz kızlar gibi olmak ister (76).

Bir gün tüysüz olmanın harika olduğunu keşfedecek... Ayrıca sarı ve güzel olmanın da... Ama Mona'nın tek düşünebildiği, Ah o derisinin altındaki yağ! Halbuki o kadar genç görünüyordu ki, çok dolgun ve çok kaçınılmaz olarak şirin. Ah sıska ve cılız olmak! Ah uzun boylu olmak! (nasıl da küçük kelimesinden nefret ediyor) (76).

Romanlarda fiziksel olarak gelişmemek kadın olma yolunda bir eksiklik olarak gösterilir. Bu eksiklik ise çocuklukla kadınlık arasında bir yerlerde kalmak anlamına gelir. Bu örneklerin aksine, *The Revolution of Little Girls* ve *Girl Walking Backwards* romanlarındaki lezbiyen kız kahramanlar için ise kadın olmak ve güzellik hayal ettikleri bir gelişim değildir. Lezbiyen olarak zaten toplumun belirlediği kadınlık rollerini en baştan reddeden kahramanlar, kadınsı kıyafetlere, makyaja karşıdırlar. Günümüz bildungsromanlarında lezbiyen olmasalar bile, çoğu kız kahraman egemen kültüre karşı geldikleri, kadın rollerini eleştirdikleri için kız gibi değil de, erkek gibi davranmayı ve giyinmeyi seçerler. Toplumsal normlara karşı gelmenin yollarından biri, ne kadın ne erkek sayılan “erkek fatma” rolünü benimsemektir. White'a göre ise kadınların

toplumda ikinci planda ve güçsüz bir role sahip olmaları genç kızların erkek rollerini benimsemelerine yol açar (White 137).

*Bastard Out of Carolina*'daki Bone da, *A Girl in Parts*'daki Dorothy de kız gibi değil oğlan gibidir. Dorothy'nin, annesinin arkadaşı onu erkek zanneder (55). Bone ise bir keresinde, sahip olamadıkları şeyleri sayarken “keşke kız olsaydım” bile der (140). Kız olmak egemen kültürün belirlediği normlara uymadığı zaman zaten toplumca da kabul görmez. Genç kızlar toplumun belirlediği gibi “iyi kızlar” olmadıkları zaman, bunun zıddı olan erkek gibi olmayı seçerler. Dorothy yılbaşında kendisine hediye olarak erkek paltosu beğenir (185). Etrafındaki kızlardan çok farklıdır, onun yaşındaki diğer kızlar gibi erkeklerle ya da kıyafetlerle ilgilenmez.

*The Revolution of Little Girls* romanındaki Ellen 8 yaşındayken Jane'i değil, Tarzan rolünü oynamayı daha çok sever; çünkü kahraman olan Jane değil Tarzan'dır. Ama gerçek dünyada insanlar Jane'i oynamak istemeyen ve hatta üst bedenleri Tarzan gibi çıplak olan kızlara kuşkuyla bakarlar (Boyd 3). Ellen biraz büyüdüğünde ise babasının mesleği olan çeşmecilik ve tesisat işine girmek ve hatta mühendislik okumak ister. Bu da kızların geleneksel olarak seçtiği mesleklerden değildir. *A Girl in Parts* ve *Bastard out of Carolina* romanlarında da kamyoncu amcalarına öykünen, onlar gibi olmak isteyen genç kız örnekleri görülür.

Kadın rollerine karşı kız kahramanlar için fiziksel olarak büyümenin yarattığı değişiklikler de soruna yol açar. Bunlar bedenlerinin gelişmesi ve cinsellikle tanışmalarıdır. White, 1920-1972 yılları arasında yayınlanmış kadın bildungsromanlarını incelediği eserinde, bildungsromanlarda cinselliğe karşı olumsuz bir tavırdan bahseder (White 146): Toplum tarafından cinselliğe utanılacak ve gizli bir eylem olarak bakılması bu dönemdeki bildungsroman kahramanlarında, kendi bedenlerine bir yabancılaşma yaratmıştır. Ayrıca cinselliği evlilik ve çocuk doğurma ile eş değerde gören kahramanlar bu tür ilişkileri bağlayıcı, güçsüzleştirici olarak nitelemişlerdir. Kız kahramanlar, cinselliği, erkeklerin boyunduruğu altına girmenin başka bir yolu olarak görmüşlerdir. Hatta bu yüzden kızlar, büyümek bile istememişlerdir (White 149).

Bu tezde incelenecek olan günümüz kadın bildungsromanlarında ise cinsellik erkek egemen topluma karşı koymanın bir yolu olarak kullanılır. Kız kahramanların

çoğu erken yaşta cinsel deneyim yaşayarak onlara uygun görülen rollere karşı gelmenin bir yolunu bulurlar. Önceki örneklere göre ise, kendi bedenleri üzerinde çok daha rahat ve özgürdürler. Üçüncü dalga feminizmine gelinene kadar geçen süre içinde kadınların kendi bedenleri ve cinsellikleri üzerine yaptıkları mücadeleler ve sahip oldukları haklar bu değişikliğe yol açmıştır.

Her bildungsromanda olduğu gibi genç kızların kadınlığa ilk geçişleri, büyümeleri, *bildung* için olmazsa olmaz özelliklerdir. Bu tür biyolojik değişiklikler, kızların artık doğurganlık dönemine girdiklerini gösterir. Fiziksel olarak da gelişmeleri ile, kadın olmanın zorlukları iyice kendini gösterir. Çünkü kahramanların gelişen bedenleri ve cinselliği keşiflerinde egemen kültürün değerleri, onları engellemeye çalışır. Bu alanlardan ilki adet kanamalarının başlamasıdır. *Caramelo*'daki Lala için de kadınlığa ilk adım atması çok belirleyicidir; okulda tüm kızlarla bunu paylaşır (260).

Çoğu romanda kız kahramanların anneleri kızlarının tampon kullanmasına izin vermezler. *Caramelo*'da Lala'nın annesi, geleneksel Çikana kültürünün bir üyesi olarak bekarete önem verdiğinden, Lala'nın tampon kullanmasına izin vermez. Evlenmeden kullanmamasını ve banyoda ortada bırakmamasını söyler. Lala annesine okulda herkesin kullandığını söylediğinde ise, annesi: “Diğer kızların ne yaptığı umurunda değil, ben senden bahsediyorum! Seni özel okula o ‘ahlaksız şeyleri’ öğrenesin diye yollamıyoruz” der (333). *The Revolution of Little Girls*'deki Ellen'in annesi de kızına tampon kullanma izni vermeyen annelerdendir (86). *The Good Negress* 'deki Denise'in annesi de kızını kemer ve ped alması için dükkana gönderir. Bu kız için büyük bir utançtır. Denise üç kere etrafında dolaştığı dükkana bir türlü giremez (233). Günümüz bildungsromanlarında kızlar için yaşadıkları fiziksel gelişmeler ve ilk cinsel deneyimler, toplumun baskılamasına, yaşadıkları utanca ve karmaşaya rağmen, üstesinden gelmeleri gereken zorluklardır. Romanlardaki kızlar kendi cinselliklerinden ve bedenlerinden utanmaları gerektiğini ilk ergenliğe girdiklerinde en yakın çevrelerinden ve annelerinden öğrenirler.

*A Girl in Parts*'da da yeni yeni göğüsleri çıkan Dorothy utanır. Sütyen almaktan ve takmaktan nefret eder, hatta evde yerlere atar. İlk adetini gördüğünde ise büyüdüğüne sevinmez: “Bu başıma gelen en kötü şey. Şimdi paramı istemediğim şeyleri almak için harcamak zorundayım. Bundan nefret ediyorum. Kız olmaktan nefret ediyorum” der

(118). Kızlara cinselliği öğreten kitapların da yanlış ve kısıtlı olduğundan yakınır: “O kitaplarda herkesin nasıl da zengin ve temiz olup, birbirleriyle adet dönemlerinden, öpüşmelerinden ve aşktan ve b.... konuştuklarından nefret ediyorum” (118).

Dorothy fiziksel gelişmenin ve cinselliğin, kadın olmanın zorluklarından biri olduğunu düşünür; çünkü etrafındaki kadınlar hep bu durumdan şikayet ederler. “Bunu onların hepsinden duyarım: Sinemaya gidemeyecek kadar yorgunum. Şiştim. Bitap düştüm. PMS'im var. Başım ağrıyor. Galiba ölüyorum. Öldüm” (118). Adet kanamasının toplumsal olarak yorumlanması ve öğretilmesi kızların ilk dersleridir. Bu tür değişiklikler “artık kızların çocukluğun o özgür ortamından çıkıp, tartışmasız daha sıkı kuralları olan kadınlığın cinsiyet rolüne bürünmeleri gerektiğinin kaçınılmaz bir işaretidir” (Houppert 91).

*The Revolution of Little Girls* romanında da Ellen için adet kanaması olumsuz çağrışımlar yapar. “Bu fizyolojinin kederiydi. Annemin adetle ilgili açıklamaları iyiydi, ancak kalbimde biliyordum ki yaralıyım. Cinselliğimden kanıyordum, ve bu bir yara olmalıydı...Kesilmiş ve şişmişim ve bu her ay böyle olacaktı” (7). Feminizmin kadın bedenini savaş alanı olarak ilan etmesiyle, kadın cinselliğine ilişkin her türlü tabu kızların kendi cinselliklerini yaşamalarına bir engel olarak kurgulanır. Cinsellik ise kadın olarak büyümeye çalışan kızlar için her şeye karşı koymanın göstergesidir.

*The Revolution of Little Girls*'de Ellen annesine daha fazla yalan söyleyemez ve balığa gitmek yerine arkadaşları ile neler yaptıklarını itiraf ediverir: “Nancy bize okumamız için açık saçık kitaplar veriyor!...Kulübede striptiz poker oynadık ve Hutch pantolonunu çıkardı” der (12). Annesinin bu itiraflara tepkisi oldukça sert olur, oyun evleri yıkılır, annesi diğer anneleri de haberdar eder ve eskisi gibi kızlı erkekli oyunlar yasaklanır. Cinselliği kızların kendi kendilerine keşfetmeleri tehlikelidir. Cinsellik *Bastard Out of Carolina* romanında fakirler için tek bedava zevk olarak anlatılır. Kız kahramanlar çocuk yaşlarda cinselliği görür ve yaşarlar. Ancak Bone'un cinsellikle tanışması tacizler ve şiddetle başlar. Üvey babanın cinsel tacizleri genç kızın bedenine, cinselliğine bir müdahaledir. Üvey babası kimseye söyleme diyerek, ne olduğunu anlamaya çalışan Bone'u daha da güçsüzleştirir:

Herkese ne hissettiğimi, beni neyin korkuttuğunu ve utandırdığını ve bana sürtünürken ve yüzünün boynuma dayarken halâ hareketsiz ve ümitsiz durdurduğunu nasıl söyleyeceğimi bilmiyordum. Anneme söyleyemezdim. Orda niye durduğumu ve bana dokunmasına izin verdiğimi nasıl açıklayacağımı bilmiyordum. Bu seks değildi, bir erkek ve kadının birbirlerinin çıplak bedenlerine bastırmaları gibi, ama bir yandan da seks gibiydi; onun çok istediği çok güçlü ve korkutucu bir şeydi ve benim hiç anlamadığım (109).

Bu erken yaşta gerçekleşen cinsel uyanış, kahramanda olumsuzluktan kurtulmak ve kurban rolünü reddetmek için cinsellikten zevk almayı seçmesine yol açar. Erkek egemen kültürün temsilcisi üvey babanın yaptıkları genç kızın kendi bedeniyle olan ilişkisini bozmaz, tam tersine kendi kendine zevk verdiği mastürbasyon ile kendi cinselliğini keşfetmesiyle gerçekleşir. Bu aynı zamanda onu baskılayan her şeyden bir kaçıştır.

*Caramelo* romanının kahramanı Meksikalı Amerikalı Lala, Çikana kültüründeki ataerkil değerlere, kadına biçilen role karşı çıkar. Ataerkil Çikano kültürüne göre, kadınlara biçilen rol ya bakirelik ya da fahişeliktir. Sınıfta arkadaşları Lala'ya kimseyle birlikte olup olmadığını sorduklarında, söylemesi gereken cevabın bu iki seçenekten biri olduğunu bilir ama her ikisinin de aynı derecede olumsuz olduğunu düşünür: “Ne diyeceğim hakkında en ufak bir fikrim yok. Bir fahişeymişim gibi davranacağım, yoksa Guadalupe azizesi gibi mi. Hangisi daha kötü? Her şekilde herkesin güleceği kesin” (324).

Lala daha sonra kendi seçimi ile erkek arkadaşıyla kaçıp bir otelde birlikte olur. İlk deneyimi heyecan vericidir: “Mükemmel. Hayatım boyunca unutmamak için her şeyi ezberlemeye çalışıyorum ...Görevli gider gitmez Ernesto'yla küçük çocuklar gibi yatağa zıplıyoruz, birbirimize atlıyoruz; yunuslar gibi mutluyuz” (381). Çikano kültüründe bu yüzden günahkar sayılan tüm kadınları düşünür; kendisinin bu özgürlüğe sahip olmasına sevinir (382). Ancak bu mutluluk uzun sürmez, genç kızın cinselliğini özgür yaşamasına engel erkek arkadaşından gelir. Evlilik öncesi yaşadıkları bu ilişkinin aslında Katoliklikte günah olduğunu söyleyen Ernesto, otel odasında onu bırakır ve gider. *Caramelo*'da da toplumun kızların cinselliklerine olan müdahalesi eleştirilir. Bu

romanda da kilise, aile gibi ideolojik devlet aygıtları kızların en mahrem hayatlarına kadar girerler.

*Good Negress* romanında Denise büyüyüp, göğüsleri çıkmaya başladıkça, çevresinde ona bakanların ve karışanların çoğaldığını söyler: “Benle her biri tek tek özel olarak ilgilendiler. Benle toplum içinde alay ettiler, ama hepsi de söyleyecekleri çok önemli bir şey varmış gibi hissettiler... Elbiseni aşağıda tut. Elbiseni aşağıda tut...Hepsi de tam olarak aynı şeyi söylediler. Luke Edward hariç, o elbiseni aşağıda iç çamaşırını yukarıda tut dedi” (238). *The Good Negress*’de de diğer romanlardaki gibi ilk cinsel deneyim konu edilir. Denise artık on beş yaşına girdiğini ve zamanı geldiğini düşünerek arkadaşı J ile birlikte olur. Genç kız için de bu bir seçimdir (245).

*Mona in the Promised Land*’de karşı cinsle ilk yakınlaşma kitaplarda yazdığı gibi değil daha gerçek ve doğaldır:

Bu birisinin ona bu kadar arzulu dokunduğu ilk seferdi. İlk defa onu biri böyle tuttu, okşadı ve öptü. Ayrıntılara şaşırmıştı. Ne çok gerinme... ne kadar rahatsız bir boyun gerektiriyordu; istemeden yapılan çarpmalar ve başka zaman olsa iğrenç sayılabilecek beden sıvılarını saymazsak (110).

Ancak bu ilk deneyiminde bile tabular ve toplumsal normlar Mona’nın peşini bırakmaz:

...ama giysilerini çıkarmıyordu. Bir izin veriyor bir vermiyordu. İyi bir kız -annesi söylemişti- aslında kimsenin orasına dokunmasına izin vermez...Dişi kelimesine ne kadar uyduğunu daha önce fark etmemişti... bazı günler ona dokunmasını istemiyordu ve o dokunmuyordu... Başka zamanlar Mona devam etmesini istiyordu...Ama bu güçtü, istediği kelimeleri kullanmak, isterse dur diyebileceği gibi (110).

Günümüz kadın bildungsromanlarında toplumsal baskılara rağmen, kız kahramanlar kendi cinselliklerine sahip olmayı seçerler. Kızların kendi bedenlerini ve cinselliklerini keşifleri toplumsal baskılara rağmen gerçekleşir.

*Girl Walking Backwards*’da mastürbasyon, lezbiyen kahramanın kafası ne zaman karışsa başvurduğu bir kaçıştır (Williams 92). Aynı şekilde cinsellik gerçek dünyadan, kabul edilmemekten, topluma aykırı yaşamaktan dolayı sığındıkları bir

liman, duygusal yönü olmayan bir eylemdir. *The Revolution of Little Girls*'deki diğer lezbiyen kahraman kendi isteği ile bekaretinden kurtulmak ister. Ama ilk denemesi başarısız, küçük düşürücüdür; aynı *Bell Jar*'daki Ester'in ilk cinsel deneyiminde yaşadığı benzer aksilikler başına gelir. Annesinin kızına giydirdiği korseyi bir türlü çıkartmayı başaramaz, erkek arkadaşının eli burkulur. Ellen da, cinselliğe erken yaşta başlayan kahramanlardandır. 12 yaşında olmasına rağmen arkadaşları ile açık romanlar okumaktan ve oradaki sahnelere özenmekten zevk alır. Sonradan lezbiyen olmayı seçtiği halde o zamanlar, bu etki yüzünden bir erkekle bile evlenir. Ellen arkadaşlarından öpüşmeyi öğrenir; “Cinsel olarak denemeye başladım. *Peyton Place*'deki seks sahnelerini okuyup, eski oyuncak ayım sıkıca bacaklarımın arasına kısırılmış, hipnoz olmuş gibi sürüklendim....ama kendime dokunmadığım sürece yanlış bir şey yapmadığımdan emindim” (56). Kız kahramanların mastürbasyon gibi kendi bedenleri üzerinde kendi keşifleri ise kendi bedenleri üzerinde sadece kendilerinin söz hakkına sahip olacaklarını belirtmektir. Kızların cinselliklerine başka bir müdahale de annelerinin cinsellikle ve kendi bedeni ile tanışması için verdiği kitaptır. Ellen'a göre kitap “oldukça heyecanlı, tahrik edici ancak bilgi vermekten yoksundur” (90).

Romanlarda ataerkil kültürün her yeri kuşatan tehlikesi ise yine kızların cinselliklerine yapılan müdahalelerde kendini gösterir. Encest, taciz, tecavüz gibi olaylar kızların bedenlerinin tehlikede, kendi kontrollerinde olmadığını gösterir. *Bastard Out of Carolina*'daki encestin yanı sıra bir çok romanda ufak tefek örnekler yer alır: *Caramelo*'da sapık bir adam Lala'ya cinsel organını gösterir, otobüste erkekler laf atarlar, *Mona in the Promised Land*'de gece, karanlıkta biri arkadan Mona'ya sarılır ve taciz eder. *The Revolution of Little Girls*'de, amcaları küçükken kızların eteklerini kaldırır, rahibe şehvetle ilgili sorular soran Ellen'ı rahip bile taciz eder. *Bastard Out of Carolina* gibi tacizin ve şiddetin büyük olduğu durumlarda bile, kızların bu tacizlerden kurtulan, kurban olmayıp, kendi cinselliklerine sahip kız kahramanlar oldukları görülür.

Genç kızların büyümeleri, kadınlığa ilk adım atmaları toplum tarafından endişe ile karşılanır. Günümüz kadın bildungsromanlarında kızların kendi bedenine, cinselliğine sahip çıkmasının halâ oldukça zor olduğu konu edilir. Toplumun kızlardan beklediği cinsel roller, beden imajları ile kendi seçimleri arasında kalan kızlar çeşitli sorunlar yaşarlar. Günümüz bildungsromanlarında “iyi kızlar cennete, kötü kızlar her

yere” genel görüşüne uymayan baş kaldıran kız kahramanlar görürüz. Bu kız kahramanlar toplumun iyi kızlardan beklediklerine aykırı düşen, kızlardır. Bu kızlar mastürbasyon yapan, sevişen hatta lezbiyen ilişkiler kuran kızlardır.

### **Büyümenin Sosyal Sonuçları**

Yazıldığı dönem, kahramanın özellikleri ve deneyimlerinden bağımsız olarak, günümüz bildungsromanlarında da, klasik bildungsromanlardaki gibi genç kahramanın çevresiyle, ailesiyle yaşadığı çatışma en temel, önemli sorunlardan biridir. Zaten klasik bildungsroman tanımı, gencin evdeki sınırlamaları reddetmesi ve evden ayrılması ile gerçekleşir. Genç kız ile ailesi arasındaki kuşak farkından doğan çatışma, genç kızın toplumla yaşadığı uyumsuzluğun en önemli ve ilk göstergesidir. Günümüz bildungsromanlarında büyümenin yarattığı en önemli sosyal sorunlardan birisi, romanlarda sorunlu anne kız ilişkisi ile kendini gösterir. Bir yanda eleştiri kabul etmeyen anne, bir yanda da bağımsız bir birey olmak isteyen kız tüm bildungsromanlarda başkaldırarak uyumsuzluğa yol açar. Genç kız ile anne devamlı çatışır. Aile, toplumun en küçük birimi olarak kadınlık, genç kızlık kavramlarının öğretildiği ilk kurumdur. Günümüz Amerikan gelişim romanında genç kız kahramanın karşı koyduğu tüm geleneksel değerler ve egemen kültürün simgesi bu romanlarda aile ile daha çok da anne figürü ile simgelenir.

Sandra Cisneros’un *Caramelo* romanının Çikana kahramanı Lala, ergenlik çağındaki çoğu genç gibi, ailesinden memnun değildir. Geleneksel rolüne karşı olduğundan annesine benzetilmek bile istemez, babası onun annesine benzediğini söylediğinde yakını (241). Lala annesiyle hiç anlaşılamayan bir ergen olarak, onunla çekişmeler ve tartışmalar yaşar. Anne figürü, romanda genç kızın isteklerine engel olan kısıtlayıcı bir rol oynar. Romanda, anne ile uyumlu bir ilişki yerine baba ile sevgi dolu ve anlayışlı bir ilişki yer alır. Romandaki büyükanne figürü ise ataerkil kültürün bir ürünüdür. Kadın gelişim romanlarındaki ataerkil kültür eleştirisi için bu figür genç kız kahramanın karşı koyduğu sistemi sembolize eder. Romandaki büyükanne çocuklarını sevdiğini söylerken kızlarını saymadan, oğullarımın hepsini çok seviyorum der (29).

Lala büyükannesi tarafından bir kadının nasıl olması gerektiği konusunda eğitilir, duruşu ve saçıyla, daha kadınsı olması için yönlendirilir (258).

*Mona in the Promised Land* romanında kızlarıyla çok fazla ilgilenmeyen bir aile portresi çizilir. Anne baba çoğu zaman Mona'yı unuturlar. Mona da ailesiyle iletişimi kopuk olduğundan, din değiştirip Musevi olmaya karar verdiğinde bu kararı uzun bir süre ailesinden saklar; kendi deyimiyle “ailesiz yalnız bir Musevi” olur (44). Annesi kız kardeşinden öğrendiğinde Mona'ya çok kızar. Romandaki anne kız ilişkisi de bir güç ilişkisidir. Mona annesiyle konuşurken kendisini kilisenin önündeymiş gibi hisseder. Anne, kızına haddini bilmesi gereken zamanları, kim olması gerektiğini öğreten, uyaran bir baskı mekanizması olarak yer alır. Çinli Amerikalı bir genç kızın nasıl olması gerektiğini egemen kültürün bir üyesi olarak annesi kızına öğretir:

Kim olduğunu sanıyorsun annene böyle yalan söyleyerek?...Sen kızsın. Kız. Kız ne demek hatırlıyor musun?...Kızım yok benim... Nasıl böyle bir şey yaparsın, Çinliler böyle şeyler yapmaz. Biliyorsun böyle yaparak ailemize utanç veriyorsun. İnsanlar bizim hakkımızda ne düşünür? (45).

Bu iletişimsizlik yüzünden, Mona bir taciz olayı yaşadığında bile onu rahatlatacaklarına cezalandırırlar diye ailesine söylemez (107).

Mona arkadaşları ile Afrikalı Amerikalı bir grubu, arkadaşının evinde saklar ve orada yaşamalarını sağlar. Ancak bu aileler tarafından öğrenildiğinde kıyamet kopar. Mona ise kendini affettirmek için, yaptığı her şeyi kendisini bulmak için yaptığını söyler. Annesinin buna anlayış göstereceğini ve Mona'nın gelişmesi için yardım edeceğini düşünür ve yardım ister. Mona annesine bazı annelerin kızları kendilerini bulsun diye onlara yardım ettiklerini ama annesinin bunu denemediğini ima ettiğinde ise, annesi çok sinirlenir:

-‘Sen ne diyorsun, kendini bulmak mı?’ der Helen. ‘Sen bana ne yapmam gerektiğini söyleyerek kim olduğunu sanıyorsun? Kızın görevi dinlemektir, annesine önemli fikrini söylemek değil’.

-‘Tüm sorun da bu zaten. Ben sadece kız değilim ben bir bireyim’.

-‘Birey mi?’ [...] ‘Sen nesin biliyor musun?’ der Helen. ‘Sen bir Amerikalı kızsın. Sadece bir Amerikalı kız böyle bir şey yapar ve bunu annesinden saklar. Bana her gün yalan söyledin’.

-‘En azından Alfred’le yatan ben değildim’. Mona bunu gerçekten rahatlatıcı bir fikir olarak söyler.

Ama rahatlatıcı olmaz. ‘Biriyle yatmak mı! Alfred mi!’ Helen gözlerini kapatır ‘Hayır, hayır, hayır’. Dudakları titrer. ‘Bunu yapsaydın kendimi öldürürdüm’.

- ‘Ama anne bu çok ırkçı’.

- ‘İrkçi mı! [...] Sadece bir Amerikalı kız annesinin kendisini öldürmesini düşünürken ‘oh, bu çok ırkçı’ der. Çinli bir kız ‘acaba ben de mi kendimi öldürsem’ diye düşünür’(221).

Ailenin, toplumun genç kızlardan beklentileri ile kızların kendi istekleri arasında kalmaları özellikle etnik kadınlar için daha da belirgindir. Bir yanda Çinli Amerikalı olup da asimile olmaya çalışan Mona ve istekleri, bir yandan da halâ Çin’deki gelenekleri sürdürmeye çalışan ailelerin istekleri çatışır. Amerikan değerleri ile yetişen Mona kendini bir birey olarak kabul ettirmeye çalıştıkça annesi ona Çinli bir kızın sorumluluklarını hatırlatır. Aile yeni kuşak göçmenlere karşı, eski geleneklerin unutulmamasını sağlayan bir uyarıcı rolündedir. Ailenin kızlarından beklentileri de genç kızlar için ayrı bir baskı aracıdır. Mona’nın ailesi kızları için neyin iyi neyin kötü olduğuna karar verirler, onun için kızlarının iyi bir okulda eğitimi çok önemlidir. Mona bunu kültürler arası farklılıkla açıklar; Mona’ya göre, Museviler bugüne, Katolikler yaşamdan sonrasına, Çinliler ise bir sonraki kuşağa inanırlar. Artık Amerika’da yaşayan, Çin kültürüne hayli yabancı bir kuşak olsa da ailenin Mona’dan ve kız kardeşinden beklentileri çok fazladır (231).

Genç kız kahramanla ailesi arasındaki iletişimsizliğe bir başka örnek de *The Good Negress* romanındadır. Romanın kahramanı Afrikalı Amerikalı Denise ile büyükannesi arasındaki iletişim çok sınırlıdır; gerektiğinde birbirlerine sadece kısa cevaplar verir, evet ya da hayır derler (5). Denise evde annesi ve büyükannesinin onun üzerindeki baskısını şöyle anlatır:

O ve büyükannem evde birliktelerse, Tanrı korusun, ben kolay lokmaydım. Bana ve etrafıma bakıp dururlardı [...], dışarı çıkıp biraz temiz hava almamı isterlerdi, şimdi evin yanında olmamı isterlerdi, şimdi

eve dönmeme isterlerdi, şimdi dinlenmeme isterlerdi, şimdi dinlememe isterlerdi, isterlerdi de isterlerdi (7).

Onunla ilgilenmeleri hoşuna gitse de, her ikisinin ilgisi hem çok fazla gelir hem de her şeye karışmaları, onu özgür iradesinden mahrum etmeleri, Denise'i rahatsız ve sinirli yapar. Anne ve büyükannesinin Denise'e hiç önem vermediklerinin göstergesi de, onun adına planlar yapıp, yaşamındaki en basit ayrıntılara bile karar vermeleridir.

Denise için de anne figürü onu baskılayan, kimliğini oluşturmaya engel olan her şeyin bir simgesidir. Annesine adı ile hitap eder, ona asla anne diyemez. Annesi bunu öğrendiğinde çok kızar, Denise ise büyükannesine hep anne dediği için ağzının alıştığını söyler (39). Denise'in annesiyle ilişkisi aralarında duygusal bir bağ olmayan işçi işveren ilişkisi gibidir. Annesine adıyla hitap ederek de onunla arasındaki mesafeyi daha belirginleştirir. Denise'in bu baskıya karşı koyacak gücü yoktur ancak annesine adıyla hitap ederek en azından ona verdiği önemi azaltır:

Ve böylece anneme Margarete demeye başladım ve bazı şeyler üzerine anlaştığımızı anladım: İnsanları değiştirmenin gücü, giydiğimiz kıyafetlerin ciddi önemi, isimlerin üzerindeki isimlendirme gücümüz ve aslında, gizli ya da başkası tarafından yapılsa bile, isim değişikliğinin insanı nasıl değiştirdiği. Ve günün ışıyla nasıl kimseyi geri değiştiremeyeceğinizi, eski isme dönüş olmayacağını anladım (40).

Zaten Denise Detroit'e geldiğinde, annesiyle ilk karşılaşmasında annesini hiç tanımadığını o yüzden ona sevgisini vermeyeceğine karar verir (79). Annesi ise kızı Denise'in kaç yaşında olduğunu bile bilmez, Denise 13 dediğinde şaşırır (92).

Anne figürü *The Good Negress* romanında da diğer etnik gelişim romanlarında olduğu gibi statükonun simgesidir. Denise'in öğretmeni eve gelip kızının eğitimi için annesiyle konuşmak ister. Fakat annesi kızının eğitimini desteklemez, ona evde, ev işlerinde ve çocuk bakımında ihtiyaçları olduğunu söyler (166). Yine annesi, öğretmeni Denise'in eğitimini savunduğunda buna da karşı gelir. Denise'in kendini geliştirmesi umurunda bile değildir, tek ilgilendiği onun para kazanması, temizlik yapması ve bebeğine bakmasıdır.

*Bastard Out of Carolina* romanında ise üvey babanın tacizlerine ve tecavüzüne göz yuman, ve romanın sonunda Bone'u terk edip, kocasını, Bone'un üvey babasını tercih eden bir anne figürü vardır. Annesi onu terk edip, üvey babasıyla gitmeyi seçtiğinde Bone için tam bir yabancı olur. Bone: "Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak, artık çocukluğum da gitti, biz de anne kız değil yabancıyız" diyerek duyduğu hayal kırıklığını anlatır (Allison 307). Annenin kızının çektiği acılara göz yumması ise romanda kadınların ekonomik bağımsızlığı olmamasıyla açıklanır. Bone'un annesi, genç yaşta evlenmiş, maddi yönden kocasına bağımlı yani ataerkil toplumun bir kurbanıdır.

*The Revolution of Little Girls*'de de annesiyle iletişimi kopuk kız kahraman vardır. Annesi Ellen'in yaşam tarzına karşıdır. Kızının giydiklerinden, vejeteryan olmasına kadar her seçimini sürekli eleştirir. Bu eleştiri daha sonra kızının lezbiyenliği seçmesi ile daha da artar. *Girl Waking Backwards* romanında da anne kızının lezbiyenliğine tepki gösterir. Ancak kız kahraman için durum basit bir seçimdir, abartılacak bir şey değildir. "Benim ergenlikle birlikte annemin espri anlayışı bitti, onun için her şey dramatik, ama benim için ironi, alay başladı" der (16). *Girl Walking Backwards*'da da Sky annesini "kuralların saçma olduğunu bildiği halde ısrar eden katı müdürlere" benzetir. Annesi onun hayatına devamlı müdahale ettiği için de annesine acır, çok acımasız olduğunu düşünür (Williams 21). Anne figürü Skye için de hayatını engelleyen, istediklerini yapmasına karışan bir "şeytan"dır. Annesinin her kelimesi onu incitir, sinirlendirir (42). Lezbiyen bildungsromanlardaki anne figüründen, ileride bu bölümde tekrar bahsedilecektir.

Günümüz kadın bildungsromanlarında aileyle, özellikle anne ile ilişkiler son derece kopuktur. Anneler ve ailelerin ilgisizliği ve anlayışsızlığı geçiş dönemindeki genç kızların işlerini daha da zorlaştırır. Romanlarda anne figürü destekleyici, yardımcı bir figür değil tam tersine toplumsal kuralların, sistemin koruyucusudur. Bu yüzden genç kız kahramanların kimlik oluşturma süreçlerinin aile ve annelerine rağmen gerçekleşmesi önemlidir. Romanlardaki genç kız kahramanlar için bu eleştirilerden bağımsız olarak kimlik kurma büyük bir engeldir.

## Büyümenin Psikolojik Sonuçları

Romanlardaki genç kız kahramanların hepsi için büyümek onları psikolojik olarak etkileyen bir durumdur. Kız kahramanlar çocuklukla yetişkinlik arasında kaldıkları bu dönemde kendilerini ararlar. Gençlikte yaşanan uyumsuzluk ve arayış bütün bildungsromanlardaki diğer ortak temalardan biridir. Ayrıca etnik, sınıf ve cinsel kimlikleri yüzünden kızlar kendilerini “öteki” olarak hissederler. Egemen kültür değerlerine aykırı davrananlar, toplumda değer görmediğinden, topluma uyum sağlayamamış bu kız kahramanlar kendilerini hep dışlanmış ve yalnız hissederler. Birçok bildungsromanda ergen olmak daha yetişkin olmamak devamlı kaybetmek, hayal kırıklığına uğramak anlamına gelir. Çünkü yetişkin olacakları zamanda güçlenmeyeceklerini bilen kahramanlar için kız olarak büyümek sancılı bir dönemdir.

*Caramelo* romanındaki Lala kendini arayan ve büyümeye çalışan bir kızdır. Lala’nın idealleri ve hayalleri yüksektir. Fakir bir Meksikalı Amerikalı ailenin kızı olarak kendine sunulanlardan daha fazlasını ister (352). Yaptığı işin zevkli olmasını, seyahat etmek, bir filmde rol almak ya da film yapmak gibi ilginç şeyler yapmak, San Francisco’da yaşayıp daha özgür olmak ister. Kendisi için istediklerinin yanı sıra başkaları için de faydalı olmak mesela kör çocuklara okumayı öğretmek, yunusları incelemek ya da yeni bir şeyler keşfetmek ister. Bütün bu hayal ettiklerine sahip olmak *Caramelo*’da kendine ait bir oda özlemi ile kendini gösterir. Babasının bir arkadaşı şaka olsun diye Lala’dan kendisinin kızı olmasını ister ve onu kandırmak için ona ait bir odası olacağını söyler (52). Oda teklifini duyan Lala hemen kabul eder çünkü hiçbir zaman kendine ait bir odası olmamıştır; belki o zaman isteklerini gerçekleştirebileceğini düşünür (301).

Lala da gerek yaşı yüzünden gerekse egemen kültürün dışında olduğundan, diğer kız kahramanlar gibi kendini hep dışlanmış ve yalnız hisseder; “Hiç buraya ait olmadım. Artık nereye ait olduğumu bilmiyorum” der (356). Çoğu bildungsroman kahramanı gibi kendini arama, “kim olduğumu bilmiyorum, beni kimse anlamıyor” diye düşünme kız ve Çikana olarak büyümenin psikolojik zorluklarından (362).

*Mona in the Promised Land*’de Mona da var olma sebebini araştırır. Çinli Amerikalı bir genç kız olarak, dünyadaki yerini, büyüyünce ne olacağını bilmek ister:

“Dünya nerede bitiyor, ailesi nerede başlıyor, ailenin bir üyesi olup olmadığını”, kısaca nereye ait olduğunu bilmek ister (237).

*Good Negroes*’deki Afrikalı Amerikalı Denise’in ise ihtiyacı olan *bildung*, etnik kökeni ile ilgili değildir. Denise önce büyükannesi sonra da annesi ile yaşarken tek isteği normal bir yaşam sürmektir. Denise’in kendine ait bir hayatı yoktur, ailesinin yanında bir hizmetçi gibi çalışır ve yaşar; evin tüm işlerini Denise yapar. Tüm hayatı ev işi yapmak olan Denise’in içinde bulunduğu durumu romanın başında değiştirmeye gücü ve isteği yoktur. Annesi okula başlayacağını, temizlik yapmasına gerek olmadığını söylediğinde bile, ev işlerinden kurtulacağına sevinmez, evden çıkıp okula bile gitmek istemez. Büyükannesinin yanından taşınıp annesinin yanına gelmenin yeteri kadar yıpratıcı olduğunu düşünür, “artık hayatımda değişiklik istemiyorum” der (32).

Denise hayattan çok fazla şey beklemez ve istemez, tek istediği insanların ona biraz değer vermesi, onunla konuşmaları ve kendi eşyalarını koyabileceği kendine ait bir odadır (25). O da Lala gibi kendine ait bir yatak, bir çekmece ister. Aslında mutfak onun odası, ona ait tek mekan gibidir; yemekleri yaptığı için hayatının önemli bir bölümü burada geçer. Mecburen derslerini de mutfakta çalışır; kimse onu burada rahatsız etmez. Aynı zamanda mutfaka kimin gidip geldiğine, ne olup bittiğine son derece hakimdir. Mutfak onun hem hücresi hem de kurtuluş yeridir. Hem yalnız kalabildiği kimsenin karışmadığı yer, hem de oradan kurtulmak ümidiyle ders çalıştığı, kendini geliştirmeye çalıştığı mekandır.

*The Revolution of Little Girls*’de Ellen da sürekli bir kendini arayış içindedir. Ellen kendini arama serüveninde, Hintli gurulara bile gider. İç kulak bozukluğu yüzünden fiziksel olarak dengesi bozulmuştur, ama aslında ruhsal dengesi de bozuktur. Fakat kendini doğu felsefesinde bulmaya çalışma pek işe yaramaz; kısa süreli bir heves olarak kalır (65). Ellen’in alkol ve uyuşturucuya bağımlı olması da bu arayışın bir parçasıdır. Değiştiremediği dünyayı ancak algılarını değiştirerek farklı algılamayı dener. Ellen “halâ büyümediğini, dünyanın en uzun ergenliğini yaşadığını” söyleyerek, kendisini arama sürecinin bitmediğini söyler (173).

*Girl Walking Backwards*’da da ne istediğini bilmeyen ama hep “bir şeyler isteyen” kahraman vardır (Williams 65). *Bastard Out of Carolina*’da da Bone’un kendini araması, tacizin etkisinden kurtulma isteği ile aynıdır. Bütün bu olanlar için

kendini suçlayan Bone, bir dönem kendini dine verir, yaşadıklarından kurtulmak ister. Bu yaşadığı tüm zorluklar, tacizlerden kurtulmak için bir ümittir. 14 kere 14 değişik kilisede 14 Pazar kurtulmak için dua eder, ama hiçbir şey değişmez; kendisini hep lanetli hisseder (151). Kilisede dinlediği müzik ona kendini farklı hissettirir. Her sabah radyoda teyzesiyle kilise müziği dinleyip şarkı söylemeye başlar. Müzik bir tür rehabilitasyon işlevi görür; ona bir süre ümit ve güç verir. Tüm bunların yanında kurtulması kendi kimliğini kurması için ilahi adalete ihtiyacı vardır (152). İncil'deki öğ alma ve ceza öyküleri Bone'a ümit verir ve kurtuluşu için ihtiyacı olanları vaadederek. Toplum tarafından başkalaştırılmanın yarattığı öfke ve nefret duygusu kişiliğine hakimdir. Hayatta istediği hiçbir şeyi elde edememenin verdiği öfke onu hiç bırakmaz.

*A Girl In Parts* romanındaki Dorothy okulda kızların sahip olmadıkları bir çok yeteneğe sahiptir, ancak kendini kız olarak hissetmez. Bütün bu özellikleri ile yalnız ve mutsuz bir çocuktur. Kendisini “dünyanın ötesinde”(extra terrestrial) olarak tanımlar ve çoğu zaman da kendini “kaybolmuş” hisseder (86).

Çoğu bildungsromanda kızların psikolojik olarak sorunlarının olması tekrar eden bir temadır. Çünkü sorun ve uyumsuzluk gençliğin en önemli özelliğidir. Bunun yanı sıra kaybetmişlik duygusu, yalnızlık, yalıtılmışlık hissi, kaçma arzusu ve bir sonraki bölümde incelenecek, genel geçer sosyal ve ahlaki değerleri reddediş de bu sorunların yansımasıdır. Günümüz kadın bildungsromanlarında aykırı kimliklere de sahip olsalar çoğu genç kız kahraman çok benzer sorunlar yaşar. Lezbiyenler bile anneleriyle sorun yaşar, fakir kızlar da estetik kaygılar içindedir; hangi dönemde olunursa olunsun kız olarak büyümeye çalışmak aynıdır. Romanların hepsi aşağı yukarı aynı ortak sorunlar, evrensel büyüme bunalımları ve toplumla çelişkiyi yansıtır.

Tüm kadın kahramanlar, toplumda kadınlara öngörülen ikincil ve geleneksel kadın rollerine tepki duyarlar ve bu yüzden büyürken fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak sorunlar yaşarlar. İşte bu özelliklerinden dolayı tezde incelenen bildungsromanlar “protesto romanı” diye de adlandırılabilir. Bu protesto, toplumsal baskılara tepkinin sonucu gencin topluma aykırı bile olsa kendi istediği kimliği araması, kurgulamasıyla son bulur. Kahramanını bir gencin oluşturduğu edebi türlerin en büyük ortak özelliği toplumun henüz içinde olmayan bu kahramanların büyürken, hayatı öğrenirken ve kendi kişiliklerini oluştururken toplumla çatışmalarıdır. Sosyal çevre, aile, okul gibi toplumun

değer yargılarını gençlere öğretmekle ve onları hayata hazırlamakla görevli olan kurumlarla, erişkin aday arasında kaçınılmaz bir uyumsuzluk baş gösterir. Bu uyumsuzluk gençlik tanımının vazgeçilmez bir özelliği ve dolayısıyla gençliği konu edinmiş edebiyat eserlerinin de baş konusudur. Gençliğe atfedilen bu uyumsuzluk bildungsromana da yansır. Bu tezde incelenen 1990 sonrası kadın bildungsromanlarının kahramanları da başkaldıran genç kızlardır. Egemen kültüre karşı gelişleri, bundan sonraki farklı kimlik temaları bölümünde incelenecektir.

### **3.2. Farklı Kimlik Temaları**

Yeni Amerikan kadın bildungsromanındaki belirgin temalar üç ana başlık altında incelenebilir: Etnik kimlik, cinsel kimlik ve sınıf kimliği. Etnik kimlik sorunsalının en önemli konusu nereye ait olduğunu bilmeme, bir başka deyişle arada kalmışlık, arafta var olma duygusudur. Sınıf bildungsromanlarında fakirliğin getirdiği zorluklar, lezbiyen bildungsromanlarda ise heteroseksüel sistem kızların kimlik oluşturmaları önünde en büyük engellerdir.

#### **3.2.1. Evleri Neresi Bilmeyen Kızlar: Etnik Kimlik**

Amerika-Meksika sınırı Üçüncü Dünyanın Birinci Dünyaya sürttüğü ve kanattığı “bir açık yaradır”. Bir kabuk oluşmadan tekrar kanar ve iki dünyanın yaşam kanları bir araya gelerek üçüncü bir ülke-bir sınır kültürü- yaratır. Sınırlar, güvenli olan ve olmayan yerleri belirtmek için kurulur, “biz”i “onlar”dan ayırmak için (Anzaldua, *Borderlands* 3).

Meksikalı Amerikalı kadın kuramcı ve yazar Gloria Anzaldua, *Borderlands/La Frontera: The New Mestiza* adlı kitabında Meksikalı Amerikalı olmayı

“sınır kültüründe” yaşamak diye tanımlar. Kökeni Meksika’ya ait olup, Amerika’ya göç etmiş olmanın her iki kültürün de dışında kalmak olduğunu belirtir. Ne Meksikalı ne Amerikalı bir kimliğe sahip olmak, yani Meksikalı Amerikalı olmak arada kalmış bir kimlik kurgulamasıdır. Kendisi de ikinci kuşak göçmen olan Anzaldua gibi, Amerika’ya göç eden farklı etnik gruplara ait, ailelerin çocukları da ne geleneksel ve etnik kültürlerini, ne de yeni geldikleri ülkenin kültürünü tamamen benimseyebilmişlerdir. Göçmenlerin kimlik kurgulaması bu yüzden sorunlu ve zordur. Göçmen kadın arada kalmış bir kimliğe sahiptir. Christy Rishoi hangi kimliğe ait olunduğunun belirsiz olduğu böyle durumlarda hiçbir bireyin uzun süre kalamayacağını belirtir. Çünkü bu arada kalmış kimlikleri ile göçmenler, her iki kültüre de aitmiş gibi görünseler de aslında her iki kültürün de dışındadırlar (Rishoi 133).

Kadın göçmenler için ise bu durum, çifte kimlikliliğin yanında bir de kadın kimliğine sahip olmanın getirdiği üçüncü bir kimlik ile daha da zorlaşır. W.E.B Du Bois Amerika’da “öteki” olmayı “çifte bilinçlilikle” tanımlar. Afrikalı Amerikalıların kendilerine hep başkalarının gözleri ile bakmak zorunda olmalarını anlatır. Hem Amerikalı hem siyah, kendi içinde bir ikilik sahibi olmak, bir bedende iki farklı ruh ve kimliğin olması demektir. Bu görüş Afrikalı Amerikalı kadınlar gibi etnik kökenleri farklı kadınlar için “üçlü bilinçlilik” diye de formüle edilir. Amerika’daki etnik kökenli kadınların büyük çoğunluğu bu birden fazla bilincin ve kimliğin kurbanıdırlar.

Homi Bhabha *Location of Culture*’da, göçmenler gibi herhangi bir kimliğe ait olmamanın “üçüncü yerde” bulunmak olduğunu öne sürer (139-70). Althusser’e göre ise kimlik bir seslenmedir (interpellation). Göçmen kadınlar her iki kültürden de çağrı alırlar ama hangisine kulak vereceklerini bilemezler. Bu yüzden Amerika’daki göçmen kadınların en çok kendi kimliklerini kendilerinin oluşturmalarına ihtiyaçları vardır. Hem bir etnik gruba ait, hem Amerikalı hem de kadın olmak tüm bu kimliklerden hangisinin daha ağır basacağına karar vermeyi gerektirir. Egemen kültür tarafından baskılanan etnik kadınlar için bu arada kalmışlık güçsüzlük yaratan bir durumdur. Çünkü liberal hümanist kimlik kuramlarına göre kimlik tekil ve değişmezdir. Yani etnik kökenli kadınlar ya Amerikalı kimliklerini seçip asimile olmalı ya da kendi kültürlerini savunup, değişimlere karşı gelmelidirler. Bu tezde incelenecek olan etnik kadın

bildungsromanlarında iki kültür arasında kalma durumu ve etnik kökenleri dolayısıyla yaşadıkları baskı, bu romanlardaki kahramanların en önemli sorunlarıdır.

### 3.2.1.1. Sorun: Nereye Ait Olduğunu Bilmeme

Günümüz Amerikan kadın bildungsromanlarında genç kız kahramanlar gerek sahip oldukları etnik köken, cinsel tercih ve sosyal sınıflarından gerekse yaşları ve cinsiyetleri bakımından kimlik oluşumlarında birçok zorluklarla karşılaşır. Etnik kadın bildungsromanlarında bu sorunların başında kahramanların nereye ait olduklarını bilmemeleri gelir. Tezin bu bölümünde incelenecek her üç romanda, *Caramelo*, *Mona in the Promised Land* ve *The Good Negress*, Meksikalı Amerikalı, Çinli Amerikalı ve Afrikalı Amerikalı kahramanlar arada kalmışlık duygusunu yoğun olarak yaşarlar. Etnik kökenleri yüzünden kimlik oluşturma zorluğu çeken bu kahramanlar her üç romanda da bu sorunu farklı şekillerde çözerler. Konusu genç kahramanın olgunluğa, *bildunga* ulaşması olan bu romanlarda, genç kız kahramanlar kimlik oluşumlarını gerçekleştirirken aslında başkaldırırlar. Bu romanlardaki genel temalarda da bu başkaldırı açıkça görülür: Etnik kadın bildungsroman kahramanları kendi öykülerini yazarak, kendi kimliklerini seçerek ve eğitim ile, nihai amaçları olan kendilerini bulmaya başarırlar.

Etnik kadınların çoğu iki kültür arasında kalmış ve her iki kültür tarafından da kabul edilmeyen, dolayısıyla kendini nasıl ifade edeceğini bilemeyen bireylerdir. Bu yüzden kendi kimliklerini ırkçı ve ataerkil kültüre rağmen kurgulamak çok önemli bir varoluş çabasıdır. Etnik kökenli kadınların, bu iki kültür arasında kalma durumlarını en iyi anlatacak edebi türlerden biri bildungsromandır. Birincisi, bildungsromanın konusu, aynı etnik kadınlar gibi hangi kimliğe ait olduğunu bilemeyen, arada kalmış, ne çocuk ne de yetişkin kabul edilen ve kendini arayan gençlerin kimlik bulma öyküsüdür. İkinci olarak, etnik kadınların Amerikan toplumunda yaşadıkları ayrımcılık ve baskı, bildungsromanda konu edilen kahramanların da en büyük sıkıntısıdır. Genç oldukları için henüz yetişkinlerin toplumda sahip oldukları güce ve özgürlüğe sahip olamadıklarından baskılanmış ve değersizdirler. Üçüncü neden de gençlik kuramlarıyla açıklanabilir. Gençlerin kimlik oluşturma süreçlerinin kolay olmadığı, sancılı ve

karmaşa içinde geçtiği tezi, incelenecek romanlardaki etnik genç kızlar için de geçerlidir. Bu zor gençlik dönemini diğer gençlerden daha da zor geçiren bu kahramanların sorunlarını da bildungsromandan daha iyi anlatacak bir tür yok gibidir.

Etnik bildungsromanlarda genç kız kahramanın arada kalma durumunu anlatan en iyi örneklerden birisi olan *Caramelo* adlı romanın, Çikana genç kız kahramanı Lala, iki kültür arasında kalmış bir melez yani bir *mestizadır*. Romana ismini veren karamela desenli şal, geleneksel adıyla *rebezo* da bir *mestizadır*. Romanda sembolik olarak kullanılan *rebezo*, tüm Meksikalı Amerikalılar gibi ırklar arasında kalmış bir kültür ürünüdür, daha doğrusu arada kalmış bir kültürün ürünüdür. Kızılderili kadınların bebeklerini taşıdığı örtüden, İspanyol şallarına ve Çin'deki ipeklilere kadar bir çok kültürün izlerini taşır (96). Meksika *rebezosu* da aynı Lala gibi Meksikalı Amerikalıların, birkaç kültüre birden ait oldukları gibi, tüm bu etkileşimlerin özel bir birleşimidir.

İkinci kuşak göçmen olan Lala'nın yaşadığı sosyal ve kültürel karmaşa, iki dünya arasında kalmışlık romanda birçok ikilemle örneklenir: Geçmiş ve gelecek, Meksika ve Amerika, gelenek ve modernlik, İngilizce ve İspanyolca, gerçek ve yalan gibi. Lala ve ailesi her yaz büyükanneyi ziyaret etmeye Meksika'ya giderler. Lala Amerika'dan Meksika'ya sınırı geçerken şahit oldukları kültür farkını tüm duyularıyla hisseder (17): Meksika'da renklerin daha canlı olduğunu görür, her yerin daha değişik koktuğunu, tatlıların bile daha tatlı olduğunu hisseder. Artık Amerika'daki reklam panoları bile değişmiştir. Hatta sesler bile farklıdır Amerika'da “click” eden lamba düğmeleri Meksika'da “toc” diye ses çıkarır. Küçük bir kızın gözünden bakıldığında Meksika kökeninin ait olduğu ana vatandan çok daha yabancı ve egzotik bir ülkedir. Çünkü Amerika'da doğmuş bir Meksikalı Amerikalı olarak Meksika, dilini anlamadığı yabancı bir ülkedir.

Bir Çikana olarak Lala, ne kendisini Amerikalı hisseder ne de insanlar onu Amerikalı olarak kabul ederler. Lala da bir yabancı olarak görüldüğü için, kendini Amerika'ya ait hissetmez. Etrafındaki insanlar sürekli hangi etnik gruba ait olduğunu sorarlar, ama hiç Meksikalıya benzemediğini söylerler. Lala da onlara hem kızar hem de cahillikleri için acır. Ve cevap olarak da: “Sınırın Amerika tarafında doğmuş olsam da Meksikalıyım” der (353). Fakat Lala, bir Çikana olarak Meksika kültürüne de aynı

derecede yabancıdır. Lala'nın evinde yetişkinler İspanyolca, çocuklar ise İngilizce konuşur ve çoğu zaman babasının kullandığı bazı kelimeleri anlamakta güçlük çeker. Kendi etnik çevresi tarafından da zaman zaman yeteri kadar milliyetçi olmamakla suçlanır. Hatta Meksikalı Amerikalılar Lala'ya etnik kökenliler için büyük bir hakaret kabul edilen *beyaz* bile demekteler. Bir *beyaz* gibi İngilizce konuşması, Çikana kültürüne yabancı olması Meksikalı Amerikalı arkadaşları arasında bazen tepki yaratır. Lala, Çikana olarak, ne Amerikan ne de Meksika kültürlerine kabul edilmeyen tam da arada kalmış bir ırka aittir. Lala'nın: "Asla buraya ait olmadım. Artık nereye ait olduğumu bilmiyorum" sözleri bu ikilemi özetler (356).

Her iki kültürün de dışında olmasına rağmen, ailesinin kökenini oluşturan Meksika kültürü sahip olduğu ataerkil özelliklerle onu devamlı baskılar. Kadınların ya bakire ya da fahişe sayıldıkları bu kültür ile daha rahat yaşayan Amerikalı arkadaşlarının kültürü arasında kalır. Bir yanda ailesi bir yanda da yaşamak istedikleri ve çevresindeki yaşam arasında bocalar. Amerika'da yaşasa da Meksika gelenekleri, inanç ve değer sistemleri her zaman ona engel olur. Babasına göre Meksikalı bir kız olarak kendi hayatını yaşaması söz konusu değildir. Lala'nın idealleri, istekleri Meksika kültürü ile çatışır. Amerikalı kızlar gibi evden ayrılmak ise babası tarafından fahişe olmakla eşdeğerlidir (359). Birlikte kaçtığı erkek arkadaşı bile daha sonra birlikte yaşamalarının Katolik dinince bir günah olduğunu söyleyerek onu terk eder (387). Romanda genç kız kahramanın iki kültür arasında bocalaması ve baskılanması kimliğini oluşturmada önüne çıkan en büyük engellerden biridir.

*Mona in the Promised Land* romanında da iki kültür arasında kalmanın zorluklarına değinilir. Romanın genç kız kahramanı Çinli Amerikalı Mona'nın anne babası Çin'de, Mona ve kız kardeşi ise Amerika'da doğmuşlardır. Kökenlerinin ait olduğu ülke ile doğdukları ülke arasında kalmışlık tüm romana egemen bir temadır. Mona ve ailesi Bronx'da bir Musevi mahallesinde ev tutarlar. Buraya taşındıktan sonra, Mona'nın kafası daha da karışır. Mona hiçbir yere ait olmama halini arkadaşına "asla evinde olmadığını" söyleyerek anlatır. Mona kendini ne WASP, ne siyah, ne de Musevi hissetmektedir. Ayrıca Çin mahallesinden de olmadığını söylediğinde, arkadaşı ona "sen acıyan bir parmak gibisin, tek başına acı çekiyorsun" diyerek, halinin ne kadar zor ve acılı olduğunu vurgular (231). *Mona in the Promised Land*'de hiçbir yere ait olmama

duygusunun Amerikan mimarisiyle ilgili olduğu da belirtilir. Amerika’da bahçelerde Çin’deki gibi duvar olmadığından, insanlar kendilerini bir evin içinde yani mahrem bir mekanda hissedemezler (236-7). Bu da iki kültür arasındaki farklılıkların sadece ufak bir örneğidir.

Ne Çinli ne Amerikalı olan Mona da Lala gibi, her iki kültüre de ait değildir. Bu yüzden Mona için etnik kimlik bilinci hiçbir zaman olmamıştır. Siyah bir arkadaşı ona, onun da “renkli”, yani “sarı” olduğunu söylediğinde çok şaşır; daha önce kendisinin de siyahlar gibi “renkli” olduğunu hiç düşünmemiştir (170). Amerika’da doğmuş bir Çinli Amerikalı olarak Mona, Çinli olmanın ne demek olduğunu kendisi de bilmemektedir. Arkadaşına, kulaktan duyma, basmakalıp ifadelerle Çin uygarlığını anlatır; ona göre Çin, “spagetti(!) ve barut gücü ile tanınmasının dışında, eski ve harika bir uygarlıktır (5). Arkadaşının ailesi Mona’ya etnik kimliğiyle ilgili birçok soru sorar, örneğin ona evinin neresi olduğunu sorduklarında Mona Amerika’daki adresini verir. Aslında insanlar Çinli olduğu için Mona’ya evini sorduklarında Çin’i anlatmasını ve zlemesini beklerler. Mona ise aynı Meksikalı Amerikalı Lala gibi, Amerika’da doğup büyüdüğü için etnik kökeni Çin hakkında çok az şey bilmektedir. Arkadaşının ailesi bile sanatından politikasına kadar Çin hakkında Mona’dan daha fazla bilgiye sahiptir (182-3).

Nereye ait olduğunu, kim olduğunu bilememe durumu *The Good Negress*’deki Afrikalı Amerikalı Denise için de geçerlidir. Bu tezde incelenen diğer etnik bildungsromanlardaki Meksikalı Amerikalı ve Çinli Amerikalı kahramanların aileleri farklı ülkelerden Amerika’ya geldikleri için iki kültür arasında kalmayı en çok yaşayanlardır. Ancak *The Good Negress* romanındaki Afrikalı Amerikalı ge kız kahraman, ailesinin ve kendisinin doğduğu ülkede olmasına rağmen, aynı onlar gibi kendini yabancı hisseder. Romanda bu yabancılık ve arada kalmışlık diğer etnik kadın bildungsromanlarından farklı şekillerde vurgulanır. Göçmenler gibi deneyimler yaşamasa da rengi yüzünden yaşadığı ayrımcılık diğer etnik kadınların arada kalmışlıklarının bir benzeridir. Etnik kadın geşişim romanlarındaki iki kültür arasında kalmışlık durumu *The Good Negress* romanındaki Denise için güney- kuzey, eski-yeni, çocukluk-erişkinlik arasında kalmak olarak kendini gösterir.

Denise onu büyüten büyükannesinin çevresine, doğup büyüdüğü Virginia’ya mı ait, yoksa onu doğuran, fakat çalışmak için onu güneyde bırakıp kuzeye Detroit’e giden

annesinin çevresine mi ait olduğunu bilememektedir. Sonradan geldiği annesinin evi için “burası başkasının evi, burada kibar davranmalıyım” diye düşünür; kendini oraya ait ve rahat hissetmez (87). Yeni geldiği kuzey ait olmadığı, alışamadığı ve sevmediği bir ortamdır. Roman boyunca Denise’in kimliğini arama süreci, eski ve yeni arasında, geçmişte bıraktığı yaşam, anılar ile istemeden gitmek zorunda kaldığı yeni evi Detroit arasında bocalamak olarak kendini gösterir. Kendisini annesinin, kardeşlerinin ve üvey babasının yanına, kuzeye değil de son altı senedir ona bakan büyükannesinin yanına ait hisseder. Büyükannesinin yanından ayrılıp annesiyle yaşamayı hiç istemediği halde yeni doğacak kardeşine bakmak zorunda olmak ona hep eski günleri hatırlatır.

Romandaki güney ve kuzey, farklı coğrafyaları ifade etmenin yanı sıra Denise’in nasıl tam ortada kaldığının da göstergesidir. Denise hem eskiden yaşadığı büyükannesi ile annesi, hem de çocuklukla yetişkinlik arasında sıkışmıştır. Yaşadıkları, yaptıkları işler ile tam bir yetişkin gibi sorumluluk sahibi, fakat aslında yaşı itibarıyla, daha büyümemiş bir kız çocuğudur. Denise şu cümleyle durumunu özetler: “Ama iyi değilim; benim yaşımda birinin olamayacağı kadar yorgun ve sinirliyim. Büyükanneme akşam yemeği hazırlamak istiyorum” (129).

Etnik kökenli yazarların bildungsromanlarındaki nereye ait olduğunu bilemeyen genç kız kahramanlar için bir yerlere ait olmak kimliklerinin oluşumunda önemli bir problemdir. Bu genç kız kahramanlar farklı kültürlere ait kökenleri, ırkları yüzünden Amerika’da kabul görmedikleri için öznel kimlik oluşumlarında sorunlar yaşarlar. Amerika’daki göçmen kadınların iki kültür arasında kalmaları, ırkçı ve ataerkil kültür tarafından ikincil durumda görülmeleri gibi problemliler durumlar günümüz Amerikan kadın bildungsromanlarında kahramanların kendi öykü ve tarihlerini yazarak, kendi kimliklerini kendileri kurgulayarak ve eğitim ile çözümlenir. Bu genç kız kahramanlar, içinde bulundukları duruma bu yollarla karşı gelerek kimliklerini kurgulamaya çalışırlar.

### 3.2.1.2. Çözüm: Karşı Gelme

#### 3.2.1.2.1. Kendi Öyküsünü / Tarihini Yazarak Karşı Gelme

Sandra Cisneros'un *Caramelo* romanı, hangi kültüre ait olduğunu bilmeyen, arada kalmış Meksikalı Amerikalı Lala'nın kimlik arama ve sonunda da bulma öyküsüdür. Romanda genç kız kahraman, kendi öyküsünü ve tarihini kendisi yazarak kimliğini oluşturur. Çıkana kahramanın kimliğini yaratması ancak öznel söylemini kurgulaması ile mümkün olur. Böylelikle küçük kız kahraman kendi kurguladığı anıları, aile geçmişi ve ırkının tarihi ile nereye ait olduğunu belirler.

Giddens'e göre kişisel kimliğin kurgulanması, bireyin kendisi ile ilgili bir anlatı oluşturma becerisine bağlıdır (253). Böylelikle birey kendisine geçmişten geleceğe doğru bir "gelişme yörüngesi" (trajectory of development) çizer. Aslında kimlik oluşumu, kişinin kendi biyografisi ile kendisini anlama sürecidir. Descartes'in *cogito ergo sum* sözü biraz değiştirilirse: Kişi kendisi hakkında ne düşünüyorsa aslında odur ve böylece vardır. Yani kimlik denilen olgu aslında var olan veya olması istenilen bir gerçeklik değil, sadece bireyin kendi hakkında düşünme şeklidir. Bu düşünme şekli ise zamana ve yere göre değişiklik gösterebilir. Kimlik bu yüzden, birey tarafından yaratılan, devamlı ilerleyen bir süreçtir. Giddens'in kimlik projesi diye adlandırdığı kuramda, kişinin şu anda kendisini nasıl tanımladığı, geçmiş ve geleceğinin ne olduğu veya olacağıyla yakından ilgilidir.

Cisneros *Caramelo* romanında, bireyin kimliğini oluşturan en önemli öğelerden olan anılarını da yeniden yaratıp, yazabileceğine dikkat çeker. Kimlik bireyin kendi hakkında oluşturduğu bir anlatı ise, bu anlatıyı istediği gibi kurgulama hakkı da yine bireye aittir. *Caramelo*'da kişinin yaşam öyküsünün de tarih gibi bir kurgu olduğu öne çıkar ve böylece anlatıların nesnelliği ve güvenilirliği sorgulanır. Bireyin kimlik oluşumunda etkili anlatım türleri olan anılar, otobiyografiler de birer yeniden yaratımdır, yani politik, taraflı ve güvenilmezdirler. Romanda her şeyi bilen (omniscient) yazara karşı, hiçbir şey bilmeyen genç kız kahramanın gücü savunulur. Lala romanın en başında aslında bir şey bilmediğini ve anlatacaklarını kendisinin uydurduğunu itiraf eder: "Gerçekte bu öyküler, birkaç ip parçası, orada burada

bulunmuş ufak tefek şeylerden yeni bir şeyler yapmak için süslenmiş, öyküden başka bir şey değil. Bilmediklerimi uydurdum, yazdıklarımı da aile geleneğimiz olan sağlıklı yalanlar söylemek için abarttım” (x).

Kahramanın kendi öyküsünü yazması Foucault’un karşı anlatım (counter narrative) diye adlandırdığı egemen kültüre bir başkaldırıdır. Bireyin kendi kimliğini, başkalarının değil de kendisinin kurgulaması bir güçtür. Bu da özellikle toplum tarafından kabul görmeyen marjinal kimlikler, kadınlar ve etnik kökenliler için önemli bir varoluştur. Fakat etnik kökenli bir genç kız için kemikleşmiş ataerkil ve ırkçı söylemlere bir alternatif üretmek hiç de kolay değildir. Romanın girişinde Cisneros anlattığı anıların bir kurgu ve başkaldırı olduğunu itiraf eder: “Yazmak soru sormak demektir. Cevaplar gerçek ya da saf yalanlar olsa da. Her şeyden sonra, sadece öykü hatırlanır ve gerçek, ucuz nakış desenindeki soluk mavi mürekkep gibi silinir gider” (x).

Romanın kahramanı ve tek anlatıcısı Lala geçmiş ve anıları yeniden kurgulayarak hem kendi hem de ailesinin öyküsünü anlatır. Romanda tarihin ve anıların güvenilmezliğini kanıtlamak için zaman zaman Lala’nın büyükannesi öyküye karışır ve Lala’yı gerçekleri saptırmakla suçlar. Büyükanne geçmiş kendi istediği gibi anlatmak istemektedir. Lala ise gücün anlatıcıda olduğunu kanıtlarcasına büyükanneyi öyküsüne karıştırmaz. “Öyküyü sen mi anlatıyorsun ben mi?” (97) diyerek yaşı, cinsiyeti ve ırkı onu güçsüz kılma da elindeki anlatma gücünün önemini belirtir. ırkçı ve ataerkil bir kültürde genç bir Çikana olarak kendini ifade hakkı tanınmayan Lala, ancak romanda, kendini yazarken kendini istediği gibi ifade edebilir. Cisneros da otobiyografinin verdiği güce dayanarak, bu kez genç Çikana Lala’ya hem kendinin, hem ailesinin hem de Meksikalı Amerikalıların tarihlerini anlatma yetkisi verir. Lala’nın kendi gerçekliğini egemen kültüre rağmen yaratması kendi öznel ve alternatif tarihini kendisinin yaratması demektir. Bu da bireysel, toplumsal ve ırksal bir karşı anlatı yaratmaktır.

Cisneros *Caramelo*’da kendi öyküsünü kendisi anlatarak, Çikana bir genç kız olarak ona biçilen rollere de karşı çıkar. Adrienne Rich’e göre: “Kendini bilmeye yönelik isteğin kadınlarda salt kimlik arayışından daha fazla anlamı vardır; erkek egemen toplumun kendine zarar vericiliğini reddedişimizin bir parçasıdır” (Rishoi’dan alıntı 147). Lala geçmiş istediği gibi yeniden kurgularken Meksika kökenli Amerikalı bir kız hakkındaki varolan önyargı ve klişeleri de sorgular. Yetişkin ve kadın olmak

toplum tarafından belirlenen sosyal bir olgudur. Lala da yetişkin olma yolunda, bir tarafta beklentileri, özgür olma isteği diğer yanda da toplumsal değerleri, yani Meksika'nın geleneksel ve ataerkil değerleri ile Amerika'nın modern yapısı arasında bocalar. Her iki kültür de ataerkil olmasına rağmen farklı kadın modelleri sunarlar. Dolayısıyla genç kızın hangi kadın kimliğine uygun bir gelişme göstereceği en önemli sorunlardan biri olur. Bir yanda ailesinin değer yargıları bir yanda da ergenliğin getirdiği bu doğrulara karşı gelme ve kendi doğrularını yaşama isteği çatışır. Genç bir kız olarak Lala'nın idealleri ve kendini keşfetme ihtiyacı vardır. Böyle durumlarda bulabildiği tek kurtuluş tarihteki ünlü kadınların başkaları tarafından üretilmiş, gerçekliği tartışılır hayat öyküleridir:

Kleopatra hakkında kitap okumaya çalıştığım yer burası. Bu aptal evde kendi düşüncelerimi duymaya mahremiyetim yok, ama ben herkesinkini duyuyorum... Kleopatra kitabım oldukça kalın, bugünlerde bir kitaptan istediğim tek şey bu. Buradan dışarıya ucuz bir bilet. Biyografiler en iyisi, ne kadar kalın o kadar iyi. Jeanne D'Arc. Jean Harlow. Marie Antoinette. Yaşamları yolların kenarındaki beyaz çizgiler gibi. Dikkat et! Oraya gitme! Pişman olursun! (332).

Lala'nın okuduğu biyografiler güçlü, bağımsız, kendi alanlarında ve dönemlerinde ünlü ya da başarılı ve çoğu sansasyonel kadınların öyküleridir. Fakat Lala'nın aksine bu kadınlar kendilerini yazamamışlar, başkaları onların yerine onları anlatmıştır. Biyografilerde anlatı gücünün kimin elinde olduğu çok önemlidir. Bu kadınların anılarını yazan biyografi yazarlarının bakış açısına ve yazdıkları döneme göre toplumsal yargılar içermektedir. Ataerkil bir bakış açısıyla, bu biyografilerdeki kadınların yaşamları yolun kenarındaki beyaz, geçilmez çizgilere benzer. Bu kitaplar Lala'ya bir kadın olarak nelere dikkat etmesi, neleri yapmaması gerektiğini öğretirler.

Bireysel öyküsünü anlatmanın yanında Lala hem ırkının hem de ailesinin öykülerini de kendisi yaratır. *Caramelo*'da genç kız kahraman kimliğini “yeniden hatırlama” (rememory) ile de oluşturur. Çünkü özellikle azınlıklar için bireylerin kimlikleri, ait oldukları ırdan bağımsız değildir. Bireyin kendi tarihini bilmesi ve farkında olması kendi kimliğini yaratmasının bir önkoşuludur (Feng 23). *Caramelo*'da bireysel tarih sorgulaması ve Meksikalı Amerikalıların tarih kurgulaması iç içe

geçmiştir. Sandra Cisneros kendisiyle yapılan bir söyleşide yazma serüvenini şöyle özetler:

11 yaşında Şikago’da, öğretmenlerim fakir ve Meksikalı iseniz söyleyecek bir şeyiniz olmadığına inanırlardı. Şimdi düşünüyorum da dünyada var olma sebebim bu öyküleri anlatmak olmalı. Bildiklerimi kullanarak halkımın acılarını hafifletmeye yardımcı olmak. Biz kendi **tarihimizi** anlatmalıyız. Bilinçli olarak, bizi yazmak istiyorum ki böylece kültürler arası bir iletişim gerçekleşsin. Bu politik bir iş (Lopez 155). (vurgu benim).

Romanda Lala’nın ailesinin tarihi ile Meksika’nın tarihi iç içe ve paralel gelişir. Romanın sonunda Cisneros’un kendi hazırladığı ve istediği olayları istediği gibi anlattığı bir kronoloji bile yer almaktadır. *Caramelo* alternatif bir tarih yaratarak aslında tüm tarihlerin ve anlatıların birer kurgu olduğunu kanıtlamak ister. Kimliklerin başkaları tarafından kurgulandığı gibi, tarihler de başkaları tarafından, egemen güçler tarafından egemen ideolojiyi desteklemek üzere yazılır.

Meksikalı Amerikalıların tarihi de yıllardır taraflı, eksik anlatılmıştır. Lala da buna tepki olarak kendi bakış açısıyla egemen kültürün anlatmaya değer bulmadığı, bahsetmediği, gerekli önemi vermediği Meksika tarihini yeniden kurgular. Cisneros romanda Meksikalı Amerikalıların tarihiyle ilgili yüzden fazla dipnota yer verir. Büyükannenin Lala’nın öyküsüne karışması gibi Cisneros da resmi tarihe müdahale eder. Tarihe yapılan bu müdahale ile söylenilmeyen, söylenir. Gerçek, tarih, kurgu, öykü hepsi birbirine karışır ve hepsi de eşit derecede güvenilir ya da güvenilmezdir. Günümüz Çikana bildungsromanını inceleyen *Daughters of Self Creation* kitabında, Cisneros: “En sonunda hepimizin kendi yorumlarımızı anlatmamız, öyküyü doğru kurmamız ve onların bizim için yazmaları yerine, kendi açıklamamızı yazmamız önemlidir. Bazen insanın geleceğini keşfetmeden önce, geçmişini yeniden keşfetmesi gereklidir” der (Eysturoy 113).

Bu da aynı Giddens’in kimlik projesini anımsatır. Bireyin kimliği, hem geçmişte ne olduğu, hem de gelecekte ne olacağına bağlıdır. Yani bireyin kimlik oluşumu, geçmişini oluşturan tüm unsurlar, onun varlığına aracı olan ailesi, dahil olduğu etnik köken ve gelecekte ait olacağı topluluk ile bir bütündür. Cisneros’un *Caramelo* adlı

gelişim romanı, kahramanının anı ya da tarih, her türlü anlatıyı yaratma gücünü elinde bulunduranlara karşı bir eleştiridir. Yaşı, cinsiyeti ve ırkı yüzünden nereye ait olduğunu bilmeyen Meksikalı Amerikalı kahraman Lala ise bu güçsüzlüğün üstesinden kendi öykü ve tarihini kendisi kurgulayarak gelir.

### 3.2.1.2.2. Kimliğini Değiştirerek Karşı Gelme

Kendimi yeni bir adla vaftiz etmek istiyorum, kimsenin görmediği, gerçek ben gibi bir adla. Esperanza yerine Lisandra ya da Maritza ya da Zeze X. Evet. Zeze X olur (Cisneros, *The House* 11).

Sandra Cisneros'un *The House on Mango Street* adlı bildungsromanında Çikana kahraman Esperanza, kendi kimliğini kurgularken, kendi ismini kendisi seçer. Romanın kahramanı için adını reddetmek ve yeni bir isim bulmak, bir başkaldırıdır. Çünkü başkaları tarafından ona verilmiş olan ismine ataerkil kültür tarafından yüklenen birçok anlam vardır. Esperanza büyükannesinin adıdır ve bu adı reddetmek büyükannenin kaderini reddetmek demektir. Büyükannesi hayatını evde, pencere kenarında hayallerini yaşayamadan geçirmiş tipik bir Çikanadır. Esperanza: “Adını miras aldım ama pencere kenarındaki yerini almak istemiyorum” diyerek ismini değiştirmekle kaderini de değiştirebilme gücünü ele almış olur (11).

Etnik kadın bildungromanlarında kahramanların içinde bulundukları belirsiz durumlara karşı kendi kimliklerini değiştirmeleri de *The House on Mango Street*'teki Çikana kahramanın ismini değiştirmesi gibi bir başkaldırıdır. Aynı zamanda da hem kendileri için belirlenmiş rollere karşı gelmeleri, hem de nesne olmaktan kurtulup özne olmaları demektir. Bu kahramanlar ancak kendi iradeleri ile seçtikleri bir kimlikle güçsüz oldukları durumdan kurtulurlar. *Mona in the Promised Land* romanında Çinli Amerikalı genç kız arada kalmışlığının çözümünü her iki kültürü de seçmeyip, üçüncü, alternatif bir kimlik seçerek gösterir. Melez olmanın yarattığı belirsizliği, güçsüzlüğü,

ona sunulan kısıtlı ve belirli kimlik kurgulamalarını reddederek ve kendi iradesi ile yarattığı yeni kimliğiyle yener. Böylece Çinli Amerikalı Mona, Museviliği seçerek statükoya rağmen kendi kimliğini kendisi yaratmış, yani *bildunga* ulaşmış olur.

Kendi kimliğini belirlemek iki kültür arasında kalmış kahramanlar için, içinde bulundukları kimlik belirsizliğine bir çözümdür. Çünkü bir yerlere ait olmak temel bir ihtiyaçtır; bir yere ait olmadan uzun süre yaşanmaz; arada olmak zor bir durumdur. Bazı kuramcılara göre bireyin kimliğini kendisinin belirlemesi sadece belirsizliğe bir çözüm değil aynı zamanda da bireyi güçlendiren bir seçimdir. Bunun en iyi örneklerinden biri Gloria Anzaldua'nın formüle ettiği “mestiza bilincidir”. Bu Çikanaların belirsiz sınır kimliklerinden olumlu bir kimlik yaratma süreçleridir. Çikanalar iki kültür arasında kaldıkları sorunlu durumdan, ait oldukları tüm kültürleri içeren çoğul bir kimliği benimseyerek çıkarlar. Bu melez kültür ile özcülüğün değişmez kimlik kuramına karşı daha özgür bir kimlik oluşumu gerçekleştirirler. Anzaldua *Borderlands* adlı eserinde bu yeni “mestiza bilincini” açıklarken kendini her kültürün içinde tanımlar. Hem beyaz, hem Meksikalı, hem de Kızılderili kültürleriyle şekillendiğini belirtir. Bu kültürlerin arasında ise kendi alanını yaratır. Bu seçim özgürlüğü, kimliğini bulmakta zorluk çekenlere ve arada kalmış etnik kimliklere, mahrum bırakıldıkları gücü geri vermektir.

Homi Bhabha ve Christy Rishoi gibi kuramcılar da aynı Anzaldua gibi etnik kadınlara kimlikler arası kaldıkları bu konumdan kurtulma imkanı sunarlar. Postmodern bir anlayışla liberal hümanist kimlik kuramlarına karşı, kimlikler arası hareket imkanını öne sürerler. Bu da etnik kökenli kadınları içinde bulundukları güçsüz konumdan kurtarır. Tekil ve değişmez kimlik kuramlarının aksine esnek bir kimlik bilinci onlara kimlikler arasında hareket ve seçme imkanı sağlar. Bhabha'ya göre kimlikler arası olma gibi sorunlu ve zor durumların çok olumlu bir yönü de vardır: Kendi bireysel kimliğini belirlemek. “Değişken öznellik” kuramına göre etnik kökenlilerin çoğunun sahip oldukları çifte kimlik onlara kimlikler arası hareket ve kendi alternatif kimliklerini oluşturma imkanı verir (Rishoi 134). Bireyin kimliğinde karmaşa ve dışlanmışlık yaratan arada kalmışlık duygusunun sonunda olumlu bir oluşuma yol açacağını söyler. Bu olumlu oluşum ise egemen kültürün belirlediği değişmez bir kimlik değil, aksine bireyin belirlediği çoğul ve değişken bir kimlik olacaktır. Etnik kadın bildungsromanlarında, Amerika'daki iki kültür arasında kalmış göçmen kızların içinde

bulunduğu karmaşık durum, yerini istedikleri kültürden istedikleri kadarını kendilerinin seçtiği bir kimlik kurgulamasına bırakır; bu da özgürleştirici bir durumdur (Rishoi 134).

Gish Jen *Mona in the Promised Land* romanında Çinli Amerikalı azınlığın ırkçı Amerikan kültüründe nasıl bir belirsizlik içinde olduğunu genç kız kahraman Mona ile örnekler. Romandaki Çinli Amerikalılar tam anlamıyla arada kalmışlardır: Ne Amerika'ya tam asimile olmuşlar, ne de saf Çinliler olarak kalabilmişlerdir. Mona'ya göre ise geleneksel anlamıyla tam bir “azınlık” değillerdir. Mona'nın karşı olduğu da bu kendi etnik kökenlerini, ülkelerini unutmuş ya da hiç tanımayan azınlık modelidir. Çünkü Mona'nın ailesi Amerika'da ekonomik durumlarının da etkisiyle çok fazla dışlanan bir azınlık değildir. Ama aynı zamanda Çin kültüründen kopuk yaşasalar da fiziksel özellikleri, aksanları ile hiçbir zaman tam bir Amerikalı olamayacaklardır. Mona bu belirsizliğe bir son vermek için gelenekleri, inançları ve ritüelleri belli olan Museviliği kendisine kimlik olarak seçer. Romanda Musevilik, azınlık olmanın metaforu olarak kullanılır. Mona böylece kendisine ne Amerikalı ne de Çinli olabileceği bambaşka bir kimlik seçer ve Musevi olduktan sonra ise kendisini hiç hissetmediği kadar Çinli hisseder (66).

[...] Callie ve Mona kendilerine taş atılmasının ne demek olduğunu bilirlerdi ancak bu çeşit bir karşılama aileleri için bir yenilikti. Çinliler her zaman baskılanan olmamıştı. Aksine, baskılayan olmuşlardı; bu da onları bir azınlık olarak rütbeli amatörler yapıyordu. Chang'lar arkadaşlarının içgüdülerine ve ya da reflekslerine sahip değillerdi. [...] Arkadaşlarının kurumları ve onların gibi kendilerinin kim olduklarını hatırlatacak araçları yoktu.[...] Reçeteleri, ritüelleri, tatilleri, tarifleri ve şarkıları yoktu. Oysa Musevilerin kitapları vardı, oyunları vardı, *tchotchekleri* vardı. Katalogları vardı. Ve yakında Tanrı isterse, Mona'nın da olacaktı (36).

Mona için Musevi olmak gerçek bir “azınlık” olmak, bir yerlere ait olmak demektir. Çünkü etnik kimlik, Mona için de aynı Meksikalı Amerikalı Lala gibi sosyal bir kurgudur. Etnik farklılıkları bu kahramanları toplumda hem çok görünür hem de görünmez yapabilir. Yani Mona'nın Çinli olduğunu unutması toplum yüzünden çok zordur. Çoğu zaman öğretmenleri ona etnik kimliği ile ilgili sorular sorarak

unuturmazlar. İşte bu çoğunluğun içinde azınlık olmak ve kim olduğunun başkaları tarafından hep hatırlatılıyor olması zaten Mona'yı arkadaşlarından da daha çok Musevi yapar (32).

Bulundukları her ülkede, vatanlarından uzak yaşayan bir azınlık olan Museviler, kültürlerini koruyup, asimile olmamış bir topluluktur. Bu yönüyle de nereye ait olduğunu bilmeyenler için ideal bir seçimdir. Böylelikle kişi belirsizlikten kurtulur ve kendini bir kültüre ait hissederek rahatlar :

[...] Ayrıca tatilleri bilmelisin. Tüm dinsel törenleri öğrenmelisin ki böylelikle kim olduğunu bilir ve vaktini Wasp olmak için harcamaz, sanki hiç şikayet edecek bir şey yokmuş gibi yapmazsın. Azınlık olduğunu fark etmelisin (137).

Romanda etnik kökenin yol açtığı belirsizlik baş kahraman Mona dışındaki karakterlerde de bazı değişikliklere yol açar. Mona'nın kimlik seçimi gibi kız kardeşi Callie de "gerçek azınlık" olmayan ailesine karşı çıkmak için kendisine farklı bir kimlik kurgular; o da milliyetçi duygularla bir kişilik savaşı verir. Geleneksel değerlere sahip çıkılması gerektiğini savunur. Örneğin Fransızlar Çin'de misyoner okulları açtığı için okulda Fransızca öğrenmeyi bırakıp Çince öğrenmeye karar verir (43).

Romandaki bu azınlık kavramı ile ilgili eleştirilerin temelinde kızların her ikisinin de kimlik belirsizliklerinin suçunu ailelerinde görmeleri yatar. Amerika'da doğmuş çocuklar olarak anneleri onları Çin kültüründen uzak, bir Çinli gibi değil bir Amerikalı gibi yetiştirmiştir. Fakat kızlarının onaylamadıkları bir davranışları söz konusu olduğunda Çin, istedikleri zaman da Amerikan değer yargılarını savunurlar. Çünkü onlar da artık Amerikalı olmuşlardır; Çince bile bilmemektedirler. Çin'e ise hiç gitmemişlerdir. Çin kültürü, ait oldukları ve yaşatmak istedikleri bir değerler bütününden çok kızlarını baskılamak için kullandıkları bir araçtır. Bu da Mona'nın nereye ait olduğunu bilmemesine yol açan sebeplerdendir. Mona'nın annesi, değişmez ve tekil kimlik kuramlarının bir savunucusu olarak kimlik değiştirilmesine karşıdır:

- 'Bence ben çok Batılıyım, sizi de Batılı gibi Çince bile konuşmadan yetiştirdim.'[...]

- ‘Evet bu doğru’ [...] ‘Bizi İngilizce konuşarak büyüttün’[...] ‘Sen bize artık saf Çinliler olmadığımızı söyledin, işte bu yüzden başka biri olma isteğimizi kabul etmelisin.’
- ‘Ama Amerikalı olarak, Musevi değil.’ [...]
- ‘Musevi demek Amerikalı demek, der Mona. Amerikalı da istediğini olmaktır, ben de Musevi olmayı seçtim.’
- ‘Ne zamandan beri çocuklar onu bunu seçiyorlarmış? Söyle bakalım. Çocuklar anne babalarını dinlemelidirler’ [...] ‘Kim bilir? Yarın da eve gelip bana siyah olmak istediğini söylersin. ‘
- ‘Nasıl siyah olabilirim? Bu bir ırk, din değil ki.’ [...]
- ‘Ondan sonra da eve geleceksin ve bana artık bir kız değil erkek olmak istediğini söyleyeceksin.’ (49).

Kadın bildungsromanlarında tüm genç kızlar için bir yanda kendi istekleri, bir yanda da onlar için belirlenmiş rollerin çatışması kimlik kurgulamalarında önemli rol oynar. Çinli Amerikalı kahraman Mona iki kültür arasında bocalarken çoğu zaman diğer bildungsromanlardaki genç kız kahramanlar gibi etnik kültürü tarafından baskılanır. Annesi Mona’nın neden kimlik değiştirdiğini anlayamaz çünkü kendi istediği kimliği seçme gücü ancak yeni kuşak göçmenlere ait bir özgürlüktür. Annesine göre Mona’nın ailesine ve kültürüne aykırı bir seçim yapması, yani statükoya karşı gelmesi çok yanlıştır. Mona için ise istediği kimliği herkese rağmen seçmek onun hakkıdır. Mona “Burası özgür bir ülke. İstersem tapınağa giderim, istersem de camiye” der (248). Amerika’nın ona her istediğini olabilme özgürlüğü verdiğini söyler. Yeni kuşak göçmenler için arada kalmışlık böylelikle olumlu bir olanak sağlar ve Mona’ya istediğini yapma özgürlüğü verir. Mona’ya değil aileden izinsiz din değiştirmek, ailesi haksız bile olsa onları eleştirmemesi gerektiği öğretilir:

- ‘Burası özgür bir ülke, nasıl istersem öyle konuşurum. Bu benim hakkım.’
- ‘Özgür ülkeymiş! Hakmış! Bu evde, böyle şeyler yok.’ [...]
- ‘Sorun da bu zaten! Her yer Amerika ama bu evin içi Çin’.
- ‘ Doğru! Burada Amerika yok! Bu evde çocuklar ebeveynlerini dinleyecekler!’ (250).

Mona da aynı Lala gibi, kendi olmak istedikleri ve ait oldukları etnik kültürün baskıladığı genç kız tipi arasında bocalar. Çin kültürü Mona'yı genç bir Çinli Amerikalı kız olarak baskılarken Amerika kültürü ise özgürlük vaadeden Mary Antin'in ülkesidir. Çinli Amerikalı bir genç kız olarak etnik kökeni yüzünden ona biçilen rol susmak, itaat etmektir. Örneğin Mona ailesinin etnik duyarsızlığına tepki gösterirken: "Biz azınlıyız, ister beğenin ister beğenmeyin, ve eğer azınlık olmayı öğrenmek isterseniz bunun için Musevilerden daha iyisi yok. Şimdi bizim görevimiz soru sormak. Çin'de yaptıkları gibi her şeyi kabul edemeyiz" der. Fakat annesinin cevabı ise komünistler gider gitmez Mona'yı artık susması için Çin'e götüreceği olur (53). Soru sormak, varolan düzene karşı gelmek, bir Batılı gibi yetiştirilse de Çinli Amerikalı Mona için ailesinin öngördüğü özellikler değildir.

Kimlik değiştirmek belirsizliklere son vermenin dışında etnik kökenli kadınların güçsüzlüklerine karşı gelme yollarından da biridir. Böylece etnik kadın bildungsromanlarında kahramanlar kimlik değiştirerek özgürleşirler. Onları baskılayan her türlü toplumsal değer yargılarından kurtulurlar. Sadece kahramanın kendi iradesi ile bir seçim yapması bile buna örnektir.

Romanda Mona, özcü bakış açılarına karşı postmodern kimlikleri savunur. Bir insanın kendi atalarını ve hatta ailesini bile eğer kendi isterse kabul edeceğini öne sürer (129). Mona bireylerin kim olduklarını sadece kendilerinin belirleyebileceğini ve istedikleri millete ait olabileceklerini düşünür, ister Amerikalı ister Musevi ya da her ikisi (56). Mona'nın Museviliği seçmesi zaten başlı başına radikal bir karardır. Her şeyden önce Musevilik herkesin kabul edildiği bir din değildir. Musevilere göre ırkı belirleyen kan bağlarıdır; Musevi bir anneden doğmayanlar Musevi olamazlar. Bu yüzden Mona "en delinmez duvarı" delmeye çalışarak, başka bir kimliği değil de Museviliği benimser. Bu kimliklerin değişmezliğine ironik bir eleştiridir.

Mona'nın başka bir din ya da ırkı değil de Museviliği seçmesinin başka bir nedeni ise özellikle Museviliğin başkaldırmakla, karşı koymakla eşdeğer görülmesidir.

- 'Vietnam ve bazı diğer ayrıntıları unutursan, Amerika Museviler için harika bir ülke, vaadedilen ülke gibi'.

- 'Bu ülke o kadar harikaysa neden saf Amerikalı olmuyorsun?' diye sordu Alfred.

- ‘Neden kendine halâ Amerikalı Musevi diyorsun?’ [...]
- ‘Musevi olmak da harika çünkü **özgürlük için savaşmakla** ilgili ‘dedi Barbara.
- ‘Biz orijinal **Özgürlük Savaşçılarıyız**. Dünyada herkesin Musevi olduğunu düşün, ne kadar iyi bir durumda olurduk’(135).(Vurgular benim).

Mona’nın din değiştirme isteği, haham tarafından basit bir ergenlik bunalımı olarak görülse de, Mona için daha derin anlamlar içerir. Mona Museviliği Katolikliğe tercih eder. Bunun sebebi de Musevilikte, Tanrıyla olan ilişkisinde arada herhangi bir aracı olmamasıdır. Ama asıl Museviliği, itaat etmek yerine soru sormayı teşvik ettiği için seçtiğini söyler (34). “Musevi olmanın özü itaat etmek değil, soru sormaktır” diyerek seçimini belirtir (137).

Etnik kadın bildungsromanlarındaki kimlik seçme özgürlüğünün başka bir göstergesi de etnik farklılığın yarattığı olumlu durumdur. Kahraman kimliği belirsiz olduğu için romanlarda, etnik kimliğinin istediği ve işe yarayan taraflarını kullanır; istemediği tarafları yadsıyabilir veya bırakabilir. *Mona in the Promised Land*’de olduğu gibi istediği zaman arkadaşlarına gösteriş yapmak için Çinli kimliğini kullanır, geleneksel değerlere karşı çıkmak için ise Çinlilikten vazgeçip kendisine Musevilik gibi farklı bir kimlik seçebilir. Amerika’da Çinli Amerikalı olmak, bazen güçsüzlük ve dışlanmışlık yerine Mona’ya ayrıcalıklı ve özel olduğunu da hissettirir. Okulda, Çince bilmediği halde, Çince biliyorum diyerek arkadaşlarını etkiler. Amerika’da Çinli Amerikalı olmak bazen de Mona’nın memnun olmadığı bir durumdur. Yaşlıları akşam dışarıya çıkarken Mona ve kız kardeşi Callie aile restoranlarında çalışırlar; bu yüzden de Mona Çinli olmaktan nefret eder (29). Bu kimlikler arası özgürce hareket etme imkanı nereye ait olduğunu bilmeyen etnik kökenli kahramanlar için bulundukları olumsuz durumdan kurtulmak demektir. Birden farklı kimliğe sahip olmak, kimlikler arası geçiş yapabilmek, ırkçı kültürün ve batı düşüncesinin yarattığı ve beslediği ikiliklere karşı gelebilmektir. Beyaz ya da siyah değil, arada bir yerlerde olmayı kabullenmek, melezliği benimsemek aslında güç verir.

Etnik kadın bildungsromanlarının çoğunda görülen başka bir tema da etnik kökenlerin yarattığı ırkçılık, dışlanma, güçsüzlük gibi olumsuzluklardır. Romanlarda

bunları olumlandırmanın yolu önyargı ve stereotiplerle alay ederek ırkçılığa karşı gelinmesidir. *Mona in the Promised Land* romanında egemen kültürün kurguladığı basmakalıp genellemelerle ırkçı Amerikan kültürü eleştirilir. Güncel etnik kadın bildungsromanı yazarları ırkçı Amerikan toplumunun onlara biçtikleri rolleri, kimlikleri eleştirmek için bazen bu kimliklerle ve ırkçılıkla dalga geçerler. Böylelikle onları değersizleştirirler. Mona'nın kız kardeşi Callie'ye öğretmeni Çinli olup olmadıklarını sorduğunda “Elbette Çinliyim, Çinli Amerikalıyım” diye cevap verir ve durumu dramatize etmek için ailesinin göçmen olduğunu da ekler. Öğretmeni de “Ah! Demek göçmenler?” diye acıyarak tepki verir. Callie, böylelikle istediği etkiyi yaratır; ancak ailesinin kendilerini asla göçmen olarak tanımlamayacaklarını da bilir. Çünkü Amerikan kültüründe göçmen denilince akla hemen, otobüslerde tavuklarla seyahat eden, gerçek bavullara bile sahip olmayan zavallı insanlar akla gelmektedir (27).

Mona'nın ailesi de egemen kültürün onları adlandırdığı “göçmen”, “azınlık” gibi olumsuz değerlerle yüklü terimlerle tanımlanmak istemezler. Çin'de asla azınlık olmadıkları için Amerika'da da olmayacaklarını, diğerleri kadar iyi oldukları için kimseden yardım istemeyeceklerini söylerler. Ayrıca diğer ırklar gibi başkaldırıp, isyanda bulunmak da istemezler çünkü kendilerini Amerikalı olarak görürler. Etnik azınlık olarak nasıl adlandırıldıklarından çok, kendilerini nasıl adlandırdıkları öne çıkar (52). Egemen kültür tarafından yapılan ayrımcılığı kendileri başka azınlıklara, örneğin siyahlara uygulayarak Amerikalıymış gibi yaparlar. Çinliler olarak çok çalıştıklarını, siyahlar gibi sorun çıkartmadıklarını belirterek kendilerini ayırırlar (119). Bu yüzden Mona ailesinin azınlık olmasına rağmen ırkçı olduklarını düşünür. Çünkü hiçbir ırkçılık protestosu gösterisine hele siyahlarınkine asla katılmazlar. Aile işyerlerinde de başka ırktan kimseyi çalıştırmayarak, Mona'ya göre ırkçılık yaparlar (117-118).

Amerikan kültürünün basmakalıp, önyargılı beyaz bakış açısı etnik bildungsromanda konu edilen ve eleştirilen bir temadır. Azınlık olarak dışlanmışlığı yenmenin başka bir yolu da egemen kültürün stereotipleriyle dalga geçebilmektir. Çünkü stereotipler ve önyargılar egemen kültürün azınlıklar için biçimlendirdiği ve daha güçsüz olan azınlıklar için değiştirmesi güç kimlik oluşumlarıdır. Mona'ya arkadaşları, kendisi de Asyalı olduğu için okula yeni gelen Japon çocukla ilgili sorular sorarlar. Amerikalılara göre, her ikisinin de Asyalı olması birbirleri hakkında bilgi sahibi olabilecekleri izlenimini

verir. Mona'ya Japon çocuğun çiğ balık yiyip yemediğini, babasının kamikaze pilotu olup olmadığını, karate yapıp yapmadığını sorarlar (12). Yeni gelen Japon arkadaşlarını üzmemeye çalışırlar; harakiri yapmasından korkarlar (70). Bu da Amerikalıların etnik kökenlilerle ilgili sığ, eksik ya da kalıplaşmış bilgilere sahip olduklarını gösterir. Her Japon bu standart özelliklere sahip olmak zorunda değildir. Her Asyalı aynı değildir; ülkeler arasında da kültürel farklılıklar vardır. Bu, doğunun batıdan nasıl görüldüğünün en iyi göstergesidir. Etnik kökenli kahramanlar da aynı klişeleşmiş bakış açılarını kendilerine de kullanarak alay ederler. Callie'nin oda arkadaşının Çinli olmasını isterler, çünkü Çinliler devamlı çalışır diye düşünürler (36).

Etnik kökenli kahramanların yer aldığı bildungsromanlarda kimlik değiştirme her şeyden önce arada kalmışlığa, belirsizliğe bir tepki ve bir çözümdür. Aynı zamanda da kahramanların kimlik değiştirme şansı olmadan önce sahip oldukları güçsüzlük, baskılanma ve başkaları tarafından isimlendirilme gibi olumsuzluklardan da kurtulmanın en önemli yoludur.

### 3.2.1.2.3. Eğitim ile / Dil ile Karşı Gelme

Gelişim romanlarındaki kimlik kurgulamasının, *bildunga* ulaşmanın en çarpıcı örneklerinden biri de A.J Verdelle'in *The Good Negress* romanıdır. Afrikalı Amerikalı Denise'in gelişimi ve kimlik arayışı tipik bir yoktan var olma örneğidir. Denise de nereye ait olduğunu bilmediği yaşamında, diğer etnik kadın bildungsroman kahramanları gibi kendisi için başkaları tarafından belirlenmiş rollere boyun eğmeyip karşı koyarak kendi kimliğini oluşturur. Taşradan büyük şehre gelmiş, annesinin evinde hizmetçiden farksız yaşayan, değersiz Afrikalı Amerikalı bir genç kız olarak kendini eğitip geliştirerek, doğru İngilizce konuşmayı öğrenerek kimliğini bulur. Böylece ailesinin ve egemen kültürün ona sunduğu kısıtlı kimliğin bir kurbanı olmak yerine, kendi hayatının öznesi olmayı seçer. Roman kendisini ifade edemeyen, düzgün İngilizce konuşamayan Denise'in İngilizce'yi, dolayısıyla kendini ifade edebilmeyi öğrenmesinin öyküsüdür.

Etnik kadın bildungsromanlarında kahramanların kimlik oluşturma süreçlerinde dil önemli bir etkidir. Dil sorunları her üç etnik kökenli kahraman için de sorun oluşturmaktadır. Meksikalı Amerikalı Lala ne İngilizce ne İspanyolca'ya tam hakim,

ikisinin arasında melez bir dil, İngspanyolca (Spanglish) kullanmaktadır. Lala'nın evi, radyodan İspanyolca, televizyondan İngilizce dinlenen, çocukların iki dilin karışımı olan bir dilde küfrettikleri bir ortamdır (8). İyi İngilizce konuşmak ise Lala'nın Çikanalar arasında dışlanmasına, milliyetçi olmamakla suçlanmasına bile yol açar. Çinli Amerikalı Mona ise Çince öğrenmeden İngilizce ile büyümüş bir Çinli Amerikalı olarak Amerikan toplumunda dili yüzünden yabancılık ve dışlanmışlık hissetmemiştir. Mona için de Çince yabancı olduğu dildir. İngilizce farklı kültürlerden ve anadillerden gelen etnik kadınlar için öğrenilmesi gereken yabancı bir araçtır. Buna karşı bazı etnik kökenli kuramcılar, egemen kültürün dilinin emperyalizmin bir uzantısı olduğu için uzak durulması gerektiğini savunurlar. İngilizce'yi öğrenmek ve kullanmak yerine aksine, kendi dilleri ile bozarak, yeniden yapılandırmayı savunurlar. Çoğu zaman asimilasyonun simgesi olan İngilizce, bazen de kimlik oluşturma'nın en önemli önkoşuludur. Meksikalı ya da Çinli Amerikalı genç kız kahramanlar için artık yeni melez kimliklerinin olmazsa olmaz bir parçasıdır. Lacancı kurama göre, kadınların erkek dilinden mahrum bırakılmaları gibi, etnik kökenliler de egemen kültürün dili olan İngilizce'den uzak, o yüzden de güçsüz bırakılmışlardır. Etnik kökenliler için İngilizce öğrenmek ve kullanmak aslında düşmanın silahı ile savaşmaktır. Çağdaş Amerikan edebiyatında etnik kökenli yazarların romanlarını İngilizce yazıyor olmaları da buna iyi bir örnektir. Eskiden dahil edilmedikleri, ayrı tutuldukları kültüre böylelikle eşit koşullarda dahil olabilmışlerdir.

Anadilleri İngilizce olmayan diğer iki kahramanın aksine Afrikalı Amerikalı Denise'in ana dili İngilizce'dir. İronik bir şekilde Denise için de dil sorun oluşturur. Dil yani İngilizce Denise için güç demektir; içinde bulunduğu güçsüz durumun sorumlusu ve yine bu durumdan kurtulması için elindeki önemli bir araçtır. Denise için standart dil egemen kültürün bir simgesidir, İngilizce'yi düzgün konuşamamak güçsüzlüğünü gösterir. Güneyden gelen Denise, yeni geldiği Detroit'te, okulun ilk günü sınıfta kendisini tanıtamaz bile. Güney aksanıyla, Virjinya yerine Firjinya der. Bu yetersizliği daha da vurgulayan ise Denise'in bireyin ilk ve en önemli kimlik göstergesi olan kendi ismini bile yanlış telaffuz etmesi olur (40). A.J.Verdelles, *The Good Negress* romanında, kimliksizliği dil ile özdeşleştirir. Denise güneyden kuzeye gelmiş bir Afrikalı Amerikalı olarak, kendi ırkdaşları tarafından bile anlaşılamayan, dolayısıyla eksik bir bireydir.

Kendini standart İngilizce'yle ifade edememesi onun kendi kimliğini kurgulamasındaki en önemli engellerden biridir. Romanın sonunda da olgunlaşması, kendi kimliğini kurgulaması ancak doğru İngilizce konuşması ile mümkün olur. Yani egemen kültürün silahını eline alıp, onlar gibi kullanmayı öğrenmekle.

Genellikle sınıf meselesi olan dil kullanımı, romanda da kuzeyde yaşayanların güneyden gelen Denise'i "ötekileştirmek" için kullandıkları bir araçtır. Denise kuzeylilerin arasında her ne kadar kendini ifade ettiğini düşünse de, onlar tarafından anlaşılmadığı için güçsüzdür ve dışlanır. Okulda güney lehçesiyle konuştuğu için çocuklar onunla alay ederler: "Güneyli zenciler konuşmayı bilmiyor" derler (112). Verdelle siyahların yaşadıkları zorlukları romanın tamamına yansıtmıştır. Denise ırkçılığın, ataerkil toplumun ezdiği siyah kadınının abartılı bir örneğidir. Etnik kadın gelişim romanlarındaki, Amerika'ya göç, *The Good Negress*'deki Afrikalı Amerikalı kadın için farklı bir göçü, güneyden kuzeye göçü anlatır.

Farklı etnik kökenli kadınların Amerikan toplumunda yaşadıkları ayrımcılığı Denise de, Virjinya'dan geldiği Detroit'te sosyo-ekonomik durumu yüzünden yaşar. Okulda ilk gün taşradan gelenler sınıfın en arkasına oturtulur (35). Annesi bile Detroit'te eskiden giydiği kıyafetleri giymemesini tembihler. Romanda kuzey ve güney ayrımı Denise'in dışlanmışlığını daha da belirginleştirir. Ama Denise'e göre kendisi gibi güneyli taşralılar kuzeydekiler gibi olmasa bile dertlerini anlatacak kadar konuşabilirler. Romanda dil, kendini ifade etmenin dolayısıyla var olmanın önkoşuludur. Denise İngilizce konuşsa da kimse ne anlattığını anlamadığından birey olarak kabul edilmez.

Etnik kökenli kahramanlar için kendini ifade etmenin başka bir yolu da aynı *Caramelo*'daki gibi kendini yazmaktır. *The Good Negress* romanında da yazmak özgürleştirici, kimlik kazandırıcı bir eylemdir. Denise yazmaya büyükannesine olan biteni anlattığı mektubuyla başlar. Onunla hayallerini, başarmak istediklerini, sorunlarını paylaşır (170). Denise için yazmak, kendi geleceğini kurgulamakla aynı işlevi görür. Öğretmeni de, öğrenmesine faydalı olacağı hem de kendini ifade etmeyi öğrenmesi için yazmaya cesaretlendirir. Denise içinde bulunduğu durumdan kurtulmak için yazmaya sarılır. Yazmayı hem kendi geleceğinin garantisi, hem de annesi Margarete'in bebeğinden kurtaracak bir kaçış olarak görür. Bunların yanında öğretmeni

onu kendisi, yaşadıkları hakkında da yazması için cesaret verir. Böylelikle kendini tanıyıp ifade edecek gücü kendinde bulabilecektir.

Denise olgunluğa, *bildunga* giden yolda kendini bulmanın başka bir aracı olarak kendini isimlendirmenin de gücünü öğrenir. Öğretmeninin verdiği, İngilizcesi düzelsin diye okuduğu coğrafya kitaplarında adı geçen isimlerden çok etkilenir. İsminin Alberta, Kanada ya da İspanya olmuş olmasını diler. Bir toprak parçasının ismiyle adlandırılmanın çok güçlendirici olacağını düşünür. Birçok bildungsromanda görülen kişinin kendi ismini değiştirmek istemesi motifi bu romanda da görülür. Çünkü isimlendirmek güçtür; kişinin ismini başkasının değil de kendisinin koyması büyük bir başkaldırıdır. Denise için de kendi ismi, kimliği onu güçsüz ve aciz kıldığından kaderini değiştirmenin yolu metaforik olarak ismini değiştirmektir.

Etnik bildungsromanların birçoğunda görülen bir başka ortak özellik de, kahramanların kendileriyle aynı etnik kökenlilerle birlikte kimlik kurgulamalarıdır. Son derece bireysel bir durum olan kimlik oluşturma, etnik kökenli kahramanlar için ait oldukları etnik grupla birlikte meydana gelir. Bireylerin kim olduklarını belirleyen kendi ırklarından olanlarla benzerlikleri ve diğerleri ile olan farklılıklarıdır. Denise'in de *bildunga* ulaşması kendisi gibi Afrikalı Amerikalıların yardımlarıyla gerçekleşir. Bireysel gelişimler, bireylerin etnik kökenlerinden bağımsız gerçekleşmediği için, *Good Negress*'de özellikle Afrikalı Amerikalıların geçmişi hatırlamak, eski acıları ve yaşananları başka kuşaklara anlatmak gibi bir görevleri olduğu savunulur. Ayrıca Çikana Lala ve Çinli Amerikalı Mona gibi nereye ait olduğunu bilmeyen etnik kökenli kahramanlarda bir yerlere ait olmak önemlidir. Bu tema aynı Çikana Lala'nın kendi tarihini, aile ve ırk tarihiyle birlikte kurgulaması gibi, Afrikalı Amerikalı Denise için de geçerlidir. Büyükannesinin annesi ölmeden Denise'in büyükannesine, yani kızına verdiği nasihatte olan biteni izle, hatırla ve şahit ol der (113). Afrikalı Amerikalıların tarihlerindeki deneyimleri, kölelikte çekilenler ve ırkçı bir toplumda yaşamının zorluklarını hatırlamak kimliklerinin değişmez bir parçası olmalıdır. Denise için kuzeye taşınmak, güney kültürüne yani kimliğinin özüne uzaklaşmak demektir. O yüzden anılarını ve güneyi sembolize eden büyükannesinden öğrendiği bazı geleneksel, kültürel bilgileri unutması onu korkutur ve üzer. Roman, etnik kökenli kadınların nereye giderlerse gitsinler kültürlerine sahip çıkıp, kültürlerini kimliklerinin ayrılmaz bir

parçası yapmak zorunda olduklarını belirtir. Denise için ait olduğu kültür, gelenekler, ona güven ve güç verirken, yeni geldiği yer belirsizlik ve güçsüzlüğü simgeler.

Denise'in kimlik kurgulamasındaki en önemli adımlardan biri eğitimidir. İngilizce'yi düzgün konuşmayı öğrenmesinin yanında genel olarak eğitimsizliği kimlik oluşturmaya engeldir. Denise'e kimlik kazandıran eğitim sadece okulda öğrendikleri değil aynı zamanda hayata dair ve kendisi ile ilgili öğrendikleridir. Virjinya'da taşrada yaşaması, Denise'i güçlü bir kişilik geliştirmesine yardım edecek bilgidir mahrum etmiştir. Eğitim ve yaşadıkça öğrendiği her şey onu yavaş yavaş gelişim romanının hedeflediği ideal kimlik oluşumuna götürür. Denise'in Detroit'e, şehre yerleşmesiyle birlikte daha önce görmediği bir sürü yenilik ona yeni bir hayat, görgü ve en önemlisi de bakış açısı sunar. Her öğrendiği yeni bilgi ona daha çok çalışma isteği ve öğrenme zevki verir.

Denise'in eğitimle kimliğini kurgulamasında büyükannesi ve öğretmeni ona en büyük desteği verirler. Bu da bireyin etnik kökeninden, aynı etnik kökene ait olduğu insanlardan bağımsız bir kimlik kurgulayamadığının örneğidir. Büyükannesi Shakespearvari bir benzetmeyle Denise'i uyarır: "Cahillik yeşil bir sopadır, senin canını acıtır ama kırılmaz"(43). Okuldaki öğretmeni Denise'e düzgün İngilizce öğretmek ve cahilliğinden kurtarmak için akşamları ders çalıştırır. Öğretmeni bir Afrikalı Amerikalı olarak Denise'e ırk bilinci de aşlamak ister. Bir siyahın ömür boyunca hep bir öğrenci ve öğretmen olarak kalması gerektiğini söyleyerek eğitimin, öğrenmenin ve öğretmenin siyahların özgürleşmesindeki önemini belirtir (122). Denise'in de eğitim ile, beyazların ve kuzeyli siyahların kullandığı düzgün İngilizce'yi öğrenmesiyle daha eşit ve güçlü bir konuma geçeceği roman boyunca tekrarlanır. Öğretmeni, düzgün İngilizce konuşamadığı ve cahil olduğu için Denise'in aptal olmadığını, sahip olduğu iyi fikirleri doğru konuşmayı öğrenerek kullanabileceğini ve sonuçta daha önemli bir insan olacağını söyler (123). Eğitim Denise için yeni bir hayat, yepyeni bir başlangıcın anahtarıdır. Ancak bu yolla varolan düzene karşı gelinebilir ve siyahlar da kendi kimliğine sahip bireyler olabilirler. Aynı Denise gibi.

Eğitim hem ona biçilen rollere karşı gelmesine hem de ırkı yüzünden içinde bulunduğu güçsüzlükten kurtulmasına yol açar. Denise tatilde bir aylığına bir dükkanda iş bulur. İş düğmeleri kutulamak, yerleri ve tuvaletleri temizlemektir. Kendine ait parası olsun, aile bütçesine katkısı olsun diye yaptığı işten Denise çok memnundur,

fakat öğretmeni öğrenince çok kızar. Denise tüm vaktini derslerine ayırmak yerine bu işte geçirmemeli diye düşünür. Çünkü bu tür işler, siyahlara kölelikten beri layık görülen aşağılayıcı işlerdendir. Öğretmenine göre, Denise'in çalışıp kendini geliştirmek yerine böyle işlerde çalışması onun asla siyah olmayı aşamayacağı anlamına gelir: “Seni oraya tuvaletleri temizlemek, iyi bir küçük zenci yapmak için alıyorlar ve annenin buna tek tepkisi senin yılbaşı hindisi almanı söylemek oluyor”(209-10).

Öğretmeni Denise'e bu edilgen olduğu, boyun eğdiği düzene karşı çıkması için destek olur; egemen kültürün ve annenin seni eve hapsedmesine izin verme der. Denise eğer çalışacaksa daha saygıdeğer bir işte çalışmalıdır (262). Eğitim ona biçilen rollere karşı gelmesine de yardım eder. Denise için öngörülen rol ona verilen öğütlerde de açıkça görülür: “İncil oku, evi temizle, sorulursa oku, ders çalış, iyi bir kız ol, yalan söyleme, çalma, karanlıkta eve dönme...” gibi (200).

Denise'in kendi kimliğini bulması için gerekli ön şartlardan biri olan karşı koymak, varolan duruma itiraz etmek yani bilinçlenmek romanın ortalarında eğitim yoluyla gerçekleşir:

Şimdi buradayım: Detroit'te, tavuk kızartıyorum, pencereden dışarı bakarken neden nefret ettiğimi bulmaya çalışıyorum. Halâ yemek pişirmeyi, yemeğin bir halden ötekine dönüşmesini seviyorum. Yani nefret ettiğim yemek yapmak değil, sevmediğim bebeğin bağırان tehdidi. Nereye gidersem beni takip ediyor. Beni büyükannemi bırakmak zorunda bıraktıran da bu. Şimdi buraya yerleştim ve artık başka dünyalar da olduğunu biliyorum, bu bebek bana tekrar kaybettirmeye çalışıyor. Ne kadar çok öğrenmem gerektiğini görmeye başladım ama Margarete'in bebeği bana tavuk kızartmak ve sonra tavuğun kemiklerini onun için ayırmaktan başka hiçbir şey yaptırmayacak. Ve şimdi çalıştığım diyagramları inceleyeceğim yerde, Büyük Jim'in yemeğini hazırlıyorum(167).

Daha sonra da eğitim ile tanıştığı farklı dünyalar ve her öğrendiği yeni bilgi ona güç verir. Bebeğe bakmaktan farklı bir yaşam düşünemezken, eğitimle farklı seçeneklerinin de olduğunu fark eder ve artık ona sunulanları sorgulamaya başlar. Bu bilinçlenme ile sonlara doğru romanın anlatım dili, yani İngilizcesi de düzelir. Denise'in

roman boyunca başından geçenleri anlatırken başvurduğu mutfak ve ev temizliğine ait ayrıntılı anlatımlar eğitim ve dil ile ulaştığı *bildungen*ü da özetler. Denise artık kavanoza koyduğu reçeller gibi pişmiş, olgunluğa erişmiştir: “Piştim, sıkıştım, süzıldüm ve koyu mor olup sonunda içini doldurduğum sırça fanusta jelleştirdim. Artık üzüm mevsimi bitti” (215).

*The Good Negress* romanı aynı Alice Walker’ın *Color Purple* romanı gibi güçsüz, kimliksiz Afrikalı Amerikalı kadının kendini bulup güçlenme öyküsüdür. Denise için sahip olamadığı gücün sebebi düzgün konuşamadığı İngilizce’dir. Dile sahip olmadığından ne kendini ifade edebilir ne de yabancı olarak görüldüğü kuzeyde kabul görür. İçinde bulunduğu durumdan kurtulmak için büyükannesi ve öğretmenini gibi diğer siyah kadınların da yardımıyla yeni şeyler, İngilizce ve kendini öğrenmeye başlar. Böylece toplum tarafından ona sunulandan daha fazlasına erişir ve kimliğini oluşturur.

Etnik kadın bildungsromanlarındaki genç kız kahramanlar iki kültür arasında kaldıklarından, benzer sorunlar yaşarlar. Bu sorunlarla başa çıkmak, ırkçı, ataerkil kültürde var olmak için kendi kimliklerini kurgulamak isterler. Bu kimlik kurgulaması da egemen kültüre çeşitli yollarla meydan okumakla gerçekleşir. Bu kızlar kendi öykülerini ve tarihlerini kendileri yazarak başkaları yerine tanımlanmak yerine kendilerini tanımlayarak güçlenirler. Etnik kadın bildungsromanlarındaki istedikleri kimlikler arasında seçim yaparak ve eğitim ile kendilerini geliştirerek *bildungen*ü ulaşırlar.

### 3.2.2. Verandanın Yanlış Tarafında Doğan Kızlar: Sınıf Kimliği

Kafamda bir şeyler uydurdum. Zenginmişim, müthiş dişlerim, deri Nike’larım, duvardan duvara halısı olan bir evim varmış gibi şeyler uydurdum. Bedava kahvaltı, kullanılmış kıyafetler almak zorunda değildim; astımım ya da duvarları akmış bir evim yokmuş diye hayal ettim (Paul 20).

1992 yılında yayınlanan *Bastard Out of Carolina* romanında Dorothy Allison, Güneyli fakir bir ailenin kızı olan Bone takma adlı, Ruth Anne Boatwright’ın fakirlik ve

şiddet dolu çocukluk yıllarını birinci ağızdan anlatır. Romanın kahramanı Bone'un çocukluktan yetişkinliğe geçme sürecinde yaşadığı zorluklar romanın konusunu oluşturur. Romanı bildungsroman yapan özellik, tezde yer alan diğer romanlar gibi genç kız kahramanın çeşitli deneyimler ve zorluklar karşısında verdiği kimlik kurma ve savaşıdır. Romanı diğer bölümlerdeki bildungsromanlardan ayıran özellik ise bu kendini arama ve bulma sürecinin sınıf ekseninde anlatılmasıdır. Romanda kahramanın cinsiyeti ve yaşının yanı sıra sosyo ekonomik durumu onun gelişimini etkileyen en önemli etkidir.

Jasmine Paul'un *A Girl in Parts* bildungsromanı da genç kız kahramanın kendini arama öyküsüdür. Romanda 9 yaşından 14 yaşına kadar Dorothy'nin yaşadığı çeşitli deneyimler ve süreçler 97 kısa bölüm halinde anlatılır. 1980lerde Virjinya'da annesi, üvey babası ve kardeşiyle yaşayan Dorothy için de büyümek hiç kolay değildir. Fakir bir ailenin kızı olan Dorothy için alt sınıfa ait olmak büyümeyi daha da zorlaştırır. Annesi babası ayrı olan Dorothy sınıf kimliğinden dolayı arkadaşları arasında dışlanır, yani, romanın isminden de anlaşılacağı gibi, iyice parçalara bölünür. Alt sınıfa ait olmaktan dolayı yaşadığı güçlükler bu romanı da diğer bildungsromanlardan ayıran özelliklerdendir. Sınıf bildungsromanlarında da kahramanlar çocukluktan yetişkinliğe geçerken, büyümekte olan tüm kızlar gibi ortak fiziksel, psikolojik ve toplumsal sorunlarla boğuşurlar. Ancak sınıf kimlikleri bu zorlukların ötesinde farklı bir kimlik kurgulamalarına yol açar ve kimlik kurgulamalarını etkiler.

Bu bölümde incelenecek sınıf bildungsromanlarında birtakım ortak tematik özellikler bulunur. Bu özellikler romanlardaki kız kahramanların ait oldukları sınıfın, onların kimlik kurgulamalarına olan etkileridir. Sınıf bildungsromanlarındaki genç kızlar ailelerinin ve kendilerinin sosyo ekonomik durumları yüzünden toplumda güçsüz bırakılmışlar, baskılanmışlar ve dışlanmışlardır. Genç kızların kimlik oluşturma süreçlerinde karşılaştıkları sınıf kaynaklı zorlukların diğerleri ise, fakirliğin yol açtığı sorunlar, mutsuzluk, öfke ve sadece *Bastard Out of Carolina* romanında görülen şiddettir. Her iki bildungsromanda da kız kahramanlar bu sorunlarla baş edebilmek ve bunlara rağmen kendi kimliklerini kurgulamak için birtakım çözümler bulurlar. Bazen sınıf kimliklerini benimseyerek, bazen de kendilerine atfedilen stereotiplere ve orta sınıf değerlerine karşı gelerek kimliklerini oluştururlar. Dolayısıyla bu bölümde de bildungsroman türünün güçsüz bireylerin kimlik kurgulama sahası olduğu gösterilecektir.

### 3.2.2.1. Sorun: Sınıf Kimliği

Sınıf kimliği de cinsiyet kimliği ve etnik kimlik gibi toplumsal bir kurgudur. Batı düşüncesine hakim ikilik düşüncesi toplumda bazı normlar belirler. Beyaz, erkek, orta sınıf olanlar daha değerli ve “normal” sayılırken, farklı bir etnik gruba ait olanlar, kadınlar ve orta sınıfın altındakiler aynı kabulü görmezler. Egemen kültürün alt sınıfa ait olan kimseleri “ötekileştirmesi” sınıf bildungsromanlarının en geçerli konularındandır. Alt sınıfa ait olmak “öteki” olarak damgalanmak için başka bir nedendir. Kadın olarak toplumda var olmanın zorlukları yanında bir de egemen kültür tarafından değersiz ve öteki olarak görülen bir sınıfa ait olmak bildungsroman kahramanları için kimlik mücadelesini zorlaştırır. Etnik bildungsromanlardaki kız kahramanların etnik farklılıklarından dolayı yaşadıkları zorlukları, bu romanların kahramanları da sınıf farklılığından dolayı yaşarlar. Ait oldukları sınıf yüzünden yaşadıkları yokluk ve hatta şiddet gibi zorlukların üzerine bir de toplum tarafından dışlanmak eklenince alt sınıfa ait kız kahramanlar için nereye ait olduklarını belirlemek, kendileri için kimlik oluşturmak daha da zorlaşır.

*Bastard Out of Carolina* ve *A Girl in Parts* romanlarının her ikisi de Amerika’nın güneyinde geçtiği için bu bölgede alt sınıfa ait olan beyazları tanımlamak için kullanılan “beyaz süprüntü” (white trash) deyimini romanları incelerken kullanılacaktır. Bu deyim Amerika’daki etnik kökene veya cinsiyete dayalı ayrımcılık gibi başka bir ayrımcılığı gösterir. Bu deyimdeki beyaz kelimesi, özellikle fakirlik ve fakirliğin yol açtığı olumsuzluklarla bağdaştırılmak istenmeyen, toplumda üstün görülen beyaz ırka ait insanların bu grubu oluşturduğunu belirtir. Bu klişe alt sınıftakileri aşağılarken, orta ve üst sınıflara kültürel ve entelektüel bir üstünlük sağlar (Wray ve Newitz 1). Amerikan kültüründe Afrikalı Amerikalılar ve Latin Amerikalılar gibi bazı ırklar fakirlikle özdeşleşmiştir; ancak beyazlık ender olarak fakirlikle yanyana düşünülür. Bu yüzden de “beyaz” kelimesi vurgulanır. Süprüntü kelimesi ise birçok alt anlamı içerir: İşe yaramaz, yeteneksiz, işsiz güçsüz, kenar mahallelerde yaşayan, çoğu zaman suça eğilimli bir insan topluluğuna denir. “Beyaz süprüntü” deyimini, sosyo ekonomik olarak aşağıda olan insanları diğer orta sınıf ve üstü beyazlardan ayırmak için kullanılır. Yan yana kullanılması zor olan iki terim böylelikle bir araya gelir: Beyazlık

ve fakirlik (Wray ve Newitz 4). Yani sadece süprüntü değil beyaz süprüntü demek, normalde alt tabakaya ait insanların beyaz ırk dışında başka ırktan olabileceklerini ima eder. Dolayısıyla bu tür sınıf ayrımcılığı yapan etiketler aynı zamanda da ırkçılık içerirler. Egemen kültür tarafından üretilen, orta ve üst sınıf beyazlığa ait söylemler, alt sınıf beyazları ezmektedir; bu da bir çeşit ırkçılıktır (Wray ve Newitz 5).

Sınıf farkının yol açtığı zorlukların başında gelen dışlanmanın örneklendiği romanlardan ilki Dorothy Allison'ın *Bastard Out of Carolina* adlı romanıdır. Romanın isminden de anlaşılacağı gibi romanın kahramanı Bone bir piçtir. Doğum sırasında aile bireylerinin hiçbirinin Bone'un ölmüş babasının soyadını hatırlamadıklarından ve sosyal sınıfları yüzünden kendi haklarını da koruyamadıklarından, nüfus memuru tarafından piç olarak damgalanmıştır, yani resmi olarak toplum dışına atılmıştır (3). Bu yanlışlıktan iki yıl sonra, annesi nüfus memuruna tekrar giderek artık Bone'un nüfusundan bu lekenin kaldırılması gerektiğini, onun da bir babası olduğunu fakat öldüğünü belirtir. Ancak bu resmi yanlışlık memur tarafından toplumsal kurallar bahane edilerek düzeltilmez; bu da toplumun koyduğu damgaların ne kadar zor silindiğinin bir göstergesidir (9). Ait olduğu sınıftan dolayı piç damgasını yiyen Bone'un farklılığı toplum tarafından unutulmaz ve ömür boyu dışlanmasına sebep olur. Piç olarak damgalanmak beyaz süprüntü olmanın bir metaforudur (Donlon 85).

Toplum tarafından beyaz süprüntü olarak adlandırılmak ve dışlanmak romanlarda bir çok sembolle belirtilir. Aşağı bir sosyal sınıfa ait olmak, tembellik, işe yaramaz olmak, vb. gibi kişilik özellikleri de beraberinde getirir. Bu tür deyimler aynı zamanda fakir insanlar hakkındaki sosyal davranışları, onların zekaları, cinsiyet rolleriyle ilgili önyargıları ve stereotipleri de anlatır. Bu tür yaygın inanışlar, Marksizmin alt yapı, üst yapı ilişkisi ve ekonomik yapının bu tür davranışları, yaşam tarzlarını doğal olarak oluşturduğu kuramını destekler (Wray ve Newitz 7). Bu görüşlere göre, kapitalist toplumda fakirlik, fakir olanların suçu ve dolayısıyla hak ettikleri yaşam biçimi olarak görülür.

Bu yüzden romanlardaki kız kahramanlar için toplum tarafından belirlenmiş kimliklerle yaşamak ve önyargılara karşı durmak oldukça güçtür. Romanlarda sınıf ayrımı kahramanlar tarafından tüm açıklığıyla hissedilir. Toplumun, alt sınıftan olanlara uygun gördüğü olumsuz kişilik özellikleri sınıf bildungsromanlarında, toplumsal önyargıyı ve dışlanmayı eleştirmek için özellikle sıklıkla kullanılır. Romanlardaki alt sınıfa ait erkekler

işsizlik, tembellik, beceriksizlik, kanunsuzluk ve ahlaksızlık gibi olumsuz özelliklerle bağdaştırılır. Alt sınıfa ait kadınlar da orta sınıf beyaz kadınlardan çalışmak, erken yaşta evlenmek ve çocuk sahibi olmak gibi birçok özellikte ayrılır. *Bastard Out of Carolina* romanında sınıf farkı küçük kız kahraman Bone'un gözünden yansıtılır. Bone'a göre üvey babasının zengin ailesi, Bone ve ailesi gibi beyaz süprüntüleri işe alan, evde çocuklarını bırakıp çalışmaya giden kadınlara kötü gözle bakan yani onlardan farklı bir gruptur (98). Bone kendi ailesinin normal ailelerden birçok yönden farklı olduğunun bilincindedir. Bone'un annesi bir lokantada geç saatlere kadar çalışıp, yorulan hatta eve geldiğinde yemek ve ter kokan tipik bir beyaz süprüntü kadınıdır. Arkadaşının büyükannesi önlük, siyah uzun kollu elbise giyen tipik bir orta sınıf kadınıken, kendi büyükannesinin kolsuz, göğüsleri gösteren bir elbise giymesi, üstelik tütün çiğneyip küfretmesi yüzünden farklı olduğunun farkındadır (55). Bone büyükannesi alt sınıfa ait olduğundan yani diğer büyükannelerden farklı olduğundan, arkadaşının gibi bir büyükannesi olmasını diler. Zaten ona göre arkadaşı zengin olduğu için hayatta onun sahip olamadığı her şeye yani şansa ve ümide sahiptir (59). Alt ve üst tabakadan olmak toplum tarafından belirlenmiş bir uçurumdur; iki tarafın da yerleri toplum tarafından belirlenmiş ve ayrılmıştır. Bone'a göre üvey babası Glenn Baba'nın ailesindekiler ona ve ailesine hayvanat bahçesindeki bir hayvanmış gibi bakarlar:

Siyah saçlarımı gözlerimden çektim ve burnunu kaşıyarak ve bana hayvanat bahçesindeki aptal, çirkin ve incinmeyecek kadar dayanıklı bir filmişim gibi bakan beyaz elbise içindeki, büyük ağızlı kuzenlerimden birine baktım. Ona bizim hakkımızda ne diyorlardı? Merak ettim. Bizim gerçekten aile olmadığımızı, sadece deli amcasının karısının pis çocukları olduğumuzu mu? Kendi kendime, siz benim akrabam, benim insanlarım değilsiniz diye fısıldadım (Allison 102).

Bone için "öteki" olmak artık alıştığı bir durumdur; sınıf kimliği yüzünden toplum ve kültür tarafından dışlanmasının meşrulaştırılmasına alışmıştır. Ancak bu varolan güç dengelerini kabul edip etmemek genç kızın özneliliği belirler. Bone kendi kimlik kurgulamasını, üst tabakaya ait, kendisi küçük gören bu insanları asıl kendisinin kabul etmediğini söyleyerek ve onları değersizleştirerek gerçekleştirir.

Orta sınıftan başka bir sosyo ekonomik sınıfa ait olma toplum tarafından da başka bir etnik sınıfa ait olmakla aynı görülür. Sınıf ayrımını vurgulayan her türlü etiket ve dışlama sadece sınıf ayrımı değil aynı zamanda ırk ayrımı da yapar (Wray ve Newitz 1). Sınıf bildungsromanlarında sınıf ve etnik farklılık iç içe geçmiş durumdadır. *A Girl in Parts* romanında da sınıf ve etnik kimlikler birbirinin içindedir. Aynı etnik kimlikleri yüzünden dışlanan kız kahramanlar gibi bu romanın kahramanı Dorothy de sınıf kimliği yüzünden dışlanır. Hatta arkadaşları tarafından kanında Kızılderililik var diye alay bile edilir. Kızılderililer ofisinden görevliler Dorothy'nin okuluna gelip ona Kızılderili olup olmadığını sorduklarında, öteki olmayı içselleştirdiğinden: “Belki de içimde bir yerlerde öyleyimdir” diye toplumdan bir şekilde dışlandığını belirtir (52). Bu da ırk ve sınıf farklılığının ne kadar iç içe olduğunun bir göstergesidir. Yani ötekileştirmenin başka bir yoludur. *Bastard Out of Carolina* romanında da Bone aynı sorunla baş başadır:

İnsanların renk konusuna fazla düşkün olduklarını biliyordum ve bir ya da iki kuzenimin saçlarının kıvrıkcık olduğunu ve bu yüzden alay edildiklerini ve herkesin bu konuda biraz hassas olduğunu da. Büyükanne dışında, insanlar bizim Cherokee tarafımız hakkında hiç konuşmak istemezler. Michael Yarboro bana Cherokeeelerin de zaten zenci olduklarına yemin etti, çünkü beyazların aksine, Kızılderililer kimle evlendiklerini umursamazlarmış (Allison 54).

Bone'un da kanında, Dorothy gibi, Kızılderililik olduğundan sınıf olarak beyaz orta sınıfın dışında tutulmalarının yanı sıra ırk olarak da beyaz egemen kültürün dışında tutulurlar. Bone'a arkadaşları “zenci süprüntü” bile diyerek onu sınıf farkından dolayı beyaz ırkın da dışında tutarlar (102). Beyazlığın sembolize ettiği norm sayılan, güçlü, orta sınıf değerleri ve özelliklerin hiçbiri Bone ve ailesinde görülmemektedir. O yüzden toplumda “beyaz” bile sayılmazlar.

Fakir ve alt tabakadan olmak *Bastard Out of Carolina* romanında “verandanın yanlış tarafında doğmak” deyiimiyle anlatılır. Beyaz süprüntü oldukları için beyaz egemen kültür tarafından dışlanmaları, bu kültüre kabul edilmedikleri ve başka bir etnik grup olarak görüldükleri arkadaşları ile olan ilişkilerinde bile kendini gösterir:

Okula başladığımda Methodist bölgesindeki Yarboro kuzenlerden sıksa, fare suratlı bir kız, onu kendi oturacağım sandalyeden itince, bana zenci

dedi. Bana ‘**verandanın yanlış tarafında doğmuş**’ herhangi bir çocuğun olabileceği kadar koyu renkli ve vahşisin diye küfretti. Bu da bana piç demenin başka bir yolu olduğundan, gözüne bir yumruk attım (54).  
(vurgu benim)

Romanda dışlanmanın metaforu olarak kullanılan, herkesin nefret ettiği başka bir “öteki” olan Bone’un albino arkadaşı bile, Bone’u sınıf kimliğinden dolayı aşağı ve değersiz görür (170). Yaşadığı her sosyal ilişkide sınıf her zaman kimliğinin en önemli parçası olarak önüne çıkar ve onu baskılar.

Bu sınıfsal önyargı ve dışlanma yüzünden roman kahramanlarının anneleri kızları kendileri gibi acı çekmesin, kendi çektikleri acıları yaşamasınlar diye çaba gösterirler. Anneleri kızlarına her zaman kimliklerinden utanmamaları gerektiğini, toplum tarafından dışlanmalarının kötü insanlar oldukları anlamına gelmediğini söylerler. Ait oldukları sınıf toplum tarafından onları öylesine damgalar ki anneleri kötü bir şeymiş gibi “aslında biz fakir bile değiliz” deme gereği duyarlar (Allison 82). Anneler çoğu zaman da toplum tarafından alt sınıfa ait oldukları için damgalanan kızlarına bu önyargıların yıkılması için destek olurlar. Egemen kültürün kendilerine yakıştırdığı ahlaksızlık, güvenilmezlik gibi klişelere karşı savaşmaları için destekler. *A Girl in Parts*’da da annesi sınıfı yüzünden toplum dışına itilen kızına bol bol öğüt verir. Annesi Dorothy’e: “Saygılı ol, kimseden bir şey isteme ve geldiğin yerden utanma” der (84). Bone’un annesi de Bone’a hiçbir şey çalmaması gerektiğini, yalan söylememesini söyleyerek fakir olmalarının ahlaki açıdan yoksun olmaları anlamına gelmediğini herkese kanıtlamak ister (92). Bone’un bir mağazada yaptığı hırsızlığa ders vermek için onu mağazaya götürüp özür bile diletir. Fakat toplumdaki yerleşmiş önyargıları yıkmanın zorluğu burada da karşılırlarına çıkar, dükkan sahibi onlara bu suçtan, ait oldukları sınıfa yüklenen kötü özelliklerden kurtulamayacaklarını, her zaman potansiyel suçlu olarak tanınacaklarını kanıtlar (97). Anneler varolan önyargılı davranışlara karşı savaşarak ve ahlaklı davranarak kızlarının kurtulabilecekleri ümidini taşırlar. Ancak anneleri ne düşünürse düşünsün toplumun onlara nasıl baktıklarını kızlar bilirler, birinci elden yaşarlar ve doğuştan gelen bu lekeden bir türlü kurtulamazlar. Sınıf kimliği aynı etnik kimlik gibi ötekileştirmeye ve toplumdan dışlanmaya yol açar çünkü egemen kültürel ve sosyal normlar ile desteklenir .

Sınıf kimliğiyle ilgili bildungsromanlarda kahramanların yaşadıkları dışlanmanın yanı sıra, yokluk da sık sık tekrarlanan bir temadır. Alt sınıfa ait olmanın zorluklarının böylesine vurgulanması yazarların bu eşit olmayan sosyal sistemi değiştirme isteklerinden kaynaklanır. Kız kahramanların kişisel deneyimlerini anlatmaları sadece kız kahramanlar için fakir olmanın ne kadar zor olduğunu örneklemek için değil, sistem eleştirisi için kullanılır. *Bastard Out of Carolina* romanının kahramanı Bone'un gözünde annesi sürekli üç kuruşu hesaplamaktan, bozuk para saymaktan, fatura ödemeye çalışmaktan yıpranmış ve yaşlanmıştır. Anneleri çoğu zaman çocuklarına yiyecek bir şeyler bile bulamaz ve evde ne varsa karıştırarak yemek yapıp yedirir ve hatta bazen parasızlıktan elektrik de olmadığından soğuk çorba içerler (71). Aile ucuz et yiyip, sebzeleri de akrabalarının bahçelerinden alırlar. Küçük bir kız olarak Bone için en zoru ise akrabalarının eski elbiselerini giymek değil de, ayağına tam uyan bir ayakkabı bulamamasıdır, bu yüzden yazın çıplak ayakla dolaşır (65). *A Girl in Parts* romanının kahramanı Dorothy ise fakirlik yüzünden yılbaşlarından bile nefret eder çünkü "hiçbir zaman paraları yoktur"(183). Dorothy de çoğu zaman kıyafetleri ucuz ve eski diye okulda arkadaşlarından utanır. Bone da defalarca beyaz süprüntü olduklarına lanet eder ve başkaları gibi zengin olmayı diler (66). Bone bahçesinde güller, sofralarında porselenler, güzel mobilyalar olan bir ev gördüğünde bunların hepsini, yani onlarda olmayan ve olamayacak her şeyi istediğini söyler (102). Dorothy de aynı Bone gibi varlıklı yaşamayı hayal eder. Kapitalist sistemde varlıklı sınıfa ait olmayanların tutunabilmesi oldukça zordur.

Bu yüzden, Bone toplum tarafından ve maddi şartlar yüzünden mahkum edildiği ve sınıfı yüzünden sahip olamadığı, tüketim toplumunun her şeyine öfkelenir:

Parlak saç fırçalarına, kurdelelere, çorapların dolu olduğu sepete, defterlere, bebeklere ve balonlara baktım. O zaman hissettiğim, içimin derinliklerinde bir titreme, öfkemin yediğim her şeyi kullanmasıyla oluşan çığ ve felaket bir açlıktı... Bu sersem, ümitsiz açlık öfkeyle ve birilerini incitmek için duyduğum öfkeyle birleşti...Açlık karnımda değil, boğazımın arkasındaydı ...Ne zaman Glen Babanın akrabalarını ziyaret etsek, bu açlık, kendimi gürültü ve yemekle dolu bir aile toplantısının

ortasında sessiz ve aç bir biçimde dururken bulduğumda, kabarıp boğazımın arkasına çarpardı (98).

Bone öfkeyle zenginlerin sahip oldukları her şeye zarar vermek ister. Zengin bir evin bahçesindeki gül goncalarını, yapraklarını nefretle yolar ve koparır. Bu fark edildiğinde de herkesin “süprüntü yapmıştır, o çalmıştır” diye düşüneceklerini bilir (103). Ancak sadece gül yapraklarını çaldığını başka bir şey çalmayacağını söyler. Sınıf bildungsromanlarındaki kız kahramanların içlerindeki öfke onları böyle değişmez bir sınıf sisteminin içine hapseden sisteme karşıdır. Bone, kuzenleri ile Woolworths mağazasına gizlice girip bir şeyler çalmak, birilerini üzme, zarara sokmak isterler. Kendisinin parayla alamayacağı şeyleri de oldukça değersiz, basit ve zevksiz bulur (225). Bone evlerinde rahat ve refah içinde oturup, onların sınıfına yukardan bakanlardan nefret eder. Daha yetişkin olmamış bir kız olarak elinden gelen en iyi tepki budur:

Gözlerimin arkasında, baktığım her şeyi yakan bir çeşit sıcaklık hissediyorum. Tehlikeli bir sıcaklık. Dışarı fıskırıp her şeyi yakmak istiyorum, sahip olamadığımız her şeyi, onlara bizden daha iyi olduklarını düşündüren her şeyi (103).

*A Girl in Parts* romanındaki kahramanın da kimlik oluşumunun büyük bir parçası öfke ve nefrettir. Romanın kahramanı Dorothy onu fakirliğe mahkum ve mutsuz eden her şeyin bir yangınla yok olmasını diler. Dokuz yaşındaki bir kız çocuğunun bu hayali, yaşına göre oldukça acımasız ve öfke doludur. Dorothy’nin fantezisini kurduğu yangın kendisi dışında herkesin ölmesini içerir. Ayrıca evi, yaşadığı kasaba ve oradaki her şey yok olacaktır. Küllerinden yeniden doğan Anka Kuşu gibi Dorothy ise, babasının yanına gidip istediklerini yiyebileceği mutlu bir hayatı düşler (2).

Yangın daha olmadı, ama olacak. Biliyorum olacak. Son zamanlarda yangından çok korkuyorum. Uyumak çok güç çünkü geceleri endişeleniyorum. Herkes yangının gece çıktığını ve herkesin öldüğünü bilir. Bir parçam, yangının olmasını istiyor...

Dökülmüş boyaları ile korkunç ev hepsi yerle bir olacak. Çatı katı yanacak ve sıçanlar ölecek. Üst kat yanacak ve küçük, karanlık odalar yok olacak. Oturma odası yanacak ve üzerinde kahverengi garip belirsiz şekilleri olan perdeler de yanacak. Mutfak yanacak ve bezelye çorbası ile

buzdolabındaki aşık kemikleri de sonsuza dek yok olacak. Banyo yanacak ve Gabe'in bezleri de...Ben bir kaçış planladım, ama başka kimse planlamadı...Batı Virjinya da yanabilir ve birazcık bile özlemem (Paul 1-2).

Öfke ve nefret her iki romandaki kahraman için de kimliklerinin bir parçası olmuştur. Bu his onlara zarar veren ve engelleyen bir his değil tam tersine onları güçlendiren bir duygudur. Dorothy her şeyden nefret etmenin çok iyi bir his olduğunu söyler (221).

Sınıf kimliği kahramanların evlerinde aile içi huzursuzlukların ve gerginliklerin en önemli nedenidir. Bu bölümde incelenen iki romanda da kız kahramanların bölünmüş aileleri, üvey babaları, sorunlu aile ilişkileri, iletişimsizlik ve sevgisizlik vardır. Böyle sağlıklı bir ailede büyümeye çalışan küçük kızlar için ise bu koşullardan etkilenmemek mümkün değildir. Orta sınıf ailelere ait evlerde düzgün, tutarlı aileler ve evlilikler sürerken, alt sınıfa ait ailelerde kopuk evlilikler, mutsuzluk ve hatta cinsel taciz bile görülür. Romanlarda bu tür özellikler de aynı beyaz süprüntülere atfedilen stereotipler gibi, alt sınıf kimliğinin olmazsa olmaz özellikleri olarak yer alır.

Sınıf kimliği, toplumsal olarak damgalanmak, fakirliğin zorlukları yanında orta sınıfın altında bir sosyo ekonomik sınıfa ait olmak, genç kızlar için cinsel taciz veya şiddet gibi olumsuzlukları da içerir. Bu belalar da sınıf kimliklerinin yarattığı zorlukların birer uzantısı gibidir. Bazen fakirlik ve yokluk gibi sorunlar şiddeti doğururken, bazen de romanlardaki geleneksel orta sınıf değerlerin eleştirilmesi için taciz ve şiddet konu edilir. Marksist feminizm kapitalist sistemin yarattığı ve beslediği aile, tüketim toplumu gibi her türlü düzene karşıdır. Bu yüzden romandaki şiddet aynı zamanda, fakirlik ve yoklukla geçen bir hayatın ne kadar sıra dışı, mutlu aile mitinden uzak olduğunu göstermenin başka bir yoludur. *Bastard Out of Carolina* romanında Glenn Baba, Bone'a her fırsatta şiddet ve cinsel taciz uygular.

Sınıf kimliği her zaman eşitsizliği çağırıştırır. Bu eşitsizlik ise toplum tarafından ya doğal ve değişmez olarak ya da sosyal ve değişebilir olarak algılanır (Jordan ve Weedon 67). Sınıf bildungsromanlarında sınıf kimliğinin değişmez ve kader gibi görülen yapısı eleştirilir. Örneğin romanlarda, taşınmak, alt sınıfa ait olmanın yarattığı ümitsizliği ve sınıf kimliğinin yol açtığı kaçınılmaz sorunları simgeler. Yeni taşınılan

evler Bone tarafından da hep eski, küçük, ucuz, karanlık, nem kokulu, yeşilliği ve ağacı olmayan, kimsenin yaşamak istemeyeceği evler olarak resmedilir (79). Dorothy için de ev hayatındaki istemediği ve sevmediği her şeyin bir simgesidir. Bu yüzden o da evinden nefret eder. Hatta evde yalnızken evden korkar bile. *A Girl in Parts* romanında da fakirlik evin her yerine iz bırakmıştır. Ev karanlık, boyaları dökük ve çirkin olarak tarif edilir (4). Romanın en sonunda tam Dorothy yeni okulunda bir çevre edinmiş ve kendini bulmuşken annesi tekrar taşınacaklarını söyleyince yıkılır (229). Taşınmak, bir yerlere ait olamamak, kök salamamak alt sınıfa ait insanların kaderi gibidir. Romanlardaki kız kahramanlar için bu karşı konulması gereken bir kaderdir. Dorothy taşınmayı ve ailesiyle gitmeyi reddederek bu yazgıya meydan okumaya çalışır.

Görüldüğü üzere, sınıf kimliği, yaşam şartlarını, maddi olanakları, bireylerin toplumdaki kabul derecelerini belirlediği gibi bireylerde mutsuzluk ve öfke gibi psikolojik durumlar da yaratarak, alt sınıfa ait kız kahramanların kimlik oluşumlarını zorlaştırır. Romanlarda kızlar bu olumsuz duruma çeşitli yollarla karşı koyarak kimliklerini oluştururlar.

#### 3.2.2.2. Çözüm: Karşı Gelme

Kafamdaki kemikleri düşündüm, bana ne olursa olsun sonunda iyileşeceğimi söyleyen, kafatasımın beynimi koruyan sert gözenekli köşesini. Benim sert ve cesur benliğim bu kalbimdeki sıcaklıktı...Övündüğümüz dayanıklı ırkımız bana inatçılık ve kemik olarak geçmişti (Allison, *Bastard* 111).

Alt sınıfa ait kız kahramanlar için değer görmedikleri ve dışlandıkları toplumla olan ilişkilerinde iki seçenek vardır: Bunların birincisi bu topluma uyum gösterip onun bir parçası olmaktır. Ancak bu seçenek alt sınıfa ait kahramanlar için pek mümkün değildir; sınıf kimlikleri yüzünden toplumda kabul görmeleri yukarıda da örneklenildiği gibi oldukça zordur. İkinci seçenek ise karşı gelip, onları baskılayan her türlü engele

karşı gelmektir ki bu farklılıkları onları güçlendiren, *bildunga* ulaştıran, fakirliğin yarattığı sorunların çözümüdür. Bu karşı gelme sınıf bildungsromanlarında sınıf kimliklerini kabul etmekle, klişelere, ataerkil sistem ve orta sınıf değerlere karşı gelme ile gerçekleşir.

### 3.2.2.2.1. Sınıf Kimliğini Kabullenme ve Klişelere Karşı Gelme

Bildungsroman kahramanları, egemen kültürün onları eksik ve olumsuz tanımlamalarına tepki olarak kendilerini tanımlamaya çalışırlar. Romanlarda kız kahramanların sınıf kimliklerini, “beyaz süprüntü” olduklarını kabullenmeleri aslında başlı başına bir başkaldırıdır. Çünkü fakirliğin yarattığı trajedi aslında fakir insanların başına gelenler değil, dünyanın onları “yargılaması, hor görmesi, onlarla savaşması ve suçlaması” ve böylelikle hayatlarını zorlaştırmaları yüzündendir (Tea xi).

Wary ve Newitz’e göre “beyaz süprüntü” deyimini temelde toplumda, beyazlar arasında bile eşitlik olmadığını, beyazların her zaman diğer ırklardan üstün olamayacağını açıklar (5). Bu da zaten beyazların üstün ırk olduğu inancını temelden yıkar; bu yüzden marjinal kimlikler için bir zaferdir. Bireylerin kendilerine beyaz süprüntü demeleri, kendilerini değersiz kelimelerle tanımlaması ise aslında oldukça ideolojiktir. Buna benzer bir kimlik kabullenmesi eşcinsellerin kendilerine “sapkın” (queer) demeleri, Afrikalı Amerikalıların kendilerine “zenci” (nigger) demeleri gibidir. Egemen kültürün onları baskılamak için kullandıkları kelimeler kendileri tarafından kullanıldığında güç verir. bell hooks’a göre beyazlarda eksik olan ırksal farkındalık ve kişisel bilinç, beyaz alt sınıf insanlarda daha çok bulunur (Wray ve Newitz 5).

Ancak kapitalizmde genel geçer görüş parasızlığı ve fakirliği, fakirlerin hak ettiğini savur ve bunu utanılacak bir durum olarak gösterir. Bu da fakir insanların sınıflarını açıkça dile getirememelerine yol açar. Sınıf kimliğinin kabullenilmesi alt sınıfa ait insanlar için bu tür bir değer yargısına karşı gelmektir. Bone: “Ben pis, aptal değilim, fakirsem de bu benim suçum değil” diyerek sınıfından utanmadığını dile getirir (210).

Sınıf kimliğini kabullenme aynı zamanda kişinin kendi kimliğini belirlemesi demektir. Tea’ye göre, genellikle fakir ve işçi sınıfı hakkında yazılır, bu sınıflar kendi

öykülerini yazamazlar. Onlar hakkında yazılanlar ise hep trajediyi, bitmeyen mücadeleyi anlatır (Tea xiii). Başkalarının fakirlerin mücadelelerini ve hayatlarını yazmaları ise tek taraflı ve çoğu zaman da eksik ve yanlı olacaktır. Fakirler hakkında yazanların genel geçer görüşleri aksine fakirliğin verdiği bu zorluklarla başa çıkmak güçlenmektir:

Fakirlerin yaşamlarında neşe vardır, alay ve yoldaşlık. İşçi sınıfında büyüyen kızlar sert ve zeki olurlar. Yaşamlarımızda ümit vardır. Bu ya Loto biletinin verdiği potansiyel, ya da her şeyin daha kötü olamayacağı için, daha iyiye gideceğine olan inançtır. Dünyanın büyük ve karmaşık olduğunu biliyoruz, bizim ise bu duruma verdiğimiz tepkiler bazen karmaşık, bazen sezgi dışı, ama idare ediyoruz. Biz hepimiz hayatta kalanlarız ve bizim hayatlarımızı anlatırken kullanılan acımaya, tenezzüle ihtiyacımız yok (Tea xiv).

Allison'un *Skin*'de de belirttiği gibi, fakirlik egemen kültür tarafından gerek edebiyatta gerekse popüler kültürde olduğundan çok farklı anlatılır. Bir alt sınıf kadın olarak Allison her şeyden önce mücadelesine bu taraflı, eksik ve yanlış temsili silmekle başlar. Allison alt sınıfların egemen kültür tarafından değersiz ve olumsuz görülmelerinin yanı sıra, sol kanat entelektüellerin de tam tersini yaptıklarını, yani alt sınıfı fazlasıyla övüp kahramanlaştırdıklarını söyler (Allison, *Skin* 17). Sandell ise Allison'un romanlarında klasik "iyi fakir" ve "kötü fakir" klişelerini tamamen ortadan kaldırıp iyi ve kötü yanlarıyla birlikte yansıttığını belirtir (Sandell 213). Allison da bir röportajında beyaz süprüntüleri özellikle klişelerle anlattığını söyler. Asıl amacının genellemeler yaparak bu insanların nasıl iyi ya da kötü olduklarını göstermek değil, onların nasıl acı çektiklerini, niye içtiklerini ve kirli olduklarını göstermektir (Sandell 215).

Alt sınıfların temsil edilmesi aynı zamanda cinsiyet rolleri açısından da eksik ve taraflıdır. Allison'a göre sınıf kimlikleri bile cinsiyetçi eşitsizliklerle doludur (17). Örneğin, işçi sınıfı tarihi çalışkan, namuslu ve gururlu erkeklerle doludur. Bu tarihte kadınlardan çoğu zaman bahsedilmez bile. Bu yüzden alt sınıfa ait kadınların kendilerini alt sınıf olarak tanımlayarak kendi öykülerini anlatmaları çok önemlidir. Sınıf

bildungsromanları da, bu tezde yer alan diğer bildungsromanlar gibi otobiyografiktir. Yazmak başlı başına bir karşı gelme, kendi tarihini istediği gibi anlatmadır. Allison: “Ben çamurla kaplı barakalardaki süprüntülerin bir parçasıydım...daha iyilerden minnet duymadan çalan, aptal, kaba, utanç ve ölümün içine doğmuş” (Allison, *Bastard* 206). Bu kabullenme ama utanmama, aynı zamanda genç kızların toplum tarafından hor görülme ve fakirlik yüzünden çektikleri acıların bir intikamıdır.

Alt sınıfa ait olmak ve fakir olmak tıpkı ırk ve cinsiyet gibi sosyal bir kurgudur ve egemen güçler tarafından belirlenir. *Bastard Out of Carolina* romanının kız kahramanı Bone okuduğu kitaplarda onlar gibi alt sınıfların ölene dek çalıştığını ama yaşamda olduğu gibi bu kitaplarda da hiçbir zaman kahraman olmadıklarını söyler. Onlar doğuştan rolü belirlenmiş, kaybetmeye mahkum insanlardır. Bildungsromanlarda toplum tarafından kenara itilmiş, ne kitaplarda ne de gerçek hayatta baş role sahip olamayan kadınlar, sınıf bildungsromanlarında baş kahraman olarak güç kazanırlar. Toplum tarafından onlara verilmeyen konuşma ve var olma haklarını gerçekleştirirler.

Güneyli kadınlar olarak alt sınıfa ait kadınlar *Rüzgar Gibi Geçti* gibi romanlarda betimlenen pembe yanaklı kadın kahraman imajından oldukça uzaktırlar. Bone’un annesi terden yapışmış saçları ve lekeli elbisesi ile orta sınıf üstü güneyli kadınlardan farklı bir kadındır (206). Bone kimliğini kurma aşamasında kendisinin Scarlett olamayacağını farkına varır. Bu farkındalık kendini bulmasının önemli bir aşamasıdır. Allison bildungsromanında fakirler için kurgulanmış mitleri yıkmaya çalışır. Fakir olanların hepsinin “iyilerden çalan, aptal, utanç ve ölümün içine doğmuş” insanlar olmadıklarını kanıtlamak ister (206).

Kız kahramanlar kendi öykülerini anlatırlarken toplumdaki yerleşmiş önyargılara isyan ederler. Onlara yamanmak istenen cahil ve ahlaksızlık gibi etiketleri eleştirirler. Bone:

Ben nereden bileceğim ki? Ben sadece başka bir cahil Boatwright’ım. Kızını silmeyi ya da rüzgara karşı tükürmemeyi bile zor beceren başka bir süprüntü parçasıyım. Aynı sen, annem ve diğerleri gibi. Biz dünyadaki kimseye benzemeyiz.. Başkaları her an birbirlerini dövüp durmazlar...Yerlerde sürünecek kadar sarhoş olup, birbirlerini vurmazlar

ve sonra da buna gülmezler. Gecenin bir yarısı kocalarını bulmaz ya da terk etmezler..ve yol kenarında çöp satmazlar (258).

diyerek egemen kültür tarafından, sınıfına yüklenen rolleri tanımlar. Ancak kendine toplum tarafından biçilen kimliğe boyun eğmez, isyan eder: “Ben aptal da değilim piç de” diyerek sınıfı yüzünden ona atfedilen kişisel özellikleri reddeder (144).

Diğer bildungsromanlarda olduğu gibi *Bastard out of Carolina* romanında da kız kahraman kendi sınıfından örnek aldığı bir kişinin yardımıyla kendisi için öngörülen rollere karşı çıkar. Bone’un örnek aldığı Raylene teyzesi egemen kültürden oldukça farklı bir kadın modelidir. Hem geleneksel orta sınıf hem de diğer “beyaz süprüntü” kadınlarından farklıdır. Evlenmemiş, yalnız yaşayan, kendiyle barışık, çalışkan ve korkusuz bir kadındır. Hayatını devam ettirmek için de alt sınıf kadın değerlerine bile karşı olan, nehirden çöp toplayıp satma işini yapar. Egemen kültürün özellikle kadınlar için uygunsuz gördüğü böyle bir işi yapması hayatını kazanmak için, toplumsal değerlere karşı geldiğini gösterir. Aynı zamanda fiziksel olarak da kısacık saç, hep pantolon giymesi ile erkek gibi bir kadındır (179). Raylene, romanda geleneksel değerlere karşı çıkmanın bir sembolüdür. Kırtunç’a göre bu tür kadınlar, “yalnız yaşayan kadın” ilkörnekeleleridir:

Yalnız kadın tiplereleri incelendiğinde bunların ekonomik ve ruhsal açıdan kendine yeterli, yaşam düzeyini kendini merkez alarak kurmuş, toplum baskısına ve değerlerine boşvermiş kişiler oldukları gözlenebilir. Ataerkil düzene başkaldırabilecek yüreklikte olan bu kadınlar sıradışı oldukları için bir tehdit ögesi olarak algılanırlar (46-7).

Bone’un teyzesi de yukarıdaki tanımlamaya uyar. Egemen kültüre karşı çıkarak, farklı olarak da varolmanın mümkün olabileceğini göstererek Bone’un kendini bulmasını sağlar. Bone’a inatçılığı, çalışkanlığı ve korkusuzluğu ile diğer insanlardan farklı ve özel olduğunu söyler (182). Ataerkil ve orta sınıf değerlerinin olumsuz saydığı bu özellikleri olumlandırarak kimliğini oluşturmaya yardım eder. Teyzesi onun sahip olduğu öfke ve nefreti kendisi için faydalı bir şekilde kullanmasına yardım eder. “Ben hayatımı olduğu gibi seviyorum, küçük kız. Hayatımı ben kurdum tıpkı senin de, gurur, inatçılık ve çok fazla öfkeyle kuracağının görüldüğü gibi. Çok iyi düşün, Ruth Anne, ne

istediğini ve kime kızgın olduğunu. Çok iyi düşün” diyerek kendini bulmasına yardım eder (263).

*A Girl in Parts* romanında Dorothy için de teyzesi aynı sebeplerden dolayı örnek aldığı bir kadındır. Teyzesinin eşi ve çocukları olmaması, bir işi olması onu istediği yere istediği zaman giden özgür bir kadın yapar (122). Bu da kadınların bir eş ve çocuk sahibi olmadan da mutlu ve başarılı olduğunun göstergesidir. Toplum için farklı bir model olan teyzesi de Dorothy’ye, aynı Bone’un teyzesi gibi, kendi kimliğini kurması için güç ve cesaret verir: “Asla kim olduğunu unutma” diye öğütler (122). Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin ötesinde bir kimlik kurgusu örneği ise kendi sınıflarındaki kadınların egemen kültüre karşı gelme yoludur.

Görüldüğü gibi, kız kahramanlar onlara başkaları tarafından biçilen rolleri ve kaderi reddederler. Sınıf kimliklerinden dolayı onlara yamanmaya çalışılan her türlü olumsuz imgeye bazen reddederek, bazen tersine çevirerek karşı gelirler. Bazen tek başlarına tüm klişelere ve önyargılara karşı dururlar; daha da güçlenirler. Bu karşı koyuş, kimlik oluşturmalarının en temel ögesidir. Alt sınıfa ait genç kızlar kendi sınıf kimliklerini kurgularken bazen de onlara örnek olan ve destekleyen bir rol modelinden faydalanırlar.

#### **3.2.2.2.2. Ataerkil Baskıya ve Orta Sınıf Değerlerine Karşı Gelme**

Fakir işçi sınıfı kadınları hiçbir  
zaman kahraman olamazlar  
(Allison, *Bastard* 205).

Bildungsromanlarda kız kahramanlar için kendi kimliklerini bulmalarındaki en büyük engel ataerkil, ırkçı, sınıf ayrımcı ya da homofobik toplumun engellemeleri olmuştur. Sınıf bildungsromanlarında da benzer engeller kahramanları baskılar. Glenn Baba çoğu zaman Bone’a “Sen kendinin çok mu özel olduğunu sanıyorsun? Sen inatçı, tembel bir kızsın” diyerek onun kendine olan inancını ve güvenini sarsmaya çalışır (209). Bone’un üvey babası romanda toplumsal önyargıların, kimlik oluşumundaki engellerin bir sembolüdür. Kız kahramanların önündeki bu farklı zorlukları yenmenin

yolu ataerkil ve orta sınıf değerleri yadsıyarak *bildunga* ulaşmaktır ve bu da güç verir. Ayrıca alt sınıfa ait olmanın hissettirdiği ümitsizlik ve dışlanmışlık gibi duygular, sınıf kimliklerinin ve önyargıların değişmezliği, alt sınıf kız kahramanlar için karşı koyma politikası izlemelerine yol açar. Değişemeyen kimlikleri, değiştiremedikleri önyargılar ve sorunlara pes etmeyip karşı koymak, kendi kimliklerini kurmada ilk adımdır.

Toplumsal kurallara ve değerlere karşı çıkmak genç kız kahramanları güçlendirir. Bone için inatçı olup, çektiği acılara, şiddete ve tacizlere dayanmak bir çeşit kurtuluş ve başkaldırıdır. Üvey babasının tacizleri ve dayaklarını hiç kimseye söylememek, sessiz kalıp ağlamamak hep bir başkaldırı ve güçlenmedir. Bone'un Glen Baba'nın tacizleri ve şiddetine dayanması ve kimseye anlatmaması da bu inatçılığının sonucudur. Her türlü güçlüğe karşı gelmek ona biçilen rollere de karşı gelmektir. Bone şiddet ve taciz kullanarak, cinselliği bir ceza mekanizması olarak kullanan üvey babasının temsil ettiği ataerkil düzene ve otoriteye baş kaldırır ve “ bu dünya onlarla dolu, ben bu dünyada olmak istemiyorum” der (296). Dorothy, Bone gibi çok zor deneyimler yaşamasa da, başkaldırmak onun da kişiliğinin bir parçasıdır. Kendi kimliğini kurma yolunda başkalarının ona uygun gördüğü davranışları ve değerleri reddedip kendi doğrularını bulmaya çalışır. Dorothy büyükannesinin kendisine zorla ıspanak yedirip, kiliseye götürmesine, zorla uyutmasına ve pembe elbise giydirmesine karşı direnir:

Büyükanne ağlamama rağmen bana zorla kremalı ıspanak denettirdi. Büyükanne ben istemediğim halde beni kiliseye gönderiyor. Büyükanne piknikte bana pembe bir elbise giydirdi. Büyükanne her zaman öğlen uykusu uyutturuyor. Her günün her sabahı, her yaz oradayım... Vazgeçmeyecek. Asla vazgeçmeyecek (14).

Yaşı yüzünden güçsüz Dorothy büyükannesinin her dediğini yapmalıdır. Bu cinsiyeti yüzünden de ileride ona yaptırılacakların bir provası gibidir. Genç kızlar küçük yaşta büyükler tarafından edilgen olmaya hazırlanırlar. Bu da topluma bir hazırlık evresi gibidir.

Alt sınıf bir ailenin kızı olan kahramanlar için gelecekleri, nasıl bir kadın olacakları sınıfları tarafından belirlenmiştir. Ailelerinde gördükleri kadın örnekler ve

onların yaşamları kimliklerini kurgulamada onların önündeki kısıtlı seçeneklerdir. Bone için annesi ve çevresindeki alt sınıf kadınlar yaşları genç olduğu halde, değiştiremeyecekleri şeyler için endişelenmeyen, yıpranmış kadınlardır. Bone onlar gibi sınıfının ve cinsiyetinin kaderini kabullenmez ve bu yüzden sınıfının kadınları gibi olmak istemez, başka bir kimlik kurgulamak ister.

İkisi de daha yaşlı gösteriyordu, birbirlerine eski öyküleri tekrarlayan ve değiştiremeyecekleri şeyler için endişelenmemeye çalışan iki yıpranmış, yorgun kadın...Annem henüz yirmi altı yaşındaydı ve Raylene Teyzem de ondan en fazla on yaş büyüktü. Yine de, başka bir yüzyıldan gelmiş gibi, benden çok farklı görünüyorlardı. O zaman bende onlar gibi olmuş olmayı, bedenimde daha rahat ve her zaman öfkeli olmamayı diledim. Ya çok fazla gurur ya da çok az? Benim neyim vardı? Merak ettim (190).

Öte yandan ait oldukları sınıf ve onun gerektirdiği yaşam şartları alt sınıf kadınlarına hem fiziksel hem de psikolojik güç verir. Bone, kendisinin tarlada çalışan kadınların çocuğu olduğu için “genetik olarak güçlü ve dayanıklı olduğunu söyler” (205). Özde ırkçı bir söylem olan bu cümle, ırkçı toplumda yaşayan genç kızların o değer yargılarını ister istemez nasıl içselleştirdiğini ve hatta övünme konusu yaptığını gösterir.

Alt sınıfa ait bir kız kahraman için sınıf atlayıp orta sınıfa ait olmak maddi yönden kolay değildir. Ait olduğu sınıf ise toplum tarafından hor görülen, ahlaksızlıkla özdeşleştirilen bir konumdur. Bu yüzden sınıf bildungsromanlarında özellikle bu varolan önyargıyı eleştirmek için kahramanlar toplumsal değerleri hiçe sayarlar ve uygunsuz davranırlar. Geleneksel değer yargılarına uygun ideal kahramanları anlatmak yerine sınıf bildungsromanlarında toplumdan ayrı, aykırı değer yargılarına sahip kızlar anlatılır.

Marjinal kimliklere sahip kız kahramanlar için topluma karşı kendi kimliğini oluşturmak kolay değildir. Toplumun belirlediği değerler, davranış kalıpları ve kimlikler çok güçlüdür. Sınıfsal kimliklerinden dolayı yaşadıkları yaşamın orta sınıf aile değerlerinden farklı olduğunu bilirler ve kitaplarda yazan orta sınıf değerlerine sahip bir aile olmak isterler. Norm sayılan bu aile ve yaşam modeli öyle güçlüdür ki buna karşı durmak başlı başına bir başkaldırıdır. Sınıf bildungsromanlarının da amaçladığı farklı

kimlikler kurgulayarak, bu dayatmaya karşı gelmektir. Bunun başında ataerkil kültüre karşı gelmek yer alır:

Teyzelerimle birlikte kadınlardan biri olmayı seviyorum. Hıncır ve güçlü bir şeylerin parçası olmayı. Büyük, kaba erkek kuzenlerimin ve tüküren, homurdanan, zorba erkeklerin dünyasından uzak olmayı (Allison 91).

Dorothy Allison *Skin* adlı deneme kitabında kendisini heteroseksüel kültüre karşı, sapkın, lezbiyenden de öte, sınırları aşan, dişi, mazoşist ve pornografik olarak tanımlar. Bu cinsel tercihinin ise sınıf kimliğinin bir ürünü olduğunu öne sürer (23). Cinsel tercihleri bile sınıf kimliğinden bağımsız değildir. Allison'un otobiyografisi olan *Bastard Out of Carolina* romanında Bone da orta sınıf değerlerinin en güçlüsü olan heteroseksüelliğe karşı gelerek kimliğini kurgular.

Kahramanların da geleneksel orta sınıf değerlerine, heteroseksüelliğe, çekirdek aileye karşı çıkmasının yolu kendi farklı cinselliklerini yaşamalarıyla mümkün olur. Bone teyzesinin evinde bulduğu metal kancayı saklar, geceleri cinsel ihtiyacı için kullanır. Kancayı önce verandanın altına saklar, egemen kültüre aykırı olan cinselliğini herkesten gizler. Zincire sahip olmak kendi cinselliğine sahip olmak, lezbiyenliği yaşamak yani güçlenmek anlamına gelir. Cinsellik bile bu tür romanlarda bir sınıf meselesi olarak ortaya çıkar. Romanlarda özellikle alt sınıf ailelerde ve kız kahramanlarda cinsel sapkınlıkların görülmesi toplumda, alt sosyo ekonomik sınıfa ait olanların ahlaksızlıkla nitelendirilmesine getirilen bir eleştiridir. Orta sınıf ve üstü insanların ahlaklı ve erdemli olup, bu tür sapkınlıkları olmadığı varsayımına bir göndermedir.

*A Girl in Parts* romanında da orta sınıf aile değerlerine karşı ve aykırı bir kimlik kurgulaması gerçekleşir. Erkek gibi olan Dorothy de okulda gördüğü bir kıza aşık olur, hep onunla olmak ister. Dorothy içki içince kendini erkek gibi hisseder, toplumsal değerler karşı gelmesi kolaylaşır ve kız arkadaşıyla öpüşür. Onun yanında erkek rolüne bürünür; erkek gibi giyinip onu evinden alıp, dışarıya çıkarır. İçki içmeyince ise kız arkadaşı tarafından kadın gibi davranması, makyaj yapıp, etek giymesi konusunda uyarılır, geleneksel kız rollerini benimsemesi beklenir (83).

Çoğu bildungsromanda kız kahramanların lezbiyenlik dışında erkek gibi davranmaları da konu edilir. Bu da egemen kültürün değerlerine karşı koymanın başka

bir yoludur. Bone'un çevresi cinsiyet rollerinin kesin hatlarla belirlendiği erkeklerin her istediğini yaptığı, kadınların ise kocalarına hizmet için yaşadıkları, yıprandıkları bir toplumsal tabakadır. Bu çevrede kadınlar hep acı çeken tarafken, erkekler her istediklerinin yapıldığı, özgür yaşayan insanlardır. Bu yüzden çevresinde ona örnek olacak olumlu kadın modelleri olmayan Bone, amcaları gibi erkek olmayı diler. Hatta amcalarının eski kıyafetlerini giyip, onlara ait eşyaları yanında taşıyarak onlara öykünür

Erkekler her şeyi yapabilirler ve yaptıkları her şey, ister vahşi ister yanlış olsun alayla ya da anlayışla karşılanırdı...Erkeklerin yaptıkları, erkeklerin yaptıklarıydı. Bazı günler dişlerimi gıcırdatır, oğlan olarak doğmak isterdim. Teyzelerime Earle'nin ve Beau'nun eski pamuklu iş gömlekleri için yalvarırdım; böylece tıpkı onların kamyonlarında çalışırken giydikleri gibi ben de giyebileyim diye (Allison 23).

Dorothy de kendisine örnek olarak kamyonculuk yapan amcasını alır. Çok yemek yiyen, öyküler anlatan amcası aslında sahtekardır. Ancak Dorothy'nin gözünde özgür ve güçlü olduğundan imrenilecek bir hayatı vardır.

Jack Amca üç gün öyküler anlattı ve hiç uyumadı. Benim ve Gabe'in gerçekten anlamadığımız öyküler anlattı. Annemi kahkahalarla güldüren ve bacağına tokat attıran öyküler. Jack Amca içinde "kalpazan",... ve "amfetamin" geçen öyküler anlattı. Sonra gecenin bir yarısı kaçtı ve kamyonunun fiçılarının sesini sessiz sokağımızda duydum. Ben feci şekilde onun özgürlüğünü ve güçlü sesini kısıkanıyordum (Paul 71).

Ataerkil düzenin parçası olan erkek akrabalara olan bu hayranlık, kızların ancak onlar gibi olurlarsa ikincil durumdan kurtulup onlar gibi güçlü olacaklarına olan inançlarıdır. Kendilerine örnek olarak erkekleri ya da erkek gibi olan kadınları seçmelerinin sebebi de budur. Zaten sınıfları yüzünden marjinal kimliklere sahip kız kahramanlar, en azından cinsiyetleri yüzünden baskılanmak istemezler. Bu da sınıf bildungsromanlarındaki kız kahramanlar için farklı bir kimlik kurgulamanın başka bir yoludur.

Lezbiyen olmayı veya erkek gibi davranmayı seçmek, heteroseksüellikten farklı cinsel deneyimlere açık olmak sadece ataerkil düzen ve orta sınıf değerlere karşı olmak değil, aynı zamanda bir yaşam biçimi ve ideolojik bir duruştur. Kahramanların,

benimsedikleri alt sınıf kimliğinin istemedikleri taraflarını reddedebilmektir. Dorothy Allison bir söyleşide, iyi ki lezbiyen olduğunu yoksa diğer alt sınıf kadınları gibi karavanda yaşayan, altı çocuğu olan, içki içip erken yaşta ölecek bir kadın olacağını söyler. Aynı zamanda sapkın olmanın sadece cinselliği tanımlamadığı alt sınıf kadınlarından günlük alışkanlıklar, zevkler gibi her yönüyle farklı bir kimliği tanımladığını da söyler (Sandell 225).

Kendi kimliğini kurgulama süreci ve karşı gelme *Bastard Out of Carolina*'daki Bone karakteri için herkesten daha zordur. Şiddet ve cinsel taciz kurbanı olarak çocuk yaşta yaşadıkları onu önce çaresiz kılar. Önceleri, utandığından ailesinde hiç kimseye yaşadıklarını ve hissettiklerini söyleyemez. Böyle zamanlarda Bone daha güçlü olmayı ve hatta erkek olup üvey babasına karşı gelebilmeyi diler. Bir gün Glenn Baba gibi güçlü ellere sahip olup karşı gelmek için ufak bir topla çalışır (109). Sessiz kalmak ve ağlamamak, Bone'un inatçılığı ile ortaya çıkardığı bir savunma mekanizmasıdır. Bu sessiz direniş, kurban olmayı reddetmek ve güçlenmek demektir (234). Yaşadığı şiddete ve tacizlere karşı annesinin hiçbir şey yapmaması ve üvey babasını seçmesi ise içindeki nefreti ve öfkeyi daha da artırır. Bu da olanların hiçbirinin kendi suçu olmadığını fark etmesine yani olgunlaşmasına yol açar. Farkındalık, nefret ve öfke onu besler ve güçlendirir, kendisini kendi başına kurtarması gerektiğini ona öğretir. *Bastard Out of Carolina*'da olgunluğa ulaşma ve kendi kimliğini kurgulama kendi kararını vererek mümkün olur. Bone annesi gibi Glenn Babaya geri dönmeyeceğine ve bu şiddetin bir parçası olmayacağına karar verir (274). Bu kaderi kendisi değiştirecektir. Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktır, annesi üvey babayla gitmeyi seçmiştir. Annesinin kaderini reddeder; annesi gibi küçük yaşta anne olup, ümitsiz olmamaya karar verir.

Dorothy için ise kendini bulmak, büyümek çoğu günümüz bildungsromanları gibi büyük ve çarpıcı bir gelişmeyle oluşmaz. Bu yeni bildungsromanları daha önceki klasik örneklerinden ayıran en büyük özelliklerden biri eski örneklerin aksine son derece sıradan olayların ve gelişmelerin kız kahramanlarının romanların sonunda olgunlaşmalarına sebep olmasıdır. Bunun çeşitli sebepleri olabilir. Bunlardan bazıları, postmodern yazındaki karşı kahraman eğilim, feminist edebiyattaki kişisel olan politiktir söylemi ve artık büyük anlatıların sonunun geldiğidir. Dorothy'nin kimlik kurgulaması romanın sonunda annesi ve üvey babasıyla taşınmayı kabul etmesi ile

gerçekleşir. Böylece Dorothy artık olgunlaştığını, gittiği yerin değil kendi kimliğinin önemli olduğunu anlamıştır.

Sınıf bildungsromanları kız kahramanların kimlik kurgulamalarında sahip oldukları alt sınıfın önemini her fırsatta belirtir. Kız kahramanlar fakir olmalarını toplumdan dışlanma, yoklukla mücadele etme, mutsuz olma ve öfke duyma gibi bir çok sorunla yaşarlar. Kahramanların sınıf kimlikleri yüzünden yaşadıkları onlarca soruna rağmen, kendi kimliklerini kurgularken de kendilerini sınıflarından soyutlamazlar. Aksine sınıf kimliklerini yadsımadan hem kendi sınıflarına, hem kapitalizme hem de ataerkil düzene karşı koyarak kimliklerini kurup, *bildunga* ulaşırlar.

### **3.2.3. Jane Değil, Tarzan Olmak İsteyen Kızlar: Cinsel Kimlik**

Lezbiyen genç kızların kahramanları olduğu bildungsromanlarda genç kız kahramanlar, cinsel tercihleri yüzünden çeşitli sorunlar yaşarlar. Egemen kültür tarafından kabul görmeyen cinsel kimliklere sahip olan, toplum tarafından dışlanan, “öteki” olarak görülen bu roman kahramanlarına bildungsroman türü farklı kimliklerini kurgulayabilecekleri ve seçebilecekleri özgür bir alan yaratır. Adrienne Rich’e göre, heteroseksüelliği bir sistem, kurum olarak görmemek, ırkçılığı ve kapitalizmi de sistem, kurum olarak görmemek demektir. Hepsinde yer alan fiziksel şiddet, yanlış bilinci görmemek demektir. Heteroseksüellik bir seçimdir, bu seçim insanı özgürleştirir (Rich, *Compulsory Heterosexuality* 1774). Lezbiyenliğin egemen kültür tarafından farklı bir cins olarak görülmesi, ve hatta bazen yok sayılması lezbiyen bildungsromanlar ile eleştirilir. Lezbiyen genç kız kahramanlar da bu geleneksel roman türüne, en radikal değişikliği getirirler. Toplumda normal ve normal olmayan ayrımlarını eleştirir, kimliklerini topluma aykırı olarak ve hatta kötü kızlar olarak gerçekleştirirler.

### 3.2.3.1. Sorun: Heteroseksüel Sistem

Heteroseksüellik lezbiyenlere göre doğal olmayan, toplum tarafından kurgulanan bir sistemdir. Her ideolojik sistemde olduğu gibi sahip olduğu güç ile, bu sisteme ait olmak istemeyenleri baskılar, yargılar ve dışlar. Althusserci bir yaklaşımla bu sistemi destekleyen birçok kurum ve güç bulunur. Devlet, din, yasa, medya, aile kurumu ile heteroseksüel sistem kendi egemenliğini “diğerlerinin” üzerinde kurar. Adrienne Rich bu sisteme “zorunlu heteroseksüellik” diyerek lezbiyenler için nasıl baskıcı ve zorlayıcı olduğunu belirtir. Bu durumda lezbiyenler kimliklerini gizlemezlerse egemen kültürde dışlanma, taciz ve şiddet görürler (Rich 1763). Ayrıca heteroseksüellik, tüm feminizm akımlarının ortak düşmanı ataerkil düzenin de bir parçasıdır. Dolayısıyla lezbiyenlik erkek egemen sisteme de bir başkaldırıdır. Paulina Palmer’a göre lezbiyenlik, feminizm hareketlerinden de bir adım öndedir. Feminizmin eleştirisi kadının heteroseksüel sistemdeki yeri ve baskılanması ile sınırlı iken, lezbiyenlik heteroseksüelliğin kendisini eleştirir ve ortadan kalkması gerektiğini savunur (Palmer 10).

Dolayısıyla lezbiyen bildungsromanlarda genç kız kahramanları baskılayan ve özgür kimlik kurmalarını kısıtlayan en büyük sorun heteroseksüelliktir. Heteroseksüelliği ve ataerkil düzenin destekçisi olan her şey ve herkes lezbiyen kız kahramanların düşmanı gibidir. Örneğin lezbiyen kahramanların anneleri, orta sınıf değerlerin ve egemen kültürün birer üyesi olarak heteroseksüel sistemi kızlarına öğretmek isterler. Fakat heteroseksüel sisteme temelden karşı olan lezbiyen kızlar için anne figürü, lezbiyen bildungsromanda da lezbiyen genç kızları baskılayan her şeyin bir simgesidir. Bu yüzden romanlardaki ana temalardan biri, anneleri ile iletişim kopukluğu olan kızlardır. Annelerin, kızları topluma uyum gösterebilirler diye gösterdikleri çabalar ve kızların buna direnmesi konu edilir. Kızlar da kimliklerini romanlarda karikatürize edilmiş, prototipik annelerine bir eleştiri ve tepki olarak kurgularlar.

Bu tezde incelenen her iki lezbiyen bildungsromanda da anne figürü heteroseksüel sistemin destekçisi olarak lezbiyen kahramanların lezbiyen olmayı seçmelerine karşı gelir. *Girl Walking Backwards* romanındaki Skye’ın annesi için, eşcinsellik iğrenç, kabul edilemez bir durumdur. Kızının lezbiyen olduğunu öğrendiğinde “Seni hilkat garibesi. Yalancı. Çık evimden” diyerek sinirden kendini

kaybeder. Hatta kızının odasını darmadağın eder, posterlerini yırtar, kadın modası dergisini de, “ bu da senin playboyun mu?” diyerek fırlatır atar (18-9). Skye’a göre ise annesinin bu tepkisi, tıpkı toplumun tepkisi gibi ikiye bölünmüştür çünkü annesi lezbiyen şarkıcıları dinleyen ve karşı kültürü savunan özgür düşünceli bir anne gibi yaşamaktadır. Görünüşte hoşgörülü ve liberal olmasına rağmen, söz konusu kendi kızının cinsel tercihi olunca büyük tepki verir (19). Skye hayallerinde annesinin ölmesini diler; o zaman farklı bir insan ve özgür olacağını düşünerek, baskılardan başka türlü kurtulamayacağını belirtir (88).

*The Revolution of Little Girls* romanındaki Ellen’in annesi için de, kendi kızı öyle olduğu halde, lezbiyenler “mide bulandırıcıdır”(31). Ellen da annesini öper ve bunun da midesini bulandırıp bulandırmadığını sorar. Annesi ise bu önyargısının toplumsal kaynaklı olduğunu itiraf eder. Kızının lezbiyenliğine karşı çıkmasının asıl sebebinin, insanların kızı hakkında düşünecekleri olduğunu söyler. Hatta bu yüzden, Ellen’a fikrini değiştirip değiştiremeyeceğini bile sorar (32). Zaten Ellen’in annesi için eşcinsellik telaffuz bile edilmemesi gereken uygunsuz, ayıp bir kelimedir.

-‘Babamın kız kardeşi ....’ydı dedi annem. ‘Tabii biz ona....demezdik, biz ona hiçbir şey demezdik’.

-‘O zaman nereden biliyorsun ? Eşcinseldi diyebilirsin’(34).

Bu tezde incelenen romanların ortak özelliği ve feminizm hareketlerinin ortak paydası olan ataerkil düzene karşı mücadele, lezbiyen romanlarda da bağımsız kimlik kurgulamaya olanak sağlar. Cinsel tercihlerinden bağımsız olarak biyolojik kimlikleriyle ataerkil düzenin, kadınları ve genç kızları baskılaması bu romanlarda da ortaya konan ortak sorunlardandır. Ellen’in annesi kadının toplumdaki rolünü kızına her fırsatta hatırlatır: Kadınlar erkekler gibi kendi başlarının çaresine bakıp, kendilerini yoktan var edemezler. Kadın doğduğu gibi kalır, erkek ise ne isterse ve hedeflerse onu yapar (78). Başka bir zaman, annesi ona her istediğini yapabilirsin dediğinde, Ellen, annesinin cinsiyetini bir an için unuttuğunu düşünür (81). Heteroseksüel sistem içinde kendi cinsel tercihlerini yapmak, genç kızların kimlik kurgulamalarında karşılarında büyük bir engeldir.

Çoğu zaman diğer bildungsroman kahramanlarında olduğu gibi egemen kültürün normları ve değer yargıları daha çekici ve değerli görülür. Lezbiyen romanlarda egemen

kültürün bu her yeri saran ve karşı konması zor egemenliğiyle parodi yoluyla dalga geçilir. Ellen bir keresinde güzellik yarışmasına girmeye karar verir, çünkü güzellik kraliçeleri hem çok seyahat ederler hem de herkes onları sever (101). Lezbiyen ve radikal kahraman Ellen için bu çok sıra dışı bir istektir. Hatta Ellen yarışmada jüri üyeleri sorarsa klişeleşmiş, egemen kültürün hoşlanacağı türden cevaplar bile hazırlar, ona sorduklarında, “toplumdaki kuralsızlık ve kanunsuzluğun çok kötü olduğundan” bahsedeceğini söyler (102). Böylelikle genç bir kızdan, hele de güzellik kraliçesi olacak bir kızdan beklenen cevabı vermiş olur.

Lezbiyen bildungsromanlarda “zorunlu heteroseksüelliğin” genç kız kahramanları baskılaması birçok örnekle gösterilir. Hatta diğer bildungsromanlarda olduğu gibi, toplumun dışlamacı tavrı ve önyargıları romanlarda sık sık kullanılarak eleştirilir. Ellen’in annesinin lezbiyenleri erkeksi bulması, lezbiyenlerin ahlaksız, sapkın olmaları gibi bir çok klişe ve önyargı bu romanlarda özellikle yer alır. Skye’in erkek arkadaşı Skye’a *Playboylardaki* kadın resimlerinden etkilenip etkilenmediğini sorarak, lezbiyenlerin kadın pornografisinden hoşlanacağı klişesini destekler. Skye ise o tür dergileri çok sahte bulduğunu söyler (154). Ellen’in annesi için de birinin erkeksi olması lezbiyen olduğunun en büyük göstergesidir. Ellen’in lezbiyen teyzesi için: “Kendinden genç bir kadınla yaşıyordu; çocuğunu onla büyüttü. Ayrıca erkeksiydi” diyerek lezbiyenlik için gerekli özellikleri sıralar (34).

Romanlarda, böylece, lezbiyenliğin toplumda yasal, tıbbi ve bilimsel bir çok alanda bir çok kurum tarafından psikolojik anormallik, ahlaki düşüklük ve sosyal sapkınlık olarak algılanması eleştirilir. Lezbiyenlerin sadece cinsellikle ilgilenen, zamanlarının çoğunu yatakta geçiren, erkek gibi tavırları olan kadınlar olduğu önyargısı lezbiyen edebiyatında yıkılmaya çalışılır (Palmer 13). Zimmerman’a göre özellikle 1970lerde, çoğu lezbiyen yazar bu önyargıyı kırmak için eserlerinde cinselliğe çok az yer vermeye çalışmıştır (*Safe Sea* 95). Lezbiyen bildungsromanlarda ise bu görüşün tam tersine cinsellik ve hemcinslere duyulan ilgi son derece açık, belirgin ve sık kullanılan bir temadır. Bu da egemen kültüre en büyük meydan okumadır.

Çoğu bildungsromanda görülen ironi, lezbiyen romanlarda heteroseksüelliğe meydan okumak için başvurulmuş bir anlatım tekniğidir. Egemen kültürün benimsediği “normal” olan ve “normal olmayanı” vurgulamak için romanlarda klişeleşmiş

heteroseksüel ve eşcinsel kahramanlar kullanılır. Karşı cinsle birlikte olmak gibi heteroseksüel sistemin dayattığı normlar, lezbiyen genç kızlar için alay edecekleri bir ilişki biçimidir. Karşı cinsle birlikte olurken Ellen belgesellerdeki yüzen spermler ve mikropları hatırlar (49). Bu heteroseksüelliğin norm olarak belirlenmesine bir eleştiridir. Karşı cinsle olmak heteroseksüel sisteme göre “doğal ve biyolojik (!)” bir eylem olarak görülür; ve sırf bu yüzden de Ellen için hiçbir şey ifade etmez. Ellen için ilk cinsel deneyim de aksilikler, kazalar ve hayal kırıklığıyla anılan, zorunlulukla diğer kızlar gibi olmak için yapılan bir deneyimdir (53). Ellen’in en yakın erkek arkadaşı da toplumda var olmak, kabul görmek için “normal” olmayı seçer ve evlenir (18). *Girl Walking Backwards*’daki Skye da gençlere verilen cinsellik dersinde, derste anlatılan erkek cinsel organlarına hiç dayanamadığını ve nefret ettiğini söyler (9). Skye’ın da erkeklerle ilişkisi çoğu zaman sadece cinsellik ya da arkadaşlık üzerine kurulmuştur; erkek arkadaşıyla birlikte olurken bile hayalindeki kızı düşünür (24).

Doğal, normal olan heteroseksüel ilişki *Girl Walking Backwards* romanında New Age tarzı dinlerle ilgilenen anne tarafından şöyle anlatılır:

Erkek bedeninin pozitif, kadın bedeninin de negatif enerjisi vardır. İkisi bir araya gelerek bir bütün oluştururlar. Bu manyetik kozmos sürecidir, evrensel yaşamın kutsanmasıdır. Aynı cinsten insanlar da aynı kutuptandırılar; o yüzden iki insanın bir araya gelip bir bütün oluşturması mümkün olamaz (21).

New Age dinlere inanan, karşı kültür denebilecek bir yaşam tarzı olan annenin bile heteroseksüel ilişkiyi “norm” olarak göstermesi, toplumdaki kurulmuş ikili karşıtlıklara meydan okumanın zorluklarını gösterir. Lezbiyenlik, ataerki değerlere, erkek egemen kültüre karşı gelmenin en etkili yoludur. Çünkü kadın kültürünü, kadınların değerlerini, kadınları sevmeyi savunur. Cinsellikte bile erkeklerce belirlenen normların dışına çıkarak kadın söylemini ve gücünü destekler.

Romanlarda normal olmak heteroseksüel tercihleri belirtirken aynı zamanda da sıradan, heyecansız bir yaşamı simgeler. Ellen normal bir yaşam ve radikal bir yaşam arası gidip gelir; tercihlerini değiştirir; seçimler yapar. Evli olduğu, bir işte çalıştığı zamanlar, toplumsal normlara göre yaşadığı anlar sıradanlığı simgeler. Lezbiyen genç

kızlar içinse kendi istediklerini yaptıkları, özgür oldukları dönemler ancak lezbiyenliklerini yaşayabildikleri dönemlerdir.

Kahramanlarını lezbiyen kızların oluşturduğu romanlarda aynı diğer bildungsromanlarda olduğu gibi ataerkil sistemle olan sorunlar en önemli sorunlardır. Ancak genç kızların cinsel tercihlerinin yarattığı, toplumla uyumsuzluk gibi sorunlar da bu kahramanların kendi özgün kimliklerini yaşamalarına engel olur.

### 3.2.3.2. Çözüm: Karşı Gelme

#### 3.2.3.2.1. Kimliğini Seçerek Karşı Gelme

Benim büyüdüğüm yerde  
lezbiyenler öldürülenlerdendi,  
ölesiye içenler, alay konusu olan  
kadınlar. Ve ben bir kurban olmayı  
reddettim, fakir, aptal olmak, o  
hayata saplanıp kalmak istemedim  
( Allison, *Telling Tales* 13)

İngilizce’de “dolaptan çıkmak” (come out of the closet) deyimi, eşcinsel olduğunu artık gizlemeyip, herkese ilan etmek demektir. Lezbiyen bildungsromanlarda da *bildunga* ulaşmak, lezbiyen genç kız kahramanlar için “dolaptan çıkmakla” aynı niteliktedir. Geleneksel bildungsromandaki evden ayrılıp, kendini arama yolculuğuna çıkma metaforu, lezbiyen bildungsromanda geleneksel kültürden ve heteroseksüellik gibi, onun değerlerinden uzaklaşıp, lezbiyen olmayı benimsemek, topluma böylelikle karşı gelmek olarak izlenir.

Klasik bildungsroman tanımında, kahraman evdeki sınırlamaları reddeder, hayatı keşfetmek uğruna ya da kendini tanımak için bir yolculuğa çıkar, değişik hayat görüşleriyle ve insanlarla, çeşitli aksiliklerle karşılaşır ve en sonunda kendi doğrusunu, eşini ya da mesleğini bulur (White 3-4). Lezbiyen gelişim romanını incelediği “Exiting from Patriarchy” adlı makalesinde Zimmerman, lezbiyen kahramanın macerasını

geleneksel bildungsroman kahramanının macerasıyla karşılaştırır. Lezbiyen kahraman, ona göre tehlikeli olan heteroseksüel dünyadaki çeşitli zorluklardan uzaklaşmak ister. Çıktığı yolculuk ise lezbiyenliğe, kendi aykırı cinselliğine doğru çıktığı simgesel yolculuktur. Bu yolculukta karşılaştığı engelleri, toplumun baskılamasını ve önyargıları da aşarak sosyal, cinsel ve duygusal olarak çeşitli deneyimlerle eğitilir. Egemen kültürün değerlerine böylesine karşı geliş bir güç kazanımıdır. En sonunda ise kendi gücünü ve cinselliğini bularak, kimliğini kurar (Zimmerman 246). Zimmerman’a göre, lezbiyen gelişim romanlarında dış dünyaya lezbiyen olduğunu bildirmek en son evredir (245). Lezbiyen edebiyatı ve bildungsromanı geleneğinde de heteroseksüel egemen kültüre karşı koymak, yani lezbiyen olduğunu ilan etmek ve öyle yaşamak çoğu zaman zor ve cesur bir seçimdir.

Günümüz lezbiyen bildungsromanlarında ise kahramanların kimliklerini kurgulaması ve ilan etmesi bir anda gerçekleşir. Romanlarda bu süreç neredeyse hiç anlatılmaz. *The Revolution of Little Girls*’deki Ellen üniversitenin ilk yıllarında bir erkekle evlenmesine rağmen yıllar sonra boşanır ve bir gün annesine bir mektupla lezbiyen olduğunu aniden ilan eder (15). Lezbiyenliği dış dünyaya duyurmak, bir sürecin ve yolculuğun sonunda değil, önemsiz bir durum gibi bir anda gerçekleşir. Lezbiyen bildungsromanlardaki “dolaptan çıkma” öykülerinin böyle olmasının iki amacı olabilir. Birinci amaç lezbiyenliğin belirli koşulların oluşturduğu sosyal ya da biyolojik bir kader değil, kişisel seçimle gerçekleşen bir kimlik olduğunu belirtmektir. İkinci amaç ise özcülüğe karşı çıkan yaklaşımdır. Lezbiyen bildungsromanlar kimliklerin sosyal bir kurgu değil de, seçim olduğunu savunurlar.

Tezdeki etnik ve sınıf kimliği içeren kadın bildungsromanlarında kahramanlar dışlanmışlıklarını kendilerinin dışında gelişen, ırk ya da maddi yetersizlik yüzünden yaşarlar. İçinde bulundukları bu duruma göre ya kimliklerini belirleyerek boyun eğmek, ya da başkaldırmak ise onların seçimidir. Ama söz konusu cinsel tercihler olduğunda, lezbiyenlik politik bir seçim, başkaldırmanın ta kendisi olarak ortaya çıkar. Monique Wittig lezbiyenliğin alternatif bir model, erkek ve kadın dışı farklı bir kimlik kurgulaması olduğunu savunur (Wittig 8). Roman kahramanları da ne erkek ne kadın ama farklı bir cins olmayı tercih ederler. Bu alan her türlü olumsuzluğa rağmen bireysel seçimleri simgeler ve o yüzden de güçlenmek anlamına gelir.

Kendileri için yaratılan önyargıları ve görüşleri yıkmayı amaçlayan lezbiyen bildungsromanlarında lezbiyenlik kişisel bir seçim olarak karşımıza çıkar. Bu, egemen kültürün, lezbiyenliği biyolojik bir hastalık, dengesizlik, cinsel gelişmemişlik, veya kötü bir cinsel deneyim sonucu oluşan bir talihsizlik olarak görmesine bir cevaptır. *Girl Walking Backwards* bildungsromanında Skye'ın annesi, egemen kültürün bir üyesi olarak lezbiyenliği kader olarak görür. Kızının böyle “anormal” bir kimliği seçmesini bir türlü kabullenemez. Ona göre lezbiyenlik taciz ya da enstest gibi trajik bir cinsel deneyim sonucunda kader olarak ortaya çıkan bir anormalliktir. Bu yüzden annesi kızının lezbiyen olduğunu öğrendiğinde, bunun sebebini çok merak eder. Kızına onu kimsenin taciz edip etmediğini defalarca sorar. Skye böyle bir şey olmadığını söylediğinde ise o zaman niye böyle olduğunu sorarak, Skye'ı bile kendisinden şüphe ettirir (65). Hatta annesi çözüm olarak kızının daha kadınsı giyinmesini önerir; bu yolla lezbiyenlikten kurtulabileceğini düşünür (22).

Romanlarda kimlik seçmek, sözle söylemek kadar kolay gerçekleşir. *The Revolution of Little Girls* bildungsromanında ise Ellen solcu ve devrimci olmayı bırakıp, Hollywood'da yazar olmayı seçtiğini söyler (18). Kimlik seçimi aynı diğer bildungsromanlarda olduğu gibi, kız kahramanların istedikleri an benimseyecekleri bir olgu halindedir. Yazarlar böylelikle bildungsromanların birer kimlik kurgulama alanları olduklarını göstermek isterler.

Lezbiyen bildungsromanlarda lezbiyenliği seçmenin bir anda ve kolay gerçekleşmesinin başka bir sebebi de, özcülüğe, yani cinselliğin doğal ve değişmez olarak algılanmasına tepki olmasıdır. Postmodern kimlik politikalarının da etkisiyle cinsellik değişken bir kurgu olarak görülür. Bir çok kuramcıya göre, hem kadın, hem de erkek olmak, sosyal güç ilişkilerinin ve dilin kurguladığı, sabit olmayan öznelliklerdir. Lezbiyenler her türlü sınır ve kalıbın dışında kendi metinsellik ve cinsellikleri ile kendi gerçeklikleri ve dilleri ile yaşarlar (Wolfe and Penelope 31). Zaten lezbiyenliği seçmek, heteroseksüelliğin tek tip cinsellik dayatmasına karşı çıkıp, ikili karşıtlıklardan erkek ve kadın rolleri dışında alışılmadık bir kimlik belirlemektir. Postmodernizmin lezbiyen edebiyat eleştirisine etkilerini incelediği eserinde, Marilyn Farwell de lezbiyenliği sabit olmayan bir terim olarak tanımlar (10). Judith Butler gibi bir çok kuramcı lezbiyenliğin belirsiz ve kategoriler dışında bir kategori olduğunu belirtirler. Farwell'e göre bu

kategoriler dışında olması da lezbiyenlere, cinsiyet kategorilerine başkaldırma özgür alanı ve imkanı verir (65). Lezbiyenler geleneksel olarak ne erkek ne de kadın tanımlarına uydukları için, heteroseksüel ve ataerkil düzenin dışında, kimlik kısıtlamalarından ve ikili karşıtlıklardan kurtulmuşlardır.

*The Revolution of Little Girls* romanında Ellen dünyada üç kategori olduğuna karar verir: Erkekler, kadınlar ve kendisi (13). Ellen'ın kendisini üçüncü bir cins olarak benimsemesi ve kabullenmesi lezbiyen kimliğinin de kabulünü gösterir. Kendisini kadın ve erkek dünyasına ait hissetmez, ikisinin arasında kendi alanını kendisi belirler.

Skye'a annesi: "Kafan şu anda çok karışık ...kim olduğunu bilmiyorsun, bir gün bu, ertesi gün şusun...bir homosun bir değilsin" diyerek toplumun bireyden beklediği tekil, değişmez kimlikleri savunur (41). Skye'ın cevabı ise basittir: "Hiç kimse artık tek bir şey değil. Kimse düz, kimse de homo değil. Cinsellik artık çok önemli değil." (22). Skye artık ikili karşıtlıkların sonunun geldiğini ilan eder: "Erkek ve dişi, priz ve fiş, gece ve gündüz, iyi ve kötü, pipi ve kuku. Kaç kişi halâ böyle düşünüyor ki?" (22). Heteroseksüel ve ataerkil sitemin baskıladığı lezbiyenler, bu topluma aykırı cinsel kimlikleri açıkça benimseyerek en büyük başkaldırmayı gerçekleştirirler. Böylelikle kendi alternatif kimlikleri ile ikili karşıtlıkları da yıkmayı hedeflerler.

### 3.2.3.2.2. Kötü Kızlar Olarak Karşı Gelme

Yukarıda da özetlendiği gibi, kahramanlarını lezbiyen genç kızların oluşturduğu bildungsromanlarda da, bu tezde incelenen diğer bildungsromanlarda olduğu gibi, en önemli ortak tema başkaldırmadır. Lezbiyen kahramanların başkaldırısı, diğer bildungsroman türlerinden çok daha cesur ve küstah bir başkaldırıdır. Toplumda tabu olarak görülen cinsellik gibi bir alanda açık açık, geleneksel değerlere karşı geliş, egemen kültür değerlerine göre ahlaksızca ve umarsız oluş lezbiyen bildungsromanların ortak özelliğidir. Bu tezde incelenen lezbiyen bildungsromanlarında, roman kahramanlarının özellikle "kötü kızlar" olarak kimlik kurguladıklarını görürüz. Zimmerman'a göre de zaten lezbiyenlik, kadın gelişim romanlarının sınırlarına karşı gelmektir. (Zimmerman, *Exiting From* 244) Lezbiyen genç kız kahramanlar uyumsuzlukları, mutsuz olmayı seçmeleri, sonu belirsiz biten oluşum öyküleri ve kötü

kızlar olarak başkaldırmaları ile geleneksel bildungsroman özelliklerine karşı gelerek birer karşı bildungsroman yaratırlar.

Bu durum lezbiyen edebiyatın genel özellikleriyle açıklanabilir. Postmodern lezbiyen romanları feminizmin geleneksel yapısını ve edebiyatını yıkmayı amaçlar. Gerek kullandıkları temalar gerekse farklı anlatı örgüleri ve düzenleri ile, lezbiyen edebiyat başkaldıran bir edebiyat türüdür. Çoğu lezbiyen edebiyatta görülen lezbiyen imgeleri, toplum için rahatsız edici ve tehlikeli imgelerdir; vampir ya da canavar lezbiyen imgeleri de aslında egemen kültürün söylemlerini ve anlatısını bozmak ve değiştirmek içindir (Farwell 12). Günümüz radikal kadın edebiyatını incelediği kitabında, Pernal da lezbiyen edebiyatın başlı başına bir başkaldırı olduğunu söyler (Pernal 3). Palmer’a göre de bir eseri lezbiyen yapan başkaldırması, merkezden değil uçlardan yazılmasıdır. Palmer, yazar Bertha Harris’ten yaptığı bir alıntıda, herhangi bir eserde kadın olmakla ilgili bir özelliğin bile reddedilmesinin, o eseri lezbiyen romanı yapacağını belirtir (45-6).

Lezbiyen bildungsromanlarda genç kızlara uygun görülen rollere, davranışlara, giyim şekillerine karşı gelmek lezbiyen genç kız kahramanlar için daha da belirgindir. *The Revolution of Little Girls* romanında Ellen bacaklarını tıraş etmeyi ve küpe gibi süs eşyaları takmayı reddeder (15). Heteroseksüel sistemin kurguladığı kadınlık rollerine ve şekillerine karşı gelme romanlarda bir çok örnekle gösterilir.

Lezbiyen bildungsroman kahramanları heteroseksüel sistemin yanında, sınıf ayrımcılığı ve ırkçılık gibi egemen kültürün tüm ideolojilerine de karşı çıkarlar. Lezbiyen kahramanlar da klasik bildungsroman kahramanları gibi duyarlı ve radikaldir. *The Revolution of Little Girls*’un kahramanı Ellen 1960larda savaş ve ırkçılık karşıtı olup, feminist mücadele gibi her türlü özgürlük ve eşitlik mücadelesini destekler. Güneyde, çocukluktan beri Afrikalı Amerikalılarla iç içe yaşayan Ellen, ailesinin ve orta sınıf beyazların önyargıları ve ayrımcılığını da eleştirir. Zaman zaman gerek kendi ailesini, gerek dinsel dogmaları sorgular ve ailesinin değer yargılarına karşı bir yaklaşımı benimser (147). Duyarlılığı ve eşitliği benimsediği için de toplumda tepki görür. Annesi zencileri desteklediği için ondan utanır, tehdit telefonları alırlar ve hatta müdür ona okuldan uzaklaştırma cezası verir. Müdür: “Çok akıllısın Ellen ama gerçeklerle yaşamalısın, çok akıllı olmanın zararı da budur, çok akıllılar uyum

sağlayamazlar” diyerek toplumu eleştirmenin toplumda kabul görmeyeceğini belirtir (148).

Bildungsromanlardaki aşırı duyarlılık, toplum değerleriyle uyumsuzluk genç kız kahramanları olumsuz etkiler. *The Revolution of Little Girls*’ deki Ellen kendisini içkiye ve uyuşturucuya verir. Beatnikler gibi, dünyayı değiştiremeyeceği için kendi algılarını değiştirmeyi dener. *Girl Walking Backwards*’ın kahramanı Skye ve arkadaş çevresi de uyuşturucu ve alkol içinde yaşayan gençlerdir (98, 100). Skye, içine kabul edilmediği toplumda, “kendimi yok etmek için bilinçli bir amaçla içtim...Beyin hücrelerim binlerle öldükçe, hayatımın öyküsünden daha da özgürleştim” diyerek mutsuzluğunu anlatır (192). Heteroseksüel toplumdan başka bir kaçış yolu da cinsel ilişkiye girmek ya da mastürbasyon yapmaktır. Skye için kendi cinselliği ve dünyasında yaşamak dış dünyadan uzaklaşmak ve kaçıştır. Ne zaman aklı karışsa, düşünceli olsa, kendini yalnız hissetse kendi bedeni ve cinselliğine sığınır.

Bu tatminsiz, mutsuz, içkiye, uyuşturucuya ve cinselliğe sığınan gençler, günümüz bildungsromanlarındaki yeni kendini arayış temasıdır. Genç kızlar kendi istekleri ve değer yargıları ile toplumun beklentileri ve egemen kültür arasında kaldıklarından, uyumsuz, isteksiz ve mutsuz olurlar. 1990lardaki değişik lezbiyen yazarların eserlerini incelediği makalesinde, Wingfield çoğu lezbiyen eserde mutlu bir ilişki ve son bulunmadığını belirtir. Çoğu öykünün trajik ve acı dolu olduğunu örnekler (Wingfield 71). 1990lara gelene dek, hiçbir kuşak yazarın bu olumsuz yansımayı değiştirmediklerini, lezbiyenlerin halâ trajediler yaşayan lanetli ve şanssız kahramanlar olarak betimlendiğini belirtir (78). Bazı kuramcılara göre lezbiyen bildungsromanlar da aynı lezbiyen romanlar gibi halâ kabul görmüş bir tür değildir. Kahramanların hep mutsuz ve sorunlu olmaları lezbiyenliğin olumsuz imajını pekiştirir, egemen kültür değerlerini destekler (Brandt 1, Wingfield 71). Ancak Zimmerman’a göre bu olumsuz gibi görülen özellik aslında başkaldırı edebiyatı olan bu türün bir özelliğidir. “What Has Never Been” adlı makalesinde, lezbiyen edebiyatın şiddet, sevgisizlik, mutsuzluk, intihar, kendinden nefret gibi tabu konuları ele almasından bahseder (49). Lezbiyen edebiyatın gelişimini incelediği *The Safe Sea of Women* kitabında ise Zimmerman, 1950lerin lezbiyen edebiyatı için sadece iki alternatif son olduğunu öne sürer. Birinci

son, trajik yaşamı olan, alkol ve şiddet içinde yaşayan lezbiyenlerin sonu olan mutsuzluk, diğeri ise heteroseksüel sistemi kabul ile biten mutlu sondur (9).

Bu tezde incelenen bildungsromanlarda bu tür olumsuz ve mutsuz imgelerin kullanılmasının daha politik bir anlamı vardır. Birincisi, topluma uyum gösterenlerin mutlu, göstermeyenlerin ise perişan, mutsuz olunacağı mesajına bir göndermedir. Çünkü bu romanlarda, kahramanlar kendi seçimleri ile alkol ve uyuşturucu kullanırlar. Ellen, annesi ikinci eşinden de ayrılınca kendini iyice içkiye verir, kolasına amonyak koyup içmeye ve sakinleştirici kullanmaya başlar (138). Ellen'in üvey kız kardeşi de akıl hastanesindedir. (157). Her iki kardeş de bu mutsuzluk ve sorunlarını annelerine, yani onun simgelediği egemen kültüre bağlarlar. Uyum göstermektense kendi istedikleri kimlikle, toplumdan kaçarak yaşamayı tercih ederler. Bu bildungsromanlarda egemen olan mutsuzluk teması sonu evlilikle biten ideal mutluluk temasını eleştirmek için günümüzde halâ kullanılmaktadır. Çünkü feminist eleştiride, sonu evlilikle ya da mutlu sonla biten romanlar statükonun ve ataerkil düzenin gücünü desteklemektir (Kawada 252). Ancak bunun bir eleştiri olmasının yanı sıra, yıllar içinde bu basmakalıp anlatı biçiminin değişmediği ise hayli düşündürücüdür. Bunun iki açıklaması olabilir. Bu açıklamalar ise bu tezin savunduğu bildungsromanların, özellikle de lezbiyen bildungsromanların, birer “karşı gelme edebiyatı” örneği olduğu fikrini ya destekleyen ya da karşı gelen açıklamalardır. Bu mutsuz yaşamlar bilinçli olarak kullanılmış eleştiri öğeleridir. Topluma aykırı yaşamının bir seçim olduğunu kanıtlamak isterler. İkinci açıklama ise bu teze karşıt bir görüşü içerir; bu da lezbiyen bildungsromanların egemen kültürün değerlerini, mutsuz kahramanlar ile haklı çıkardığı görüşüdür. Yani toplumsal değerlere ve heteroseksüel düzene karşı çıkılırsa bunun cezası mutsuzluktur. Ancak bu açıklama bu tezde savunulmamaktadır. Lezbiyen bildungsromanın topluma aykırı lezbiyen kahramanlar içermesi, lezbiyenlerin kendi öykülerini kendi ağızlarından anlatmaları bile başlı başına bir başkaldırıdır.

Bu romanları geleneksel bildungsromanlardan ayıran bir başka özellik ise, diğer bildungsromanlarda olan ideal olgunluğa, “*bildunga*”, ulaşmanın belirgin olmamasıdır. Lezbiyenler, toplumsal kurallara karşı geldikleri gibi, klasik gelişim romanına da karşı gelirler. Bu romanlarda bildunga ulaşma kendi benliklerini, cinselliklerini tanımakla eşdeğerdir. *The Revolution of Little Girls* adlı bildungsromanda Ellen'in kimlik

oluşumunda hayaline giren kız çocukları etkili olur. Ellen bir psikiyatriste gider ve bu hayalindeki çocukların aslında kendi benliği olduğunu öğrenir. Birinci kız çocuğu şişman ve öfkeli. Psikologa göre bu kız Ellen'in iştahını sembolize eder. Yani sahip olamadıkları, açlığını duyduğu her şeyi. İkinci kız çocuğu komik görünümlü, iştahsız, üzerinde süper kahraman kıyafeti olan ve Ellen'in olmak istediği ideal benliğidir. Hayalindeki üçüncü kız ise her yeri yanık, büyü yapabilme özellikleri olan bir kızdır. Bu kız ise psikologa göre, Ellen'in cinselliğini ve yaratıcılığını simgeler (190-3). Romanın sonunda Ellen her yere, bu üç hayali kız çocuğuyla gider ve böylece rahatlar. Bu da içindeki farklı kimlikleri kabul ettiğini, bilinçaltındaki cinselliği ortaya çıkarmaktan korkmadığını simgeler. *Girl Walking Backwards* romanında da Skye, fantezilerinde ve rüyalarında evden kaçan kızları kurtardığını söylediğinde terapisti fantezisinde kurtarmaya çalıştığı kızın aslında kendisi olduğunu söyler (1). Aynı Ellen gibi Skye da “devamlı bir şeyler istediğini ama ne istediğini bilmediğini belirtir” (65). Bir şeylerin eksik olması hissi, hep arayış içinde olmak lezbiyen genç kız kahramanlar için aykırı cinsellikleri yüzünden kendilerini topluma karşı rahatsız hissetmelerindendir. Toplumun, ailenin, egemen kültürün lezbiyenliği kabullenmesi mümkün değildir. Bu durum, bildungsromanlarda kahramanların kendi aileleri, çoğu zaman boşanmış anne, babaları ve arkadaşları dışında sosyal çevreyle çok iletişim ve ilişki halinde olmamaları ya da bunun romanlarda pek konu edilmemesiyle görülür.

Ellen kendi kimliğini açıkça benimseyince, annesiyle olan ilişkisi bile düzelir. Ancak annesi için o halâ “homo” dur (201). Romanın sonundaki bildunga ulaşma ise toplumun onayını istemekten vazgeçmekle olur. Ellen önceleri: “Hep annemin onayını isteyeceğim. İsmi koyamadığım bir şekilde hep aç olacağım” diyerek özetlediği kendini aramayı romanın sonunda gerçekleştirir (203). Arayış içinde olma günlerinin sona erdiğini “aç değilim, artık aradığımı buldum” diyerek anlatır (205). Bu buluş, radikal bir değişikliktense kahramanların kendi içlerinde gerçekleşir. Bu farkındalık klasik bildungsromandaki “topluma uyum sağlama” mutlu sonundan farklıdır. Genç kız kahraman marjinal ve kabul görmeyen bir kimlik seçtiği için topluma dahil olmak istemez çünkü kabul göremez.

Etnik ve sınıf bildungsromanlarında görülen, Chodorow ve Patricia Waugh'un öncülüğünü yaptığı, ilişki içinde birey (self in relation) modeli lezbiyen

bildungsromanda görülmeyen bir özelliktir. Lezbiyenlik, tek başına yapılan bir başkaldırıdır. Lezbiyen bildungsromanlarda da “öteki” olarak görülen bazı kahramanlar gibi, toplumsal baskılardan kurtulup, yalnız kalınırsa kimlik kurgulanır. Aynı Bett’in söylediği gibi: “Bir gün, düşündüm de, herkese ...tirin gidin diyebilecek kadar büyüyeceğim. O zaman daha fazla rol yapmak zorunda kalmayacağım” (Williams 142).

Birçok özelliği ile heteroseksüel sistemin ilişkilerine, değerlerine karşı gelen lezbiyenler, alternatif bir yaşamı benimseyerek, kendi isimlerini ve yaşam biçimlerini seçebileceklerini gösterirler. Lezbiyen kahramanlar da, bu tezde incelenen, tüm diğer bildungsromanlarda olduğu gibi lezbiyen olmayı, özcü kimliklere tercih ederler. Hatta bildungsromanla ilgili beklentilerimize de aykırı bir yapısı olan bu bildungsromanlarla karşı çıkarlar ve kendi meydan okuma edebiyatlarını örneklerler.

#### 4. SONUÇ

Bildungsroman 19. yüzyılda Alman edebiyatında ortaya çıkmış bir edebi türdür. Çocukluktan yetişkinliğe geçişte çoğunlukla erkek kahramanın yaşadığı sosyal, ahlaki, psikolojik ve entelektüel gelişimi esas alır. Bu edebi türde yetişkinlik ve çocukluk arasında kalmış kahramanın, bir parçası olmak istediği yetişkinler dünyası ile sorunlu bir ilişkisi vardır. Yeni yetişmekte olan genç her şeyden önce kendi hayalleri ve yeni deneyimleri ile hayatı keşfetmek ister. Kahramanının kendini arama öyküsü olan klasik bildungsromanlarda ideal son ise bireyin toplumla uyumlu bir kimlik kurması, topluma dahil olmasıdır.

Ancak değişen sosyal ve kültürel doku içinde bildungsroman türü her edebi tür gibi birtakım değişikliklere uğrar. Bu türün önce orta sınıf merkezli anlatımı değişmiş, daha sonra zaman içinde kadınların da deneyimlerini anlatan bir tür olmuştur. Bildungsroman türü bu değişikliklerle de kalmamış klasik örneklerdeki yapısı, *bildunga* erişme ve türün amacı gibi bir çok özelliği de yeni kültürel koşullara ve kimliklere uygun hale gelmiştir. Bu anlamda tezde incelenen günümüz Amerikan kadın bildungsromanları bu edebi türün geçirdiği en son evreyi örnekler. Bu tezde kimlik, yeni feminizm kuramları ve bildungsroman kuramlarının günümüz Amerikan kadın bildungsromanındaki etnik, sınıf ve cinsel kimliklerine olan etkisi incelenmiştir. 1990 ve 2000li yıllarda yayınlanan kadın bildungsromanları yeni feminizm akımlarının ve kimlik kuramlarının yansıması olarak, merkezin dışındaki kadın kahramanların temsil edildiği ve egemen kültüre karşı koyarak kimliklerini kurguladıkları bir edebi alandır. Bildungsroman, ne çocuk ne de yetişkin sayıldıkları için güçsüz olan bireylerin kimlik arayış öyküsüdür. Tezde bu edebi türün toplumda egemen kültüre kabul edilmeyenlerin deneyimlerini ve her şeye rağmen gerçekleştirdikleri kimlik oluşumlarını en iyi yansıtan türlerden olduğu kanıtlanmaya çalışılmıştır.

Bildungsroman türünün geçirdiği değişiklikler öncelikle döneminin ideolojik değişikliklerinin sonucunda ortaya çıkmıştır. Postmodern, post yapısalıcı ve post sömürgeci kuramların etkisi bu türü, kimliklerin çoğul olduğu, kimlik oluşturma bir

kurgu ve süreç olduğunu kanıtlayan bir türe dönüştürür. Bu kuramlar gelişmenin ve olgun olmanın bir sonu olmadığı gibi, gerçeğin ve kimlik gibi kavramların da değişmez esaslara dayanmadığını savunurlar. Bu da bildungsromanlara, kimlik oluşumunun devamlı değişen bir süreç ve kimliklerin çoğul olabileceği görüşleriyle yansır. Bunun yanı sıra ikili karşıtlıkların, özcü kuramların eleştirisi kimlik gelişimini konu alan bildungsromanı da etkiler. Böylelikle bu tür, merkez dışı kimliklerin varlığını ve temsilini de meşrulaştırmış olur.

Postmodern ve post yapısalcı kuramların yanı sıra feminist kuramlar da türün geçirdiği değişikliklerin en önemli nedenlerindendir. Klasik bildungsromanlarda erkek kahramanın sosyal sisteme uyum göstermesi ve toplum tarafından kabulü onun olgunlaşması anlamına gelir. Klasik bildungsroman türü kadın deneyimini yüzyıllardır yansıtmamış, kadın kahramanlara yer vermemiştir. Bunun yanı sıra sadece sistemle uyumlu kahramanların deneyimlerini yansıtmıştır. Yani klasik bildungsroman türü, geleneksel ve toplumsal değerleri destekler ve yüceltir. Fakat kadınların toplum tarafından belirlenmiş sosyal rollere mahkum olmaları ve bunun yansımaları olarak edebiyatta da sınırlı ve taraflı temsil edilmeleri gibi faktörler kadınların edebiyatta farklı arayışlara girmelerine yol açar. İkinci Dalga feminizmin ortaya çıkması ile kadınlar için daha özgürleştirici ve öznel kimlikler oluşturma çabası da türün gelişimini etkiler. Kadın bildungsromanları feminist ideolojinin bir uzantısı olarak, kadınların da kendi kimliklerini oluşturmaya hakları olduğunu bu türde temsil edilerek kanıtlarlar.

Yeni feminizm hareketleri ise bildungsromanlarda kadınların temsil edilmelerine başka bir boyut daha getirir. Bu hareketler kadın kimliğinin tekil ve değişmez olmasını eleştirirler. Böylece bu feminizm akımları etnik kökenli, alt sınıfa ait ve farklı cinsel tercihleri olan kadınların da haklarını ve temsil edilmelerini gündeme getirerek bildungsroman türünü etkilerler. Klasik örneklerde belli bir cinsiyet ve sınıfın gelişim öyküsü olan bildungsroman türü 1990lara gelindiğinde her türlü ırk, sınıf ve cinsel tercihi olan kadınların kendilerini gerçekleştirdikleri bir edebi alan haline gelir. Yani tezde incelenen günümüz bildungsromanları yeni postmodern kimliklerin edebi yolla kurulmasında çok kullanışlı bir tür olmuştur.

Bu kuramsal gelişmeler tezde incelenen günümüz kadın bildungsromanlarına değişik açılardan yansır. Bu değişikliklerin başında temasal özellikler gelir. İlk olarak,

yukarıda da belirtildiği gibi bildungsroman kahramanları değişmiştir. Egemen kültürün bir parçası olan, toplumda kabul gören ve kendini bağımsız bir birey olarak tanımlayan kahraman türü günümüz bildungsromanlarında hemen hemen hiç görülmez. 1990-2000lerde yayınlanan bildungsromanlar toplumda yer edinmek isteyen güçsüz ve kenardaki kahramanların öykülerini yansıtır olmuştur. Bildungsroman türü içerdiği, “gencin toplumla yaşadığı uyumsuzluk ve kendi kimliğini kurma öyküsü” olmasıyla Amerikan toplumuna kabul edilmeyenlerin kendilerini ifade ettikleri bir tür haline gelir. Tezde bu özelliği vurgulamak için özellikle kimlik kurmaya ve kendini bulmaya en çok ihtiyaçları olan, topluma etnik, sınıf ve cinsel kimlikleri yüzünden kabul edilmeyen kızların öyküleri incelenmiştir. Bu kız kahramanların hepsi egemen kültürle sorunları olan kahramanlardır. Yaşları yüzünden güçsüz sayılan kahramanlar etnik kökenleri, sınıfları ve cinsel tercihleri söz konusu olduğunda daha da güçsüzdürler. Çıkana feminizmi, siyah feminizm gibi etnik feminizm çeşitlerinin de önem kazanmasıyla günümüz Amerikan kadın bildungsromanları bu farklı kadın kimliklerinin kendilerini gerçekleştirdikleri alanlar olmuşlardır.

İkinci olarak, kenardaki kahramanların öyküleri olan günümüz kadın bildungsromanları klasik bildungsroman öyküsünden farklı bir gelişim gösterir. Klasik bildungsroman türü kahramanın olgunluğa erişmesi ve gelişimini konu edinirken günümüz bildungsromanları için erişilen olgunluk ve gelişimin yapısı değişmiştir. Klasik örneklerin aksine bu bildungsromanların belirli bir sona, *bildunga* ulaşma endişesi yoktur. Tezde, kız kahramanların egemen kültüre karşı koyacak gücü ve cesareti bulmaları bile yeterli bir *bildung* olarak kabul edilmiştir. Bu da klasik bildungsroman tanımından çok farklı bir oluşumdur. Klasik bildungsromanda topluma uyum sağlama süreci bireyin yetişkinliğe adım atmasında olmazsa olmaz bir tema iken, günümüz örneklerinde kahraman egemen kültürün değerlerine direnebildiği derecede kendi kimliğini kurgulamakta başarılı sayılır. Bu önemli farklılık da postmodern bildungsromanın “aykırı” kimlikleri yansıtmakta ne denli kullanışlı bir araç olduğunu göstermektedir. Yani “kötü kızlar” yüzyıllardır “uyum”, “konsensus”, “geleniğin kutsanması” amacına hizmet etmekte olan bir türü, yani bildungsromanı alıp evirip çevirip kendi “aykırı emelleri” yönünde dönüştürmüş, onu tamamen farklı bir biçime

sokmuşlardır. Bu “aykırı” eylem bile kendi başına dikkate değer bir edebi devrim sayılmalıdır.

Üçüncü olarak bildungsromanın tanımı “baskılananın karşı koyduğu” metinler olarak değişmiştir. Tezde incelenen bütün bildungsromanlarda genç kızlar karşı koyarak kimlik oluştururlar. Bildungsromanın amacının uğradığı bu değişiklikte, egemen kültürle çeşitli sorunları olan kahramanlar çözümü karşı gelmekte bulurlar. Bu gelişimde, kahramanlar tek başlarına ataerkil, ırkçı, heteroseksüel ve elitist topluma karşı gelmeyi seçerler. Toplumla uyum içinde bir *bildungsroman*, en son amaçlanan idealdir. Günümüz kadın bildungsromanlarında kadınların hayatlarını şekillendirmeye çalışanlara, önyargılarla kısıtlayanlara karşı koymak bir kimlik sorunudur. Bu edebi karşı koyuş edebiyatta kendini nesneleştirenlere, kendi etnik grubunu, sınıfını veya cinsel grubunu yanlış anlatanlara bir tepki olarak ortaya çıkar.

Bu karşı koyuş bütün romanlarda ortak başka bir özellik olan egemen kültürün eleştirilmesini ortaya çıkarır. Tezde incelenen bildungsromanlardaki kahramanların genç ve tecrübesiz olmaları, henüz kimliklerinin oturmamış olması ve toplumun merkezinde yer alamamaları onları güçsüzleştirmenin yanında, onlara birtakım yararlar da sunar. Topluma ve sisteme dışarıdan saf ve eleştirel bir bakışta bulunmalarına olanak sağlar. Böylelikle sosyal, ekonomik ve kültürel eşitsizlikler, bildungsroman kahramanlarının karşı söylemi ile eleştirilir.

Dördüncü olarak bildungsromanı kendi amaçlarına uygun olarak değiştiren marjinal kızlar böylece özgür kimlik oluşturma işini önemini vurgularlar. Günümüz kadın bildungsromanı kahramanları egemen kültürün belirlediği değerlere uygun bir kadın olmak yerine kendilerinin belirlediği bir kimlik yaratma çabasındadırlar. Bildungsromanlar bu kahramanlara karşı koyabilecekleri bir edebi alan yaratarak güç kazandırır, onların da seslerini duyurur. Kimlik kurmak, özne olmak kendi kimliğini seçmek günümüz kadın bildungsromanlarının olmazsa olmaz temalarındandır. Bu da ancak gençlikten yetişkinliğe adım atmakta olan, etrafında olup bitenlerin farkında, yaşamının bir yerinde kendisinde topluma karşı gelecek cesareti bulan kadınların öykülerini anlatmakla gerçekleşir. Kimlik değişken bir kurguysa, bunu gerçekleştirecek güç bu defa merkezin dışındaki kadınların elindedir.

Bu temasal özellikler, günümüz kadın bildungsromanında klasik bildungsromandan farklı biçimsel özellikler de getirirler. Öncelikle bu tezde incelenen romanların hepsinde birinci tekil şahıs anlatım vardır. Klasik bildungsromandaki anlatıcı ve kahramanın genellikle başka kişiler olması, bu yeni örneklerde anlatıcı ve kahramanın aynı kişi olmasına dönüşmüştür. Vurgulanmak istenen kendi hayatına hakim, kimliğini kurabilen, ve dolayısıyla da kendi öyküsünü anlatabilen kızlar kurgulamaktır. Karşı koymanın ve kimlik kurmanın öne çıktığı bu anlatımlar bir güç kazanmadır.

Tezde incelenen çoğu bildungsromanda klasik bildungsroman olay örgüsü görülmez. Kahramanın evden ayrılıp kendini aramak üzere yola koyulması, yaşadığı tecrübelerden ders edinin eve döndüğünde toplumla bir bütün olması gibi tipik kronolojik gelişim modeli artık kullanılmaz. Çoğu bildungsromanlarda zaman belirsizdir, kahramanların hayatları kronolojik değil parça parça ve geriye dönüşlerle anlatılır. Romanlar da klasik bir gelişmeyi, çocukluktan yetişkinliğe geçişi değil, kahramanın yaşamındaki birkaç günü ve yılı bile kapsayabilir; çünkü bu eserlerin amacı ideal gelişimi yansıtmak değil sıradan insanların güçlenme öykülerini anlatmak olmuştur. Bölünmüş, çoğul ve değişken kimliklere sahip kahramanların hayatları da güçlenme yaşadıkları bir andan ibaret bile olabilir, dolayısıyla bu anlatılar da parça parça ve değişkendir.

Romanlarda gerçek ve kurgu iç içe geçmiş bir bütündür. Bildungsromanların amacına hizmet etmesi için her türlü öge kullanılabilir. Otobiyografik ve fantastik öğelerin eşit ölçüde kullanılması egemen kültüre getirilen eleştirinin etkili olması içindir.

Tezdeki bütün bildungsromanlarda bu tür postmodern öğeler vardır. Olayların nedenleri ve sonuçları anlatılmaz. Yazarlar, istedikleri olayları istedikleri kadar anlatırlar. Asıl önemli olan kahramanların aydınlanma, bilinçlenme ve karşı koyacak gücü bulma zamanlarının belirtilmesidir.

Son olarak da, günümüz kadın bildungsromanlarının çoğunda alaycı bir anlatım vardır. Sandell'e göre, bazı acılar ve öyküler ironi ve yadsımayla daha kolay verilir. Örneğin "Amerikan edebiyatında 'beyaz süprüntü' karakteri ya grotesk ya da alayla anlatılır" (Sandell 212). Etnik kökenli, alt sınıfa ait ve lezbiyen kahramanlar ırkçı ve

ataerkil toplumda verdikleri kimlik kurma çabalarını klişeleşmiş kahramanlar yaratarak, dışlanmışlıkları ile dalga geçerek üstesinden gelirler.

Bu temasal ve biçimsel özelliklerin izini sürebilmek amacıyla günümüz kadın bildungsromanlarının içeriklerinin ne yönde değiştiklerini saptamak kaçınılmaz olmuştur. Bütün bu ortak temasal ve biçimsel özellikler bildungsromanların içeriklerine de yansır. Tezde bu temasal özellikler etnik, sınıf ve cinsel kimlikler olarak üçe ayrılmıştır. Etnik kökenli kahramanlar Çikana, Afrikalı Amerikalı ve Çinli Amerikalı olarak iki kültür arasında kalmış, nereye ait olduklarını bilmeyen kahramanlardır. Kız kahramanlar için etnik kökenleri ne olursa olsun, Amerikan toplumunda yaşadıkları ortak sorun kültürler arası kalmak ve ait olmama duygusudur. Sınır kültüründe yaşayan etnik kökenli kahramanlar için kendi kimlikleri kendilerinin kurgulaması ayrıca büyük önem taşır. Etnik bildungsromanlarda bu ortak soruna etnik kökenli kahramanlar farklı çözümler geliştirirler. Bu çözümlerden kendi tarihlerini ve öykülerini yazarak karşı gelme en önemlisidir. Ne Amerikan toplumunda ne de kendi etnik gruplarında kabul görmeyen kimliklere sahip olmanın çözümü ancak kendi öyküleri ve tarihlerini kendileri yazarak güçlendiklerinde gerçekleşir. Tezde incelenen etnik bildungsromanlardaki başka bir çözüm ise kimlikler arası oldukları durumdan, kahramanların kendi istedikleri kimlikleri kurgulayarak kurtulmalarıdır. Örneğin tezde incelenen bildungsromanların birindeki Çinli Amerikalı kahraman istediği zaman Çinli olup, istemediği zaman Musevi ya da Amerikalı olmayı seçerek, kimliklerin özgür bir seçimle edinilebileceğini kanıtlar. Etnik bildungsromanlardaki son çözüm ise eğitim yoluyla ve egemen kültürün iletişim dilini öğrenerek karşı gelmektir. Irkçı ve ataerkil Amerikan toplumunun yarattığı güçsüzlükten ve en önemlisi de arada kalmışlıktan kurtulmak bu bildungsromanlarda eğitim yoluyla çözülür.

Günümüz Amerikan kadın bildungsromanlarındaki farklı kimlik temalarından ikincisi ise sınıf kimliğidir. Tezde sınıf kimlikleri kız kahramanların önlerinde kimlik kurgulamalarına en büyük engel olarak yer alır. Bu da romanlarda dışlanma ve önyargılı davranışlarla savaşmak gibi sorunları beraberinde getirir. Sınıf bildungsromanlarında kız kahramanların bu “ötekileştirilmeye” nasıl meydan okudukları örneklenir. Bu kahramanlar da başkalarının onlar için uygun gördüğü kimlikler ve davranış kalıplarını yıkarak kimliklerini oluştururlar. Sınıf bildungsromanlarında çok kullanılan temalar

sadece dışlanma değil, aynı zamanda fakirlik, yokluk ve bunların yol açtığı mutsuzluk, şiddet gibi deneyimlerdir. Bu bildungsromanlarda bazen, sınıf atlamanın ve ekonomik açıdan güç kazanmanın mümkün olmaması yüzünden, sınıf kimliklerini içerdiği olumlu olumsuz bütün özellikleri ile kabullenme, bir başkaldırı olarak kendini gösterir. Toplumun onları aşağılamak ve dışlamak için kullandıkları kimlikleri bilinçli olarak benimseme en geçerli çözüm yollarındandır. Ayrıca egemen kültürün kız kahramanları baskılamada kullandıkları değerlere bile bile karşı gelme ve toplum dışı kalmayı kabullenme de günümüz kadın bildungsromanlarının “karşı gelme edebiyatı” olarak kullanıldığını örnekler.

Son olarak, cinsel kimliklerin incelendiği lezbiyen bildungsromanlarda da karşı gelme yeni *bildunga* ulaşma politikası olarak kullanılır. Egemen kültürün değersiz ve hatta ahlaksız saydığı başka bir grup ise heteroseksüel sistemin dışında cinsel tercihlere sahip kahramanlardır. Günümüz kadın bildungsromanları bu egemen kültürün dışında tutulan kahramanlara da kendilerini ifade imkanı vererek baskılanan kimliğini istediği gibi kurma alanı sağlar. Bu bildungsromanlarda da heteroseksüel sistem lezbiyen kızları kuşatan ve özgür seçimlerini engelleyen mekanizmadır. Lezbiyen kızlar için ise bu değerlere karşı çıkmak kimlik oluşumlarını kuvvetlendiren etmendir. Lezbiyen bildungsroman kahramanları bu sistemin bütün değerlerine ve sistemi temsil edenlere karşı gelmeyi politika olarak benimserler. Romanlarda sıklıkla, cinsellikle dolu hayatlar, her türlü kutsal sayılan değer in alaşağı edilmesi, eşcinsellikle ilgili klişelerin eleştirilmesi görülür. Lezbiyen bildungsromanlarda kızlar “iyi kızlar” değil, “kötü kızlar” olmayı seçerek, bilerek ve isteyerek olumsuzlandırılmış bir kimlik kurgularlar. Tezde incelenen bildungsromanların hepsi, egemen kültürdeki güçsüzlükleriyle ve sorunlarıyla başa çıkan güçlü kız kahramanlardan oluşur. Bu romanlarda kahramanların karşı koyarak ve kendileri seçerek kurguladıkları kimlikler artık gerçek kimlikleri olmaktadır. Böylelikle eskiden merkezin dışında tutulan etnik gruplar, sosyal sınıflar ve farklı cinsel tercihi olanlar seslerini duyururlar.

19. yüzyılda Alman idealizminin etkisiyle ortaya çıkmış, bireyin kendini geliştirmesine ve toplumla uyum içinde yaşamasına verilen önemi vurgulamak isteyen bildungsroman türünün 21. yüzyılda bile halâ kullanılıyor olması, bu türün organik yapısındanadır. Ancak tür değişik amaçlarla değişik kimliklere sahip insanların güçlenme

alanı haline dönüşmüştür. Bu türün değişik dönemlere uygulanabilir olması bireylerin kimlik arayışlarının çok temel bir sorun olması ve kişinin kendini yapılandırma sancısının evrensel olmasından dolayıdır. Günümüz kadın bildungsromanları yazıldıkları dönemden ve yerden bağımsız olarak birçok ortak tema da barındırır. Örneğin günümüz kadın bildungsromanlarında halâ bazı tabuların veya ilkörneksel anne kız ilişkilerinin varlığı gibi temaların kullanılması etnik, sınıfsal ve cinsel farklılıkların ötesinde temalardır. Aynı şekilde tezde incelenen bütün bildungsromanlarda, geleneksel kadın rollerine karşı gelme, kadınlara özgürleşebilecekleri bir alan arama gibi bazı genel temalar kuşaklar ve bireyler arası farklılıklara rağmen devam eder. Büyümeye çalışmanın her genç için sancılı bir dönem olduğu, bütün kızların kadın olmak üzere büyürken benzer fiziksel, sosyal ve psikolojik sorunlar yaşadığı da günümüz kadın bildungsromanlarının dikkat çekmek istediği konulardandır. Romanlardaki genç kız kahramanların hepsinin yaşadıkları sorunların ve deneyimlerin aslında ırk, yaş, cinsiyet farkı olmaksızın herkese uygulanabilir olması bu eserlerin önemini artırır. Bu tez aslında oldukça kısıtlı dönem, yazar ve eser seçimiyle sadece bu tür kimlikleri olan kadınları kapsar gibi görünse de kimlik arayışı gibi bir konusu olduğu için her döneme uygulanabilir. Tek fark, yüz yıl önce Amerikan edebiyatında bu kimlik arayışının sadece WASP erkeklere özgüymüş gibi yer alması, şimdi marjinal kadınlar tarafından yazılıyor ve yayınlanarak topluma kabul ettiriliyor olması ile fark yaratır.

Günümüz kadın bildungsromanları kimlik kuramlarının, yeni feminizm akımlarının etkisi ile ve seçtikleri merkez dışı kimlikler ile yeni ve kısıtlı bir bildungsroman tanımı yaparlar. Ancak toplumsal birtakım etmenler, ırksal, sınıfsal ve cinsel farklılıklar büyümeyi etkiler. Dönemin ideolojik gelişmeleri bildungsroman türünün yazıldığı dönemi yansıtır ve bildungsromanın yok olmayan bir tür olduğunu kanıtlarlar.

Bu tezde incelenen bildungsromanlardaki etnik, sınıf ve cinsel kimlik temaları değişik sorunlara dikkat çekse de ortak bir çözüm önerirler. 1990 ve 2000lerdeki kadın bildungsromanları, bildungsroman türünün yeni tanımını yaparlar. Bu yeni oluşum, *bildunga* ulaşmayı belirli bir son olarak kurgulamaz. Bu tür kahramanlar için bildungsroman bir “karşı gelme edebiyatı”dır. Bu tür ile toplumun dışında kabul edilen kimlikler değişik bir bakış açısıyla, olumlandırılmıştır. Romanların hepsinde kendi

değerlerini toplumsal kurallara ve önyargılara karşı savunan kahramanların öyküleri anlatılmıştır. Egemen kültürün dışladığı, kendini ifade imkanı vermediği ve güçsüzleştirdiği kahramanlar günümüz kadın bildungsromanlarında egemen kültürü eleştirir, onun değerlerine karşı gelir ve böylece kendi kimliklerini kurma ve güçlenme imkanı bulurlar.

## 5. KAYNAKÇA

- Aapola, Sinikka, Marnina Gonick and Anita Harris. Young Femininity: Girlhood, Power and Social Change. New York: Palgrave, 2005.
- Abel, Elizabeth, Marianne Hirsch and Elizabeth Langland. The Voyage In: Fictions of Female Development. Hanover: University Press of New England, 1983.
- Allison, Dorothy. Bastard Out of Carolina. New York: Plume, 1993.
- \_\_\_\_\_. Skin: Talking About Sex, Class and Literature. Ithaca: Firebrand Books, 1994.
- \_\_\_\_\_. "Telling Tales Telling Truths". Happy Endings: Lesbian Writers Talk About Their Lives and Work. Ed. Kate Brandt. USA: The Naiad Press, 1993.
- Althusser. "Ideology Interpellates Individuals as Subjects". Identity: A Reader. Eds. Paul Du Gay, Jessica Evans and Peter Redman. London: Sage, 2000. 31-39.
- Andermahr, Sonia. "A Person Positions Herself on Quicksand: The Postmodern Politics of Identity and Location in Sarah Schulman's *Empathy*". Romancing the Margins? Lesbian Writing in the 1990s. Ed. Gabriele Griffin. New York: The Haworth Press, 2000. 7-20.
- Andersen, Margaret L. and Patricia Hill Collins, eds. Race, Class and Gender. California: Wadsworth, 1992.
- Anderson, Linda. Autobiography. London: Routledge, 2001.
- Andrews, Ian Wojcik. Margaret Drabble's Female Bildungsromane : Theory, Genre, and Gender. New York: Peter Lang, 1995.
- Anzaldua, Gloria. Borderlands/ La Frontera: The New Mestiza. San Francisco: Aunt Lute, 1987.
- \_\_\_\_\_. "Preface: (Un)natural bridges, (Un)safe Spaces". This Bridge We Call Home: Radical Visions for Transformation. Eds. Gloria Anzaldua and Analoise Keating. New York: Routledge, 2002. 1-6.
- \_\_\_\_\_, ed. Making Face, Making Soul/ Haciendo Caras: Creative and Critical Perspectives by Feminists of Color. San Fransisco: Aunt Lute, 1990.

- \_\_\_\_\_ and AnaLouise Keating, eds. This Bridge We Call Home: Radical Visions for Transformation. New York: Routledge, 2002.
- Aytaç, Gürsel. Yeni Alman Edebiyatı Tarihi. 3. Basım. Ankara: Gündoğan, 1992.
- Barker, Chris. Cultural Studies: Theory and Practice. London: Sage, 1999.
- Barrett, Michéle. "Capitalism and Women's Liberation". The Second Wave: A Reader in Feminist Theory. Ed. Linda Nicholson. New York: Routledge, 1997. 123-131.
- Barry, Peter. Beginning Theory: An Introduction to Literary and Cultural Theory. Manchester: Manchester University Press, 1995.
- Baumgardner, Jennifer and Amy Richards. Manifesta: Young Women, Feminism and the Future. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2000.
- Belsey, Catherine. Critical Practice. London: Methuen, 1980.
- Bell, Bernard B. The Afro American Novel and Its Tradition. Amherst: University of Massachusetts Press, 1987.
- Bhabha, Homi. The Location of Culture. London: Routledge, 1994.
- \_\_\_\_\_. "The Commitment to Theory". The Norton Anthology of Theory and Criticism. Ed. Vincent B. Leitch. New York: W.W. Norton and Co, 2001. 2379-2397.
- Birsel, Salâh. Goethe: Işık...Biraz Daha Işık: Yaşamı, Sanatı, Yapıtlarından Seçmeler. 2. Basım. İstanbul: Broy, 1992.
- Boyd, Blance Mc Crary. The Revolution of Little Girls. New York: Vintage, 1991.
- Brandt, Kate, ed. Happy Endings: Lesbian Writers Talk About Their Lives and Work. USA: The Naiad Press, 1993.
- Brooks, Ann. Postfeminisms: Feminism, Cultural Theory and Cultural Forms. New York: Routledge, 1997.
- Butler, Judith. Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity. New York: Routledge, 1999.
- Carlston, G Erin. "Zami and the Politics of Plural Identity". Sexual Practice/ Textual Theory: Lesbian Cultural Criticism. Eds. Susan Wolfe and Julia Penelope. Cambridge: Blackwell, 1993. 226-236.

- Casey, Dennis. "Triple Agent Agnes Smedley". Spokesmen Magazine. December 2005. <[www.findarticles.com/p/articles/mi\\_m0QUY/is\\_2004\\_Feb/ai\\_n6135075.html](http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m0QUY/is_2004_Feb/ai_n6135075.html)>.
- Chan, Paul Jeffrey, ed. The Big Aieeee: An Anthology of Chinese American and Japanese Americans. New York: Lowson, 1991.
- Chow, Esther, Ngan-Ling. "The Feminist Movement: Where're All the Asian American Women? From Different Shores: Perspectives on Race and Ethnicity in America, 2<sup>nd</sup> ed. Ed. Ronald Takaki. New York: Oxford University Press, 1994. 184-192.
- \_\_\_\_\_. "Development of Feminist Consciousness Among Asian American Women". Asian American Women and Gender. Ed. Franklin Ng. New York: Garland, 1999. 284-299.
- Cisneros, Sandra. Caramelo or Puro Cuento. New York: Knopf, 2002.
- \_\_\_\_\_. The House on Mango Street. New York: Vintage, 1984.
- Coiner, Constance. "U.S. Working Class Women's Fiction: Notes Towards an Overview." What We Hold In Common. Ed. Janet Zandy. New York: The Feminist Press, 2001. 223-241.
- Collins, Patricia Hill. "Defining Black Feminist Thought". Race Critical Theories: Text and Context. Eds. Philomena Essed and David Theo Goldberg. Oxford: Blackwell, 2002. 152-176.
- \_\_\_\_\_. Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness and the Politics of Empowerment. 2nd ed. New York: Routledge, 2000.
- Davis, Angela Y. "Education and Liberation: Black Women's Perspective". Race Critical Theories: Text and Context. Eds. Philomena Essed and David Theo Goldberg. Oxford: Blackwell, 2002. 69-79.
- Demirtürk, E. Lale. Çağdaş Amerikalı Zenci Romancılar. Ankara: Gündoğan, 1997.
- Derrida, Jacques. "Différance". Identity: A Reader. Eds. Paul Du Gay, Jessica Evans and Peter Redman. London: Sage, 2000. 87-94.
- Dicker, Rory and Alison Piepmeier. Catching A Wave: Reclaiming Feminism for the 21<sup>st</sup> Century. Boston: Northeastern University Press, 2003.
- Donlon, Jocelyn Hazelwood. Swinging In Place: Porch Life in Southern Culture. Carolina: North Carolina University Press, 2001.

- Du Gay, Paul, Jessica Evans and Peter Redman, eds. Identity: A Reader. London: Sage, 2000.
- Essed, Philomena and David Theo Goldberg, eds. Race Critical Theories: Text and Context. Oxford: Blackwell, 2002.
- Espiritu, Yen Le. "Race, Class and Gender in Asian America". Making More Waves: New Writing by Asian American Women. Eds. Elaine H. Kim and Lilia V. Villanueva. Boston: Beacon Press, 1997. 135-142.
- Eysturoy, O. Annie. Daughters of Self Creation: The Contemporary Chicana Novel. Albuquerque: New Mexico University Press, 1996.
- Farwell, Marilyn R. Heterosexual Plots and Lesbian Narratives. New York: New York University Press, 1996.
- Feng, Pin- Chia. The Female Bildungsroman by Toni Morrison and Maxine Hong Kingston: A Postmodern Reading. New York: Peter Lang, 1998.
- Findlen, Barbra, ed. Listen Up: Voices From the Next Feminist Generation. New York: Seal Press, 2001.
- Fisher, Dexter, ed. The Third Women: Minority Women Writers of the United States. Boston: Houghton Mifflin, 1980.
- Firestone, Shulamith. "The Dialectic of Sex". The Second Wave: A Reader in Feminist Theory. Ed. Linda Nicholson. New York: Routledge, 1997. 19-27.
- Foley, Barbara. "Writing Up the Working Class: The Proletarian Novel in the U.S." SAMAR Collective. March 20th, 2006.
- Foucault, Michel. "The Order of Discourse". Modern Literary Theory: A Reader. Eds. Philip Rice and Patricia Waugh. 3rd ed. London: Arnold, 1997. 239-251.
- Fuss, Diane. "Inside/Out". Inside/Out: Lesbian Theories, Gay Theories. Ed. Diana Fuss. New York: Routledge, 1991. 1-13.
- Fuss, Diane. Inside/Out: Lesbian Theories, Gay Theories. New York: Routledge, 1991.
- Giddens, Anthony. "The Trajectory of the Self". Identity: A Reader. Eds. Paul Du Gay, Jessica Evans and Peter Redman. London: Sage, 2000. 248-267.
- Gilligan, Carol. In A Different Voice: Psychological Theory and Women's Development. Cambridge: Harvard University Press, 1982.

- Gillis, Stacy. "Harvesting Our Strengths: Third Wave Feminism and Women's Studies". Journal of International Women's Studies. April, 2003: 1-5.
- Griffin, Gabriele, ed. Romancing the Margins? Lesbian Writing in the 1990s. New York: The Haworth Press, 2000.
- Hall, Stuart. "Who Needs Identity?". Identity: A Reader. Eds. Paul Du Gay, Jessica Evans and Peter Redman. London: Sage, 2000. 15-31.
- Harris, Anita, ed. All About the Girl: Culture, Power and Identity. New York: Routledge, 2004.
- Hartmann, Heidi. "The Unhappy Marriage of Marxism and Feminism". The Second Wave: A Reader in Feminist Theory. Ed. Linda Nicholson. New York: Routledge, 1997. 97-123.
- Henry, Astrid. Not My Mother's Sister: Generational Conflict and Third Wave Feminism. Bloomington: Indiana University Press, 2004.
- Hesse, Herman. Demian. Çev. Kamuran Şipal. İstanbul : Afa, 1989.
- Heywood, Leslie and Jennifer Drake, eds. Third Wave Agenda: Being Feminist, Doing Feminism. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1997.
- Hirsch, Marianne. "Spiritual *Bildung*: The Beautiful Soul as Paradigm". The Voyage In: Fictions of Female Development. Eds. Elizabeth Abel, Marianne Hirsch and Elizabeth Langland. Hanover: University Press of New England, 1983. 23-49.
- Ho, Wendy. In Her Mother's House: The Politics of Asian American Mother Daughter Writing. Oxford: Alta Mira, 1999.
- \_\_\_\_\_. "Swan-Feather Mothers and Coca-Cola Daughters: Teaching Amy Tan's *The Joy Luck Club*". Teaching American Ethnic Literatures: Nineteen Essays. Eds. John R. Maitino and David R. Peck. Albuquerque: University of New Mexico Press, 1996. 327-347.
- hooks, bell. Feminist Theory: From Margin to Center. Boston: South End Press, 1984.
- \_\_\_\_\_. Yearning: Race, Gender and Cultural Politics. Boston: South End Press, 1990.
- Houppert, Karen. Lanet, Son Tabuyla Yüzleşme: Adet Kanaması. İstanbul: Ayrıntı, 1999.

- Hull, Sonia Salvidar. Feminism on the Border: Chicana Gender Politics and Literature Berkeley: University of California Press, 2000.
- Humm, Maggie. Feminist Edebiyat Eleştirisi. İstanbul: Say, 1994.
- Hutton, Elaine. Ed. Beyond Sex and Romance?: The Politics of Contemporary Lesbian Fiction. London: Woman's Press, 1998.
- Isaksen, Judy. "Identity and Agency: Riot Grrrls' Jouissance," Enculturation, vol.2, no.2, Spring 1999, 16 September 2005 <<http://enculturation.gmu.edu>>.
- Japenga, Ann. Untitled article, The New York Times on the Web, 15 November 1992: Section2,30.  
<<http://cerebro.xu.edu/~tankgirl/twellittlegrrrls/articles/newyorktimes.html>>16 September 2005.
- Jen, Gish. Mona in the Promised Land. London: Granta Books, 1996.
- Jordan, Glenn and Chris Weedon. Class, Gender Race and the Postmodern World: Cultural Politics. Oxford: Blackwell, 1995.
- Kawada , Louise. "Liberating Laughter: Comedic Form in Some Lesbian Novels". Sexual Practice/ Textual Theory: Lesbian Cultural Criticism. Eds. Susan Wolfe and Julia Penelope. Cambridge: Blackwell, 1993. 251-263.
- Keating, AnaLouise. Women Reading Women Writing: Self Invention in Paula Gunn Allen, Gloria Anzaldua and Audre Lorde. Philadelphia: Temple University Press, 1996.
- Kırtunç, Ayşe Lahur. Sözcükler Meleşti: Marge Piercy ve İlkörneksel Eleştiri. İzmir: İleri, 1994.
- Kim, Elaine H. and Lilia V. Villanueva. Making More Waves: New Writing by Asian American Women. Boston: Beacon Press, 1997.
- Labovitz, Ester Kleinbord. The Myth of the Heroine: The Female Bildungsroman in the Twentieth Century: Dorothy Richardson, Simone De Beauvoir, Doris Lessing and Christa Wolf. 2<sup>nd</sup> Edition. New York: Peter Lang, 1986.
- Le Seur, Geta J. Ten is the Age of Darkness : The Black Bildungsroman. Columbia: University of Missouri Press, 1995.
- Leitch, Vincent B. Ed. The Norton Anthology of Theory and Criticism. New York: W.W. Norton and co, 2001.

- Ling Amy. "Chinese American Women Writers: The Tradition Behind Maxine Hong Kingston". Redefining American Literary History . Eds. A. LaVonne Brown Ruoff and Jerry W. Ward, Jr. New York: The Modern Language Assoc. of America, 1990. 219- 236.
- Lopez, Tiffany Ana. Ed Growing Up Chicana/o: An Anthology. New York: William Morrow and co, 1993.
- Lorde, Audre. "Age, Race, Class and Sex: Women Redefining Difference" Race, Class and Gender. Eds. Margaret L. Andersen and Patricia Hill Collins. California: Wadsworth, 1992. 495-503.
- Madison, D. Soyini. The Woman That I Am: The Literature and Culture of Contemporary Women of Color. New York: St. Martin's Press, 1994.
- Maitino, John R. and David R. Peck. Eds. Teaching American Ethnic Literatures: Nineteen Essays. Albuquerque: University of New Mexico Press, 1996.
- Mora, Pat. "Legal Alien". Infinite Divisions: An Anthology of Chicana Literature . Ed.Diana Tey Rebolledo. Tuscon: Arizona University Press, 1993. 95.
- Nam, Vickie, ed. YELL-Oh Girls!: Emerging Voices Explore Culture, Identity, and Growing Up Asian American. New York: Quill, 2001.
- Ng, Franklin, ed. Asian American Women and Gender. New York: Garland, 1999.
- Nicholson, Linda. "Feminism and Marxism". The Second Wave: A Reader in Feminist Theory. Ed. Linda Nicholson. New York: Routledge, 1997. 131-147.
- \_\_\_\_\_, ed. The Second Wave: A Reader in Feminist Theory. New York: Routledge, 1997.
- Olivares Julian. "Entering *The House on Mango Street*". Teaching American Ethnic Literatures: Nineteen Essays. Ed. John R. Maitino and David R. Peck. Albuquerque: University of New Mexico Press, 1996. 209-235.
- Palmer, Paulina. Contemporary Lesbian Writing: Dreams, Desire, Difference. Buckingham: Open University Press, 1993.
- Paul, Jasmine. A Girl in Parts. Washington D.C.: Counter Point, 2002.
- Pernal, Mary. Explorations in Contemporary Feminist Literature: The Battle against Oppression for Writers of Color, Lesbian and Transgender Communities. New York: Peter Lang, 2002.

- Pollit, Katha and Jennifer Baumgardner. "Afterword: A Correspondence between Katha Pollitt and Jennifer Baumgardner". Catching a Wave: Reclaiming Feminism for the 21<sup>st</sup> Century. Eds Rory Dicker and Alison Piepmeier. Boston: Northeastern University Press, 2003. 309-321.
- Pozner, Jennifer. "The Big Lie: False Feminist Death Syndrome, Profit and the Media". Catching A Wave: Reclaiming Feminism for the 21<sup>st</sup> Century. Ed. Rory Dicker, and Alison Piepmeier. Boston: Northeastern University Press, 2003. 31-57.
- Pratt, Annis. Archetypal Patterns in Women's Fiction. Brighton: Harvester Press, 1982.
- Pratt, Annis and Barbara A. White. "The Novel of Development". Archetypal Patterns in Women's Fiction. Ed. Annis Pratt. Brighton: Harvester Press, 1982. 13-37.
- Rebolledo, Diana Tey. Infinite Divisions: An Anthology of Chicana Literature. Tuscon: Arizona University Press, 1993.
- Rosowski, Susan J. "The Novel of Awakening". The Voyage In: Fictions of Female Development. Eds. Elizabeth Abel, Marianne Hirsch and Elizabeth Langland. Hanover: University Press of New England, 1983. 49- 69.
- Rice, Philip and Patricia Waugh. Modern Literary Theory: A Reader. 3<sup>rd</sup> ed. London: Arnold, 1996.
- Rich, Adrienne. "Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence." The Norton Anthology of Theory and Criticism. Ed. Vincent B. Leitch. New York: W.W. Norton and Co, 2001. 1762-1783.
- Rishoi, Christy. From Girl to Woman: American Women's Coming of Age Narratives. New York: State University of New York Press, 2003.
- Roberts, Nora Ruth. Three Radical Women Writers: Class and Gender in Meridel Le Sueur, Tillie Olsen and Josephine Herbst. New York: Garland pub, 1996.
- Rotger, Antonieta Oliver. "Places of Contradiction and Resistance: The Borderlands as Real and Imagined Spaces in Chicana Writing". Chicana Literary and Artistic Expressions: Culture and Society in Dialogue. Ed. Maria Herrera Sobek. California: Center for Chicano Studies Pub, 2000. 41-77.
- Ruoff, Brown, LaVonne, A and Jerry W. Ward Jr. Redefining American Literary History. New York: The Modern Language Assoc. of America, 1990.
- Rubin, Gayle. "The Traffic in Women". The Second Wave: A Reader in Feminist Theory. Ed. Linda Nicholson. New York: Routledge, 1997. 27-63.

- Sandell, Jillian. "Telling Stories of Queer White Trash: Race, Class and Sexuality in the Work of Dorothy Allison". Eds. Matt Wray and Annalee Newitz. White Trash: Race and Class in America. New York: Routledge, 1997. 211-231.
- Seyhan, Azade. Writing Outside the Nation. Princeton: Princeton University Press, 2001.
- Saxton, Ruth O., ed. The Girl: Constructions of the Girl in Contemporary Fiction by Women. New York: St. Martin's Press, 1998.
- Siegel, Deborah. "Reading Between the Waves". Third Wave Agenda: Being Feminist, Doing Feminism. Eds. Leslie Heywood, Jennifer Drake. Minneapolis, University of Minnesota Press, 1997. 55-83.
- Singh, Amritjit and Peter Schmidt. Eds. Postcolonial Theory and the United States: Race, Ethnicity, and Literature. Jackson: University of Mississippi, 2000.
- Smith, Sidonie and Julia Watson, eds. Women, Autobiography, Theory: A Reader. Wisconsin: University of Wisconsin Press, 1998.
- Smith, Sidonie and Julia Watson. "Introduction: Situating Subjectivity in Women's Autobiographical Practices". Women, Autobiography, Theory: A Reader. Eds. Sidonie Smith and Julia Watson. Wisconsin: University of Wisconsin Press, 1998. 3-57.
- Sobek, Maria Herrera, ed. Chicana Literary and Artistic Expressions: Culture and Society in Dialogue. California: Center for Chicano Studies Pub, 2000.
- Sorisio, Carolyn. "A Tale of Two Feminisms: Power and Victimization in Contemporary Feminist Debate". In Third Wave Agenda: Being Feminist, Doing Feminism. Eds. Leslie Heywood and Jennifer Drake. Minneapolis, University of Minnesota Press, 1997. 134-155.
- Spahr, Juliana. "Resignifying Autobiography: Lyn Hejinian's My Life". American Literature. Vol 68 (No:1, March 1996): 139-159.
- Spivak, Gayatri Chakravorty. "Subaltern Studies: Deconstructing Historiography". In Other Worlds: Essays in Cultural Politics. Ed. Gayatri Chakravorty Spivak. London: Routledge, 1987. 197-222.
- Steinem, Gloria. Foreword. To Be Real: Telling the Truth and Changing the Face of Feminism. Ed. Rebecca Walker. New York: Anchor Books, 1995. xiii-xxix.
- Swales, Martin. The German Bildungsroman from Wieland to Hesse. New Jersey: Princeton University Press, 1978.

- Takaki, Ronald, ed. From Different Shores: Perspectives on Race and Ethnicity in America, 2<sup>nd</sup> ed. New York: Oxford University Press, 1994.
- Tea, Michelle, ed. Without A Net: The Female Experience of Growing Up Working Class. California: Seal Press, 2003.
- Tong, Putnam Rosemarie. Feminist Thought. Colorado: Westview Press, 1998.
- Verdelle, A.J. The Good Negress. New York: Harper Perennial, 1996.
- Walker, Rebecca. "Being Real: An Introduction". To Be Real: Telling the Truth and Changing the Face of Feminism. Ed. Rebecca Walker. New York: Anchor Books, 1995. xxix-5.
- \_\_\_\_\_, ed. To Be Real: Telling the Truth and Changing the Face of Feminism. New York: Anchor Books, 1995.
- Ward, Janie Victoria and Beth Cooper Benjamin. "Women, Girls, and the Unfinished Work of Connection: A Critical Review of American Girls' Studies". All About the Girl: Culture, Power and Identity. Ed. Anita Harris. New York: Routledge, 2004. 15-29.
- Waugh, Patricia. Feminine Fictions: Revisiting the Postmodern. London: Routledge, 1989.
- Weedon, Chris. Feminist Practice and Poststructuralist Theory. 2nd ed. Oxford: Blackwell, 1997.
- White, Barbara A. Growing Up Female: Adolescent Girlhood in American Fiction. Westport: Greenwood Press, 1985.
- Williams, Bett. Girl Walking Backwards. New York: St. Martin's Griffin, 1998.
- Wingfield, Rachell. "Lesbian Writers in the Mainstream: Sara Maitland, Jeanette Winterson and Emma Donoghue". Beyond Sex and Romance?: The Politics of Contemporary Lesbian Fiction. Ed. Elaine Hutton. London: Woman's Press, 1998. 60-81.
- Wittig, Monique. The Straight Mind and Other Essays. Boston: Beacon, 1992.
- Wittke, Gabriele. Female Initiation in the American Novel. Frankfurt: Peter Lang, 1991.

Wolfe, Susan and Julia Penelope. "Sexual Identity/Textual Politics: Lesbian De Compositions". Sexual Practice/ Textual Theory: Lesbian Cultural Criticism. Eds. Susan Wolfe and Julia Penelope. Cambridge: Blackwell, 1993. 1-25.

\_\_\_\_\_, eds. Sexual Practice/ Textual Theory: Lesbian Cultural Criticism. Cambridge: Blackwell, 1993.

Wray, Matt and Annalee Newitz. White Trash: Race and Class in America. New York: Routledge, 1997.

Zandy, Janet, ed. What We Hold In Common. New York: The Feminist Press, 2001.

Zia, Helen. "Welcome to Washington". YELL-Oh Girls! : Emerging Voices Explore Culture, Identity, and Growing Up Asian American. Ed. Vickie Nam. New York: Quill, 2001. 36-48.

Zimmerman, Bonnie. "Exiting from Patriarchy: The Lesbian Novel of Development". The Voyage In: Fictions of Female Development. Eds. Elizabeth Abel et al. Hanover: University Press of New England, 1983. 244-258.

\_\_\_\_\_. "What Has Never Been: An Overview of Lesbian Feminist Criticism". Sexual Practice/ Textual Theory: Lesbian Cultural Criticism. Eds. Susan Wolfe and Julia Penelope. Cambridge: Blackwell, 1993. 33-54.

\_\_\_\_\_. The Safe Sea of Women: Lesbian Fiction 1969-1989. Boston: Beacon Press, 1990.

## 6. EK: ALINTILARIN İNGİLİZCE ASILLARI

(45) Bi-lingual, Bi-cultural,  
able to slip from “How’s life?”  
to “*Me’stan volviendo loca*”  
able to sit in a paneled office  
drafting memos in smooth English,  
able to order in fluent Spanish  
at a Mexican restaurant.  
American but hyphenated,  
viewed by Anglos as perhaps exotic,  
perhaps inferior, definitely different,  
viewed by Mexicans as alien.  
(their eyes say, “You may speak  
Spanish but you’re not like me”)  
an American to Mexicans  
a Mexican to Americans (1-15, Rebolledo 95).

(47) For a people who are neither Spanish nor live in a country in which  
spanish is the first language; for a people who live in a country in which  
english is the reigning tongue but who are not Anglo; for a people who  
cannot entirely identify with either standard Spanish nor standard  
English, what recourse is left to them but to create their own language?  
(Anzaldua, *Borderlands* 55).

(55) I am not  
your China doll  
your puppet  
My face is made of colored flesh

Not of porcelain  
Or colored cloth  
My lips are not sealed shut  
I laugh, I scream, I cry  
I am loud  
I am bold  
I demand my rights  
I demand to be heard (Nam 114).

(103) ...a nose too big for my face, or a face too small for my nose, I'm not sure which. ..To top of it off, I'm taller than anyone in my class, even the boys (Cisneros, *Caramelo* 258).

(103) I took to watching myself in mirrors to see what other people saw...I didn't want to be tall. I wanted to be beautiful. When I was alone, I would look down at my obstinate body, long legs, no hips, ..I had nothing to be proud of...Gawky, strong, ugly, why couldn't I be pretty? I wanted to be more like the girls in storybooks, princesses with pale skin and tender hearts. I hated my short fingers, wide face, bony knees, ...I was stubborn faced, unremarkable, straight up and down, and as dark as walnut brown (Allison, *Bastard* 206).

(104) All of me was ugly, pasty and numb-nothing like Uncle James's girls in their white nylon crinolines and blue satin hair ribbons. They were the kind of little girls people really wanted. No part of me was that worshipful, dreamy-eyed storybook girlchild, no part of me was beautiful (Allison 208).

(104) I see the reflection of my teeth and the wide dark spaces between them. In the reflection I look like a rabbit that is wrong (Paul 45).

(104) I don't see what's so perfect because I can't talk at all. The Binator isn't a normal retainer. It's like two retainers stuck together, one for the top and one for the bottom. There's a plastic piece that fits over the top of my bottom teeth and there's a metal wire going across my front teeth. I can't take it out, but I can't talk while it's in. I start to cry. I won't be able to talk for two years because that's how long Dr. says it will take (Paul 50).

(105) She will one day discover that it is great to be non hairy, ... Plus that she is yellow and beautiful...But for now all Mona can think is, Oh that subcutaneous fat! So young she looks; so rounded; so unavoidably cute. Oh to be angular and gaunt! Oh, to be tall! (how she hates the word *petite*)(Jen 76).

(107) I don't care what other girls do, I'm talking about you! We don't send you to private school so you can learn those "filthy ways"(Cisneros 333).

(107) This is the worst thing ever. Now I have to spend my money on crap I don't even want. I hate this. I hate being a girl (Paul 118).

(107) I hate how everyone in her books is rich and clean and how they all talk to each other about periods and kissing and love and shit (Paul 118).

(108) I hear it from all of them: I'm too tired to go to the movie. I'm bloated. I'm exhausted. I have PMS. I have a headache. I think I'm dying. I'm dead (Paul 118).

(108) This was the despair of physiology. My mother's explanations of menstruation were fine, but in my heart I knew I was wounded. I was

bleeding from my sex, and it had to be a wound. ...I was cut and swollen, and it was going to be this way every month (Boyd 7).

(108) Nancy gives us dirty novels to read!...We played strip poker in the cabin and Hutch took off his pants (Boyd 12).

(108) I didn't know how to tell anyone what I felt, what scared me and shamed me and still made me stand, unmoving and desperate, while he rubbed against me and ground his face into my neck. I could not tell Mama. I would not have known how to explain why I stood there and let him touch me. It wasn't sex, not like a man and a woman pushing their naked bodies into each other, but then, it was something like sex, something powerful and frightening that he wanted badly and I did not understand at all (Allison 109).

(109) I haven't a clue what I'll say. Pretend like I'm a puta or pretend I'm la virgin de Guadalupe. Which is worse? Either way, everybody's sure to laugh (Cisneros 324).

(109) Perfect. I try to memorize everything so I'll never forget it the rest of my life...As soon as the bellhop disappears, Ernesto and I jump on the bed like little kids, lept at each other, happy as dolphins (Cisneros 381).

(110) One after the other, they had each got me privately. They tease me in public, but they all felt like they had something important to say...Keep your dress down. Keep your dress down...They all said exactly the same thing. Except Luke Edward who said keep your dress down and your undrerpants up (Verdelle 238).

(110) It's the first time anyone touched her so intently. It's the first time anyone's held her, stroked her, kissed her. She's surprised by the details.

How much stretching and ...how much neck discomfort. Not to say unintended bumping, and mingling of body fluids otherwise thought gross.... her clothes she keeps on. She allows and disallows. A nice girl, recalling her mother told her- namely, don't let anyone touch you down there...she did not realize how wholly she fit the word female...some days she doesn't want him to touch her, and he doesn't...Other times Mona wants him to go on...but this is the prerogative, to use whatever words she wants, just as she can always say stop (Jen 110)

(111) Sexually, I began to experiment. I read the sex scenes in Peyton Place and drifted into them like hypnosos, my old teddy bear clutched tight between my legs...but as long as I didn't touch myself I was sure I couldn't be doing anything wrong" (Boyd 56).

(113) -Who do you think you are, you can lie to your mother like that?...You are a daughter. Daughter. Do you remember what is a daughter?.....I have no daughter...You know, you bring shame on our family, you act this way. What do you think people think of us? (Jen 45).

(113) -'What you talking, find yourself?' says Helen. 'And who do you think you are, tell me what to do? Daughter's job is to listen, not to tell mother her big -shot opinion'.

- 'That's the whole problem. I'm not just a daughter. I'm a person'.

- 'A person!' [...]

- 'You know what you are?' Helen says. 'You are American girl. Only an American girl can do something like that and hide it from her mother. Every day you lied to me'.

- 'At least I wasn't the one sleeping with Alfred'. Mona genuinely means this as a comforting thought.

But it is not comforting. 'Sleep with somebody! Alfred!' Helen closes her eyes. 'No, no,no'. Her mouth trembles. 'You do that, I would kill myself'.

-But Mom, that's so racist'.

-'Racist!' [...] 'Only an American girl would think about her mother killing herself and say oh, that's so racist. A Chinese girl would think whether she should kill herself too' (Jen 221).

(114) But when her and Granma'am were in the house together, Lord have mercy, I was the meat on the plate. They looked at me and around me. [...], wanted me outside to get some fresh air, wanted me to stay near the house now, wanted me to come back in now, wanted me to rest now, wanted me to listen now, wanted me too, wanted me (Verdelle7).

(115) And so that is how I came to call my mother Margarete, and that is how I knew that we agreed on a few things: The power of changing subjects, the serious significance of the wearing of clothes, the control we have over the naming of names, and how in truth the change of name can change the person, even if the change is done in secret, or is done by somebody else. And how in the light of day nothing can be done to change the person back, there is no return to the prior name (Verdelle 40).

(121) The US-Mexico border "*es una herida abierta*" (an open wound) where the Third World grates against the first and bleeds. And before a scab forms it hemorrhages again, the lifeblood of two worlds merging to form a third country-a border culture. Borders are set up to define the places that are safe and unsafe, to distinguish us from them (Anzaldua, *Borderlands* 3).

(127) But I am not all right. I am tired and nervous, too much of both for somebody my age. I want to serve Grandma'am's dinner (Verdelle 129 ).

(128) The truth, these stories are nothing but story, bits of string, odds and ends found here and there, embroidered together to make something new. I have invented what I do not know and exaggerated what I do to continue the family tradition of telling healthy lies (Cisneros x).

(128) To write is to ask questions. It doesn't matter if the answers are true or *puro cuento*. After all and everything only the story is remembered, and the truth fades away like the pale blue ink on a cheap embroidery pattern (x).

(129) This is where I'm trying to read a book on Cleopatra. I've got no privacy to hear my own thoughts in this stupid house, but I can hear everyone else's...My Cleopatra book is a fat one, which is all I ask from a book these days. A cheap ticket out of here. Biographies are best, the ticker the better. Joan of Arc. Jean Harlow. Marie Antoinette. Their lives like the white crosses on the side of the road. Watch out! Don't go there! You'll be sorry! (Cisneros 332).

(130) When I was eleven years old in Chicago, teachers thought if you were poor and Mexican you didn't have anything to say. Now I think that what I was put on the planet was to tell these stories. Use what you know to help heal the pain in your community. We've got to tell our own history. I am very conscious that I want to write about us so that there is communication between the cultures. That's political work (Lopez 155).

(131) But in the end it's important we each tell our versions, set the story straight and write our own interpretations instead of having them written

for us. Sometimes one needs to reinvent one's past before one can reinvent one's future (Eysturoy 113).

(131) I would like to baptize myself under a new name more like the real me, the one nobody sees. Esperanza as Lisanra or Maritza or Zeze the X. Yes. Something like Zeze the X will do (Cisneros, *The House* 11).

(134) For while Callie and Mona know what it's like to have rocks thrown at them, this kind of welcome is for their family a novelty. Their group hasn't always been the oppressed. They used to be the oppressors; and that makes them, as a minority, rank amateurs. The Changs don't have their friends' instincts, or reflexes.[...] They don't have their friends' institutions, or their way of reminding themselves who they are.[...] Prescriptions and rituals, holidays and recepies, songs. The Jews have books, they have games, they have tchotchkes. They have catalogs. And soon, G-d willing, so will Mona (Jen 36).

(134) Also you've got to know your holidays. You've got to know all the ritual, so you know who you are and don't spend your time trying to be Wasp and acting like you don't have anything to complain about. You've got to realize you're a minority (Jen 137).

(135) – 'I think I'm very Westernized. I brought you children up without you even speak Chinese' .

- 'That's right' Mona says. 'Now you are the one who brought us up to speak English... You said we weren't pure Chinese anymore, the parents had to accept we would be something else'.

- 'American not Jewish...'.

- 'Jewish is American' Mona says. 'American means being whatever you want, and I happened to pick being Jewish'.

-‘Since when do children pick this, pick that? You tell me. Children are supposed to listen to their parents...Who knows? Tomorrow you’ll come home and tell me you want to be black’.

-‘How can I turn black? That’s a race, not a religion....and after that you are going to come home and tell me you want to be a boy instead of a girl’ (Jen 49).

(136) -‘It’s a free country, I can talk however I want. It’s my right’.

-‘Free country! Right! In this house, no such thing!’[...]

-‘That’s exactly the problem! Everywhere else is America, but in this house it’s China!’

-‘That’s right! No America here! In this house, children listen to parents!’ (Jen 250).

(137) -‘ So why don’t you turn plain American, if this country’s so great?’ asks Alfred.

-‘Why do you still call yourself an American Jew?’

Barbara says:

-‘Being Jewish is also great because it’s about fighting for freedom’.

-‘We’re the original Freedom Riders. Just think if everyone in the world were Jewish, how much better off we would be’(Jen 135).

(144) They got you in there cleaning toilets, making you a good little negress, and your mother’s response to it is that you should buy the Christmas turkey (Verdelle 209-10).

(145) Now, here I stand: in Detroit, frying chicken, looking out of the window trying to decide what I hate. I like to cook, still. I like the changing of food from one state to another. So it’s not the cooking I hate. It’s the bawling threat of the baby I don’t like. It follows me everywhere. It is responsible for my having to leave Granma’am. Now that I have

moved, and I know there are other worlds, the baby is forcing me to lose again. I've started to see how much I have to learn, and Margarete's baby is going to keep me from doing much of anything but frying chicken, and later on, pulling the chicken off the bone for the child. And right now, when I could be looking at the diagrams I'm studying, it's Big Jim's dinner I'm fixing (Verdelle 167).

(145) Cooked, pressed, strained, and dark purple, it eventually gelled inside the Bell jar that I filled. Now the season of the grapes was past (Verdelle 215).

(147) I made things up in my head. I make things up like I am rich and have perfect teeth and leather Nikes and a house with wall-to-wall carpeting. I dream I don't have to get free breakfast or used clothes. I dream I don't have asthma or a house with peeling paint on the walls (Paul 20).

(151) I pushed my black hair out of my eyes and looked in at one of my wide mouthed cousins in a white dress...looking back at me, scratching her nose and staring like I was some elephant in a zoo-something dumb and ugly and impervious to hurt. What do they tell her about us? I wondered. That we're not really family, just her crazy uncle's wife's nasty kids? You're no relative of mine, you're not my people, I whispered to myself (Allison 102).

(151) People were crazy on the subject of color, I knew, and it was true that one or two of the cousins had kinky hair and took some teasing for it, enough that everyone was a little tender about it. Except for granny, people didn't even want to talk about our Cherokee side. Michael Yarboro swore to me that Cherokees were niggers anyway, said Indians didn't take care who they married like white folks did (Allison 54).

(152) When I started school, one of the Yarboro cousins, a skinny rat-faced girl from the Methodist distirict, had called me a nigger after I pushed her away from the chair I'd taken for mine. She'd sworn I was as dark and wild as any child "born on the wrong side of the porch", which I took to be another way of calling me a bastard, so I poked her in the eye (Allison 54).

(153) Be respectful and ask for nothing and don't be ashamed of where you come from (Paul 84).

(154) I looked around at the bright hairbrushes, ribbons, trays of panties and socks, notebooks, dolls and balloons. It was hunger I felt then, raw and terrible, a shaking deep down inside me, as if my rage had used up everything I had ever eaten...that dizzy desperate hunger edged with hatred and an aching lust to hurt someone back...It was a hunger in the back of my throat, not the belly...Whenever we went to visit Daddy Glen's people, that hunger would throb and swell behind my tongue until I found myself standing silent and hungry in the middle of a family gathering full of noise and food (Allison 98).

(154) I could feel a kind of heat behind my eyes that lit up everything I glanced at. It was dangerous, that heat. It wanted to pour out and burn everything up, everything they had we couldn't have, everything that made them think they were better than us. (Allison 103).

(155) The fire hasn't happened yet, but it will. I know it will. I'm very scared of fire lately. It's hard to sleep because I worry about it at night. Everyone knows fires happen at night and everybody dies. Part of me wants the fire to happen.

The whole horrible house with the peeling paint will burn to the ground. The attic will burn and all the rats will die. The upstairs will burn and all the small,

dark rooms will disappear. The living room will burn and so will the brown curtains that have weird fuzzy things on them. The kitchen will burn and all the split-pea soup and all the knucklebones in the fridge will be gone forever. The bathroom will burn away and so will all of Gabe's diapers...I have planned an escape, but no one else has...West Virginia can burn to the ground and I wouldn't miss it one bit (Paul 1-2).

(157) It was the bones in my head I thought about, the hard, porous edge of my skull cradling my brain, reassuring me that no matter what happened I could heal up from it eventually. It was the heat in my heart, my hard, gritty center. ...The sturdy stock we were boasted to be came down in me to stubbornness and bone (Allison, *Bastard* 111).

(160) I was part of the trash down in mud-stained cabins...and stealing ungratefully from our betters, stupid, coarse, born to shame and death" (Allison, *Bastard* 206).

(160) How am I supposed to know anything at all? I'm just another ignorant Boatwright, you know. Another piece of trash barely knows enough to wipe her ass or spit away from the wind. Just like you and Mama and everybody...We an't like nobody else in the world...Other people don't go beating on each other all the time..They don't get falling down drunk, shoot each other, and then laugh about it. They don't pickup and leave their husbands in the middle of the night ...and sell junk by the side of the road (Allison 258).

(161) I like my life the way it is, little girl. I made my life, the same way it looks like you're gonna make yours- out of pride and stubbornness and too much anger. You better think hard Ruth Anne, about what you want and who you're mad at. You better think hard (Allison 263).

(163) Grandma made me try creamed spinach even though I cried. Grandma makes me go to church, even though I don't like it. Grandma made me wear a pink dress at a picnic. Grandma always makes me take naps. Every morning of every day, every summer I'm there.... She won't give up. She'll never give up (Paul 14).

(163) They both looked older-two worn, tired women repeating old stories to each other and trying not to worry too much about things they couldn't change anyway... Mama not yet twenty six and Aunt Raylene less than ten years older. Still, they seemed so different from me, almost as if they had come out of another century. I wished then that I could be more like them, easier in my body and not so angry all the time. Too much pride or too little? What was wrong with me? I wondered. (Allison 190).

(164) I liked being one of the women with my aunts, liked feeling a part of something nasty and strong and separate from my big rough boy-cousins and the whole world of spitting, growling, overbearing males (Allison 91).

(165) Men could do anything, and everything they did, no matter how violent or mistaken was viewed with humor and understanding...What men did was just what men did. Some days I would grind my teeth, wishing I had been born a boy. I begged my aunts for Earle's and Beau's old denim work shirts so I could wear them just the way they did when they worked on their trucks (Allison 23).

(166) Uncle Jack told stories for three days and never slept. He told stories that Gabe and I didn't really understand. He told stories that made Mom howl and slap her leg. Uncle Jack told stories with words like "counterfeit"...and "amphetamines" in them. Then he slipped away in the

middle of the night and I could hear his truck barrel down in our quiet street. I was awful jealous of his freedom and his powerful voice (Paul 71).

(169) “You freak. You liar. Get out of my house” (Williams 18).

(170) My father’s sister was...” my mother said. “Of course we didn’t call it... we didn’t call it anything. “How did you know it was? You can call it gay (Boyd 34).

(171) Well she lived with another woman who was younger than she was, and she raised her child with her. Also she was mannish (Boyd 34).

(172) The male body has a positive energy and the female body has a negative energy. The two come together and form a whole. It’s magnetic cosmos process, it’s a celebration of universal life. People of the same sex have the same charge so there is no coming together of two people creating a whole (Williams 21).

(175) You’re very confused right now. ..you don’t know who you are, one day you’re this, the next day you’re that... You’re gay you’re not gay (Williams 41).

(169) No one is just one thing. No one is straight and no one is gay. Sexuality is supposed to be no big deal anymore (Williams 22).

(169) Male and female, plug and socket, night and day, good and bad, willie and beaver. How many people thought like this? (Williams 22).

(177) You're very bright, Ellen, he said, but you've got to live in reality, that's the problem with being too smart, people who are too smart end up poorly adjusted (Boyd 148).

(177) I drank with a conscious intent on self destruction...The more my brain cells died by the thousands, the freer I was from the story of my life(Williams 192).

(180) I would always want my mother's approval. I would always feel starved in some way I couldn't name (Boyd 203).

(180) Someday, I thought, I would be old enough to say Fuck Off to anyone. And I wouldn't have to pretend anymore (Williams 142).

## **ÖZGEÇMİŞ**

Lisans: 1996-Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Yüksek Lisans: 2000-Bilkent Üniversitesi, Tarih Bölümü.

2002'den beri Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Amerikan Kültürü ve Edebiyatı bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

### **Yayınlanmış Makaleleri**

#### **Uluslararası bilimsel toplantılarda yayınlanmış bildirileri**

2004, "Caramelo as a Chicana Bildungsroman". 34. Popular Culture Association/ American Culture Association Annual Meeting- San Antonio, ABD.

2003, "Borders Crossed and Uncrossed: The Reciprocal Enforced Migration of Greek and Turkish Diaspora after the Lausanne Agreement ". ( Prof. Dr. Ayşe Lahur Kırtunç ile) - 33.Popular Culture Association/American Culture Association Annual Meeting. - New Orleans, A.B.D

#### **Ulusal bilimsel Toplantılarda Yayınlanmış bildirileri**

2003, "In the Trap of Race and Gender: Chicana Feminism". Boğaziçi University American Studies Conference, İstanbul.

2003, "The Caramelo Challenge". 28th Annual American Studies Conference, Bodrum

2002, "Send This to Everyone You Know: Urban Legends About Women in the USA". (Prof. Ayşe Lahur Kırtunç ile) 27. American Studies Conference, Çeşme.

**2002, "Defying the Fear of Patriarchy: Woman Rock Stars, Alanis Morissette and  
Tori Amos " 20th Anniversary Conference of Hacettepe University, Department of  
American Culture and Literature, Ankara**

## ÖZGEÇMİŞ

Lisans: 1996-Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Yüksek Lisans: 2000-Bilkent Üniversitesi, Tarih Bölümü.

2002'den beri Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Amerikan Kültürü ve Edebiyatı bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

### Yayınlanmış Makaleleri

“*Hoyt Street: An Autobiography or Una Memoria de Desplazamiento or a Communo-Biography.*” Journal of American Studies of Turkey, sayı 23 (2006), İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 2006, sayfa: 87-95.

“Rememory and the Challenge of Histories in Cisneros’ *Caramelo.*” Interactions, Ege İngiliz ve Amerikan İncelemeleri Dergisi, sayı 13.2, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 2004, sayfa: 79-91.

“Chicana Feminism and Empowerment. ” Interactions, Ege İngiliz ve Amerikan İncelemeleri Dergisi, sayı 13, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 2003, sayfa:63-77.

"Defying the Fear of Patriarchy: Woman Rock Stars, Alanis Morissette and Tori Amos ", Journal of American Culture and Literature , Ankara: Şafak Matbaası, 2002, sayfa:138-149.

“This Bridge We Call Home: Radical Visions for Transformation' adlı kitabın eleştirisi.” Journal of American Studies of Turkey, sayı 12 (2000), İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 2000, sayfa: 91. 12 (2000): 87-91.

### Uluslararası bilimsel toplantılarda yayınlanmış bildirileri

2004, "Caramelo as a Chicana Bildungsroman". 34. Popular Culture Association/ American Culture Association Annual Meeting- San Antonio, ABD.

2003, "Borders Crossed and Uncrossed: The Reciprocal Enforced Migration of Greek and Turkish Diaspora after the Lausanne Agreement ". ( Prof. Dr. Ayşe Lahur Kırtunç ile) - 33.Popular Culture Association/American Culture Association Annual Meeting. - New Orleans, A.B.D

### Ulusal bilimsel Toplantılarda Yayınlanmış bildirileri

2003, "In the Trap of Race and Gender: Chicana Feminism". Boğaziçi University American Studies Conference, İstanbul.

2003, "The Caramelo Challenge". 28th Annual American Studies Conference, Bodrum

2002, "Send This to Everyone You Know: Urban Legends About Women in the USA". (Prof. Ayşe Lahur Kırtunç ile) 27. American Studies Conference, Çeşme, İzmir.

2002, "Defying the Fear of Patriarchy: Woman Rock Stars, Alanis Morissette and Tori Amos". 20th Anniversary Conference of Hacettepe University, Department of American Culture and Literature, Ankara.

|                                                                                                                                                                                                                                        |                                               |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------|
| <b>YÜKSEKÖĞRENİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ</b><br><b>TEZ VERİ GİRİŞ FORMU</b>                                                                                                                                                       |                                               |
| <b>YAZARIN</b><br>Soyadı: Sahtiyancı Öztarhan<br>Adı: Esra                                                                                                                                                                             | Merkezimizde Doldurulacaktır<br><br>Kayıt No: |
| <b>TEZİN ADI</b><br>Türkçe : İyi Kızlar/ Kötü Kızlar: Günümüz Amerikan Kadın Romanında Cinsel, Etnik ve Sınıf Kimlikleri                                                                                                               |                                               |
| Yabancı Dil : Good Girls/ Bad Girls: Sexual, Ethnic and Class Identities in Contemporary Women's Bildungsromane                                                                                                                        |                                               |
| <b>TEZİN TÜRÜ</b> : Yüksek Lisans    Doktora    Doçentlik    Tıpta Uzmanlık    Sanatta Yeterlilik<br>[ ]                            [ * ]                            [ ]                            [ ]                            [ ] |                                               |
| <b>TEZİN KABUL EDİLDİĞİ</b> :<br><br>Üniversite : EGE ÜNİVERSİTESİ<br>Fakülte : EDEBİYAT FAKÜLTESİ<br>Enstitü : SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ<br>Diğer Kuruluşlar :<br>Tarih: 2006                                                         |                                               |
| <b>TEZ YAYINLANMIŞSA</b> :<br><br>Yayınlayan :<br>Basım Yeri:<br>Basım Tarihi:<br>ISBN:                                                                                                                                                |                                               |
| <b>TEZ YÖNETİCİSİNİN</b><br><br>Soyadı, Adı : KIRTUNÇ, Ayşe Lahur<br>Ünvanı : Prof. Dr.                                                                                                                                                |                                               |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                          |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------|
| TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | TEZİN SAYFA SAYISI : 215 |
| TEZİN KONUSU (KONULARI) : Çağdaş Amerikan Kadın Edebiyatında Bildungsroman                                                                                                                                                                                                                                                                      |                          |
| <p>TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELELER :</p> <p>1- Bildungsroman<br/>2- Çağdaş Amerikan Edebiyatı<br/>3- Kadın Edebiyatı<br/>4- Feminizm<br/>5- Kız Çalışmaları<br/>6- Kimlik</p> <p><u>Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.</u></p>                                                                                                |                          |
| <p>İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELELER:</p> <p>(Konunuzla ilgili yabancı indeks, abstrakt ve thesaurus'ları kullanınız.)</p> <p>1- Bildungsromane<br/>2- Contemporary American Literature<br/>3- Women's Literature<br/>4- Feminism<br/>5- Girls' Studies<br/>6- Identity</p> <p><u>Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.</u></p> |                          |
| <p>1-Tezimden Fotokopi Yapılmasına izin veriyorum [ ]<br/>2-Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir [ ]<br/>3-Kaynak göstermek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir [X]</p> <p>Yazarın İmzası Tarih :</p>                                                                                          |                          |

## ÖZET

Tezin amacı günümüz Amerikan kadın edebiyatında etnik kökeni, cinsel tercihi ve sınıfı yüzünden egemen kültür tarafından dışlanmış kadınların nasıl temsil edildiklerini göstermektir. Yüzyıllardır gerek toplumda gerekse edebiyatta öznelliklerine sahip olmamış ve seslerini duyuramamış bu kadınlar bildungsroman türü ile kendilerini ifade etme alanı yaratırlar. Tezde incelenen bütün romanlar 1990lar sonrasında yayınlanmış, yetişkin olmayan bir kız kahramanı olan bildungsromanlardır. Böylelikle bu edebi tür merkez dışı kalmış kimliklerin kimlik arama ve oluşturma öyküleri olarak önem kazanır. Tezde incelenen bildungsromanlar üç açıdan incelenmiştir. Öncelikle postmodern, postyapısalcı kuramlar kimlik politikalarını etkilemiştir. Liberal hümanist düşüncenin savunduğu tekil ve sabit kimlikler bildungsromanlar tarafından eleştirilir ve değiştirilir. İkinci olarak tezde incelenen romanlar feminizm hareketinin geçirdiği en son evreyi örneklemesi bakımından önemlidir. 1990lı ve 2000li yıllara gelindiğinde kadınların hem kültürel alanda hem de kendi bedenleri üzerinde söz sahibi olma istekleri sürmektedir. Roman kahramanlarının her birinin egemen kültür dışından bir etnik, sınıf ve cinsel kimliğe sahip olmaları bu romanların Çikana feminizmi, siyah feminizm, lezbiyen feminizm gibi feminizm türlerinin de örnekleri olduğunu gösterir. Son olarak günümüz Amerikan edebiyatı kadın bildungsromanları bu türün geçirdiği en son evreyi de oluştururlar. Klasik bildungsromandaki orta sınıf, erkek merkezli anlatım ve toplumla uyum temalı tür 1990lara gelindiğinde yerini Amerika’da marjinal kadınların egemen kültüre karşı koyarak kimliklerini oluşturdukları bir tür haline gelmiştir. Tezde bu gelişmeler etnik kimlik, sınıf kimliği ve cinsel kimlik başlıkları ile incelenir. Etnik kimlikleri yüzünden nereye ait olduğunu bilmeyen, cinsel ve sınıf kimlikleri yüzünden heteroseksüel sistem ve orta sınıf değerlerinin baskıladığı kahramanlar için bildungsroman türü bir karşı gelme edebiyatına dönüşmüştür

### ABSTRACT

The aim of the thesis is to present how ethnic, lesbian, and white trash women who have been marginalized by the dominant culture are represented in contemporary American women's literature. These women, who could not claim their subjectivity for centuries both in the society and in literature, are created as representations within bildungsromans. All of the novels analyzed in the thesis are published after the 1990s and all have girl protagonists. Therefore, the genre gains importance as the identity quest and formation of peripheral identities. The novels in the thesis are examined in three aspects: Firstly, how postmodern and post structuralist theories have affected identity politics. The unitary and stable identity concept of liberal humanism is challenged and transformed with bildungsromans. Secondly, the novels of the thesis exemplify the last phase of feminism. The novels with girl protagonists who have marginalized identities outside of the dominant culture also reflect Chicana feminism, black feminism, and lesbian feminism. Lastly, these bildungsromans form the last phase of the genre. The middle class, male-centered narration and the theme of reconciliation with society changed drastically by the 1990s. The genre was transformed into a genre in which marginal women construct their identities by opposing the dominant culture. These developments are analyzed in the thesis under the titles of Ethnic Identity, Class Identity, and Sexual Identity. Bildungsromans became the sites of reacting for ethnic women, the lesbians and white trash women who are suppressed by racism, heterosexual system and middle class values.